

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

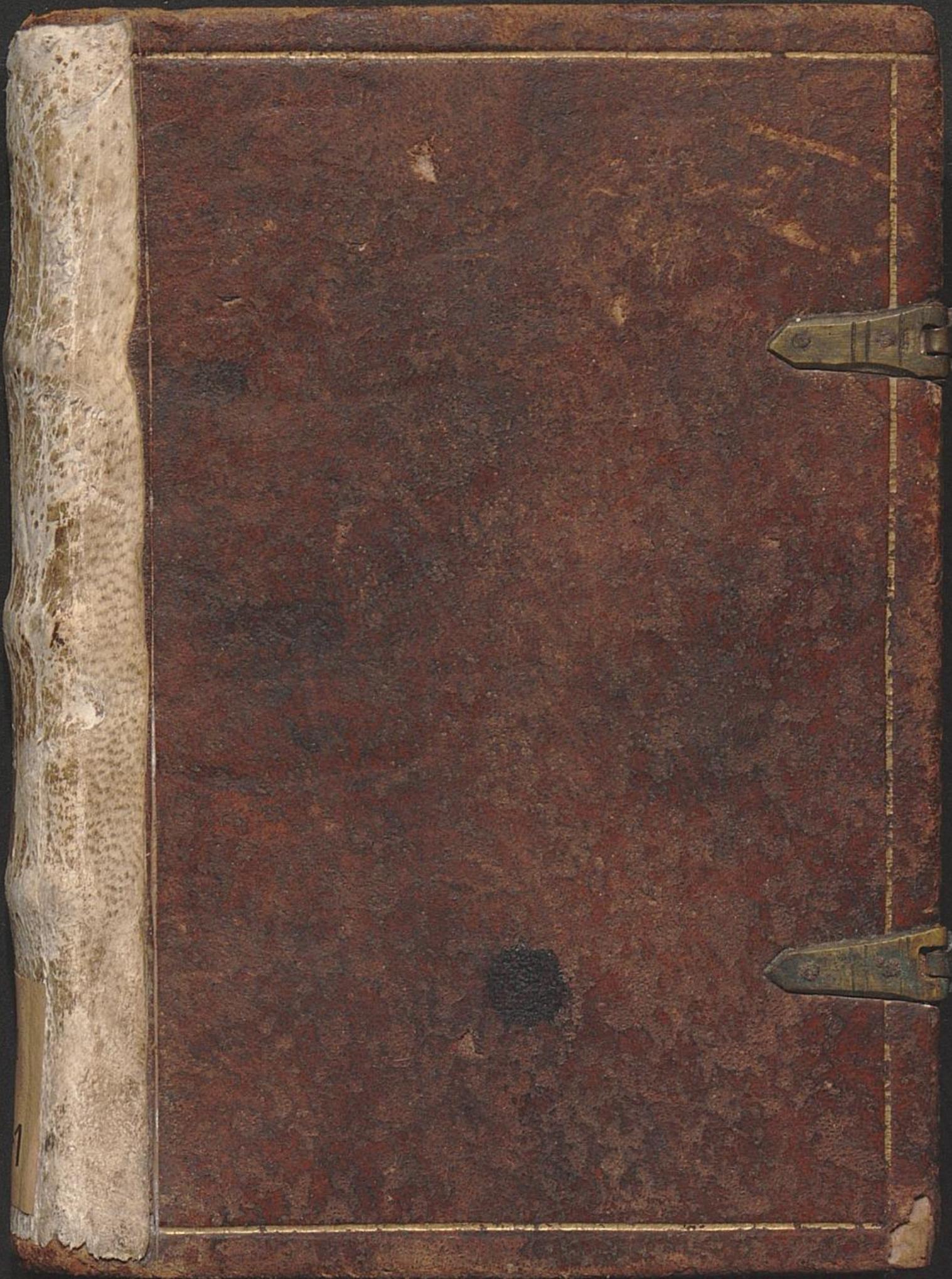
Universitätsbibliothek Paderborn

De Rebus Gestis Beati Aloysii Gonzagæ E Societate Iesv

Marchetti, Annibale

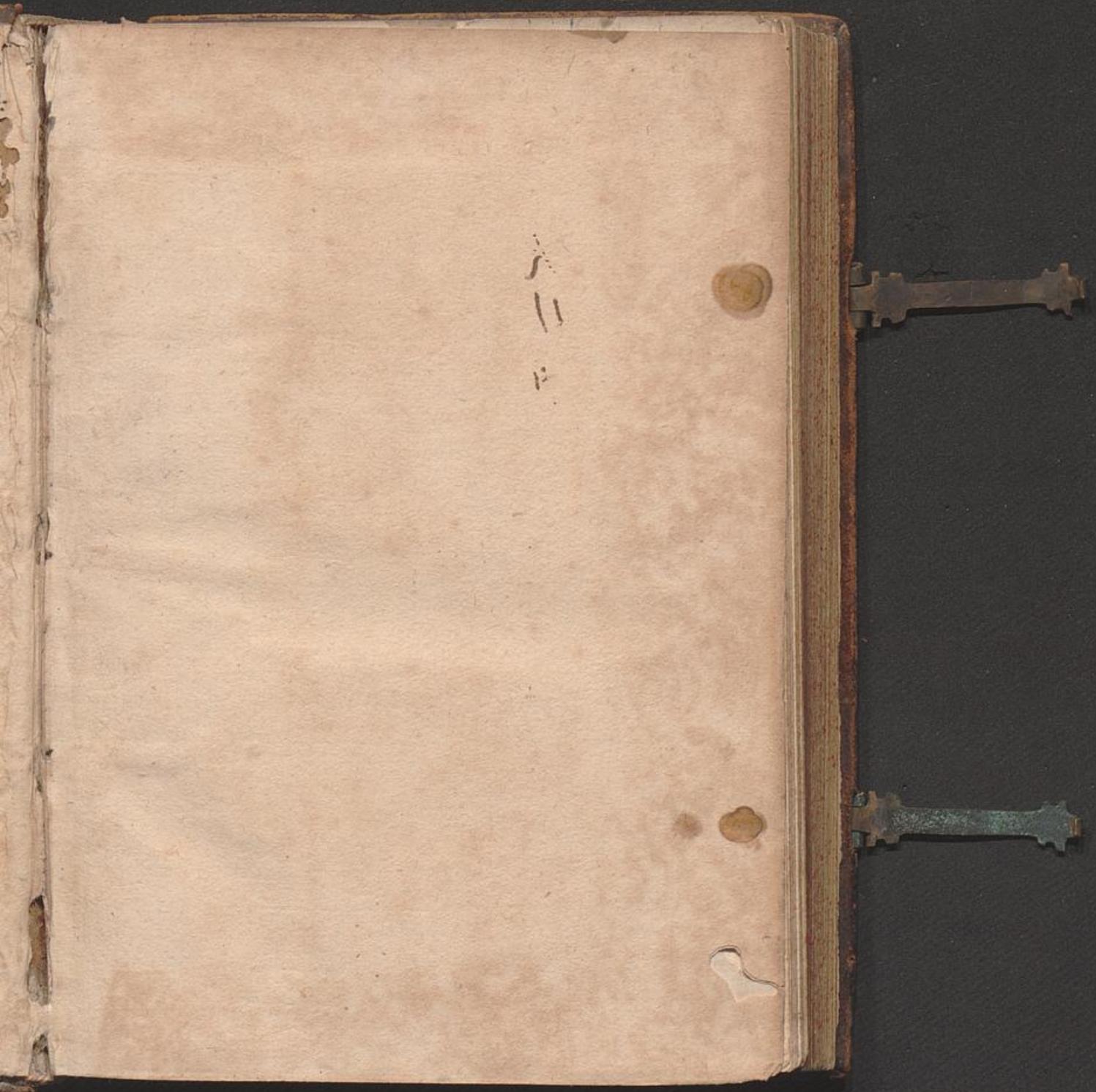
Florentiæ, 1687

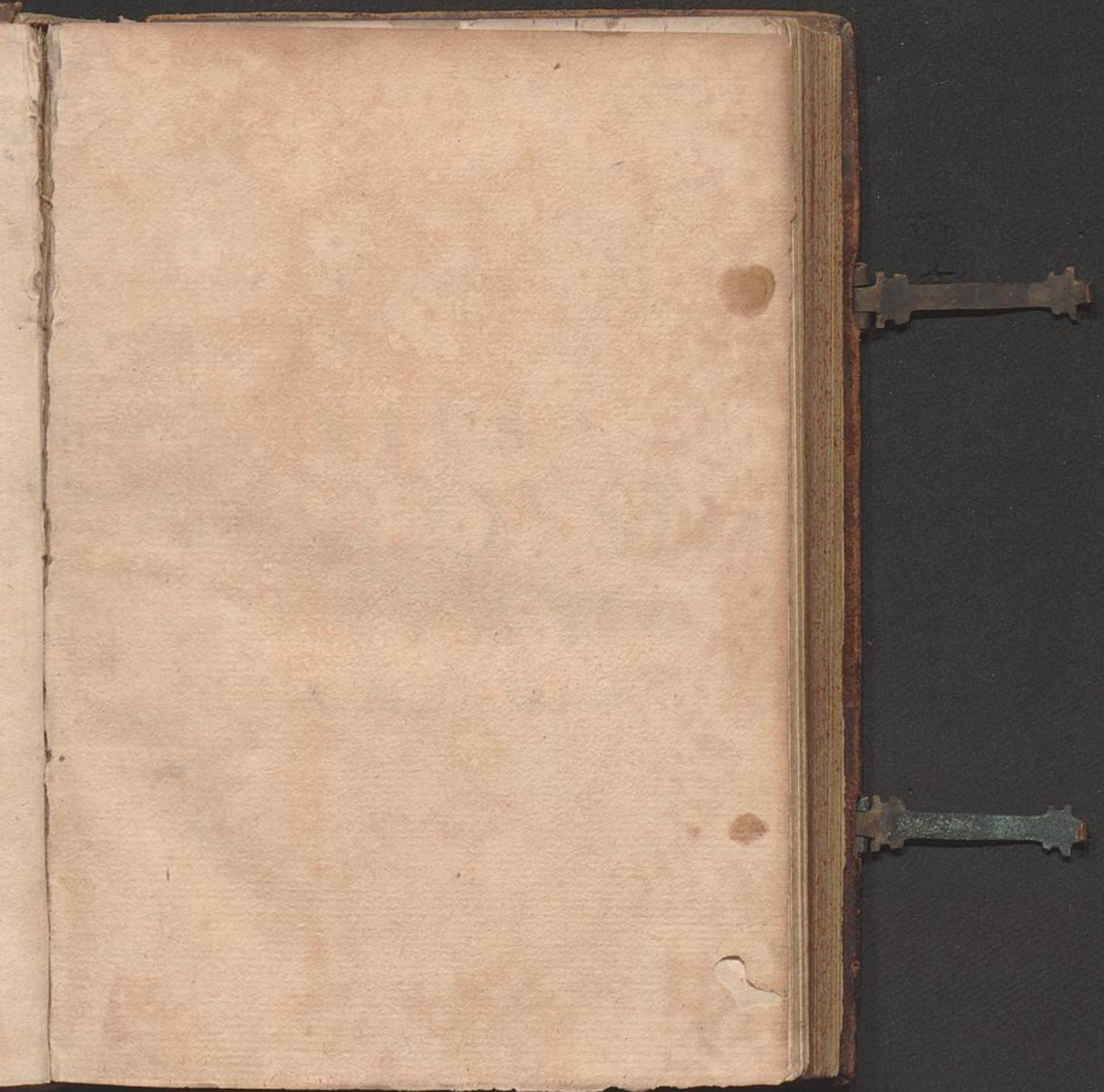
urn:nbn:de:hbz:466:1-43962

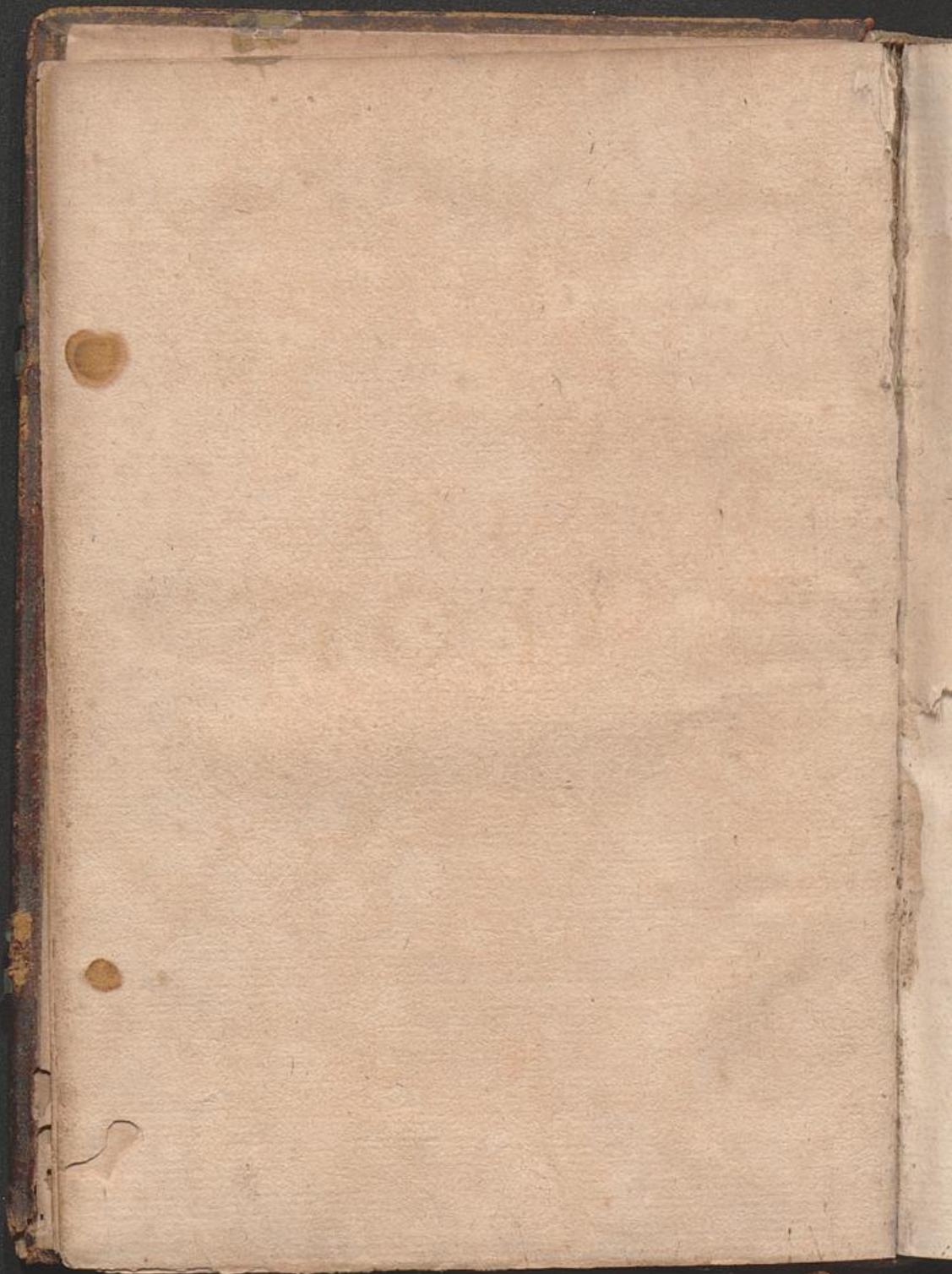

M. 2471.

K
11
39

VITA
B. ALOYSII
GONZAGÆ
A. M. D. G.

VITA
B. ALOYSII
GONZAGA
A. M. D. G.

Handwritten signature or mark

DE REBUS GESTIS

BEATI

ALOYSII GONZAGÆ

E SOCIETATE IESV

AVTHORE

ANNIBALE MARCHETTO

EX EADEM SOCIETATE,

Socijs

Iesv Paderbne

FLORENTIÆ Typis Cœrensis. M. D. Ann. D. MDCLXXXVII.
Superiorum permissu.

Veneunt in officina Io: Philippi Cecchij.

DE REBUS GESTIS

BEATI

ALOYSII GONZAGA

E SOCIETATE IESV

A V T H O R E

ANNIBALE MARCHETTO

EX EADEM SOCIETATE

PROBANTIA TYPIS CREATIS M. D. ANN. D. MDCLXXVII.

Superiorum Patris

Veneunt in officina Joh. Philipp. Cechii.

SERENISS. PRINCIPI
IO. GASTONIO

AB HETRURIA
ANNIBAL MARCHETTUS

SALVTEM.

Loylij Gonzagæ vitam,
Serenissime Princeps,
nuper a me conscriptã
si dono tibi dare volue-
rim, planè crediderim
auferre. Donari enim tibi quod tuũ
optimo iure sit, sine prævio furto,
posse non censeo. Stylus quidem
meus est, sed propterea tuus, cuius
imperio me, ac mea omnia non cœca
fors, sed provida Natura subiecit.

✠ 3

Con-

Polit. cap.
1. & 3.

Constat enim, Philosopho in politi-
cis teste, cordatos omnes, ac pru-
dentes Viros rudium ceterorum
(quorum in numero maximus sim,
nisi me esse intelligam) natura Do-
minos esse: quem utique dominatum
mea iamdudum voluntas, naturæ
præiudicium sequuta, suo quoque
suffragio comprobavit. Res, quas
persequor, Aloysij sunt, qui in tua
Domo, ac Familia educatus tibi red-
dere gestit quidquid ipse de tuo est.
Heres igitur accipe absolutissimum
Christianæ integritatis exemplar tuo-
rum opera elaboratum, mea unius
tuæ Familiæ restitutum. Habes in eo
quem certum ad gloriam non peritu-
ram Ducem sequaris, quemque sequi
gloriosius tibi futurum sit, quam
tuis Maioribus fuerit præcessisse. Il-
li enim ad gloriam iam demortuam
præ-

præcessere, tu sequèris, quin & sequè-
ris ad immortalem . Etenim haud
me fallit, quousque hætenus e For-
tunæ complexibus elapsus ad virtu-
tem evaseris: quo te loco ceteri suspi-
ciant: quàm proximus Aloysium spe-
ctes. Verùm laudes tuas, quas hic
adscribere destinaveram, ut iudicium
meum in te patrono deligendo pro-
barem, tuus mihi pudor, laudum
ceterarum princeps & custos, abrum-
pit. Mandasti enim mihi tuæ digni-
tatis, & mei officij memor, ut a te
laudando abstinerem: libens obtem-
pero, tuas laudes faciendi, quàm di-
cendi cupidior: siquidem id unū hoc
scribendi genus propositum habet,
ut Maiorum laudes posteris lecturis
adhæreant. Si quis tamen tuę virtutis
decora hac in epistola desideret, hoc
ipsum imperium, quo mihi silentium

indixisti, tamquam clavem exposi-
tam indico: id enim tua omnia orna-
menta, clavis instar, & continet, &
recludit: Imò, quod mirum est,
continendo recludit. Sileo igitur,
atque illud unum, mea, tuaq: emo-
lumenta sequutus, tibi persuasum
maximè velim, ut si quando inter tua
studia Aloysij Vitam admiseris, eam
non oculis tantùm, verùm etiam &
gressibus, vestigia eius legendo, per-
curras. Spes enim haud dubia mihi
est, hanc eandem Vitam per me tibi
descriptam, si non modo legeris, ve-
rùm (pro ut viro Principi licuerit)
elegeris, vixerisque, non secus tibi
cordi, ac voluptati futuram, quàm
tuam, nec secus tuam Aloysio cu-
ræ, ac sollicitudini futuram, quàm
suam. Vale.

AD

AD LECTOREM.

*N*ntequam oculos in hanc
hystoriam candide Lector
conijcias, duo te monitum
volo, alterum circa ma-
teriam, qua de agitur;
alterum circa dicendi characterem. Quod
attinet ad materiam; illud pro certo ha-
beto, nihil me, quod non apud proba-
tos scriptores inuenerim posuisse. Pluri-
ma e Virgilio Cæpario diligentissimo scri-
ptore hausimus: non omnia tamen:
nonnulla enim, quæ rebus alibi memora-
tis non nisi numeri accessionem adiunge-
rent, studio brevitatis omisimus. Alia
memoratu digna, quæ eius solertiam
fugere, aliunde, ac præsertim e tabulis
publicis pro B. Adolescentis Apotheosi con-
fectis supplēvimus. Vidimus etiam no-
tas

tas illas , quas Robertus Bellarminus
iam senex, & Purpuratus ad marginem
Vitę a Capar o descriptę (quę hodie in
Ragusino nostrę Soc. Collegio asseruatur)
ascripsit , quibus tamquam oculatus te-
stis nonnulla ad hystorię complementum
adiecit : atque ex ijs selectiora quędam
in nostram hanc narrationem transtuli-
mus . Hęc de materia .

Ad eloquutionem verò quod attinet ;
latine quàm italicę scribere maluimus ,
ut non iisdem , quibus Italia finibus , tan-
torum salubritas exemplorum coercere-
tur : sed ad orbem terrę uniuersum , cui
labij unius communitatem Latina Reli-
gio reddidit , longę , lateque porrigere-
tur . Stylum nonnihil acuire placuit , ut
Lectrem ad salutaria excitatum habe-
remus . Procliue est enim humane desi-
die , salubribus indormire sermonibus :
quare qui aculeata verba subinde pro-
mit ,

mit, vice fungitur vellicantis amici.
Linguae pariter elegantiam minime con-
temnendam duximus, ut si qui sint lati-
nitatis amantes, dum humanas litteras
querunt, potiora hominis ornamenta nec
opinantes inueniant: usque, qualis olim
Sauli, fors obueniat, ut asinas queri-
tantes regale decus excipiat. Illud etiam
spectauimus, ne Latinae linguae studiosi
lutulentas quasdam veterum scriptorum
eloacas sibi adeundas censeant, ut ve-
luti de stercore gemmas eliciant. Ha-
bent enim purissimos, eosdemque uberr-
imos fontes Ciceronem, Caesarem, Liui-
um, Salustium, ceterosque, quos ca-
stissimae sponsae suae, Latinae scilicet Ec-
clesiae, olim Deus preparaauerat; unde
gratis haurire sine pudoris dispendio va-
leant. Inde nos hausimus: inde si quid
nostra probentur, se quoque haurire pos-
se non est cur ceteri diffidant. Dolet e-
niam

nim plurimum, cum laudari audio lati-
nitatis nomine spurcissimum illum Ne-
ronianæ nequitie præfectum Petronium
Arbitrum eiusque fragmenta tanquam
sacra lipsana summa colligi attentione,
ac nitidissimis typis commendari. Ego
vero libenter fateor, profiteorque, me
nunquam cœnosas illas paludes, ac fœ-
da volutabra ingressum: ut qui optimè
no-vi innumeros scriptores ad aureum
Augusti seculum pertinentes, nondum
nato, nec proinde lecto Petronio (qui nec
auream vixit ætatem) elegantissimè
loquutos: itaque necessarium non esse,
ut linguæ mundities paretur, eam in
sordes illas immittere, ac tenuissimum
decus cunctis veterum latinorum muli-
erculis vulgare cœlestis regni iactura
coemere. Et quanquam non in ea sum
hæresi, ut in Tullij verba iurandum cen-
seam: quod acrius, quam par est,
con-

contendit Marius Nizolius suo operi
pretium facturus : An ideo necesse sit
Petronij scholam , seu maris lyceum
(quod nobis lupanar dicitur) ingredi ,
ubi non alia peculiaria vocabula discas ,
quam quæ ingenuo , & pudico homini
premere nefas sit ? quare qui tam stu-
diose Petronium versant , ceterisque com-
mendant , non illos linguæ munditia
verum immunditia , ac foribus dele-
tari plurimum dubito .

Quod autem de Petronio diximus ,
idem dictum volumus de veteribus il-
lis Poetis , qui ethnico more Poesim
olim Virginem formandis moribus na-
tam ita vitiarunt , ut ad omnem ob-
scenitatem prostituerint . Ab ea Adole-
scentibus haud parum periculi est : dum
enim ad honestam cantricem se invita-
ri putant , meretricem imprudentes offen-
dunt . Non omnibus tamen , qui obscæ-

ni aliquid admistum habent, abstinen-
dum censeo (secus universo fere vete-
rum Poetarum ordini valedicendum es-
set) sed ut vias lutulentas, ita eos sal-
tu, ubi opus, adhibito percurrentos. Sic
citius quisquis latinitati operam navat
quò cogitavit perveniet, nusquam vo-
luptatis ceno, vel tenaci detentus, vel
fluente prolapsus. Hec te Lector mo-
nuisse volumus. Vale, & si quid meis
hisce laboribus in te pietatis excitatum
sentias, fuis ad Deum precibus nonni-
hil in authorem refundere memineris.

Domini-

*Dominicus Maria de Marinis Vic. Generalis
Societatis Iesu.*

Cum librum, cui titulus (Vita B. Aloysij Gonzagæ)
a P. Annibale Marchetto nostræ Soc. Sacerdote con-
scriptum, aliquot eiusdem Soc. Theologi recognoverint,
& in lucem edi posse probaverint, facultatem facimus,
ut typis mandetur, si ijs ad quos pertinet, ita videbitur.
Cuius rei gratiâ has litteras manu nostrâ subscriptas,
& Sigillo nostro munitas dedimus. Romæ 3. Apr. 1687.

Dominicus Maria de Marinis.

Adm. R. D. Antonius del Casto Prior S. Margaritæ
nuncupatæ di Montici attente, & diligenter perlegat
hunc Librum, cui titulus (Vita B. Aloysij Gonzagæ)
a R. P. Annibale Marchetti Soc. Iesu Sacerdote con-
scriptum, & recognoscat an in eodē reperiatu aliquid
obvium S. Fidei Catholicæ, & bonis moribus, & re-
ferat. Dat. 26. Maij 1687.

Nicolaus de Castellanis Vic. Gen. Flor.

Illustriss. ac Reverendissime Domine.

Vitam hanc B. Aloysij Gonzagæ e Soc. Iesu summa
animi attentione, & voluptate perlegi, neq; in eâ quid-
quam offendi, quod Catholicæ possit, Romanæque,
Fidei, & dignis Christiano homine moribus aduersari,
imò tot, tantisque lectissimi, & sanctissimi Iuvenis re-
bus præclare gestis, aureo quodam stylo, & consum-
matæ eloquentiæ viribus a scriptore enarratis, unumq;
arbi-

arbitror legentem ad sectandam maiori studio virtutem, & Deo firmè, & fideliter serviendum inflammatum iri. Sic testatum volo, pridie Idus Iunij, anno a partu Virginis 1687.

Antonius del Casto.

Stante supradictâ relatione, & attestatione Impr.

Nicolaus de Castellanis Vic. Gen. Flor.

Ad Ad. R. P. D. Ioseph Mariam Ambrogi C. Reg. ut diligenter recognoscat, & si nihil obstiterit probet. Dat. ex Ædib. S. Off. Flor. hac die 21. Iunij 1687.

F. C. Pallavicinus de Mediolano Ord. Min. S. Franc. S. Off. Flor. Vic. Gen.

Oculis, ac mente perlustravi Gesta hæc B. Aloysij Gonzagæ, præclarissimi innocentiae candidati, candidiore stylo a suo Authore exarata. Omniaq; inueni ita Catholicæ Fidei firmandæ, Moribusq; formandis verbo, & exemplo accomodata, ut tamen supra hominum fidem, humanosq; mores in tuo Aloysio Angelicum, ac propè Theandricum virtutum exemplar exhibeant, nec non plusquam Tullianæ eloquentiæ Idæam præferant. Et ideo, ut cõmuni legentium aliquali imitatione simul, ac admirationi pro maiori Dei, ac Sanctiss. huius Adolescentis Gloriâ inferuiant, Publicâ luce per quâ dignâ existimo. Ex ædibus nostris S. Mich. Kal. Iulij 1687.

D. Ioseph Maria Ambrogi C. R., ac S. Off. Consultor.

Imprimatur.

F. C. Pallavicinus qui supra.

Robertus Pandolfinius Senat. Ser. M. Ducis Auditor.

DE VITA, ET REBUS GESTIS
BEATI
ALOYSII GONZAGÆ
LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Aloysij Ortus, & Infantia.

Einclytâ Gonzagæ stirpis paternum
materni-
que genium
progenie (cuius nomen
tanta sua laus est, ut alienâ
nec indigeat, nec iu-
vetur prædicatione) origi-
nem duxit Aloysius Gon-
zaga, qui suæ stirpi, no-
vis partus honoribus, ijs-
demque cælestibus, ac divinis, longè plus re-
tulit, quàm hauserit, nobilitatis. Natus est in
Arce Castilionensi, primariâ avitæ ditionis se-
de, anno a Virginis partu 1568, VII Id. Mar-
tias, Pio eius nominis V. Christianum Orbem,
& Maximiliano Cæsare Romanum Imperium
A adm.

administrantibus . Parentes illi fuere Ferdinandus Gonzaga Castellionis in Galliâ Cisalpinâ Dominus , cuius familiæ in Mantuani Ducis imperium tertio loco ab eâ , quæ tunc rerum potiebatur , succedendi ius erat : & Martha nobilissima apud Taurinos foemina de gēte Tanâ Santeniâ , cui Pater e Santenijs Dynastis , Mater verò ex perillustri Roboreorum prosapiâ , quam præter alia decora duo Pontifices Maximus IV , & Iulius II ex ea oriundi toto terrarum Orbe nobilitarunt . Martham sibi Ferdinandus connubio iunxit , cum uterque apud Catholicos Reges Philippum eo nomine II , & Isabellam Coniugē diversarentur . Regi Ferdinandus , Regina Martha , inter Auæ primores famulabantur . Nuptiæ Regum ipsorum fuerunt autoritate coniunctæ : qui deinde , ut aliquam suæ voluntatis significationem darent , Rex Ferdinandus , antequam ex Hispania decederet , pinguisimis vectigalibus auctum , Italicis copijs præfecit , sui que Cubicularij , ex ijs , quos honorarios vocant , munere cohonestavit . Martham verò Isabella Regina (in cuius intimam familiaritatem egregijs animi ornamentis , morumque suavitate iam pridem sese penitus insinuaverat) præter dotem , quam ei ex ære proprio confecit , gemmis plurimis , alijsque

que id generis donis ad muliebrem mundum, spectantibus, abundè cumulavit.

Inito matrimonio prima fuit, eademque potissima optimæ fœminæ cura, ut cœlesti potiùs ^{Marris pietas.} mentis coniugi, quàm terreno carnis marito probaretur, haud immemor Pauli sententiæ, terrenum sponsum Christi animæ coniugis simulacrum referre, tantòque propterea hunc præ illo magis sibi curæ esse debere, quantò sponsæ cuilibet sponsus ipse est eius imagini præferendus. Quare ubi primùm in Italiam regressa Castilionem peruenit, nacta ibi quietem illam, atque etiam, quod aulæ strepitus perpetuò negaverant, studium omne, atque operam in Christianæ pietatis cultum conuertit. Cumque interea sese utero gravem animaduertit, Deum magnis precibus votisque identidem orabat, prolem uti masculam dono daret, eamque olim, cum primùm per ætatem liceret, in sanctum aliquem Religiosorum hominum cætum cooptatam ad sui famulatum reciperet: nec irritas eas preces fuisse, rei exitus comprobavit, quemadmodum ex ijs quæ in hac historiâ subsicienda erunt, planum fiet. Contigit autem, perducto iam ad maturitatem fœtu, utique non sine peculiari Providentiæ consilio, ut Martha parens, sub ipsum puerperij tempus,

LIBER PRIMVS

4

Gravissimi partus doloribus ad extrema deducitur.

tot tantisque doloribus afflicteretur, eoque tantum discriminis deveniret, ut Medici omnes, compluribus frustra tentatis remedijs, de eius salute actum esse conclamarent: quod cum, nescio quo ex domesticis renunciante, laboranti foeminae compertum esset; illico ad preces obtestationesque versa Deiparae Virginis opem cupide implorare instituit: factaque a Marito potestate voti in eam rem nuncupandi; spondet, si ex eo periculo evadat incolumis, prolemque foeliciter enitatur, se ad Sacram Aedem Lauretanam una cum prole peregre profecturam, eamque Virgini tanquam parenti (ut cui vitam referret acceptam) exhibituram. Voto suscepto, e vestigio mater conaluit, statimque coepit partum eniti: sed cum Medici, rem ex arte pensantes, negarent, eum puerperio fore superstitem; ut animi saltem incolumitati maturè consuleretur, ubi puer corpusculi partem, qua sacri Baptismatis fonte tingi posset, emisit, obstetrix lustralibus aquis aspergere maturavit. Itaque Caelo prius quam terris natum, eâ religione libuit paternae Dei Caritati Aloysium filium suum ritè instituere, antequam Matri tanquam nutrici traderet educandum. Hoc prorsus nomine illum suscepit Mater, aeternamanteque complexa, salutari crucis

Lauretane peregrinationis voto concepto parit.

is signo communitum, tamquam rem sacram ac cæleste munus deosculata est: simulque magnam in spem venit, non ad vulgaria infantem illum parari, qui beneficiò fere æquatus est ei, *quo inter natos mulierum non surrexit maior*: siquidem in utroque pariter Propheticum illud impletur: *Antequam exires de Ventre sanctificauite*.

Nato igitur Aloysio, eò unicè intenta fuit optima parens, ut cum primùm disciplinæ maturus esse inciperet, ad omnem non solùm humanitatem, sed etiam Christianæ Vitæ sanctimoniam informaretur. Haud enim solertissimam foeminam latebat, nos esse eorum, quæ pueri didicimus, naturâ tenacissimos, semperque roborari magis, atque obdurari, quæ nobis teneris cereisq̄ fuerunt impressa. Quare simul animaduertit puerum linguæ mentisque aliquam libertatem adeptum, augustissima primùm ut Iesu ac Mariæ nomina expediret, edocuit: mox diligenter curavit, ut traditam a Christo orandi formulam unà cum Angelicâ Salutatione, alijsque eiusmodi Christianis precibus edisceret, memoriterque pronunciaret. Inter hæc autem sæpiissimè de diuinis rebus, deque ijs quæ ad animi salutem pertinerent, gravibus verbis, sed maternâ quadam suavita-

Prima
Christiane
institutio-
nis rudi-
ments.

6 LIBER PRIMVS

te conditis, puerulum commonebat. Idemque
 nutricibus (quarum in delectu non tam lactis
 copiam quam morum, qui cum lacte influunt,
 integritatem, humanitatemque hominum nutri-
 mentum, spectabat) uti fictitarent, alijsque
 quibus eius cura atque educatio demandata
 erat, sedulo inculcabat. Vnde tantum Aloy-
 sio rerum æternarum paulatim lumen affulsit,
 ut iam inde a primo ætatis exordio nec pauca
 futurę sanctitatis argumenta, nec obscura præ-
 buerit. Quo in genere duo potissimum memo-
 riæ prodita: Alterum, quod incredibili quã-
 dam erga pauperes ac miseros benevolentia,
 iuvandique studio teneretur, idque quoties ob-
 uios habere contingeret, statim vultu miseran-
 tis in morem conformato, gemituque, sin mi-
 nus voce adhuc posset, satis apertè declararet:
 Alterũ, quod cum primũ pedibus niti, solusque
 sine ductoribus ingredi cœpit, sæpe domus la-
 tebras quæreret, ibique diu a domesticis con-
 quisitus, haud aliter quàm positus genibus to-
 tusque in preces compositus, atque intentus in-
 ueniretur. Sunt, qui præterea experti iuratique
 asseverant, tantam adhuc in puero pietatis ac
 Religionis vim enituisse, solo ut eius comple-
 xu ad insuetos, novosque erga pietatem amo-
 res incitarentur: perinde ac si non ex homini-
 bus

Aloysij ad
 huc infan-
 tis amor
 in paupe-
 res.

Eiusdem
 orandi stu-
 dium.

Sui com-
 plexu ad
 pietatem
 acut.

C A P V T I. 7

bus aliquem, sed delapsum e Cælo Angelum, cælestes undique flammæ expirantem, completerentur. Hæc fuere Aloysij primordia, quibus quidem non tam ostendere quid in præsens, quàm quid in posterum futurus esset portendere visus est. Quemadmodum enim in catulis generis grandioris maiora quàm pro ætate crura pedesque satis indicant, quàm ingentem corporis molem iactis ijs fundamentis natura destinaverit; ita beneficia divinitus Aloysio tum infanti collata, longè ætatis captum exuperantia, quanta animi magnitudo ac sanctimonia tam firmis fundamentis esset a Deo superstruenda, satis luculenter prænunciarunt.

A 4

CA-

*Educatio usque ad annum
septimum.*

Ferdinan-
dus Aloy-
sium ad
armorum
studium
excitat.

Ix quintum ætatis annum atti-
gerat Aloysius, cum Ferdinan-
dus Pater a Philippo Hispania-
rum Rege ad Tunetanam ex-
peditionem evocatus, eò cum
tribus Italorum millibus ire
parabat. Indictus ad Casale maius, quod
oppidum est in agro Cremonensi, milicum
census: quò dum cogitat Ferdinandus, sta-
tuit secum ipse etiam Aloysium unà perdu-
cere, ut e matris sinu, mollique, uti ipse
aiebat, sceminarum educatione subductum, ad
arma, reiquè bellicę studium excitaret: ita
enim religiosum Numinis metum piã matris in-
stitutione puerulo insitum, vir militaris armorum
usu duratus interpretabatur: perinde ac
si, metum omnem etiam Præpotentis Dei ex-
cussisse, ad virilem animi fortitudinem specta-
ret, non verò ad extremam dementiam ac stu-
porem; cuius unius sit infinitam vim non me-
tuere, quæ nonnisi metuendo declinatur. Eò-
dem

dem pertinet, quod cum Ferdinandus Castellione moraretur, puero vix ab uberibus raptō curavit, exigua arma, gladiolos nimirum, pugiunculos, paruas ex ære fistulas, atque alia eiusmodi fabricari ad pueri usum accommodata, per quæ puerilis forma, quasi virili fortitudine, communita, alienas fortius occupat voluntates, ac veluti amorem expugnat. Cum verò deinde apud Casale maius ordines recenseret, Aloysium cristatâ Casside, ac levi loricâ decoré instructum, & simul gladio, atque hastâ eleganter ornatum, copias ducis in morem antere voluit: semperque rebus huiusmodi eum oblectare curabat, non ut puer ijs animum laxaret (quemadmodum Ferdinandus præseferēbat) sed ut potius intenderet, atque unice armorum studio caperetur. Quapropter eâ assuetudine flexile pueri ingenium paulatim ad arma declinans, aliud nihil videbatur expetere, nisi eam belli gloriâ quæ patris arte, ac lenocinijs fucata nihil nisi iucundum pollicebatur. Libuit tamen infinitæ Numinis benignitati, quæ Aloysium ad maiora decora, ac solidiorem gloriâ evocabat, terrenæ huius gloriolæ inanitatem aperire, suoque eum voluit periculo doceri, quanta fæditas sub specioso belli nomine delitesceret. Quod ut perageret, complures
per-

10 LIBER PRIMVS

Pericula
ex pyrij
pulueris
tractatio-
ne.

permisit, ut æneis, quas ille manu versabat, fistulis improvisâ nitrati pulueris conflagratione displofis, in extrema discrimina deveniret. Contigit aliquando, ut cum eundem puluerem ad ignem concipiendum ore admoto sollicitaret, subito accensus puluis vultum undique correptum miserabiliter deformaverit. Quâ ex re, Papilionis instar flammulam circumuolitantis, expertus didicit, bellicam flammam (cuius ea portio specimen erat) eminus spectantes admirabili oblectare fulgore, proximantes verò, trantesque horribili incendio discruciare.

Periculorū
fructus
armorum
odium.

His igitur, alijsque eiusmodi doctus periculis, multum de bellicæ laudis cupiditate deposuit: eademque, cum inter nostros versaretur, sæpè memorare consueverat, ut inde occasionem arriperet, Divinam Clementiam, cuius ope tanta a se pericula propulsalet, summis laudibus celebrandi. Reversus tamen Castilionem, postquam Pater Tunetum cum exercitu discesserat, quandam secum tulit loquendi licentiam, quæ illi ex quotidianâ militum consuetudine adhæserat, ut ne a turpibus quidem vocabulis, quæ nimirum ab ea colluie frequenter evomi audierat, quandoque abstineret: quamquam reverà, quid ea sibi vellent (quemadmodum ipsemet Hieronymo Plato sui ani-

Turpia vo-
cabula a
militibus
discit.

mi

mi moderatori ingenue factus est) nullo adhuc interprete cognorat. Facilis tamen eius morbi, qui nullas adhuc in animum radices egerat, depulsio fuit. Siquidem cum semel ea verba aliud agenti coram morum magistro (is erat Petrus Franciscus Turcius vir probatissimus, & suo muneri haud impar) inconsulto, ac temere excidissent; illico fuit ab eo graviori obiurgatione reprehensus: Ea scilicet verba a vilissimo aliquo mancipio audita, homini claris parentibus nato, cuiusmodi ipse esset, probro iuxta ac pudori esse debere: Honestos viros, qui sua iactent, non alienam a maioribus sibi arrogent nobilitatem, non secus voce probari quam auri pretium tinnitu aut sono. Haud profecto aurum credi, quod plumbum, aut vile aliud metallum sonet: nec fieri posse, cum qui honeste vivat, turpiter loqui, cum se quisque suosque mores eloquatur, atque honestae vitae potissimum, maximeque debitum officium sit, honeste loqui. Linguam eo modo corruptam minimè videri in sacro Baptismatis fonte, uti mos est, Christiano sale conditam, sed ethnicam potius olere putredinem: nec immerito guttur eorum, qui tam faede loquantur sepulcrum patens in sacris litteris appellari, ut qui animi intus emortui, ac putrescentis odorem exhibeant. Proinde valde illis timendum, nè ad

infe-

Reprehen-
ditur a mo-
rum Ma-
gistro.

Reprehen-
sionis fru-
ctus.

inferos cloacam Vniuersi maximam , cum ceteris mundi sordibus detrudantur. Ad huiusmodi obiurgationem magnà vocis contentione prolatam (uti cum puero, aurium potius, quam mentis iudicio rei gravitatem æstimante, actum oportuit) consternatus animo Aloysius vehementer expalluit: simulque secum ipse pendens, quibus eam verbis commeruisset, suspicari cepit, aliquid turpitudinis, flagitijque in ijs latere, quod ceteroqui hætenus ignorasset: quare ex eo die non modò ab eiusmodi verbis abstinuit, sed si quando alios licentiùs loquutos audisset, ipse vel vicissim obiugabat, vel si ætas minimè pateretur, pudore genas suffusus, oculisque vel cernuis, vel aliò intentis, quantà per eiusmodi sermones molestiã afficeretur, abundè declarabat.

Alios ipse reprehendit.

Hæc fuere gravissima eius crimina.

Atque hæc quidem fuere omnium gravissima crimina, quæ Aloysium, dum inter homines ageret, perpetrasse, certâ fide compertum est. Ita enim diligentissimus eius Vitæ scriptor Virgilius Cæparius, cui tanquam rerum suarum arbitro omnes animi latebras non semel Aloysius patefecerat, testatum reliquit. Quare ex ipsis criminibus, quæ propterea tacita non fuerant omittenda, eximiam eius sanctitatem, ac propemodum incredibilem innocentiam

tiam

tiam licet conijcere : namque verifimile est ea ;
 ne ad levioris quidem culpæ modum pertinuis-
 se, ut quibus puerilis ignorantia malitiam om-
 nem ademerit. Tanto tamen horrore eas qua-
 lescumque animi labes est deinde prosequutus ,
 ut in omni vitâ voluntarijs supplicijs expiare
 nunquam desisterit . Quin in paruulâ illâ æta-
 te usque adeo piaculi huius eum pudor inuasit ,
 ut ne Dei quidem ministris , quibus conscien-
 tiæ sinus sacrâ confessione aperire consueverat,
 id manifestare sustinuerit , fatis ceteroqui gna-
 rus , ad eam rem præcepto non adigi . Si quã-
 do verò post initam societatem familiaris cum
 quibusdam agentis locus daretur frangendi fastus,
 sique reprehendendi, quem ipse locum & quæ-
 rebat sedulo , & avidè arripiebat ; illico se us-
 que adeo contaminatam , ac perditum perpe-
 tuò fuisse affirmabat , ut etiam a puero flagi-
 tiosa verba impudenter effutire minimè dubi-
 taret : quod non mediocre , aiebat, futuræ im-
 probitatis documentum foret . Sed reverâ non
 mediocre fuit futuræ probitatis adiumentum, &
 voluntariæ demissionis materia . Quare consen-
 taneum est credere , singulari divinæ Providen-
 tiæ consilio , Aloysium in ea levissima errata-
 labi permiffum , ut , si quando superbiæ stimulis
 propter tam eximia dona , quibus postea divi-
 nitus

Tota vita
 illa desce-
 dit .

nitus ornandus erat, ageretur, haberet quò oculos demitteret, unde inflatus animus veteris conscientie aculeo punctus illico detumesce-
ret.

Septennis
ad Deum
conuertitur.

Cum autem ad septimum ætatis annum peruenisset, quando nimirum animus excusso cupiditatum iugo, quo pressus ijs hætenus paruit, sese in libertatem asserit; tanto studio se divini Numinis obsequio mancipavit, ut deinde mos illi fuerit, eam ætatem sue conversionis tempus nuncupare: cumque ea omnia quæ sibi Deus O. M. benignè in vitâ fecisset, vel secum ipse perpenderet, vel suis moderatoribus exponeret; hoc unum præ cæteris referebat, quod septennis a terrenarum rerum studio ad cælestium amorem fuisset traductus. Quanto autem animi ardore ex eo tempore institutum hoc vitæ perfectioris genus coluerit, inde fit manifestum, quod quatuor prudentiâ, & authoritate viri gravissimi, qui confitentis aures præbuerant (fuit autem in ijs etiam Robertus Bellarminus vir sanctissimus iuxta ac prudentissimus, cui sub vitæ exitum rerum omnium ab se gestarum perquam accuratam rationem reddidit) postquam diversi totius vitæ antea actæ labes in sacrâ Confessione recensentem audissent; testimonio fuerunt, tantam in eo vitæ integritatem atque innocen-

Gratiâ in
baptismo
initâ, nun-
quam ami-
sit.

nocentiam exitisse, ut omni prorsus culpâ lethiferâ perpetuò vacaverit: nec unquam initam a Deo in sacro Baptismate gratiam perdidit. Quod singulare beneficium, si cum tantâ peccandi licentiâ conferatur, quanta Aloysio patuit, antequam rebus humanis nuncium remitteret; certè longè pluris habebitur, quàm si per se ipsum spectetur. Qui enim a primâ ætate semper versatus in Principum aulis (quas vitiorum omnium turmæ maximè insident, atque ubi flagitiosorum exempla & multitudo & splendore flagitijs pudorem demunt) innocentiam incorruptam servaverit, non unâ aliquâ præditus virtute, quæ sit Innocentiæ custos, dicendus est, sed omnium societate, & comitatu stipatus, ut vitijs omnibus in eius oppugnationem conspirantibus fortiter obsistat. Quare cum adolescentiam præ sanguinis fervore igni tartareo peropportunam ex tanto libidinum incendio integram inuiolatamque extraxerit Aloysius, profectò Christianæ vitæ sanctimoniâ omnibus numeris absolutam, ut alia argumenta deessent, assequutus fuisse censendus foret. Huic tamen rei duos addere possumus locupletissimos testes. Alter est is, quem paulò ante laudavimus, Bellarminus, qui in præclaro quodam testimonio, quod litteris consignatum de-

Idque in
in summa
peccandi
licentiâ.

Bellarminus gratia
apud Deum
firmiter
constitutum
putat.

dit

dit de Aloysij sanctitate, iureiurando affirmat, eum a septimo ineunte ætatis anno usque ad obitum vitam omnes Christianæ Virtutis numeros continentem traduxisse. Quin & in familiari quodam sermone, qui ei aliquando cum Cæpario fuit, cum pluribus argumentis suasset, nunquam Reip. Christianæ adhuc in terris militanti viros deesse, qui divinam gratiam ita peculiari nexu confirmatam haberent, ut nullis unquam Tartarei hostis conatibus eadiri posset; Continuo addidit: Atque in eorum numerum Aloysium referendum esse minime dubito. Alter est humani generis infissimus hostis, quem eximia pravitas æquè vel magis incorruptum præstat Virtutis laudatorè atque alios eximia probitas: utraque enim a sinceræ laudis corruptrice benevolentiam tutatur: Siquidem pravitas benevolentiam tollit, probitas cohibet, nè in adulationem excedat. Huius autem testimonij, ac laudis hæc fuit occasio. Percrebuerat Castilione toto in proximum D. Francisci Cænobium, cui a Deiparâ nomen est, virum quendam aduentasse ex Franciscanâ familiâ illustri sanctitatis laude conspicuum; qui etiam multa supra vim ordinemque nature perpetrare magnâ cum hominum admiratione ferebatur. Illico rei novitate ducti properare omnes,

Mali etiã
Dæmones
cum præ-
dicant.

omnes, certatimque visere, alloqui, genibus
 aduolui, sese denique suaque omnia commen-
 dare, nec nisi faultâ muniti precatione disce-
 dere. Adfuit etiam aliquando Aloysius unâ cū
 germano fratre natu minore: venitque in tem-
 plum cum sanctus ille vir coram incredibili spe-
 ctatorum frequentiâ hominem a malo Dæmo-
 ne occupatum, adhibitis Christiano ritu exor-
 cismis, asserere niteretur. Vix autem penetra-
 tâ turbâ sese in conspectum dederat sanctus Ado-
 lescens, cum malus ille Dæmon intentâ in eum
 manu, magnâque voce inclamans: Hic ille est,
 inquit, hic profectò, quem ingens manet apud su-
 peros gloria: quæ verba præter morem ab im-
 purissimo illo ore egressa statim in vulgus ma-
 narunt, ac deinde non defuere, qui memoriæ
 diligenter commissa, multo post tempore au-
 ditâ Aloysij famâ recordati dicerent, se coram
 adfuisse, cum etiam maligni Dæmones (Deo
 scilicet per vim ac tormenta ex ore mendacis-
 simo veritatem exprimente) Aloysij laudes in
 templo ad confertissimam turbam deprædica-
 rent.

Pia verò religionis opera, quæ hoc maximè
 tempore Aloysius exercere contueverat, hæc
 ferè prodita. Quotidie positus humi, nulloque
 subiecto puluillo genibus (puluillum autem, ut

Quotidia-
 ne puri-
 preces quâ
 plurimæ.

B

qui

qui demissionem, eoque efficacia in precibus demeret, nec privatim unquam usurpavit, nec publice a famulis oblatum admittit) eam precationem, quam exercitium quotidianum vocant, attentissime ac religiosissime ad Deum sibi, alijsque propitiandum, adhibebat. Septem præterea psalmos Davidicos a pœnitente Rege unâ cum lacrymis fufos; mox alios quindecim, quibus veluti totidem gradibus Rex idem sublimis ferebatur in Cælum; & quos Officium B. Virginis dicunt, eodem animi ardore, vel solus, vel comitatus singulis pariter diebus recitabat. Atque morem hunc ita constanter retinuit; ut cum per idem ferè tempus quartanâ febris diutissime laborasset (per duo enim deviginti menses ea tenuit) nunquam adduci potuerit, ut vel desereret, vel aliquid de eo remitteret. Id tantummodo agebat, quando sibi inualidus videbatur tanto oneri ferendo, ut aliquam e Matris pedisequis sibi adiungeret, quâcum recitando laborem partiretur. Hic autem tantus pietatis ardor in puero cunctis ceteroqui naturæ donis ornato, utilis veluti gemma auro cõprehensa, mirum in modum omnium in se oculos, atque ora conuerterat, sic ut quâcumque graderetur, omnibus spectaculo esset, passimque ac palam Angelicus adolescens, sive Angelus e Cælo delapsus audiret.

CA-

Nec a febricitante omiſſa.

Angelus passim nũcupatur.

CAPVT III.

Florentiam a patre ductus Votum Virginitatis concipit, eique custodienda, Diuinis licet adiutus praesidijs, humana nulla praetermittit.

Nter hæc Ferdinandus a Tunetanâ expeditione Castilionem reversus, Aloysium octauum iam agitantem annu longè alium reperit, ac digrediens reliquerat: nam antiquo illo militari feruore cum pueritiâ posito, totum se ad Christianæ modestiæ normam composuerat. Quia verò modestia, uti arborum poma, quò minus acrimoniæ, eò plus maturitatis in agendo prodit; licet acerbello militem deperdidisse non nihil doleret; plus tamen gavisus est, maturum in pace principem, quem subiectis sibi populis Rectorem relinqueret, inuenisse. At generosæ indolis adolescens alia omnia per id tempus meditabatur. Altius enim quoddam Virtutis & gloriæ

Posito mi-
litiæ stu-
dio altiora
perit .

riæ genus in reliquam ætatem , ut & matri ali-
quando aperuit, iam tum spectabat . Cum enim
illa sæpesæpius in sermone familiari Aloysio
inijceret , nihil sibi optatius fore , quàm si unū
quempiam e suis liberis Deo in religiosâ aliquâ
familiâ dicatum cerneret ; hoc idem aliquando
iteranti in aurem dixit : Arbitror , Mater, fu-
turum , ut olim Deus votis tuis tandem exora-
tus annuat : cumque iterum eadem vota die al-
tero protulisset mater, addidit Aloysius : Eum-
que , quē exoptas , præsentē videre te censeo :
quibus pueri dictis , ne a matre tanq̃ a puerilia
contemnerentur, fidem faciebat matura ac pro-
pemodum senilis agendi ratio in res divinas
semper intenta , & religiosæ Cænobitarum vi-
tæ aptè proludens .

Ferdinan-
dus Lucā
ad balneas
proficisci-
tur .

Interea Genitor , dum gravibus articulorum
doloribus pressus , Medicis authoribus , ut ad
aquas Lucenses pergeret, eò cogitat , atque ad
iter accingitur ; in animum inducit, reluctante
licet , ac frustra in lacrymas effusa coniuge ,
duos filios , Aloysium natu maximum , & Ro-
dulphum ætate proximè minorem , secum per-
ducere , eo consilio , ut in reditu Florentiam
digressus , apud aulam Francisci Medicei Ma-
gni Hetruriæ Ducis , quòcum vetus ei inter-
cesserat necessitudo , illos relinquere ; idque ut
unâ

unâ eâdemque operâ tam honestam necessitudinem foveret, & nati linguam hetruscam, atque eius populi mores pari cum linguâ elegantiâ præditos addiscerent. Igitur Lucam profectus, ibique balneis adhibitis Florentiam cõtendit, quò cum venisset, rectâ ad Francisci Ducis ædes una cum filijs decorè ornatis sese contulit, easque ingressus perhonorificè iuxta ac peramanter pro veteri consuetudine a Francisco excipitur, multisque verbis officij plenissimis ultrò citroque habitis, Ferdinãdus filios illi in obsequium obtulit, dicavitque: quos ut vidit Franciscus egregiâ liberalique formâ magnam indolem præferentes, libens accepit, nihilque cunctatus iubet illis in aulâ locum parari pro dignitate. Verùm quia Pater eò filios adduxerat, ut latinas litteras simul cum Hetruscis, alijsque bonis artibus edocerentur; non multo post tempore, impetratâ a Principe veniâ, alibi sedem extra aulam filijs conquistavit: cumque

Aloysius
M. Duci
sistitur.

Hæc domus ad euntibus a via Pergulæ monaster. Camaldulensium, tertia ad dexteram occurrit.

morum magistrum, quem & humanioris disciplinæ Doctorem esse voluit, præterea Domus Præfectum, Cubicularium, & reliqua servitia assignasset, in proprias terras remeavit. Biennium ipsum unâ cum Rodulpho fratre Aloysius Florentiæ est commoratus, tantosque ibi in rerum æternarum studio progressus fecit,

Florentia
Aloyfio sã
ãtioris vi-
tæ parens.

ut Florentiam sanctioris vitæ parentem vocita-
re consueverit . Fests tantum diebus in aulam
feriatus veniebat, profestos reliquos litteris da-
bat . Interea etiam iuuenilibus ludis , quò mo-
rum Magistro potius quam genio obsequeretur,
quandoque indulgebat , animo tamen semper
alieno, & seria inter iocos meditante . Quâ de
re Eleonora Medicea Mantuæ Dux memorare
solita erat ; Aloysium , quoties ab se & Mariâ
sorore (quæ deinde Gallico diademate clauit)
puellarem tum ætatem agentibus , ad secum in
hortos animi causâ lufitandum , inuitaretur ,
respondere solitum , se lufibus, ac voluptatibus
eiusmodi minimè capi , verum libentiùs aras
Deo instructurum , alijsque talibus pietatis ope-
ribus quibus otium non opera luderetur, vaca-
turum . Quod responsum , quanti fieri deceat,
ijs æstimandum relinquimus , qui non amicos ,
usque ad aras , pro veteri amicitia regulâ ,
sed eâ peruersâ , aras usque ad amicos colunt :
illas nimirum, & quidquid sanctissimum, ac reli-
giosissimum fuerit , cuiuslibet vel vulgaris amici
interuentu deserendo , atque adeo violando .

Scilicet oc-
cupatus
Deip. Vir-
ginis amo-
re .

Occupaverat scilicet Aloysij pectus rerum divi-
narum ac præsertim castissimæ Deiparentis a-
mor eximius , sic prorsus , ut etiam Virginum
in regias coniuges pubescentium, eamque spem
iam-

iamtum explicantium inuitamenta, Dei, Deiparæque amore, contemneret. Eâ verò erga Virginẽ caritate flagrabat, ut ubi in eius mentionem inter loquendum incideret, vel facta præclara animo contemplaretur, euestigio, mutatâ oris specie, cælestis iucunditatis vi quodammodo ardere & colliquescere videretur. Excitaverat autem plurimum huiusmodi caritatem cum Civitas Florentina in Deiparæ cultum maximè pronâ; tum etiã libellus quidam a Gaspare Loarte Societatis nostræ Præsbytero de Rosarij Mysterijs inscriptus, nec ita pridem vulgatus: quem libellum cum aliquando intentè perlegeret, vehemens eum cupido incessit, præclarû, atque eximium aliquid peragendi, quo tantæ Virginis gratiam ac patrocinium demereretur: cumque animo agitaret, quâ maximè in re ei gratificari posset, illud in primis occurrit, nihil Virgini gratius futurum, quàm, si eius documenta sequutus, suam Deo virginitatem concepto voto in perpetuum obligaret. Quare ad sacram Deiparæ ab Angelo salutatæ imaginem summâ religione Florentiæ obseruatâ contendens, ibi post humiles & longas preces perpetuæ Virginitatis voto sese obstringit. Id verò votum tam sanctè in posterum coluit, ut non modò nihil unquam in eâ

Gasparis
Loartis li-
bellus de
B. V. peru-
tilis.

Virginitatis voto se obstringit

re, ne leuiter quidem, offenderit; verum, ut a Roberto Bellarmino, Hieronymo Plato, aliisque, qui ei a sacris Confessionibus fuere, proditum est, sancti Adolescentis corpus nec ullo vel minimo libidinis motu in omni vitâ concitum fuit, nec mentem ulla unquam obscæna cogitatio inuasit, sædaveritque: Quod tam ingens beneficium ne in sanctissimos quidem, eisdemque Christianæ pietatis principes viros Paulum, Hieronymum, Benedictum, aliosque complures collatum legimus. Quin Paulus, tametsi iterum ac tertio Deum, quam studiosè potuit, rogauerat, ut ab se carnis stimulos depelleret; id obtinere minimè valuit. Hieronymus verò haud aliter, quam validis correpti lapidis ictibus impuras cogitationes ex anno ceteroqui pectore excussit. Nec ante Benedictus, aut Franciscus eâ peste caruere, quam ille in vepribus nudatum corpus, hic semel in nivibus, semel in prunis volutasset. Eò etiam Bernardus adhuc adolescens nudum se mento tenus hyberno ac frigidissimo tempore in stagnum inersit, quò nimirum aquis illis impuras flammæ restingeret. Denique nullum legere memini, qui florente adhuc ætate omni prorsus libidinis sensu motuque, nisi post diuturnas preces, & magnos corporis cruciatus, vacaverit.

Ne-

Nulla corporis aut mentis impuritate teneatur.

Neque verò id atsequutus credendus est Aloysius beneficio stupidæ cuiusdã naturæ, aut frigidioris, quàm ut libidinis facibus succendi posset; siquidem, præterquã quod glacies ipsa vel maxime obdurata tartareo hoc admoto igne liquefcatur necesse est; ij omnes quibuscum familiaritatis usu coniunctus vixit, acri illum fuisse ingenio, ac præferuidã corporis constitutione, produunt. Quare ita nobis persuasum velim, uti etiam Aloysio fuisse constat, tam eximium virginalis pudicitie donum non aliunde, quàm a virginum Parente Mariã sponte in Aloysium profectum, qui idcirco semper eam loco parentis coluit, & quacumque in re opus esset, paratum sibi perfugium habuit.

Vt tamen optimus Adolefcens illibatum pudicitie florem seruet, plurimum diligentie in eo posuit, acrem ut illi sepem, suis rigentem spinis, belluis abigendis aptam, circumdaret. Fuit enim semper cum in improborum comprimendã audaciã acer ac rigidus, tum in sensu, atque oculorum præsertim, custodiã tam vigil ac diligens, ut nihil supra. Nunquam nisi palpebris modestè demissis in publico versabatur. Quin & publico maie creditam formam puerilem ratus, eo, ut maxime potuit, semper abstinuit, haud ignarus non secus in hac cum ho-

stibus

Pudicitie
donum a
B. V. pro-
fectum

Humana
ad id ser-
uandum
præsidia.

Sensuum
custodia

sibus tartareis pugnâ , atque in aliâ quâlibet ,
 quæ que, ut promptissimus sit, ita facillimè pe-
 ti . Mulierum verò congressus, quin & conspe-
 ctum & præsentiam tanto studio vitabat , ut
 ei cum illis naturale quoddam animi diffidium
 inesse videretur . Hinc dum Castilione morare-
 tur , si quando (uti assolet) Mater ad eum unâ
 quampiam ex nobilioribus rœminis , quarum
 ministerio utebatur , rei alicuius nuntiam , al-
 legasset ; is semiapertis ianux foribus , atque
 oculis humi defixis , breviter responsa dabat ,
 atque ab se , nec ingressu , nec aspectu permis-
 so , properè dimittebat . Inò , quod omnem
 videtur fidem prætergredi , ne Matris quidem
 alloquium, remotis arbitris, ferre consueverat :
 Sed si fortè , ceteris dilapsis , in solo aliquo lo-
 co cum eâ remaneret ; statim virgineo quodam
 rubore suffusus causas abeundi captabat . Ipsâ
 quoque mulierum umbrâ deterreri puer , haud
 sanè pueriliter , videbatur . Cum enim nesciò
 quid lusus æquales sui inticuisissent, ubi, quisquis
 aberraret, pignori aliquid traderet, quod non
 nisi datis pænis posset redimere : cumque Aloy-
 sio pignus recepturo iniunctum esset , ut puel-
 lule astantis umbram a lucernâ in parietem
 porrectam osculo appeteret ; ille pudore pri-
 mum , mox iracundiâ succensus, relicto pigno-
 re ,

Mulierum
fuga.

Nec matrē
alloqui so-
lus susti-
net

Muliebrem
umbram
horret.

re, sese euestigio proripuit, nec amplius eiusmodi lusionibus unquam indulgere animum induxit. Constat præterea aliquas primarias foeminas sanguinis propinquitate ceteroqui coniunctas illi de facie perpetuò fuisse incognitas, licet sæpè ante oculos obuersarentur. Rogatus verò, ecquid tandem causæ esset, cur tantopere foeminarum, quin & Matris conspectum averfaretur? ille, ne studium virtutis palàm faceret, naturalem sui animi repugnantiam excusavit. Hinc etiam pacto inter ipsum ac Patrem conuenerat, ut ne operâ suâ ad mulierû congressus abuteretur, ceterum in reliquis omnibus presto futurâ. Quamobrem sæpe per iocum a Domesticis eius rei conscijs,

Hostis foeminarum, laudabili, cunctisque adolescentibus optabili conuicio vocabatur.

Hostis foeminarum appellatur

CeA.

*Florentiæ magnos in Virtute
progressus facit .*

Um Aloysius Florentiæ mora-
retur cōtemplatus, quàm enor-
miter in progressu errent, qui
initio a rectâ viâ deflectant,
suos id ætatis leues licet erro-
res accuratiùs obseruare, &
crebriùs quàm antea sacrâ confessione emen-
dare instituit. Fuit illi propterea certus e no-
strâ Societate Sacerdos a Moderatore designa-
tus: Vir sanè religiosus ac prudens, qui eâ
tempestate in collegio nostrorum cum imperio
erat. Ad eum cum primùm venire debuit, do-
mi sese diligentissime, omnia vitæ facta dicta-
ve diù reputans, comparavit. Mox ad eius
pedes provolutus, tanta illum sacri Admini-
stri reverentia, isque culparum dolor ac pudor
inuasit, ut veluti mortalium omnium nequissi-
mus, vix dum inchoatâ confessione, in terram
exanimis defluerit. Ad quem Moderator cō-
tinuò accurrens, brachijs e terrâ sublatum do-
mum reduxit: ubi paululum recreatus non mul-
tò

Mirus cul-
parum do-
lor.

rō post iterum se sacro Ministro sistens, univer-
 sas anteaetæ vitæ labes, ingenti cum animi do-
 lore, sed pari deinde solatio, patefecit. De-
 tectis vitæ superioris maculis, perinde novam
 vitam exorsus est, ac si tunc primū in eam
 ingrederetur: cæpitque diligentius in sese cen-
 sor inquirere, & motus moresque omnes in-
 trutinā quodammodo suspendere, ac solerter
 examinare, ut si quid quâque in re vitiosum
 esse deprehenderet, penitūs submoveret, atque
 adeo cum imis stirpibus evelleret. Cumque se
 studiosè obseruasset, duo potissimū reprehen-
 sione digna animaduertit; primum, quod esset
 ad iracundiam pronior, licet eam corde sedu-
 lō premeret, nec in verba prodire, nec vultu
 indicia dare permetteret. Quare intentā ac
 diuturnā meditatione iracundiæ turpitudinem
 contemplatus, idque præsertim, quod quandiu
 ipsa mentis obtinet gubernacula pulsâ e suis se-
 dibus ratione, homines ad insaniam actos cogit
 in ordinem iumentorum; summā animi cō-
 tentione eam affectionem perinde compressit,
 ut carere in posterum, nedum edomuisse, vide-
 retur. Alterum, quod sæpè in circulis impru-
 denti verba aliqua exciderent, quæ absentes
 nonnihil vellicarent: quod licet, ut ipsemet
 arbitrabatur, vix inter leves noxas censeretur.

Et quidē
 levissimā
 rum.

rere-

reretur; attamen usque adeo exhorruit, ut, ne se iterum huius qualis qualis culpæ reum coram sacro Ministro sisteret, non externorum modò, verùm etiam domesticorum consuetudinem vitare, secumque esse & versari cæperit, ratus loquendi artem, non sicut ceteræ, sæpius exercendo, sed cessando & silendo comparari; siquidem meditata verba huic arti proposita, non nisi silentio fiant. Ex eo autem tempore, omni lusus genere in reliquam ætatem, nisi fortè imperio adactus, abstinuit: & licet propterea a suis æqualibus conscientia angore, & scrupulis sollicitari existimaretur; nihil pensi habebat, quid alij de se dicerent, crederentue, malens conscientiam sedatam habere & turbatam credi; quàm contra nimiam garulitate turbare, ut sedata atque hilaris crederetur. Stultum enim censebat, felicitatis imaginem in aliena mente insculptam veræ felicitatis impendio comparare.

Hoc eodem tempore in reliquis virtutibus eos progressus fecit, quibus vel decrepitis senex supremos vitæ dies clausisse libenter tulerit. Tanta in illo erat aduersus eos, qui præessent, obseruantia, ut non ad imperium modò, verùm etiam ad vultum, nutumque in omnem partem sine morâ conuerteretur: nihilque quātumuis

Silētio lo-
quēdi ar-
tem addi-
scit.

Aliena de
se iudicia
cōtemnit.

Singularis
obediētia

tumuis leve (uti eius Moderator testatus est)
 quod esset ab ijs denunciatum, omiserit unquā.
 Contra vero usque adeo ab imperandi munere
 alienus, ut famulos (quos ex naturæ iure, non
 ex iniuriâ fortunæ æstimans pares arbitrabatur)
 precibus potius flectere, quam iussis urgere
 mos illi esset. Quamobrem Dominum isti suū
 quem tanta humanitas præter morem cetero-
 rum seruis æquaret, veluti ceteros homines hu-
 manitate superantem, & venerabantur, & amo-
 re summo complectebantur. Pudore autem &
 verecundiâ, quæ in illâ maximè ætate vernat,
 eiusque flos est, ac præcipuum ornamentum,
 eòusque processerat, ut cum illum manè famu-
 li vestimentis induere deberent, totus rubore
 perfunderetur, semperque oculos demissos ge-
 reret; & ne quâ corporis parte nudatus appa-
 reret, vix primores pedis digitos e straguliā ve-
 ste exertos tibialia inducturo exhiberet. Simi-
 lia memorare possem de reliquis virtutibus, sed
 ea, ut magna sint, & magnos mortalium reli-
 quos effictura, ad maiora tamen properanti
 contemnenda sunt, cæque etiam de causâ præ-
 tereunda, ne seras veluti dapes omnium lectis-
 simas, tanquam satur conuiva, lector despiciat.

Cū famu-
 lis nō im-
 perio, sed
 precibus
 utebatur.

Mirus pu-
 dor, ubi se
 famulis in-
 duendum
 permittit.

*Vitæ austeritas cum solitudinis & Con-
templationis studio : ubi & primi
in Societatem Amores .*

Is moribus ac pietate in He-
truriâ imbutus Aloysius Man-
tuam a Patre , qui id tem-
poris apud Montemferratun
vices Guilielmi Ducis imple-
bat , revocatur , annum tunc
agens duodecimū. Ibi dum cō-
sueta petatis studia exercet, nouum consiliū ca-
pit, Castilionis dominatum, cuius insignia ei du-
dum a Maximiliano Cæsare decreta fuerant ,
Rodulpho fratri transcribendi , ut reliquis om-
nibus posthabitis , clericæ militiæ sacramento
obstrictum se , suasque omnes cogitationes di-
vinis æternisque rebus procurandis dicaret .
Ad id consilium ineundum , præter votum vir-
ginitatis , quòd in eo statu tutius custodiretur ,
nonnihil etiam momenti attulit perdifficilis
stranguriæ morbus , quo per eos dies. periculo-
sè admodum ægrotavit . Haud enim divinæ
Providentię visum , probos viros communibus

Stranguriæ
morbo la-
borat .

mor-

mortalitatis vectigalibus levare, ne virtus hâc mercede corrupta, ac vitiata, in superbiæ tumorem abscederet. Qui morbus aliam quoque austerioris vitæ studium provehendi occasionem aperuit: Cum enim humorum copiâ id malum nutriri Medici arbitrarentur, severam cibi abstinentiam, in qua noxios humores famelica natura exederet, indixere: quam ille tanto studio complexus est, ut non longè abfuerit, quin victu tam tenui morti occurreret eâdem planè viâ, quâ declinare tentabat: cibo enim usque adeo exili & parco utebatur, ut si semel ouum cœnasset integrum (quod & rarissimum erat) tunc demum se opiparè epulatum exillimaret.

Morbo tamen levatus (Numine bonæ mentis consilia avia atque aberrantia in viam revocante) animadvertit, quantum diurnâ illâ inediâ attritæ essent corporis vires; tantundem, veluti hoste debilitato, animo roboris accessisse, eamque voluptatem, quam palato detraxerat, menti divinitus restitutam: quare cum mentis robur ac voluptas antiquior illi esset, quàm corporis; quæ ieiunia medicina indixerat, pietas provexit, sic ut ultrâ quàm oportuit, integrum ferè annum institutam cibi abstinentiam retinuerit. Hinc tamen sto-

C

macho

Eoq. utitur ad austeritatem augendâ.

Ouum integrum cœna illi opipara.

macho tanta imbecillitas exitit, ut cibum nec appeteret amplius, nec sine violentiâ & nau-seâ posset admittere, quin & violenter admissum continuò evomeret. Quam ob rem, is qui habitu corporis antea optimo ac pleno erat, iam gracilis & exuētus, atque adeo fractis viribus stare vix poterat. Rarò in publicum prodibat, nisi fortè sacras ædes divos salutatum, adiret, vel religiosorum aliquem conveniret, quocum sermonem de rebus ad beatam vitam spectantibus haberet. Ingens autem ex hâc virium infirmitate commodum sibi accessisse gratulabatur: eam nimirum se posse causam obtendere, si quando aulicis oblectamentis ac lufibus abesse luberet, quod firmo valentique minimè licuisset. Interea verò integros dies domi sedere compulsus, magnâ cum animi sui voluptate sanctorum virorum historijs evolendis, ubi documenta virtutum iuxta, atque incitamenta caperet, suisque Deo fundendis precibus vacabat. Quo vitæ genere mirificè delectatus, iterum propositum imperij titulos, atque insignia exuendi, eaque Rodulpho conferendi obfirmavit, ut omnibus terrenarum rerum curis vacuus, ac prorsus immunis uni Deo operam dare omnem valeret.

Ratus interea Parens patrium cælum fore
Aloy-

Commo-
dū ex in-
edia, atque
indè orta
imbecilli-
tate.

Aloysio præ extero quolibet mitius salubrius-
 que, quamque semel dederat vitam, fidelius
 seruaturum; cum per litteras monet, ut quam-
 primùm per valetudinem liceat, sese Castilio-
 nem recipiat: quò cum is brevi peruenisset,
 paucis post diebus commodiùs habere, ac fir-
 mioribus uti viribus cæpit: & profectò conua-
 luisse, si valetudini nonnihil parcere, vitæ il-
 lâ asperitate depositâ, vel saltem mitigatâ, col-
 libicum foret. At ille de æternâ potiùs atque
 immortalî, quàm de interiturâ vitâ sollicitus,
 huius dispendio illam sibi coemere, compen-
 dium arbitratur. Quare ad antiquam victus
 tenuitatem, perpetuam ab amicis, notisque om-
 nibus solitudinem, ac silentiũ adiunxit: quibus
 ex rebus illud assequutus videbatur, quod ani-
 mus, imminutâ per eduiorum abstinentiã cor-
 poris sarcinâ, sursum liberiùs evolare, Deo-
 que propior factus, eius verba, submotâ turbâ,
 ac tumultu, faciliùs exaudiret. Cum verò ea
 sit infinita Divinæ caritatis benignitas, ut quos
 ab hominum commercio suâ causâ semotos vi-
 deat, eos singulari quâdam benevolentia com-
 plectatur, blanditijsque demulceat; sanctum
 Adolescẽtem omnia ætatis oblectamenta, atque
 hominum consortia suâ causâ declinantem, cæ-
 lestibus delicijs recreare, ac mirâ animi iucun-
 ditate

Ad victus
 tenuitatẽ
 solitudinẽ
 & silentiũ
 adiungit.

Cælestibus
delicijs ter-
renarū fu-
ga penfa-
tur.

ditate perfundere instituit. Nondum verò ad
eam usque ætatem artem Divina contemplandi
noverat, nullos hæcenus nactus magistros, so-
lâque voce precari, ut vulgò solent, contentus
erat. Verùm in eâ domesticâ solitudine uno
Deo præceptore quamcittissimè didicit, quidquid
hominum præceptis, institutisque didicisset nun-
quam. Id enim divinus ille Magister præstat
præ cæteris, ut vim intelligendi antea donet,
ac deinde suis præceptionibus instruat, Regius
uti vates monet: *In intellectum tibi dabo, & instruam
te*: quod præstare præceptores nostri, qui do-
ctrinam non intelligentiam tradunt, nequaquã
possunt. Itaque viam, ac rationem, quã divina
contemplaretur divinitus edoctus, pierumque
diei genio indulgens æterni Numinis nunc po-
tenciam in condendâ atque administrandâ rerû
universitate, nunc infinitam, quã homines in
Cruce deperiit, caritatem, contemplando exi-
gebat. In eiusmodi verò contemplationibus in-
credibili quãdam mentis dulcedine, ac suavita-
te delibutus ingentem vim lacrymarum funde-
re cogebatur. Indè autem solitudinis, ac silen-
tij amor magnum in dies incrementum cæpit:
veritus siquidem, ne, si in hominum sese con-
suetudinem vulgaret, divinam cum cælesti illâ
voluptate conjunctam amitteret; ferè nunquã
domo

Deo magi-
stro contē-
plandi ar-
tem edi-
scit.

domo, imò, ne conclavi quidem, efferebat pedem, seseque publico dabat. Quod cum famuli animaduernerent, per ianuæ rimas, quid tam longo tempore abditus moliretur, studiosè perscrutabantur. Sæpè autem eum cernebant positus ante Christum è cruce pendentem genibus, intentisque in eum oculis perpetuo lacrymarum imbre manantibus, complures horas extrahere: cum interim brachijs nunc expansis, nunc ante pectus in crucis modum decussatis, magnos gemitus ac suspiria, vocesque singultibus abruptas emitteret, sic ut foras etiam emanarent. Interdum verò animo a sensibus avocato, ænei instar simulacri, toto corpore immotum, oculisque inconniventibus, atque in uno obtutu defixis hæere conspiciabantur: quo tempore domesticis datâ operâ perstreperantibus, quin & apertis foribus conclave ingressis, prorsus exaudiebat nihil. Cuius rei cum rumor iactaretur in vulgus, præter domesticos multi etiam externorum ad easdem ianuæ rimas spectatum, admittebantur: nec inde sine admiratione, magnoque erga pietatem studio, quam usque adeo honestabat nobilis adolescens, excedebant. Semper autem ex eo tempore, quo divinitus eam meditandi scientiam hauserat, mentem rerum divinarum commentationibus domi, forisque

Mentis in
divina cõ
templatiõ
ne raptus.

five curru veheretur, five pedibus iret, occupatam habuit. Interdum verò etiam voce aliquid precabatur: Ac sæpè a compluribus obseruatum est, cum gradus domesticos scanderet, in singulis hæsitantem Angelicâ formulâ magnâ obsequij, atque amoris significatione, Deiparam salutasse.

Deipara
amor.

Ex Canisij
lectione
primus in
Spic. amor.

Præcipuum tamen studium tacitæ meditationi impertiebatur, licet necdum certa rerum capita præfinire, nec statim obseruare tempora morem haberet. Incidit autem per eos dies in libellum Petri Canisij, viri è nostrâ Societate doctissimi pariter ac sanctissimi. Vbi cum materiam pijs commentationibus uberem, tum etiam rectè atque ordine dispositam reperit. Cuius libelli lectione mirifice delectatus, primò in Authorem, deinde in societatem, quæ tales pareret, aleretque viros, est vehementer affectus. Cum verò sub idem tempus ad eius manus venisset litteræ illæ, quas Patres Societatis Iesu ex Indiâ Romam quotannis mittunt (quibus nimirum supremum totius Societatis Præfectum docent, quid ibi agant nostri Ordinis homines, quasque molestias, ac tormenta perferant, ut perditum genus a miserâ dæmonum seruitute in veram Christi libertatem asserant) mirum quanto eiusmodi virorum societatem incundi,

se-

sefeque, ac suum caput pro æterna aliorum incolumitate devovendi desiderio exarserit. Quia verò tam subito eam cupiditatem explere, ut maximè voluisset, minimè potuit; id saltem volens quod poterat, quidquid opis ei per ætatem & vires in alienam salutem conferre permissum erat, impigrè conferebat. Quare singulis festis diebus templa, ubi Christianis rudimentis plebs ac pueri instituuntur, celebrabat: ibique etiam ipse eximio animi ardore, ad debitam tamen ætati modestiam composito, piæ Catechesi operã dabat: idque tantã erga omnes vel infimæ plebis puerulos facilitate, & comitate, ut omnium in se oculos, atque ora cõuerteret. Si quando autem domesticos famulos infestis animis inter se dissidere cognosceret, evestigio eos convenire, atque in gratiam restituere curabat. Impios verò nefarias voces in Deum ac superos inter iurgia iactantes (qui stolidè efferatis hominibus mos est, ferociam suam, in Superos exercendo, commendare) asperioribus verbis, gravi Principis personã tantisper indutus, acriter increpabat. Atque universim si quem in Civitate in voluptates, & flagitia effusum intelligeret, ad eum statim veniebat, modisque omnibus, quã maximã poterat eloquentiã, e vitiorum cæno ad bonam

Auctus literis ànuis ab India missis.

Catechesim docet dissidia cõponit, & flagitiosos corrigit.

40 LIBER PRIMVS

mentem revocare conabatur : & felici quidem
ut plurimum exitu ; tantò plus valentibus pue-
rilibus verbis , quantò minus a puero ea
prodire posse putabantur : Sic enim
fiebat , ut Dei verbo , quod puer
adulterare non posset , tan-
quam divino inuita-
mento , homines
libentiùs ob-
sequeren-
tur .

CA-

CAPVT VI.

*Aloysij cum S. Carolo Borromæo
congressus .*

Annus agebatur a Virginis partu 1580, cum Carolus Borromæus Romanæ Ecclesiæ Purpuratus, ac Mediolanensis Antistes, Pontificis Maximi nomine omnes sibi subiectorum Episcoporum Diæceses obire, Apostolicus inspector iussus est: cumque Brixensem Diæcesim lustrando excurreret, Cassilionem, ubi tunc Aloysius morabatur, aduenit. Ad eum optimus Adolescens statim conuolat, specie quidem ut salutem impertiret, re autem ipsâ ut a viro consuetudinis atque exempli tam salutaris acciperet. Multum enim iam pridem in ijs locis eximij Præsulis nomen erat: quare & coram spectandi quæ de eius sanctimoniâ fama vulgasset, diu in votis habuerat. Sanctum adolescentem vir sanctissimus magnâ animi, ac vultus hilaritate excepit. Vbi verò de diuinis rebus inter eos colloqui cæptum est, tantus utrinque amor exarsit, ut institutum sermonem abrumpere vix longa

ga

Matna Ca
zoli atque
Aloyfij ex
congreffu
lætitia.

ga temporis dispendia perſuaſerint. Angelum humanâ indutum ſpecie, quæ tamen Angelicam quamproximè referret, videre ſibi Carolus videbatur, plurimumque gaudebat præmaturus virtutis fructus, minimeque in tenerâ arbuſculâ expectatos inſpicere. Contra verò Adoleſcens Chriſti ſimulacrum in egregio Antiftite munere ac moribus expreſſum agnoſcens, ex eius ore tanquam ex eiufdem Chriſti oraculo pendebat: Multa hinc ad animi ſalutem pertinentia ſcitari: intima aperire præcordia: rogare, ut monita daret, quibus lubricum adoleſcentiæ callem ſtabili veſtigio decurreret: ac denique tam ſalubre colloquium, quibuſcûque rebus quamdiutiſſimè poſſet, extrahere. Hic cum S. Antiftes ex Aloyfij verbis cognoviſſet, illum cæleſti conuiuio ad eam uſque diem ac-

Monita Ca
zoli Aloy-
ſio data:
frequẽs Eu-
chariſtiæ
ſumptio,
& Cate-
chiſmi le-
ctio.

cubuiſſe nunquam; ſeriò monuit ut Eucharifticum panem non ſumeret modò quamprimùm, ſed frequens in poſterum eſtaret: ſimulque modum, quo cum magno animi emolumento ſacroſanta myſteria celebranda forent, edocuit. Hortatus præterea eſt, ut Catechiſmum Romanum Tridentinæ Synodi authoritate nuper editum crebrò verſaret: Inde enim fieri, ut puerorum lingua ex latino pariter ac divino eloquio unâ operâ quid quemadmodum loqui de-
beat

beat utiliter instruatur. Quæ omnia eum Aloysius vehementer probasset, atque in animum sedulo condidisset, factâ abeundi potestate, discessit.

Exinde nihil ei magis curæ fuit, quàm ut sese ad cæleste pabulum pro dignitate (quantum humanę liceat inbecillitati) compararet. Quamobrem, ne quid in animo suo tanto hospiti, quem suscipere parabat, offensionis esset; cæpit vitæ superioris noxas quantumuis leves diligentissimè perscrutari. Mox ad sacræ Confessionis tribunal accedens universas ordine exposuit, lacrymisque ubertim profusis expiavit. Toto eo tempore quod præstitutū divino epulo diem præcessit, aliud nihil mente agitabat, præter unius Eucharisticæ dapis iucundissimam recordationem: ea erat sermonis, ea meditationis, ea denique lectionis assidua materia. Moræ omnis videbatur impatiens: illam tamen solabatur, spe divino hospiti per longiorem apparatus magis gratificandi. Quare per eodem dies tam frequenter orabat, ut ubicumque eum sanctæ cupiditatis ardor inuaderet, ibi ad preces & vota, nullâ habitâ adstantium ratione, flexo poplite sese demitteret: proinde i loco domesticæ dictabant, Aloysium obuios quosque parietes, ac lapides in genua provolu-

tum

Comparat se diligentissime ad Eucharistiam primū sumendam.

tum adorare. Qualis verò fuerit gestientis animi sensus cum primùm cælestes epulas gustare licuit, tamen si historia tantorum arcanorum minimè conscia omittit; inde coniectandi facultas datur, quod cum fames vilissimi cuiusque cibi condimentum sit periucundum, non nisi vehementissimâ iucunditate perfusum credere par est, qui tantâ aviditatæ cælesti huic cibo *omne ceteroquæ delectamentum in se habenti*, antea inhiaverat. Id unum historici narrant ex familiarium testimonio compertum: quod cum sacrâ Eucharistiâ esset relictus, paululùm ab arâ turbâque confertiore secedens, attentissimo animo, vultuque ad pietatem, ac modestiam mirificè composito, nixus genibus, lacrymisque sponse fluentibus, diutissimè orabat: idque nõ sine magnâ ceterorum admiratione vehementique ad virtutem incitamento. Ex eo verò tempore Augustissimum Christi Corpus tantâ veneratione, atque amore prosequutus est, ut quotidie, dum sacerdos sacris operaretur, peractâ panis ac vini consecratione, continuo vim lacrymarum profunderet, sic ut pavimentum ipsum largè irrigaret: quam consuetudinem in omni deinde vitâ retinuit.

Quotidie
lacrymas
fundit per
acta panis
& vini consecratione

Porro Catechismum Romanum de sancti Præulis consilio vertare intuat, aliosque ad eiusdem

eiusdem lectionem, quam sibi non vulgari adiu-
 mento fuisse compererat, impellere: nec unquam
 libros turpes, aut fabulis refertos (ubi nostri
 æui scriptores locatâ Diabolo ad perdendâ mi-
 seram iuventutem operâ, fictis libidinibus, qua-
 si propositâ imagine ad veras turpissimi leno-
 nes alliciunt) præ manibus habuit, aut aspectu
 dignatus est. Sed ultra prædictum Catechismû
 præclaris sanctorum monumentis a Surio, &
 Lippomano relictis summoperè oblectabatur.
 E profanis verò scriptoribus Seneca præ cæte-
 ris, Plutarchus, ac Val. Maximus, qui ethica
 fingendis moribus pertractant, in delicijs erant:
 ex ijsque dicta quædam sive exempla memora-
 tu digna excerpens in commentarios referebat,
 uti deinde cum alios ad virtutis studium horta-
 retur, opportunè promeret. Crebrò enim de
 rebus divinis vel ad singulos seorsum, vel ad
 privatam complurium concionem verba facie-
 bat: ubi ea erat sententiarum copia pariter ac
 delectus, isque dicendi ardor, ut virilem elo-
 quentiam, non cum eo in studijs adultam, ut-
 pote ætate longè maturiorem, sed è Cælo in-
 ditam vulgò arbitrarentur.

Libros tur-
 pes exhor-
 tuit.

Adhuc
 puer con-
 cionatur.

*Profectus in Montemferratum Religioso
instituto animum adijcit .*

Acceperat Ferdinandus Aloysij
Parens , qui Casale Montisfer-
rati adhuc administrabat , A-
loysium ex recenti morbo non
mediocriter recreatū: sed usque
adeo voluntariâ cibi abstinē-
tiâ fractum , ac debilem , ut stomacho resolu-
to cibos fastidiret omnes , nec nisi cum nausēâ
captos vel ex ore statim egereret , vel planē
crudos deijceret . Quare spe animo oblatâ , fu-
turum , ut , si eius ipse valetudinis curam susci-
peret , puer facillè conualesceret , eum ad se
unâ cum Matre , ac Rodulpho evocat . Qua-
mobrem Aloysius Casale profectus , hæsit in eo
oppido ferè anni dimidium , ubi religiosos vi-
ros pietatis officijque plenos ex animi sui sen-
tentiâ nactus , longè aliâ vitæ rationem te-
nuit , ac paterna vota exposcerent . Statim enim
in eorum sese amicitiam insinuans , ijs dunta-
xat , cæterâ amicorum turbâ posthabitâ , fa-
miliariter utebatur : ut quos rebus æternis ad-
dictos ,

dictos, fluxarum eximios contemptores experimento didicerat. Ii autem erant ex Capuccinorum, ut vocant, ac Barnabitarum familijs, ex quorum consuetudine, cum a terrenarum rerum studio iam penitus abhorreret, magnos in divino amore (qui decedenti terreno succedit semper, utpotè illius exactor, sui que vindex imperij) progressus fecit. Tantà verò mentis suavitate compleri solitus erat, cum inter Patres versanti de supernis, æternisque bonis agere contingeret, ut ab ijs non nisi ægrè divelli pateretur. Satis autem mirari se posse negabat, perpetuam illam, quam in plerisque ex Patribus deprehenderat, animi sivè in prosperis, sivè in aduersis æquitatem: summamque rerum humanarum despicientiam, quâ fieret, ut uno eodemque vultu utramque fortunam, ut nihil dare, nihil adimere validam, exciperent: mirum præterea totâ domo, plenâ cæteroqui habitatore, silentium: designata etiam cuique operi tempora, datoque signo festinatum ad quæ quisque vocaretur, obsequium, atque alia id genus permulta, quæ alibi nusquam cernere meminerat. Ea verò dum secum ipse domi per otium reputat, prima illum, eademque minime levis cupido inuasit, eiusmodi persequendi vitæ institutum: ibi solum ratus (quam

frustra

Cum Capuccini s, ac Barnabitis libèter versabatur.

Religiosè aliquod institutum amplecti.

frustra mortales in cæno vitiorum quæritant) habitare felicitatem; ubi dignum cælesti genere hospitium inueniat: nimirum inter eos, qui cælitibus haud absimilem vitam ducant. Non dum tamen certa animo sententia infederat, quam præ cæteris inter religiosas familias sibi diligendam statueret. Sed ut in re tanti momenti supernum sibi pararet lumen; crebrò supplex Divinam Clementiam obtestabatur, uti viam quâ ad se aspirare vellet, vitæque genus, quod præ omnibus eligendum sibi esset, ostenderet: & ut oranti linguæ vim atque efficacitatem adiungeret, sæpius in eam rem divinâ Eucharistiæ dape refecit. Intereâ, quò foret ad iter a Deo monstrandum expeditior, omne studium ac diligentiam eò contulit, ut sese a rebus humanis abstraheret, totumque in religiosi hominis formam componeret. Hinc verò diutius domi, atque adeo in conclavi latitare, repudiare delicias omnes, se ipse assiduo labore frangere, dura omnia, quæque magis sensus pulsarent, libentiùs perpeti. Hyems erat eâ tempestate, ut in insubriâ assolet, aspera in primis, manusque illi præ ingenti frigore tumidæ ac fatiscentes disruptâ cute undique sanie diffuebant; nunquam tamen eò adduci potuit, ut remedia ulla sibi adhiberi pateretur:

sed

Aspera sui
tractatio,
atque exi-
mia frigo-
ris tollerã-
tia,

sed perhumaniter, si qua offerrentur, admittit, illicò occulebat, alijs in posterum profutura. Nec unquam sustinuit, ut in cubiculo frigoris depulsor ignis insenderetur, vel aliunde, quo ipse, vel lectulus incalesceret, a familiaribus deferretur. Quia etiam nunquam ad focum, vel nivoso ac prægelido tempore accedere solitus fuit: sed, si id domesticorum, seu amicorum societas commoneret, camini latera contra ignem munimento erant. Celebritatem vitabat omnem, præsertim si comædia, vel cæna esset adeunda: quo tempore ne parentum quidem inuitamenta audiebat: sed ceteris confluentibus, sæpè solus ex omnibus domi supererat, eò magis contentus, quò maiorem divinarum rerum meditationibus quietem atque otium impertire liceret. Quandoque etiam virum ad se aliquem graviolem, magisque eruditum accersere, quocum de rebus ad pietatem vel literas pertinentibus colloqueretur, voluptas illi erat omni celebritati anteferenda.

Interea Ferdinandus Mediolanum contendere iubetur, ut ibi pro suscepto munere, dum equitatus totius Provinciæ, de more recensetur, unà cum alijs ordinum Præfectis, intersit. Res futura erat ad aspectum iucundissima: quare ad eam visendam undique magna hominum

A spectaculis oculis avertit.

D mul-

multitudo confluxerat. Ferdinandus Aloyfium ire sibi comitem voluit: nec tergiversari fas erat, cum ad id Patris imperium, cui tanta solitudo minimè probabatur, acriter urgeret. Paruit Aloysius, perrexit, interfuit: sed locum sibi delegit, unde minùs commodus esset prospectus: nec unquam exorari permisit, quamquam id precibus omnibus tentarunt complures, ut prima theatri subsellia occuparet. Imò (quod magis admirationem parit) toto tempore quod pompa illa spectatu dignissima obtinuit, semper oculos, menti alia spectanti obsecundantes, vel clausos, vel aliò conuersos habuit.

CAPVT VIII.

*Summa Vitæ austeritas, ac mirificum
precandi studium.*

Eraçtâ Montisferrati admini-
stratione, cum ex oppido Ca-
sali Ferdinandus decessisset, se-
se unâ cum familiâ totâ Casti-
lionem recepit: ubi Aloysius,
quò magis per ætatem sui cor-
poris, veluti hostis domestici, robur augeri in-
telligeret, eò ardentius ad eius impetus com-
primendos, animo erigebatur. Et primò qui-
dem, ut ad contumaciam vires minueret, eam
cibi frugalitatem, quam Mantuæ inchoatam,
ut antea memoravimus, etiamnum prosequen-
batur, multiplici, duroque ieiunio cumulavit.
Tria in unaquâque hebdomadâ sibi ieiunia in-
dixerat. Primum quartâ hebdomadæ luce, vel
solo pane & aquâ victitans, vel iuxta commu-
nem Ecclesiæ ritum seruabat. Alterum die
sextâ, ut mortis Christi memoriam aliquo cru-
ciatu vividius excitaret, non modò omni pro-
fus opsonio vacuum tolerabat, verùm etiam
manè tria tâtummodo panis segmenta in aquâ

Rigida iei-
iunia.

mersa gustabat, vesperi unico ad ignem modice tosto, atque in aquam pariter intincto contentus. Sabbato tertium iungebat Deiparæ Virginis honoribus dicatum. Ad hæc alia quoque ieiunia seruabat, quæ vel Ecclesia statis temporibus quotannis exigeret, vel privata religio suaderet. Accedit etiam, quod tam modico cibo quotidie sese reficiebat, ut famem potius sustentare, ac veluti tortorem alere videretur, quàm depellere. Quare domesticorum nonnulli tam astricti victus cõsuetudinẽ demirati, statuerunt appendere quidquid epularum uni ipsi apponeretur in mensâ, ut ex residuo pariter appenso quantum degustasset, fieret palàm: quod cum compluries peregissent, deprehensum est (adque iureiurando ab iisdem firmatum) id quod ille unico prandio, vel cenâ sumeret, ne integram quidem unciam æquasse. Quâ severitate utique diutiùs vitam exigere nequisset, si Deus qui cæterorum vitam vulgaribus fovet edulij, Aloysium cælestibus delicijs, seque ipso, qui vita est, ab omni eduliorum recremento purgata, minimè nutriisset.

Observatum præterea non semel a domesticis fuit, avidiùs in eos cibos eum ferri solitum, qui omnium contemptissimi essent, itaut vilitas pretium faceret frugalitatem æstimanti, &

in-

Quod una
mensa sumit
ad integram
unciam non
pertingit.

insuauitas acerba appetenti irritamentum. Vltimis tamen annis, quibus sese in paternâ domo continuit, eò severitatis processerat, ut singulis diebus nonnisi exacto ad trutinam cibo vesceretur, quò id tantummodo caperet, unde corpus nutriri posset, non insolescere.

Tam severam in victu continentiam alij spòte suscepti corporis cruciatus comitabantur. Singulis hebdomadis, cum minimum, trinâ in sese verberatione animaduertebat: mox cæpit semel quotidie: ac deinde intra diei noctisque spatium flagello ter repetito sese, usquedum cruentaret, acerrimè pulsabat. Principio quidem, quia parata in huiusmodi usus flagella necdum aderant, loris, quibus canes vinciri solent, aut quolibet fune, qui fortè quæritanti occurrerat, utebatur: eaque a famulis, dum lectum sternerent, sub cervicali abdita deprehensa sunt: nec desunt, qui dicant, eum ad hanc rem etiam ferreas catenas adhibuisse. Illud certis authoribus accepimus, sæpè eius industria parentibus exhibita fuisse cruore flagris expresso largè perfusa: quamobrè Pater in Aloysium frequenter inuehi solitus, uxore aliquando tristi voce compellans; Verendum, inquit, haud mediocriter est, ne puer hic tandem proprijs sibi manibus mortem consciscat. Sæpè

In deterioribus cibos avidius fertur: eosque ad trutinam exigit.

Aspera & frequens sui corporis verberatio.

Afferum
fragmētis
lectū aspe-
rat, & cal-
caria pro
Cilicijs a-
dhibet.

Affidui-
tas in o-
rando.

etiam afferum fragmentis sub lintea iniectis lectulum asperabat, ut ne dormire quidem ad naturæ desiderium impunè liceret. Interdium verò, quia cilicio rigidâque aculeis catenulâ carebat, calcaria ferreis, acutisque radijs instructa nudo admota lateri ingenti cum dolore gestabat.

Cum eiusmodi corporis cruciatibus iungebat Aloysius summam in orandi studio assiduitatē. Etenim ex ijs, qui ad eius cubiculi limen excubabant, non defuere, qui iureiurando negaverint, se eius conclave unquam ingressos, quin ipsum orantem inuenerint, diuque sibi expectandum fuerit, usque dum modum precibus faceret: licet re verâ nullus earum modus, sed sola unius in alterum orandi genus mutatio esset. Mos ei fuit, simul ac illucesceret, strato relicto primam lucis horam meditandis rebus cælestibus insumere, eamque amoris potius mēsurâ, quàm clepsydræ definire. Mox consuetis psalmis ceterisque precibus recitandis operam dabat: quibus absolutis augustissimo Divini Agni sacrificio religiosè aderat, & crebrò etiam facienti libentissimè ministrabat. Interdum religiosi agminibus in odæo psallentibus sese interferens, unâ cum illis magnâ animi sui voluptate psalmos canebat. Quidquid deinde dici supererat, sacris codicibus evoluendis, eorumque

que sententijs mente sedulò pertractandis vacabat. Vbi verò nox instaret, antequam somno cederet, binas horas precibus largiri solitus erat: quo tempore præstolantes pro foribus famuli per ianuæ rimas sæpè dispiciebant, quid sanctum Adolescentem, ne cubitum discederet, tamdiu moraretur: cumque illum ad orandum intentum deprehenderent; exemplum sequuti etiam ipsi, genibus positis, priusquã sese quieti darent, Numen propitiare studebant. Tanto autem animi ardore suas preces prosequebatur, ut perpetuis lacrymarum rivis solum irrigaret, atque ita penitus imbueret, ut eo recedente diu madidum perseveraret: quemadmodum ex Prospero Malavoltâ viro nostræ societatis accepimus, quem Ferdinandus parens, loco indicato ubi Aloysius sese abiciebat in preces, se eum locum sæpius lacrymis perfusum vidisse, docuit.

Nec satis habuit dies integros usque ad multam noctem precando extrahere; verùm etiã nocte intempestâ clam reliquis sopore oppressis, solâ amictus subuculâ lectulo surgebat, nudaque genua nudo pavimento allidens, nec ulli fulcramento acclivis magnam noctis partem insomnè cum Deo colloquendo ducebat: a quâ consuetudine ne brumali quidem tempore, cum om-

Binas horas ante somnum precibus tribuit.

Lacrymis abundè solum irrigat.

Noctè intempestâ ac frigidissima ad orandum surgit.

nia nivibus, ut in Galliâ Cisalpinâ, geluque
 horrent, temperare placuit. Verùm usque
 eò frigoris horrore id temporis concitabatur,
 ut ingens cunctorum membrorum tremor om-
 nem cælestium rerum commentationem discu-
 teret: quod cum ille vitiosæ mentis infirmitati
 tribueret; tamdiu eam in proposito coercere
 institit, utque ne aliò raperetur, inhibuit: do-
 nec mens abiectâ omni corporis curâ, nullum
 ex eius labore sensum perciperet, totaque in
 rerum divinarum cogitatione esset intenta.
 Quia tamen capite halitum omnem vitalem
 sibi vindicante, reliqua membra destituta lan-
 guebant, sic ut genibus haud ultra posset insi-
 stere, paulatim in terram prolapsus, perinde
 ac si corporis cura ad se minimè pertineret, in
 rigidâ humo seminudus cubans, institutam me-
 ditationem prosequabatur. Eò autem membro-
 rum languor, ac torpor aliquando progredie-
 batur, ut ita cubanti ne ad salivam quidem ex
 ore egerendam vires suppeditarent, prout ipso-
 met authore iam inter nostros cooptato didici-
 mus. Ita scilicet sanctus adolescens, omni cu-
 râ a corpore ad mentem traductâ, totus erat in
 animi cultu, eiusque magnitudinem vel ipsâ
 corporis ruinâ ac macerie fabricabatur.

C.A.

Corpore
 seminudo,
 atq. humi-
 strato me-
 ditatione
 prosequi-
 tur.

CAPVT IX.

Quos effectus tam assidua cum Deo familiaritas pepererit.

X tantâ inter meditandum cōtentione gravem Aloysius capitis dolorem hausit, qui dein de ætatis residuum mirificè exagitavit: Ei tamen non modo remedium aut levamen adhibuit nullum, verùm fovit irritavitque pro viribus, ut qui eò gratior accideret, quò acrioribus stimulis spineam Christi coronam propiùs referret. Et quia ei/modi dolor plerumque a gerendis rebus impedimento non erat, semper verò æterna bona promerendi seges, ac materia; propterea nihil esse arbitratur, cur a se amoliri contenderet. Quare & hoc in lucro deputabat, & inter fructus piæ commentationis recenserebat, Christi spinas læpius meditatas capiti tandem hæsisse. Contigit tamen aliquãdo, ut, cum eo dolore vehementiùs afflictaretur, solito citiùs cubitum ire debuerit: At, ubi mentem subjicit, septem davidicos psalmos nec dum ab se illo die recitados, puerum qui cubi-

Ex nimia in orando attētionē perpetuū capitis dolorem hausit.

Sūma cura, ne preces vel æger omittet.

cubiculo aderat, accersitum candelam afferre,
 eâque haud procul a lecto statatâ abscedere
 iussit: tum recitatis de more psalmis, restin-
 guendi luminis memoriam somnus præripuit.
 Cum verò eatenus candela exarsisset, quâ le-
 ctulo adhærebat, lectulum ipsum flamma cor-
 ripuit: cumque paulatim latius ignis manasset,
 brevi culcitam stramineam unâ cum alijs tribus
 laneis, ac veste stragulâ adussit, nullâ tamen
 (quod mirum est) flammâ interim excitatâ;
 quo tempore ardoris vi percitus Aloysius evigi-
 lavit, miratusque inusitatum calorem, capitis
 etiam dolorem auctum animaduertens, initio
 persuasum habuit, id a novâ febris accessione
 proficisci: verùm cum cætera tactu explorata
 feruere sentiret; unde tanta vis caloris existe-
 ret, assequi haudquaquam poterat. Tentat ni-
 hilominus iterum somnum capere: sed cum
 æstus increbresceret, ac fumus ita iam omnia
 compleisset, ut spiritu penè intercluso animam
 ducere vix posset; celeri saltu se lecto prori-
 piens reseratis foribus famulum exclamat. Vix
 autem è cubili desilierat, cum ignis, qui ha-
 tænus eius quodammodo reverentiâ sese conti-
 nuisse videbatur, flammâ in altum explicatâ,
 lecti residuum perquam celerrimè inuasit. Ne
 verò domus omnis eo incendio conflagraret,
 accer-

accersitæ arcis custodiæ totum lectum audacter
 comprehensum in subiectam fossam e proximâ Mutæ se-
 perum de
 Aloysio
 cura
 fenestrâ præcipitem dedere. Ea res portenti
 similis, & supra naturæ ordinem visa, euesti-
 gio vulgi sermonibus dissipari cæpta est, cun-
 ctique, causâ incendij acceptâ, tantam Divini
 cultus in Aloysio curam, pari Numinis erga
 Aloysium curâ rependi arbitrati sunt. Rem-
 deinde totam aliquo post tempore Eleonora
 Austriaca Mantuæ Dux, cuius aures ea fama
 peruaserat, ab ipsomet Aloysio coram doceri
 voluit: ægrè licèt is morèm gesserit, ut qui su-
 spicaretur, simul cum incendio eius occasio-
 nem euulgatam, quam uni Deo compertam,
 exoptabat.

Porrò tam singularem erga se Divini Numi-
 nis benevolentiam expertus, ita spes omnes in
 unius Dei Providentiâ sitas habebat, ut quid-
 quid unquam eveniret æquo animo tanquam
 ex amantissimi Parentis manibus exciperet. Ni-
 hil propterea rei unquam aggrediebatur, quod
 preces non anteverterent, unum illud perpetuò
 rogans, quidquid optimum foret, id uti con-
 tingeret: siquidem probè intelligens nobis quò
 quæque res sit euasura, esse penitus incomper-
 tum; Divinæ voluntati (cuius unius sit futu-
 ra præsentibus decernendis consulere) sua om-
 nia

Nihil ag-
 greditur,
 quod pre-
 ces nõ an-
 tevertant.

Nihil a
Deo petit,
quod non
imperret.

nia committere, eiusque Vigilantiæ propè in-
dormire statuit. Nec eiusmodi spem Divina-
Beneficentia unquam abire irritam tulit: quan-
doquidem de se ipse fassus est aliquando (quod
quidem perrarò auditum) nunquam pro re quâ-
piam sese Numen orasse, quin tandem votis fa-
tigatum exoraverit: nullumque ei negotium,
quantumvis perplexum, atque impeditum præ-
cibus commendasse, quod non ex sententiâ præ-
ter omnium expectationem confecerit.

Quæ sum-
ma homi-
nibus sūt
deridet ac
stomacha-
tur.

Præterea ex tam familiari cum Deo ac Su-
peris consuetudine incredibilem quandam ani-
mi inferiora hæc despicientis sublimitatem cõ-
paraverat. Quare cum Principum virorum,
ædes ingressus instrumentum omne ac supelle-
ctilem gloriæ, atque ostentationi compositam,
mensas insuper aureis argenteisque vasis, atque
omni eduliorum genere onustas cerneret; non
sine aliquo stomacho subridens mirabatur, eò
redactam esse hominum gloriam, ut qui ad
æternas coronas hæreditario iure vocarentur,
de veste sericâ ex vermiculorum fibris conte-
xtâ, vel de luto in auream argenteamue mas-
sam obdurato forent solliciti. Miseram simul
abiectamque rebatur homuncionum conditio-
nem, quibus vermiculus gloriæ evomat, ca-
davera passum exhibeant, apiculæ cupedias ac
deli-

delicias ex aluo promant . Sæpius Matrem, cui
intima sui pectoris nudare arcana consueverat,
seriò rogavit , quam ob rem omnes homines
religiosæ vitæ instituta minimè sectarentur ?
Eius rei admiratione sese plane defigi , aiebat,
cum certum exploratumque esset , non futuræ
modo vitæ plurima inde emolumenta existere ,
sed etiam præsentis non modica . Contra verò
profanæ vitæ commoda , & exigua esse , & in-
certa , & fluxa, & spinis undique obsita, & vi-
tæ ipsi cui sustentandæ parantur , sæpè sæpius
exitialia . Ad quæ Mater , tametsi quò specta-
rent haud inscía , verbum subiecit nullum . Ex-
tat apud Virgilium Cæparium accuratum vitæ
eius scriptorem præclarum quoddam testimo-
nium ex publicis tabulis depromptum Claudij
Fini Mutinensis e Dominicanâ familiâ celebris
eâ ætate in Galliâ Citeriore Oratoris ac Theo-
logi : ubi præter cætera SS. Adolescentis deco-
ra , quæ iuratus confirmat, illud in rem nostrâ
refert , nunquam se in eius colloquium venis-
se (venerat autem sæpius) quin eius sanctimo-
niâ , mirâ orationis suavitate conditâ , ad san-
ctioris vitæ propositum vehementer illectus di-
scesserit . Plurimus autem , dum loqueretur ,
in eo erat , ut rerum humanarum dignitatem,
& gloriam elevaret, illorumque qui eâ contem-
ptâ

Claudij Fi-
ni Domi-
nicani te-
stimoniũ.

ptâ ad religiosa castra secesserint, felicitatem summis laudibus tolleret. Non est, inquit aliquando, cur generis claritas nos insolentiùs efferat, & leuissimam potentiam tam impotenter feramus: siquidem illud inter pauperis ac principis viri cineres interest, quòd hi deteriorùs præ illis oleant, ut qui corporis sagine plures creent, nutriantque vermes, præterea nihil. Si quando aliquem religiosæ militiæ recens adscriptum accepisset; continuò hilarescere, atque adeo inuisitatâ quâdam lætitiâ gessere videbatur: cumque in eâ re tractandâ libentiùs immoraretur, illud interdum subiiciebat: Bone Deus! Quantâ voluptate perfundi eos oportet, qui cælestibus gaudijs reipsâ fruuntur: cum nos de ijs loquentes sola imago obscurissimæ fidei umbris descripta tantâ voluptate perfundat? Illud etiam laudatus author adiungit, se unâ cum illo quandoque in ædem sacram venisse, ubi sanctus adolescens statim in genua, subsidens summâ corporis demissione, ea demittentis sese animi indicia exhibebat, ut cæteris ætate grandioribus exemplo esset ac pudori: mox intentis in obiectam imaginem oculis, vel in lamenta erumperet, vel silentio orans usque eò mente raperetur, ut a se ipse discedes nec confabulantes audiret, nec interpellantibus,

Discrimen
inter pau-
peris, &
principis
cineres.

CAPVT IX. 63

bus , nisi aliquo temporis spatio interiecto,
responfa daret . Tam ingenti præterea,
in Deiparam Virginem amore tene-
batur, ut cum de eâ sermo inci-
deret , ineffabili iucundi-
tate animus reple-
retur .

Mentis ra-
ptus inter
orandum.

Amor in
Deiparam

CA-

Eius Vita in Aula Regis Hispaniarum acta .

Nno a Virginis Partu 1581.
Cum Mariæ Auftriacæ Caroli
V Cæsaris filia & Maximilia-
ni II Coniugi iter e Bohemiâ
in Hispaniam esset , aliquot ex
Italiæ Dynastis Hispaniarum

Regi seu clientibus seu vectigalibus in eius sese
comitatum honoris gratiâ dedere . Quo in nu-
mero fuit etiam Ferdinandus Gonzaga Aloysij
parens , qui secum coniugem Martham unâ cū
tribus liberis in Hispaniam duxit , Aloysio vi-
delicet , Rodulpho , atque Itabellâ , quorum
postrema in regio gynæceo paucis post annis
cessit e vitâ . Quidquid illud fuit itineris , re-
rum cælestium contemplatione suspensus , ce-
terisque eiusmodi curis suo more occupatus cō-
fecit Aloysius . Postquam autem mari sese cō-
miserant , rumor quidam statim increbuit , pe-
riculum instare, ne in Turcarum manus ea ma-
ria prædando obeuntium, venirent : quo audi-
to ; Vtinam , inquit , eâ sorte potiri liceat, ut
Mar-

A piratarū
periculo
in spem
martyrij
erigitur.

Martirij palmâ donemur. Cum semel navigio
egressus litus obambulare, fortè inter glaream
lapillum despexit, quinis notis ita distinctum,
ut Christi vulnerum speciem viderentur expri-
mere: quem avidè prehensum Matri exhibuit,
casuque ad consilium flexo, vide, inquit, Ma-
ter quid mihi Numen ostendat, portendatque:
nunquid paterno adhuc imperio Christi vulne-
ribus divinitus oblati fraudabor? Hunc verò
lapidem non modò ut veteris monumentum
amoris, sed ut futuri prænuntium, ac pignus
sedulò in posterum custodivit.

Vbi in Regiam Urbem deventum, Ferdi-
nandus impositas olim regij cubicularij partes
peregit. Aloysius verò honorarius ephebus ex
ijs, quos Meninos vocant, unà cum Rodulpho
fratre cooptatus, Iacobo Principi Philippi II
filio natu maiori, ac Regni, nisi mors occu-
passet, heredi, ministerium exhibuit. Bien-
nium, eoque amplius in Hispaniâ commoratus
Philosophiæ, cum ab aulicis curis vacuus esset,
operam navavit, eodemque tempore Diman-
regium mathematicum sphaerica, ac geometri-
ca exponentem audivit. Quos autem in Phi-
losophiâ progressus habuerit, argumento esse
possit, quod cum fortè iter habenti Complutum
divertere contigisset, ubi per id tempus Ga-
briel

Lapillum
offendit
Christi
vulneri-
bus insi-
gnitum.

Ephebus
inter Me-
ninos co-
optatur.

Philoso-
phiz ac
mathesi o-
petâ dat.

E briel

briel Vasquez (cuius postmodum Romæ in disciplinâ Theologicâ auditor fuit) Theologiam explicabat, eoque die publicæ disputationi præerat : ad eas & ipse inuitatus, rogatusque ex tempore, ut aliquid argumenti præferret, tamen si quartumdecimum ætatis annum vix dum excefferat, tantâ acrimoniâ ac robore ostendere institit, Sacrosanctum Triados Mysteriû solis naturæ viribus agnosci posse, ut non vulgarem ingenij laudem, omniumque plausum, facillè promeruerit. Verùm quia partim litterariæ occupationes, partim aulica ministeria tempus ferè omne studijs salutaribus eripuerat; nec iam orando, sacrisque Exomologeseos atque Eucharistiæ mysterijs celebrandis otium suppeditabat; flagrans illa rerum æternarum cupiditas, atque igneus in Deum, ac Superos ardor, quasi subducto pabulo, sensim elanguit. Quod cum haud obscuro Numinis admonitu sensisset Aloysius, sopore quasi discusso evigilans, statuit apud se contemptis hominum rumusculis, passerulorum terriculamentis, in mediâ Aulâ, Regiâque omnibus cæteroque vitiorum illecebris affluente, vitam traducere quàm posset integerrimam. Eâ de causâ Ferdinandum Paternum siculum ex nostrâ Societate id temporis ibi agitantem conscientia suæ

ar-

Publicè
de rebus
Theologi-
cis disputa-
tur.

Aula & li-
te re salu-
taria stu-
dia remi-
ferant.

Langnore
discusso
pristinum
calorem
resumit.

arbitrum, animique moderatorem delegit: apud quem piâ confessione statis temporibus mentis maculas eluere solebat, mox Euchari- sticâ dape sese reficere. Quanto verò animi candore vitam hanc aulicam, viamque cæce roqui lutulentam decurrerit, testimonio sunt eiusdem Ferdinandi Paterni omnium eius arca- norum penitus conscij, litteræ, quas Virgilius Caparius ad verbum recitat: ubi præter alia, illud singulare commemorat, tantâ cum inno- centiâ, atque integritate vitam egisse, ut non modò lætiferâ animum labe nullâ eo tempore infecerit; verum etiam non rarò culpâ omni vel maximè levi, cui expiandæ opus esset Sa- cerdotali absolutione vacaverit. Neque verò id in naturæ tarditatem, aut ingenij hebetudi- nem conferre licet, cum eâ mentis perspicaci- tate ac solertiâ iam tum vigeret, ut suâ ipsius ætate longè maior, ac senior omnium iudicio videretur.

Foro ac publico, quoad licuit, semper ca- ruit: verum quia in aulâ versanti satis exigua, secedendi potestas erat, oculos perpetuò ita ad modestiam compositos habuit, ut a solo nun- quam refugeret, atque eatenus diductos teneret, quatenus gressuum regimini sat esset. Quâ in re illud sanè mirum ac novum, quod Societa-

Quanta in-
nocentia
aulam co-
luerit.

Plures annos quotidie salutatur, nunquam inuenitur Mariam Austriacam.

tis nostræ in Neapolitanâ Provinciâ Præses ex Aloysij confessione acceptum publicis litteris consignavit : cum videlicet toto tempore, quo ex Italiâ in Hispaniam Mariam Austriacam, est profequutus, ac deinde cum eâ in Hispaniâ est commoratus, quando nimirum nullus ferè dies abibat, quin eam salutatum cum Iacobo Principe adiret; eius tamen vultum nunquam spectasse: tametsi tunc cum Hispaniam peteret ei visendæ omnis ferè Germania, Italia, atque Hispania ipsa in occursum prodierit: usque adeo supra omnem hominum multitudinem, evexerat sese, & communes cupiditates exuerat,

Castilionis vias natus grandis ignorat.

Idem non semel cum inter nostros moraretur, negavit se Castilionis vias, oppidi ceteroqui nō magni, ubi natus educatusque fuerat, per se inuenire potuisse: semperque dum domo egredieretur duce viam monstare utebatur, quæ mens aliâ omni cogitatione vacua, uni Deo etiam inter ambulandum vacaret.

Tritas vestes sartasque in aula gestare gaudet.

Hoc ipso tempore, quo reliqui pro Aulæ more politioem in vestitu elegantiam studiofius sectari solent, quò nimirum subditæ nobilitatis ostentatione Dominis adulentur; Aloysius obsoleto, attritoque amictu prodire atque etiam, assutis ad genua panni frustulis, sarta gestare tibialia (quod in Aulæ splendore humil-

millimo cuique pudori esset) mirum in modum gaudebat. Iam vestimenta nova sponte suâ gestabat nunquam: iussus verò a Parentibus sumere; quò obedientiam cum Paupertate componeret; ubi semel aut iterum usurpasset, deponere, suosque sese revocabat ad pannos. Torques aureos, aliaque id generis ornamenta, quæ usus illius Regiæ inuexerat, constanter repudiavit: quid verò alij de se sentirent, iastarentue, modò Dei oculis probaretur, haud magnoperè laborabat. Id tamen non exigua aliquando fuit Aloysij cum Patre discordiarum seges, ut qui filij modestiam in familiæ dedecus traheret: contra verò Aloysius non generis claritatem, sed obscuritatem potius fumo induci existimans, quidquid corrupta hominum iudicia magni penderent, tanquam humile, ac nullius pretij despiciabatur, propriæque paruitatis confessionem rebatur, ea magna putare, quæ rerum omnium Opificis æstimatione pro nihilo haberentur. Interea verò famulis, corporisque stipatoribus eiusmodi ornamenta minime denegabat, sed pro suo cuique arbitrato usurpandi liberam faciebat potestatem. Verùm quia hominum existimatio, non secus ac lumentorum, haud pendet ex faleris; ea cultus negligentia æquis rerum æstimatoribus animi

Omnia cultus ornamenta repudiat.

Famulis tamè permittit.

Sola præ-
sentia ce-
teros cõ-
ponit.

Carne, ut
ceteri, nõ
constare
dicitur.

Sũma eu-
ra mentis
in orando
evagatio-
nes cavet.

aliora petentis argumentum erat: quare apud
Aulæ Proceres tantâ gravitatis, & probitatis
opinionem pollebat; ut, siquando improvisus
adesset, sive etiam dumtaxat eminus appare-
ret, illicò liberiores sermones missos facerent,
seque ad modestiam, & gravitatem recipe-
rent: & quia quolibet verbo, quod impudici-
tiam, & ut vulgo dicunt, carnem, vel leviter
oleret, supra modum offendebaratur; in prover-
bium abierat, *Aloysium Gonzagam carne cetero-
rum more nequaquam constare.*

Contigit hoc tempore, ut in eius manus li-
bellus quidam veniret, quem Ludovicus Gra-
natenſis ex perillustri Dominicanorum familiâ,
de modo cælestia meditandi, sanè doctum ac
pium dudum ediderat. Eum cum percurreret,
simul inculcari vidit sedulam in orando men-
tis attentionem, in animum induxit, singulis
diebus horam integram nullâ mentis evagatio-
ne turbatam piæ mediationi impendere. Ita-
que flexis genibus, nulloque fuitus adminiculo
ad orandum compositus sic meditationem suâ
moderabatur, ut si elapsâ semihorâ, verbi cau-
sâ, vel tribus horæ quadrantibus mens aliò avo-
laret; continuò perinde, ac si nihil temporis
effluxisset, iterum meditandi initium poneret:
idque toties iteraret, quoties animus a propo-
fito

fito digrederetur, donec tandem integram ho-
 ram nullâ evagatione disruptam transigeret.
 Quam ob rem sæpè illi usuenit, ut horas qua-
 tuor, vel quinque, eoque amplius continenter o-
 rando perstaret: & ne interea importunus in-
 terpellator quisquam adesset, in partem ædiû
 inferiorem descendens inter ligna, ac fermen-
 ta flammis destinata sese occultebat: cuius rei
 causâ a Parentibus interdum est asperius obiur-
 gatus, propterea quod diû, multumque con-
 quisitus inelamatusque nusquam prodijisset: quod
 tunc cum maximè præstabant, quando amicos
 ipsum officij causâ adeuntes spe frustratos di-
 mittere cogebantur. Is verò, penes quem om-
 nis hominum amor, atque amicitia in Dei ca-
 ritate deflagraverat; nullam se iacturam pas-
 sum arbitrabatur, dum ut Dei consuetudine per-
 frueretur, officiosa amiculorû mendacia repu-
 diaisset: Nec siquam erga mortales inurbanitatis
 notâ incurret, et, quidquâ pensi habebat, modo
 erga Superos contèpti officij dedecus declinaret:
 Tanta illum Numinis reverentia, rerumque
 humanarum incuria occupaverat. Hoc porro
 divina meditandi studium semper magis ma-
 gisque atque unâ cum ætate adolescere videba-
 tur: & pro illius modo divinæ quoque caritati
 maiora dies incrementa dabat: quæ divini

Sæpe qua-
 tuor aut
 quinque
 horas oran-
 do perstat.

Humana,
Divinaq.
amicitiæ
diferimen

amoris conditio est, consideratione, atque intelligentiâ progigni: Cum contra cæcum hominum amorem ignorantia pariat intelligentia perimat. Hinc nostræ cum Deo amicitia vincula, quò arctiora, eò firmiora sunt: cum hominibus verò, hoc citius ea abrumpi persæpe cernimus, quò arctius astricta fuerit: propinquitate scilicet, & conjunctione eas laudes in

Deo

labesque in hominibus detegente, quæ oculos longiquos fefellerant.

CA.

C A P V T X I .

Societatem inire decernit .

Ost hæc Aloysius anno ætatis quintodecimo iam expleto, tēpus monere censuit, ut de universo vitæ posterioris genere certum aliquod ac definitum, consilium capefferet, atque ex Religiosis Ordinibus, quorum alicui sese in Italiã indiscriminatim addixerat, quem potissimum seligendum duceret, tandem decerneret. Itaque multa id temporis mente atque animo agitati primò occurrit, hæsitque diu, ut erat ad severitatem pronior, Patrum Franciscanorum institutum, ex ijs qui nudis pedibus lignea subnixis crepidâ incedunt: quod genus apud populum sanctitatis æstimationem nonnisi a vitæ austeritate inire solitum, summo in Hispaniã loco est: scilicet tam ingentem rerum fluxarum contemptum, quem in eo Ordine spectabat, nonnisi magnâ aliquâ immortalium bonorum spe lætari ac sustentari posse arbitrabatur. Verum afflictæ iam dudum valetudini eam asperitatis accessionem exitialem providens, aliò

men-

Quem ex
ordinibus
religiosis
optet, examinat

Ad Franciscanos diu
proclivis .

Mox ad la-
xiora insti-
tuta, ut ea
restituere-
ret.

mentem deflexit. Mox alia subiit cogitatio, quæ illum diu multumque suspensum habuit; num satius esset, religiosum aliquem cætum inire, ubi lapsa iam pridem disciplina ad veterum instituta, magno rei Christianæ emolumento, verbo suo, atque exemplo revocaretur. Sed eiusmodi ambiguitatem obiectus deinde timor discussit: ne videlicet, dum iacentes inueteratæ consuetudinis vi firmiores erigere conatur, ipse, cui virtus tum primùm cum ætate pubesceret, pertraheretur ad casum: quare multò præstare censuit, eum ordinem complecti, qui morum correctionem daret, nõ peteret. Eiusmodi cum permulti in orbe floerent, minimè probabantur, qui omisso contemplandi studio totos se, suamque virtutem ad alienas utilitates porrigerent, funderentque: qui verò ætatem omnem contemplando exigent, quamquam non improbat, non omnes tamen perfectæ vitæ, ac sanctitatis numeros implere arbitratur. Etenim si qua agendi, dicendique facultas cuiquam esset ingenta, quam in animorum salutem posset infumere; non bene cum illo actum putabat, si eam otio ac silentio perimere, humareque quodammodo in solitudine cogeretur. Intuper ab Angelico Doctore didicerat, religiosas inter familias

Vitam uerò
omni no a-
ctuosã, nec
õnino so-
litariam
probat.

lias eam principem obtinere locum, quæ vitam ex rerum actu & contemplatione militam exerceat, ut quæ ad absolutissimam quam Christus, prima omnis sanctimoniam regula, in ferris egit, proximè accedat. Id enim vivendi genus sapientissimus Æterni Numinis filius, postquam inter nos agere decrevisset, potissimum eligendum duxit: Siquidem nec perpetuò solitarius deserta incoluit, nec semper cum turbis fuit, sed solitudinis silentium identidem familiari hominum consuetudine temperavit: idque eo consilio, ut nobis documento esset, hominem non sibi, sed reipublicæ natum illi sese furto subducere minimè debere, nisi fortè agrestes ferique mores secessionem probent, tacitamque ab reipublica veniam impetrent: tantum verò solitudinis cuique adhibendum, quantum sit opus, ut sese publico paret, concipiatque mox in lucem fundenda.

Quam ob rem complures eiusmodi familias, quæ agendo vicissim, & contemplando vitam traducunt, mente percurrens, singulas singulis conferre cæpit, secumque diligenter expendere, quâ ope consilioque unaquæque ad propositum eniteretur. Post diuturnam verò accuratamque eâ de re habitam deliberationem, Deo Superisque prece sæpè consultis, tandem Societati

Sed nasci,
quæ Christi
coluit

Societate
decernit
ob quin-
que potif-
simum
causas.

tati Iesu animum adiecit. Causas, quæ se ad id consilij capiendum induxerant, quinque potissimum, cum inter nostros versaretur recensere solitus erat. Prima, quòd Societatis Iesu leges moresque adhuc in primâ ætate incorrupti florerent. Altera, quòd in eâ voto suscepto, quasi foribus ferreo veste præclusis, omnes dignitatis gradus, atque unâ cum ijs assidua comes ambitio bonorum omnium tabes ac pestis excluderentur. Verebatur scilicet, ne, si quod aliud institutum sibi poposcisset; inde brevi parentum vel amicorum studijs ad honores quos declinaverat, revocaretur. Tertia, quod mirum in modum eâ nostrorum lege & consuetudine gauderet, quâ tenera ductilisque puerorum ætas litteris tanquam escâ divini metus hamo præfixâ, ad pietatem & castimoniam traheretur: nihil enim ad perditos Christianæ Reipublicæ mores veteri dignitati restituendos æquè appositum arbitrabatur. Quarta, quod Societas nostra universas gentes, quæ a rectâ salutis viâ miserè aberrant, toto orbe conquiritas, in Evangelicæ virtutis semitam reducere omni ope ac viribus studeat. Spes enim illi erat, fore aliquando, ut sibi quoque id sorte obveniret, ut collatâ cum Christo operâ sanguinem, vitamque pro aliorum salute profunderet.

Quin-

Quinta denique causa ordine quidem postrema, sed efficacitate prima ac potissima ea fuit, quòd eiusmodi institutum Deo authore sibi persuasum haud dubiè crederet: nam cum ex quatuor præmemoratis rationibus plurimùm se ad Societatem impelli sentiret; ne quid errati in re tanti momenti admitteret, cuius correctio fera esset; id egit, ut Æterni Numinis voluntatem quàm clarissimè posset perspectam exploratamque haberet. Quapropter instante die, quo anniversaria Assumptæ Virginis gratulatio celebratur, statuit apud se rem de cælo precibus quærere: ac maturè, ubi is dies illuxit, summâque diligentia paratus in templum veniens, sacro primùm sese Eucharistiæ pabulo recreavit: tum mente ac lingua Christi sanguine communitâ tamdiu, quod in pectore Numen gestabat (obiectis etiam Parentis Virginis meritis) urgere institit, ut sibi Divinam in eâ re voluntatem patefaceret, donec intestinam vocem sibi audire visus est, quâ non obscure moneretur, Deo pergratum fore, si ad filij sui sese Societatem adiungeret: idque quamprimùm sui animi moderatori aperiret: quæ vox usque adeo clara atque explicata animo insonuit, nullus ut ambiguitati locus reliquus fieret.

Hoc divinitus accepto responso domum properat

Die Virgini
Saero ad
Societate uoca
ri clarissi
me cogno
scit.

perat spei ac lætitiæ plenus, nullâque interpositâ morâ accersitum animi sui moderatorem, deque totâ re ordine edoctum etiam atque etiâ rogat, uti cum Societatis Nostræ Præsidi, qui tum in eâ Provinciâ cum imperio erat, sedulò agat, ut se in Societatem quamprimum asciscat. Moderator diligenter expensâ huius cõsiliij maturitate, omnisque deliberationis initio, progressu, atque exitu, consilium quidem non improbavit, quin ad illud capiendum non nisi instinctu, afflatuque divino mentem concitatam videri, ait: Verùm id opere compleri inuitis Parentibus haudquaquam posse, cum, ijs reuentibus, moris non sit in Societate, quæquam in familiæ nomen assumere: suarum id partium esse, quid mente agiter, Patri significare: tum viam omnem ac rationem inire, quâ Patris voluntas ad veniam dandam expugnari queat: cetera ut procederent, sibi cordi futurum. Ille, quo erat mentis ardore in omne Numinis obsequium pronò; cõtinuò Matrem adit, eique rem totam sincerè aperit, exceptusque ab eâ est summâ gestientis præ lætitiâ animi significatione. Dudum enim, ut alibi memoravimus, filium quempiam Deo in religiosâ aliquâ familiâ dicatum optabat: quare laudatâ Aloysii mente, eodemque a se dimisso,

Deo

Inuitis
parētib;
nemo in
Soc: ad-
mitti so-
let.

Matri pro
positū ape-
rit, eaque
gratulatur

Deo filium libentissimo animo obtulit, quin & gratias egit, propterea quod eo sese dignaretur honore, uti e suis liberis seruos allegeret. Mox prima Ferdinandum coniugem eâ de re, certiozem reddit, eumque novitate rei percussum, ac subitâ iracundiâ tumidum lenire studet: nec postea unquam omisit, filium, quâcumque re potuit, iuvare, quò propositum ad exitum perduceret. Quamobrem Ferdinandum, animaduersâ eâ uxoris in Aloysio ad Religiosos cætus promovendo cupiditate, nonnulla suspicio incessit, eam privato aliquo erga Rodolphum studio teneri, & quò hic paternæ ditio- nis hereditatem cerneret, illum domo aman- dari velle. Usque adeo mentes sui corporis fi- nibus contentæ nihil nisi terram suam norunt, amantque, & quidquid extraneum fuerit, iisdem barbarum sonat: Proinde Cæ-

lum ipsum alteri procurasse, o-
dium creditur in exi-
lium agere medi-
tantis.

Cet.

*Animum suum Ferdinando
Parenti aperit.*

adē propo-
sitū aperit
Patri, qui
id agrē au-
dit.

Aud ita multo post tempore,
Aloysius, cui nihil longius,
quàm ut voto potiretur, per
se ipse Ferdinandum parentem
adit, eumque intrepidâ pari-
ter ac modestâ oratione docet,
sibi certum esse, atque animo obfirmatum, re-
liquum ætatis tempus Numinis obsequio inter
claustra religiosa mancipare. Proinde uti pro-
positum persequi liceat, veniam enixè petere,
Quem ita loquutum toruè respectans Pater
asperis primò verbis increpuit: mox commi-
natus sese eum nudatum verberibus fædum in
modum accepturum, si talia iterum promat,
abire iussit. Ad hæc interritus Aloysius: Ni-
hil malo, inquit: Ad omnia sat paratum vides:
lucro apponam quidquid Christi causâ feren-
dum venerit: eritque pergratum eius cruci meâ
causâ susceptæ humerum supponere, & pro me
laboranti aliquod levamentum præstare. Quo
responso hebetatis paternis minis securus abiit,
Pater

Pater gravi ex eâ re dolore correptus, dies cō-
 plures anxius, noctesque æstuans, ac vigil ex-
 traxit: Ratus deinde nonnisi egestâ bile sto-
 macoque expurgato dolorem levatum iri; fa-
 mulo allegato, illum adesse iubet, cui Puer sa-
 crâ Confessione conscientia latebras aperue-
 rat, atque in eum, tanquam in eius consilij
 authorem, quidquid inde hauserat bilis, satis
 abundanter regeffit: graviter scilicet expostulans
 primum familiae suæ columnen eius artibus sub-
 duci, totamque domum illi incumbentem ever-
 ti. Iam sibi, morbis urgentibus, properatam
 instare senectutem: curas cum familiâ augeri,
 vires imminui: rem privatam ac publicam la-
 bare in dies, atque extrema comminari: qua-
 le proinde inhumanitatis portentum: Natum
 Parenti, cum proximè futurum speret, ut eius
 robore revalescat malis artibus subripere? Cui
 Mystes serenatâ fronte haud ita pridem huius
 rei conscium sese ab Aloysio factum respondit,
 quemadmodum ex eo cognoscere promptum
 esset: Cæterùm credibile admodum esse, ipsum
 illud Numen, quod ab ineunte ætate tantum
 virtutis, atque innocentia Pueri suggererat, hâc
 illi per se, nulloque adhibito interprete, men-
 tem iniecisse, ut eò sese reciperet, ubi virtus
 omnis ac sanctitas tanquam in proprio solo vi-

F geres

geret, seruarique diutiùs posset. Hoc audito responso, primus ille iracundi hominis feruor defedit, despumavitque: Inde ad Aloysium, qui aderat, versus, minus erratum iri, inquit, si alia quæpiam ab eo religiosa familia seligeretur: Ita enim locum non de fore præfecturis ac titulis obtinendis, quibus familiæ decor augetur. In Societate verò, omni aditu honoribus intercluso, nihil nisi dedecus superesse. Atqui id unum sibi in Societate gratissimum fore, ait Adolescens, quòd Christi Crucem, atque opprobrium se certò reperturum speraret: Si honores quæritare mens esset extremæ dementiæ duceret, certis, quos obtineret, abiectis, incertos sequi, dubiâ spe, haud dubio pretio coemptâ.

Aditus honoribus in terclusus potissimū in Societ. placet.

Hæc ubi dixit, veniâ datâ, in sua quisque digreditur. Interea Patri eâ de re diu noctuque meditati suspicio fuit, Aloysium hanc fallaciam & salubre mendacium (quemadmodum ipse interpretabatur, suo, uti fit, alterum palmo dimensus) studio composuisse, quò eum ab aleâ, cui plus nimio indulgebat, abstraheret. Aliquot enim ante diebus nonnulla aureorum millia lusu profuderat: quin eo ipso die, quo hæc acta sunt, alia sexmillia eodem pacto dilapidaverat. Quæ ludendi libido in

Patre

Patre deprehensa lacrymas Aloysio non semel excusserat : scilicet miseranti, non modò omnium liberorum, ac posteritatis commoda momento quasi per iocum prodigi ; verùm etiam æterna, atque immortalia bona lusionis specie ferè pessundari, ac veluti ridendo perennes lacrymas comparari. Quare dum Ferdinandus maximè lusu distentus rei domesticæ dissipandæ operam dabat, Aloysius in occulto abditus, placando aduersus Parentem Numini sollicitè studebat : quæ filij sollicitudo Parenti minimè ignota memoratæ suspitioni viâ aperuit. Verùm apud Ferdinandum aliosque cõplures rei conscios Aloysij consilium, ut simulatio crederetur, summis tamen laudibus prudentiæ nomine prædicabatur : qui planè eorū hominum mos est, quibus cum vera prudentia desit, simulatio, atque astutia eius locum, ac titulos vindicat. At cum Puer magis, magisque in singulos dies Parentem urgeret, ut potestatem, Deum vocantem sectandi, permitteret : simulque & recenti, & antiquo vivendi more ad religiosæ vitæ leges composito fidem dictis conciliaret, in Parentis animum tandem induxit, se non simulatè, ut eum a ludo abduceret, sed ex animo, ut se ipse a dubiâ factis, ac periculosâ salutis aleâ avocaret, severioris

Aloys. pro
Parente a-
leatore sol-
licitus.

Franciscus
Gözaga A-
loyfij con-
filiū Patri
cōmendat

disciplinæ suscipiendæ veniam poscere. Eam porro mentem illi Divino afflatu inditam esse, cum eadem causæ, tum Francisci Gonzagæ Franciscani Ordinis, quem de Observantiâ dicunt summi Præsidis autoritas abundè confirmarunt. Is enim cum per ea tempora sui Ordinis Monasteria lustrando peragraret; postquâ iussu Parentis, quocum veteris necessitudinis & cognationis vinculis coniunctus erat, Aloytiū varijs quæstionibus binas horas defatigasset, penitusque sensus omnes atque animum esset rimatus; tandem pronuntiavit, haud posse nisi temerè ambigi, quin ea adolescenti mens fuerit Divinitus iniecta. Quæ res tametsi Ferdinandi oculos non obscuritate falleret, sed offensione auerteret; utcumque latens a susceptâ illum sententiâ dimovere non valuit. Quare verborum lenocinijs, blanditijsque a proposito Puerum deflectere, vel moras trahere conabatur.

Aloysius
moræ im-
patiens ne-
xus abrū-
pere cogi-
tat.

Id verò præsentens Aloysius, moræ omnis, atque expectationis impatiens, quos expedire nexus minùs valebat, abrumpere consilium cepit. Optimè enim noverat tarditatis dispēdia, atque id semper vsu venire, ut quæ tempus acerba maturet, postmodum maturata corrumpat. Quare opportunè per eos dies subla-

to è vivis Iacobo Principe, cuius in ministerio erat, quasi suo munere perfunctus, venit in Societatis nostræ Collegium unà cum Rodulpho fratre, alijsque familiaribus compluribus: cum verò post aliquod interuallum abeundi tempus instaret, cunctis, qui secum aderant, valere, domumque regredi iussis, apertè denunciat, deliberatum sibi & constitutum esse, inde nusquam vestigium movere: Patri id disertè renunciant: statuat ipse, quid de se post hac decernendum putet: ibi se responsa præstolaturum. Illi eum seriò ac satis obfirmato animo agere conspicati, domum repetunt, remque totam Patri declarant: qui cum eò tempore podagræ doloribus æstualet, mirù quantum subitâ hâc novitate percussus exarsit: verùm irâ compressâ, Salustium Petrocennium (quem forensibus causis audiendis sui vicarium præfecerat) accersitum ad se Aloysium mittit. Is verò Puerum alloquutus, eumque recenti adhuc in proposito hærentem videns, re infectâ revertitur, dominoque renunciat, Puerum in sententiâ constare, rogareque etiam atque etiam, ut ne tantum sibi utilitatis pariter ac voluptatis Pater inuideat. Ad id vitæ institutum haud dubiè a Deo vocari: vocanti autem Numini aures occludere præsertim.

Domũ re-
gredi è no-
stro colle-
gio recu-
sat.

revocantis hominis infinetu, grande nefas, ac scelus esse: quod verò aliquando tandem faciendum sit, non esse cur id in præfenti non fiat. Hoc accepto responso veritus Ferdinandus, ne, si ea res in vulgus manaret, Aulæ fabulis undecumque risum captantibus cederet; iterum Petrocenium allegat, utque redeat, pro imperio iubet, urgetque modis omnibus. Ille ne constantia apud imperitos contumaciam oleret, morem gessit, redijtque.

Domū re-
vertitur,
ne contu-
max videa-
tur.

Ferdinandus paucis post diebus, sermone habito cum Francisco Gonzaga, quem antea memoravimus, de Aloysij deliberatione, per eius fidem, veterisque amicitie ac propinquitatis iura illum oravit, ut quando compertum, satis atque exploratum haberet, quantum detrimenti ex huius filij iacturâ suæ familiæ esset obuenturum, eum a consilio religiosa instituta sectandi avocaret: propositoque quàm ingens in patrio solo divinæ, suæque pariter gloriæ amplificandæ locus eilet, si eâ pietate ac prudentiâ, quâ se ipse moderabatur, subiectos populos regeret; author illi esset, uti stationem suam, & communem reipublicæ salutem minimè desereret. Ad hæc Franciscus, quâ erat libertate, atque authoritate, nec religiosum, nec Christianum hominem decere, ait, cete-

Fr. Gonzaga
Christiana
libertas.

ros

ros a religiosæ vitæ institutis, ubi Christiana virtus maximè coleretur, auertere. Ignosceret proinde, si hac unâ in re ei obsequi nequaquam posset, in reliquis omnibus eius imperia, atque adeo nutus obseruare paratus. Instat Ferdinandus, ut eò saltem perduceret, ne in Hispaniâ religiosam vitam inire vellet, sed secum in Italiam remigraret ibi sua vota persoluturus. Neque id a se exorari permisit vir prudentissimus, timens teneræ ætati ingenij facilitatem, paternasque minas in patriâ sede, veluti de regiâ ac folio, potentiores: aperte tamen non abnuit: verùm a ferdinando ad Aloysium digressus disputationem cum Patre habitam ex ordine exponit: subiicitque, religioni sibi esse, id eum hortari, uti in patriam redeat: se ipse, suamque constantiam consulat: Videat num isthæc dilatio ablationem moliatur, eique (ut sæpè fit) veluti rudimentum ponat: sibi quoque adolescenti consimile aliquid in eadem regiâ Hispanicâ olim contigisse: patrem a suis religiosum institutum meditati, oblatam conditionem; verùm propriæ timidum imbecillitatis constanter repudiasse, atque ibidem D. Francisci Cænobio, nullâ parentum habitâ ratione, nomen dare maluisse. Parentes colendos quidem a liberis, ut qui Numinis locum

Parentes
quatenus
colendi.

ac personam teneant, quique filijs vitæ huius
 usuram tradant: at si qui sint qui Numinis vo-
 luntati reluctantes traditam vitam in omne
 æuum eripere studeant, e munere & gradu de-
 lapsos ad hostes defecisse credendos, prout E-
 vangelicum habet eloquium: *inimici hominis
 domestici eius*. Hæc cum dixisset senex, gratias
 illi egit optimus Adolefcens, semperque sese
 habiturum dixit, propterea quod suæ salutis
 amore percitus ad veritatem, non ad volunta-
 tem esset loquutus: verum haud alienum sibi
 videri, eâ in re Parentis voluntati, quousque
 Divinæ minùs apertè oblitat, obsecundare:
 iam cuncta, quæ evenire queant, longè sibi
 animo provisa: constantiam paternis ictibus
 retundendis, vel dexteritatem eludendis parem,
 Deo benè iuvante, sperare non defuturam:
 ei quem Numinis metus, unde omnis Christia-
 na fortitudo, penitus inuasit, nihil superesse
 metuendum: in omnia vitæ discrimina præ-
 ceptis libensque ruet, cuius terga Numen ira-
 tum pressit. Dato in hanc sententiam respon-
 so, mutuò ab se discesserunt: reque Ferdinan-
 do Principi a Francisco delatâ, controversia,
 Parentem inter ac filium in præsens dirempta
 est.

Christia-
 na fortitu-
 do Divino
 metu cõ-
 stat.

CAPVT XIII.

*Italiam repetit , cunctosque Italiae Dyna-
stas necessitudine coniunctos salu-
tatum adit .*

Oluebatur aënis a Virginis par-
tu MDLXXXIV , cum Ferdi-
nandus Gonzaga , ita dome-
sticis eius rationibus postulan-
tibus, Italiam repetere coactus
est . Quare , petita a Catholi-
cis Regibus , factaque abundi copia , ad iter
una cum coniuge, ac liberis aggreditur . Viæ
comitem sese addidit Franciscus Gonzaga sum-
mus Franciscani Ordinis Præses, qui sui mune-
ris officium exequutus, nactusque occasionem
Io: Andreae de Auriâ Hispanicæ Classis Præfe-
cti, Italiam versùs primo quoque tempore solu-
turi , eodem remeare una cum Ferdinando ,
ac liberis eâ classe deportandis statuit . Incre-
dibile memoratu est , quantâ sit Aloysius vo-
luptate perfusus , cum intellexit tanti viri, lon-
go illo itinere , sese iucundissimam consuetudi-
nem habiturum : erat enim optimus ille senex
ad Aloysij ingenium mirificè comparatus , ut
qui

Fr. Gonzaga Sanctitas,

qui moribus eam vitæ sanctimoniam exprimeret, quam S. Adolescens voto sibi fingere consueverat: eandemque virtutem tum maximè Franciscus explicuit, cum Mantuanæ Ecclesiæ præfectus tam præclara pietatis exempla edidit, ut bonorum omnium iudicio cum magnis veterum Episcoporum nominibus conferendus censeretur.

Aloysij cū Fr. Salutaria colloquia.

Ergo unà omnibus iter ingressis, Aloysius ita assiduus cum Francisco Præside erat, cuiusque familiaritate oblectabatur, ut diurnas horas a reliquis occupationibus vacuas cum eo colloquendo falleret: quâ ex re, plurima navigationis incommoda ac maris pericula, dum mente aliò intentâ declinat, nulla ei propemodum visa sunt. Sermonis inter illos initium varium erat, exitus unum duntaxat Numen, quod unicè uterque spectabant, etiam cum aliò digrederentur.

Eodem anno secundâ navigatione ad oras Italicas appulsi, portum feliciter tenuere: nec diù distulit Aloysius Parentem datæ in Hispaniâ fidei commonere: at ille novas semper moræ causas commentus, ut rem quàm longissimè protraheret, negavit se antea missionem daturum, quàm cunctos Italiæ Dynastas necessitudine iunctos ab se salutatum proficisceretur.

Id

Id omnino sese omittere non posse, ne deserti officij reus in magnorum Principum offensio- nem incurreret: verum eam specie consilium tegebatur avocandi a proposito adolescentis. Spes enim illi erat, Aloysium liberalium hospitiorum illecebris irretitum, vitam illam, quam veluti seruam in domo paternam fastidiret, eam libertate donatam, deliciisque omnibus affluentem, cupidius amplecturum, nec facile deinde ad religiosa claustra, tanquam ad perpetuum carcerem damnaturum. Quidquid id foret, paruit Adolescens, adiunctoque Rodulpho sibi comite, magnam seruorum copiam stipatus uniuersos Italiae Principes, quibus cum Patre necessitudo erat, officiose salutatum adiit. Dedit autem in hoc itinere, quam leuis apud eum ponderis esset aura popularis, & quam exiguam fortunam mendacis fidem adhiberet, plurima, eademque maxima documenta.

Pater Aloy-
sij liberta-
tis illece-
bra a pro-
posito a-
vertere stu-
det.

Quo in genere illud primum ad memoriam insigne, quod cum Rodulphus nudam ac pretiosam veste amictus incederet, cuiusmodi in eum finem fieri mandauerat Pater; Aloysius, quem pudebat ex tam vilibus aestimari; simplici vestitu ex tenui panno, cui vulgo saietae nomen pulloque indutus cunctas illas salutationes obibat. Nec illi caeteroqui deerant vestes auro un-
dique

Mira cul-
tus negli-
gentia.

dique coopertæ, phrygioque opere picturatæ, quas cum aliquando in Hispaniâ usurpasset, ut Parentum voluntati obsecundaret; nunquam deinde adduci potuit, ut vel semel in Italiâ indueret, sed ad arctæ tenebras damnatas tinearum pabulum fecit. Fuit autem perpetuò a vestium nitore, atque elegantiâ, improbi præfertim, ac præfulgentis coloris, quàm maximè alienus: atque universim in corporis cultu eximiè incuriosus, ut qui curas omnes animo excolendo dicasset. Quare sæpè usutueniebat, ut femoralia tam attrita gestaret, ut cutim alicubi nudam proderet: & licèt, ne illa cultus negligentia, rerumque inanium despectus vulgaretur, pallio eam obuelare studeret; tamen quia aliquando domesticos gradus scandens lapsam e manibus Virgineam coronam inclinatus legere debuit; diductæ illicò scissurarum rimæ obseruanti Moderatori patuere: quo tempore graviter illum increpuit Moderator, quòd suum, suæque familiæ nomen ijs sordibus fæderet: nihilque cunctatus nova femoralia afferri iussa, ei, ut properè indueret, mandavit. Ille ne res ad paternas aures manaret, dicto audiens, ac nihil mutire ausus, ea sibi statim induxit.

Porro dum iter haberet vel voce vel mente
Deum

Deum alloqui, eoque veluti iucundissimo comite viæ molestiam redimere solitus erat: neque, ut ab itinere fessus fractusque esset, consueta ieiunia aut vespertinas preces omisit unquam: sed ubi in hospitium venisset, continuo ad interiora domus secedens, ibi aëti in Crucē Domini simulacrum aliquod, seu pictam imaginem, si qua esset, oculis peruestigabat: & siquidem nusquam appareret, atramento, vel, si id etiam aberat, prunâ extinctâ Crucis effigiem in chartâ adumbrabat: mox coram illâ procumbens unam aut alteram horam precibus operam dabat. Siquando in oppidum aliquod adueniret, ubi Societatis Collegium esset, officiosis principum virorum salutationibus perfunctus rectâ festinabat ad Patres, quos tamen antequam conueniret, templum ingressus positus genibus Dominum consalutabat, ne alienas ædes illarum Domino minimè salutato rusticus ingrederetur: mox nostros inuisens cum ijs colloquendo quidquid otij suppeteret, libentissimo animo dabat.

Dum in eo Italiæ subalpinæ tractu, qui Ducis Allobrogum paret, versaretur, duo quæ memorentur, apprimè digna, euenerunt. Alterum est, quòd cum Augustæ Taurinorum esset (quòd venerat ut paternis verbis Ducis salutem

Ieiunia & preces in itinere nūquam omisit.

In hospitium veniens unam aut alteram horam precibus dabat

Dum in Collegia Soc. venit, semper ante Templū ingreditur

Impuden-
tem Senē
magna li-
berrate pa-
sana incre-
pat .

tem nunciaret) apud Hieronymum Roborem propinquum suum, quem constat in sacrum Purpuratorum Collegium postea cooptatum, forte accidit ut complures generis amplitudine honestissimi adolescentes ad eum officij causā conuenirent: Erat verò & senex inter illos, cui septuagesimus & supra premebatur annus, homo æquevæ & grandis pro vetustate malitiæ: Is cum sermones quosdam corruptæ mentis putredinem olentes interserere cæpisset, Aloysius indignè ferens, propriæ alienæque salutis æstu percitus, Ecquid, inquit, te pudet tam provectæ ætatis hominem lectissimos honeste adolescentulos tam pestilentibus verbis corrumpere, & qui alijs ad honestatem præire deberes exemplo, faciem ad libidinem præfers, eoque teneram adolescentium ætatem impellis, quò suâ sponte plus nimio incumbit. Audisti ne unquam D. Pauli etiam: *Corrumpunt bonos mores colloquia prava?* His dictis libello, quem forte gestabat, aperto, aliò intentionem avocare, quâ senex indignus esset, simulavit: atque ut etiam gravius se commotum ostenderet, inde se brevi proripuit: Itaque impudenti seni eâ obiurgatione revocatus pudor, ingenuis adolescentibus custoditus.

Alterum est, quod cum Hercules Tanus eius
Aun-

Auunculus certis authoribus didicisset, Aloysium Augustam Taurinorum attingisse; statim in eam urbem salutandi, visendique causâ concessit, eumque peramanter complexus, magno studio rogavit, ut Cherium, quò ad id usque tempus venerat nunquam, secum unâ cum germano fratre ire vellet: ita enim propinquorum omnium eos de facie nosse atque alloqui cupientium vota impleret. Placuit Aloysio morem gerere, atque officii munus cum Duce Allobrogum exequutus, sese in viam Cheriura versùs dedit, auunculo ac fratre comitantibus. Eò cum venissent summâ cum gratulatione, & lætitiâ omnium excipiuntur: mox lauto epulo recreatis saltatio gestientium animorum indicium de more instruitur: quod præsentens Aloysius initio occultam fugam meditari cæpit: deinde apertè significavit, sese ab huiuscemodii nugis animum gerere quàm maximè alienum, proinde, dum ceteri saltarent, libentiùs aliò concessurum. At cum instarent permulti, eam celebritatem eius unius honestandi causâ potissimùm comparatam; gratiam se agere dixit, habiturumque maiorem, si ut sibi suoque animo morem gereret, permetteretur: verùm importunè sollicitantibus tandem sese interfuturum spondit, eâ tamen lege uti spectator adesset,

set,

Ad saltan-
dum a fæ-
mina inui-
tatus fugit

set, non actor. Vix cœnaculum ingressus, ubi lectissimus virorum, ac fœminarum chorus præstolabatur, assederat; cum subito nobilis fœmina de sellâ confurgens in eum rectâ fertur, atque ad saltandum porrectâ dexterâ inuitat. Ille consueta Diaboli per mulierem inuitamenta interpretatus, euestigio sede relictâ, nulloque verbo astantibus factô, sese ab eâ coronâ proripuit, secessitque in angulum domus remotissimum, minimèque obuium, nec amplius deinde sese cætui reddidit. Et licet eum post aliquod interuallum Hercules auunculus e cætui egressus diù vestigasset, ut de factô amicè conquereretur; inuenire nequaquam potuit. Verùm cum eidem alia agenti famulorum seposita domicilia penetrare contigisset, visus est inter lectulum ac parietem positus humi genibus Numini supplicare: Ad quem aspectum cum Hercules suspensus hæreret, illud in mentem venit, eum qui humana omnia usque adeo supergressus despiciat, dignum esse quem reliqui veluti supra humana euectum suspiciant, nec damnare ausint, cuius facta a suâ cognitione & iudicio exempta vident. Quamobrem reprehensionem, quam Aloysio destinaverat, in se ipse conuertens, eo relictô tacitus, ac venerabundus abscessit.

CA.

*Ferdinandus Aloysij constantiam di-
versis modis impugnare
aggreditur.*

Aloisius Patris mandata exe-
quutus domum sese recipit, pro-
positi eò magis tenax, quò pu-
gnaciùs illud a Tartareo hos-
peti animaduertit, pretium ex
ipsâ pugnâ dimensus. Ergo
redditâ Ferdinando sui itineris ratione, acti-
sque gratijs omnium, quos intulerat, Dynasta-
rum nomine, obstrictam uti fidem exolueret,
seque sibi aliquando tandem relinqueret, po-
stulavit. At Parenti longè alia mentem agitâ-
re, atque ipse opinione auguratus fuerat, lat ci-
tò intellexit: tunc enim eum interpellans ne
verbum quidem eâ de re sibi fieri sustinuit: po-
stea perductos in suam sententiam complures
viros clarissimos magnis precibus rogavit, ut
sibi in eâ cum Aloysio controversiâ adesse vel-
lent, strenuamque operam navarent, quò filius
a sententiâ decederet.

Primus idemque validissimus, qui Adolefcē-
tis

Reversus
statim ve-
niam sece-
dendi ro-
gat.

Dux Mantuanus
Aloysium a
proposito
magnis
pollicitationibus
abducere
conatur.

tis constantiam tentare instituit, fuit Guilielmus Mantuanorum Dux, qui cum eum singulari benevolentia complecteretur, facilem sibi aditum in eius pectus (quod amicis nullam suspicionem iniicientibus ultrò adaperire consuevimus) pollicebatur. Is Castilionem certum quendam hominem Sacrorum Antistitem dicendi copia ac facultate praestantem allegat, qui suo nomine a suscepto vitae Religiosae consilio Aloysium dehortetur: & siquidem firmum in proposito profanam vitam deserendi compertat; illud saltem moneat, ut liberiore clerici ordinis statu contentus sese domesticis utilitatibus minimè subducat: etiam in eo ordine spectatae sanctitatis viros floruisse quamplurimos, quorum omnium instar esse posse Carolum Borromaeum adhuc superstitem, eique optimè cognitum, cuius dignitas atque amplitudo quantum in Divinam, tantundem in suae familiae gloriam redundaret. Quod si facilem dictoque audientem sentiat, suo itidem nomine significet, se operam daturum, ut amplissimis Ecclesiasticae dignitatis gradibus, ubi primum data fuerit occasio, admoveatur. Delatis hisce ab Antistite mandatis, suaque dicendi ubertate aptè ad persuadendum exaggeratis, Aloysius, qui in ijs pollicitationibus ad futuram aetatem

spe-

ſpectantibus nihil certi præter præſentem Principis benevolentiam cerneret, hanc ceteris repudiatis prono, gratoque animo excepit, & pro eâ grates referre iuiſit: tum ſibi curæ eſſe renunciari & ſuum, & ſuæ familiæ decus, nec propterea quia cum ſolidiore gloriâ commutet, ideo negligere: planum ſiquidem eſſe, eum qui paruos honores tranſeat, ut ſequatur magnos, haud honoribus offendi, ſed paruitate.

Post Guilielmum Ducem, Alphoſus Gonzaga Aloyſij Patruus Caſtri Godefridi Dominus, a quo idem Caſtrum hereditate illi obuenturum ſpes erat, mutuata ab ipſâ hereditate, faciendâ, adoleſcentem aggreditur, multisque modis labefactare nititur, irrito licet, & in contrarium redeunte niſu: nam quo magis ille futuras opes exaggeraret, eo dignius Deo munus ſe oblatorum Aloyſius gaudebat. Mox idem, ſed eodem exitu tentavit, tertius quidam ex Familiâ pariter Gonzagâ noſtro Ordini, neſcio quâ de cauſâ inſenſus, certè ex eâdem valde acutus, & ad nos perſtringendos eloquens. Hunc excepit Caſtilionenſis Cleri Archipræbyter, vir annis iuxta, atque authoritate, gravis, quem antea ſemper Aloyſius plurimi fecerat. Tum alius quidam Sacris Concionibus eo tempore illuſtris, qui poſtmodum ad

Idem alij
permulti,
ſed inani-
ter tentât.

Sacrorum Antistitis gradum probitatis, ac literaturæ nomine euectus est: Postremò alij atque alij permulti, qui Ferdinando authore, omnes in eius constantiam impetum fecerunt, ac iuvenilem animum, quæ spe, metuque, quæ rationibus, ac precibus in omnes partes vertere conati sunt. Quibus tamen cunctis ita sese suumque consilium probavit Adolescens, ut qui pro Patre suasores accesserant, contra Patrem prævaricatores discederent.

Ab ab omnibus se egregiè tutatur.

Ferdinandus spem suam, quam in tantorum virorum auctoritate locarat, ad irritum cecidisse videns, nullumque hætenus ex destinato propositum fluere; Aloysium ad se è podagrâ tunc decumbentem accersit, rogatque, quorsum tandem eius consilia spectarent, quidue statutum cum animo suo, ac deliberatum haberet? Ille voce oculisque demissis, animo tamen impavido, eandem, quæ semper, sententiam stare, respondet; Deo scilicet, in eius Filij Societate, perpetuò deseruire. Ad hæc subitâ irâ succensus ac tumidus Ferdinandus toruo vultu, verbisque minacibus è conspectu protinus evolare iubet: mox hominum, rerumque impatiens, turbida omnia ad evertendum illius propositum silentio agitare cæpit. Is verò libens obtemperat, & quò melius Patris imperium

Eius constantia adversus Patrem.

perium (ita enim impetum illum interpretari maluit) exequeretur , relictâ domo in proximum D. Francisci cœnobium extra oppidum , ad primum lapidem situm secessit , eodemque operam dedit , ut lectulus una cum nonnullis libris , atque universo conclavis instrumento , & suppellectili asportaretur . Ibi autem otium securum procul a turbâ nactus , divinis commentationibus animum laxavit : & perinde ac si vitam solitariam degeret , atque eremum incoleret , asperiore victus , cultusque ratione uti cœpit . Interea Ferdinandus huius secessionis minimè conscius , nemine scilicet renunciante , ne irritaretur magis ; interiecto aliquot dierum spatio , ubinam gentium ageret Aloysius , quem dudum non viderat , rogavit . Ut verò sensit , in memoratum cœnobium migrasse , ibique aliquot iam dies habere ; mittit , qui suo nomine reditum sine morâ denunciaret : quæ subinde regressum , atque ad se accersitum asperioribus verbis accipit , graviterque inculcat , quòd suo inde iniussu abiisset , idque ut novo contemptu acriores sibi irarum stimulos adderet . Ille pacato animo vultuque ad reverentiâ composito respondit , se , ut ex eius conspectu evolaret , prout ipse mandaverat , eò demigrasse : proinde obtemperare , non contemnere , con-

Inscio Parte secedit in proximum cœnobium .

Regressu Pater asperis modis accipit .

Summi tot sub eam nonno pro total erat .

filium fuisse . Ferdinandus adhuc multa exprobrans , pluraque minitatus facessere iubet , atque in suum sese conclave recipere . Paret Adolefcens , & cubiculum ingressus statim fores occludit : mox ante Christi e Cruce pendentis imaginem provolutus , subito lacrymarum imbre totus perfunditur : tum armatâ flagello dextrâ , nudatoque tergo in sese acerrimè , ac diutissimè tanquam reum paternæ illius morositatis desævijt .

Hoc interim spatio Ferdinandus (cuius ira omnis aduersus filium paterno militabat amor) veritus ne tam asperis modis nimio plus illum exacerbasset , facti nonnihil pœnitens vocatum ad se Oppidi Rectorem , qui tunc fortè pro foribus opperiebatur , exploratum mittit , ubi locorum , quidue rerum agerèt Aloysius . Is eius cubiculum rectâ petens , stantem in limine cubicularium offendit , a quo percontatus , quid , atque ubi Aloysius ? audit , paulò ante in conclave abdutum , ostio intus obserato , ne interpellaretur , seriò inhibuisse . Declarat Rector , se Principis mandato venire , atque obseruare iussum , quid rerum gereret Adolefcens : tum sensim ad ostium accedens striçto pugione modicè diducit rimas , perque illas conspiciat Adolescentem ante Christi imaginem nudis genibus

Per ianua
rimas dirè
sese cruen
rans inspi
citur .

nibus provolutum uberes ex oculis lacrymas mittere, nudatosque humeros diro verberare. Quâ ex re vehementer permotus lacrymas nec ipse tenuit, oculisque madentibus ad Ferdinandum revertitur, a quo rogatus, quid fletus ille ac lacrymæ sibi vellent: Si quæ ipse, inquit, hisce oculis vidi; tute vidisses Domine, profectò nec fletum cohiberes, nec Puerum diutiùs; quò minùs tam sanctè cogitata perficeret, morari posses. Simulque aperit quæcunque ipse per ianuæ foramen perspexerat. Hoc audito hæsit aliquantulum Ferdinandus, tum non satis fidens alienis oculis, lacrymis licet fucû omnè diluentibus, suis id explorare statuit: quare cum eodem convenit, ut insequenti die, quâ horâ opportunum censeretur, per se ipse ad easdem rimas spectator accederet. Posti-die, ut condictum, quâque horâ monitus fuit, fellâ gestatoriâ ad filij ianuam sese iubet deferri, ac per hesternum foramen, videt Aloysiû fletum, pænasque, uti didicerat, iterantem: quo spectaculo vel alienis, nedum paternis oculis peracerbo, graviter commotus, attonito similis diu fuit: tum unâ cum coniuge eò accersitâ rem totam dissimulari iubet, factoque deinde nonnullo tanquam tunc primùm aduentantium strepitu, fores pulsat: quibus post pau-

lo referatis , pavimentum conspicit pluribus in locis sanguine , qui ex humeris defluerat , cruentatum , lacrymisque alicubi perinde madidum , ut si aquâ esset recens perfusum . Hic verò sanguis , veluti de terrâ etiã cū lacrymis clamās , tantam vim quotidianis Aloysij precibus addidit , ut expugnatâ Patris voluntate licentiam aliquando tandem impetrarit .

Sanguine & lacrymis voluntas Patris tandem expugnatur .

Quare datis litteris ad Scipionem Gonzagâ Hierosolymorum Patriarcam (is erat qui postea inter Ecclesiæ Purpuratos allectus est) eum Romæ commorantem de Aloysij proposito , deque in eo retinendo , atque etiã urgendo constantiã , postulat , ut suo eum nomine tanquam rem sibi carissimam Claudio Aquavivæ totius nostri Ordinis Moderatori offerat , atque ex eo intelligat , quò missum velit , ut prima Religiosæ vitæ rudimenta ponat . Claudius tam fausto nuntio summoperè lætus , eum Romæ in Vrbe terrarum principe tyrocinium auspicari velle significat , ratus tam nobile pietatis exemplum totius Orbis oculis , quorum sedes in capite , proponendum . Responso ad Ferdinandum misso , incredibile dictu est , quàm ingenti gaudio , cum primùm de Parente audivit , sit auctus Aloysius : ita planè , ut non potuerit , quin properè sumpto stylo litteras Ro-

Claudius Aqu: Aloysium a Patre oblatu in Soc. admittit.

Inde Aloysij gaudiū.

Romam ad Claudium amoris officijque plenif-
simas exararet , quibus sese immortales gratias
habiturum testaretur , seseque quando paria
beneficio referre haud posset , totum dicaret .

His Claudius perhumaniter rescripsit , se
loco filij illum iam tum accipere , ac
dum veniret , summam in se to-
tâque per Urbem Societa-
te eius expectationem
ac desiderium ,

fore .

* *
*

CA

*Principatu abdicato Mediolanum
negotiorum causa contendit.*

Tabulæ
cessionis
de abdicā-
do Casti-
lionis do-
minatu.

Is ita peractis, statim de abdicando Castilionis Dominatu, cuius insignia ei dudum Cæsar detulerat, quemadmodum antea memoravimus, cœptum est agi. Itaque Ferdinando cupienti, uti ea Rodulpho fratri natu minori concederet, haud ægrè acquievit: quin & Patri permisit, tabulas cessionis eâ formâ confici, quâ maximè veller, ac tantummodò de celeritate sollicitus, hanc illi maiorem in modum commendavit. Tabularum forma fuit huiusmodi: Vt Aloysius omnia paternæ ditionis iura, ac proventus, quin etiam obuenturas in posterum hereditates abdicaret: ita tamen, ut in præsens duo illi aureorum millia, in reliquâ verò ætatem quadringenti aurei, quos arbitratu suo posset infumere quotannis appenderentur. Hanc formam ad Cæsarem, citra cuius auctoritatem ea abdicatio fieri non poterat, ut qui illam omnem Provinciam vestigalem haberet,

beret, transiit Pater: & quò Cæsar assensio-
nem ad eam promptius adiungeret, tabulasque
ritè firmaret, Aloysius Eleonoram Austriacam
Mantuanorum Ducem magno studio rogavit,
operam uti suam interponeret, quod & foemi-
na probatissima tota in alienæ salutis curam
intenta libenti animo, ac felici eventu perfe-
cit.

Inter hæc, dum Cæsaris expectatur assen-
sus, negotia quædam haud levis momenti Me-
diolani orta rei benè cæptæ, & prorsus eunti
cunctationem iniecerunt. Nam Ferdinandus
adhuc pedibus æger, & coram adesse inuali-
dus, Aloysio, cuius prudentiæ planè senilis
plurimis in rebus periculum fecerat, suas par-
tes imposuit, iussitque Mediolanum quam pri-
mum contendere. Nec profectò paternus eum
amor, liberorum ornamenta ut ab se profe-
cta exaggerare solitus, fefellit: Siquidem in-
confessio apud omnes erat, in Aloysio adole-
scentiæ vestigium nullum extitisse, præter for-
mam, & robur. Et licet consummatæ pruden-
tiæ necessarius rerum usus deesse videretur, se-
nioribus tamen in consilium adhibitis, eorum
usum atque experientiam suam usurpando effi-
ciebat: itaque cunctis in rebus consideratus ut
qui maximè, circumspectusque erat. Igitur
Me-

Eleonora
Austr. A-
loysio ab-
dicanti fa-
vet.

Aloisij pru-
dentia ac
dexteritas
in nego-
tjis admi-
nistrandis.

Mediolanum profectus, ut Patris mandata cōficeret, octo amplius menses ibi subsistere compulsum est, quibus tamen eā solertiā, ac sagacitate suscepta negotia administravit, ut res ceteroqui implicatissimas mirā dexteritate explicuerit, atque omnia paternis ut votis cederēt, feliciter præstiterit.

Neque verò hoc negotiorum tempore animus a litterarum, ac pietatis studio vacavit: verum, ut utrumque urgeret, Collegium Societatis Iesu, quod Braidense vocant, assidue frequentabat. Ibi Philosophiæ studia, in Hispaniā inchoata persequi libuit, & quā erat ad intelligendum celeritate, eos brevi progressus habuit, ut omnibus admirationi esset: quin & prorsus invidiæ fuisset, nisi incredibilis verecundia, atque humanitas, quā erga omnes vel infimos utebatur, omnem invidiæ materiam amoris fomitem effecisset. Author est eius Magister, Aloysium usque adeo inter disputandum modestiam tenuisse; ut, licet ingenij acumen ei vehementer in eiusmodi pugnas pruriret; nullum tamen fastus, aut licentiæ iuvenilis, vel cum Theatra plausu resonarent, indicium unquam exhibuerit: quod quā arduum sit, satis æstimare non possit, nisi cui paribus ingenij viribus prædito hæc certamina subiisset

Singularis
modestia
omnibus
amabilem
reddit.

Hanc inter
disputandū
maximè re-
tinuit.

con-

contigerit. Singulis diebus a meridie mathematicis disciplinis studiosè operam dabat: & quia eius artis Doctor solâ explicatione contentus dictare solebat nihil; Aloysius; ne ea; quæ auribus acceperat; elaberentur; ubi domum sese receperat; librarius dictabat: idque tantâ fidelitate; ut Virgilius Cæparius vir in Mathematice haud imperitus; visis Aloysij commentarijs librarij manu descriptis; testatum reliquerit; se satis mirari non potuisse; quòd nulla ei demonstratio unquam exciderit: quin etiam tantâ firmitate hæserint univèrsæ; ut totidem ferè verbis; nusquam vel in numeris; vel in mensuris; seu rationibus lapsus (quod in rebus adeò fluxis; fugacibusque admiratione non vacat) scriptori reddiderit.

Mira eius
memoria.

Hoc tempore; mirò moderationis exemplo; vestitus incedebat; ex eo vili & vulgari panno; quem nostri Rasciam vocant; & plebeij homines potissimum adhibent. Ad Gymnasium; verò pedibus; ut plurimum; ibat: tàmetsi vel rhedæ; vel equorum copia minimè deesset. Festis diebus D. Fidelis Ædem; quam curæ habent Patres Societatis; celebrabat: ubi rerum æternarum commentationi laxatis habenis matutinum ferè omne tempus Numini; precibusque dicebat. Ibi autem postquam diu ac sedulo se-

fe

Cultus moderatio
& Rasciam induit.

se comparaverat, ad sacræ exomologeseos primùm, deinde ad Eucharistiæ Divina Mysteria tantâ cum religione, ac pietatis sensu accedebat, solo ut aspectu omnibus ad Dei amorem & cultum incitamento esset. Sacer quidam Orator, qui iisdem diebus festis ex loco superiore ad populum concionem habebat, memorare consueverat, se, ut suam orationem ad animos permovendos divino amore succenderet, in Aloysium, qui semper ex aduerso aderat, oculos, cum verba faceret; conijcere solitum: atque ex eius vultu veluti divinæ caritatis radios circumquaque fundentem, ita validos ignes concipere, ut ignita postmodum planè verba depromeret.

Concionatorem solo aspectu divina caritate auditor accendit.

Ianitoris vice gaudentes in Collegio fungitur.

Porro tempus omne, quod profestis etiam diebus a studio ac negotijs dabatur, mos illi erat in Collegio Societatis cum nostris colloquendo traducere: & si ceteri deessent, vel cum solo ianitore libentissimè versari. Quod si quando eveniret, ut ianitor ei claves permitteret, dum ipse quempiam ex Patribus accersitum iret; ille continuo lætitiâ gestire, grates ianitori agere, sibi que religiosi hominis imaginem summâ cum voluptate tantisper gratulari. Cum probè teneret nostri Collegij morem, in villam octavo quoque die ad vires studijs fractas reparandas

das secedendi : cumque etiam nosset eam duo-
decim ferè stadijs extra portam Novocomensẽ
ab urbe disitam ; Is ipso cessationis die , ubi
primùm illucesceret , in eam partem proficisci
maturabat : famulisque longè præcurrens , simul
ac portam esset egressus , libello aliquo salutari
in manus sumpto tardiùs ingredi incipiebat :
mox etiã subsistere , ac flosculos è sepibus usque
eò legere , dum aliqui ex nostris in conspectum
venirent : tum enim conuersus præstolari ad-
uenientes , prætereuntibus comiter salutem di-
cere , prætergressos denique lento gradu , ocu-
lisque in eos assiduè intētis , quousque tecto suc-
cederent , cupidè persequi . Postquam verò sese
subdlexerant , tunc viam retexens cæteris seriùs
venientibus occurrebat , eosque benignè saluta-
tos faustis ominibus prosequabatur . Itaque
solo illorum aspectu , quos beatos existimabat ,
ac salutatione contentus , domum lætitiæ ple-
nus revertebatur .

Iis verò diebus , quos solemnè quadraginta die-
rum ieiunio præcuntes reliqui adolescentes a-
studijs feriatè agitare solent : atque eorum ple-
rique indutâ personâ bacchantium imaginem ,
quin & sæpè veritatem referunt : Aloysius vè
sanam hanc , impiamque licentiã detestatus suas
in Collegio ferias cum Patribus celebrabat : ibi
enim

Hæc villa
eo tempore
re Ghilol-
fa diceba-
tur .

Voluptas
illi , nostris
rus aduen-
tibus oc-
currere .

Bacchi fe-
rias sanctè
traducit .

enim inito de rebus cælestibus colloquio, eâ mentis intentione ad Cælitum spectacula longè iucundissima ferebatur, ut inde mortalium, gaudia despectans, summoperè gauderet, quòd eiusmodi gaudiorum laruis tam pueriliter, ut mortalium reliqui, minimè luderetur. Est & illud præterea omni posteritatis memoriâ dignum, quòd cû Mediolani per eos dies equestris pugnæ simulacrû (ubi lusorijs armis ad decretoria proludi, belloque iuvenum studia conciliari solent) summâ civitatis frequentiâ exhibendum esset; Aloysius quoque adesse voluit, non ut cum ceteris equestris ordinis in honoris ac dignitatis certamen veniret; sed ut ex ludicrâ pugnâ seriam, eandemque gloriosam de ipsâ gloriâ victoriam reportaret. Siquidem cû ceteri pro se quisque certarent, ut quam maxime pretiosâ veste induti superbisque insidentes equis magnificè incederent; Ipse (quem ceteroqui alijs diebus nobiles equi holosericis phaleris instrati, famulis deducuntibus comitabantur) mulo tunc vectus ignobili, lætus, quasi humanâ celsitudine proculcatâ sublimior, per viam confertissimâ turbâ obstrepentem deambulabat. Omnium oia, atque oculi tunc in Aloysium conuersi, quos inter qui superbiæ vitio obcæcati divinum eius facti decorem intue-

Admirabilis humanæ gloriæ contemptus

ri haud poterant, Adolescentis simplicitatem,
 damnabāt: qui verò libero obtutu rem penitus
 inspiciebant, imparis gloriolæ con emptum
 magnanimitatem altiora spectantis interpreta-
 bantur. His verò alijsque Christianæ virtutis
 argumentis, tantum ille honorem, seu potius,
 honor illum vel fugientem est assequutus,
 ut solidâ illâ atque sincerâ famâ,
 quam sibi mens retinet, nec lin-
 guæ vitio corruptam pro-
 fert, honestissimum
 quenque longè
 anteciret.

Solida, nō
 corrupta
 adulatio-
 ne Fama
 alijs, præ-
 stat.

H

CA

No-vis adhuc machinis urgetur.

Ine Mediolanensibus curis imposito, allatisque Cæsaris literis, quibus Aloysio abdicationis potestas fieret, subito exorta tempestas, optato litori imminentem iterum in altū

Ferdinandus noua exolitur.

abstraxit. Quippe Ferdinandus, qui necdum spem omnem filij in suam sententiam flectendi abiecerat, eoque nunquam ex toto nova moliri destiterat; Castilione Mediolanum profectus filio nihil tale suspicanti, improvisus aduenit: & ut, quò subitus ille aduentus pertineret, statim significaret, nonnihil inde momenti ad suam causam allaturus, euestigiò interrogat; Quid tandem in animo suo constitutum haberet? An ne resipuisset aliquando, atque è sententiâ decessisset? Nihil minus, inquit Adolescens; mirarique plurimum talia ab se ultra quæri: mentem suam usque adeò iam omnibus notam, ut tam frequenter, molestèque eam porro exquirere, comprimendæ potius, quàm exprimendæ veritatis (cuius scilicet tam acriter

ter

ter confessio torqueretur) studium videatur .
 Ferdinandus , nè filio paterna aliqua austeritas
 fugæ causam geminaret , eius animum nonni-
 hil commotum sedare , blandiùs tractando , in-
 stituit : Monet igitur , autoritate paululum
 sepositâ , vultuque remisso , uti seriò animadu-
 ertat ; opus ei non esse paternam domum de-
 serere , quò religiosam vitam ducat : modò enim
 eandem illam , quam annos iam complures
 duxerat , retineret , sanctiùs profectò religio-
 rum plerisque victurum . Interim gentem sibi
 creditam præclaris suæ vitæ exemplis , in cœ-
 nobio ceteroqui perituris , minimè fraudaret :
 pronum siquidem illi fore , eam tam arctè sibi
 devinctam ad arduum salutis tramitem revoca-
 re , ac per eum in cælestem patriam unà secum
 perducere . Id esse potissimùm , quod impensè
 ab se subiecti populi expetant : qui nimirum
 omnes ob præclaras eius ingenij , ac prudentiæ
 dotes , ob imitam a cunctis Italiæ principibus
 gratiam , ob summam denique cum supremo
 rerum Domino amicitiae coniunctionem , ve-
 luti Naturæ , Fortunæ , ac Numinis præroga-
 tivâ ad imperium designatum suâ acclamatio-
 ne confirmant : eosdemque supplices ad eius
 pedes abiectos enixè rogare , nè sese divinâ de-
 signatione ei traditos fratris natu minoris præ-

Blada eius
oratio.

cipiti, ac præproprio ingenio, qui se unum mo-
 derari nequeat, deserat moderandos, vel fortè
 sine ullâ moderatione diripiendos. Sub hæc,
 ægrum podagræ doloribus corpus ostentans,
 sese ut inspiciat, suarumque virium imbecilli-
 tatem petit, simulque ut in mentem veniat, tam
 afflictas vires reipublicæ administrandæ haud
 pares in posterum futuras, unicamque spem
 in eo locatam, irritam fore ne patiat, nec
 paternæ senectuti dudum in eum inclinatæ, ac
 nisi prohibeat, ruituræ sese ex insperato sub-
 ducat. Quin potius illud meminerit, pietatem
 in Deum suadere nullatenus posse aduersus pa-
 rentes, quos Deus ipse in sui locum suffecerit,
 impietatem. Plura dicturum vis doloris & la-
 crymarum copiosè fluentium interpellat, & si-
 lentium indicens perorandi munus, vocibus
 præripit. Verùm Aloysius pueriles lacrymas
 in sene miseratus, præmissâ pro benevolentia
 gratiarum actione, Patris argumenta facili ne-
 gotio, breuque responsione disiecit: Nimirum
 omnibus ijs, quâ parte suum consilium Deo
 authore susceptum impugnent, unice plenèque
 respondere ipsam consilij Authorem, qui om-
 nia videat, provideatque, ne quid incommodi
 suis e sanctionibus oriatur: quâ verò parte Dei
 authoritatem iustificetur, tam multis, tamque
 illu-

Constant
 Aloysij re-
 sponsio.

illustribus indicijs, eam hæctenus comprobata, ut qui rem sensibus propemodum expositam dubiam habeat, æquè dubitet necesse sit, vigeat ne ipse sensibus, an autem penitus vacet.

Ferdinandus postquam Aloysij voluntatem nec vi frangere, nec eblandiri se posse intelligit, eamque Dei potissimum autoritate niti; hanc omni viâ ac ratione conuellere statuit, ut illa, quasi subducto fundamento, per se ipsa corruat. Quamobrem iterum permultos tum religiosos tum profanos viros collegit, quorû alios pro veteri amicitia rogavit, alios spe novæ conduxit, uti pro se quisque Adolescentem eo metu ac religione, quâ tenebatur, eximere conarentur: suaderentque opinionem, quam mente comprehenderat, non è Cælo profectâ, ac divinitus immissam, uti ipse arbitraretur, sed ex eius capite enatam, satis suâ dicitie, & contumaciâ terrenum genus testari. Brevi ab omnibus peractum, quod Princeps optaverat, minimè tamen optato exitu: quippe postquam cuncti eius interpretes suo munere perfuncti ad eum rediere, omni asseveratione uno ore affirmant, Adolescentem haud dubiè in eam mentem divinitus impulsam, nec sine Numinis illum ad se vocantis, offensione, posse ultra differri. Quare Ferdinandus, ne obiectam filio

Iterum Pat-
ter sub-
dita com-
parat.

Iterum ab
Aloysio re-
pellitur.

contumaciam incurreret, in animum induxit, rei peruestigandæ modum aliquando facere: simulque in sellâ delatus (nam secus inualetudo minimè tulit) ad nostras ædes, quibus a D. Fidei cognomen, properat: ubi certum quendam ex Patribus præclari in eâ vrbe nominis in abditam domus partem acciri iubet, eumque datâ dexterâ amicè comprehensum per Deum immortalem orat, obtestaturque, ut si quid opis consilijque in ipso esset, nequaquam afferre omitteret. Docet deinde sese eò discriminis, venisse, ut ex liberis natu maximum, & qui primus omnes occupasset amores, brevi debeat, nisi occurratur, amittere: plura tentasse, successisse nihil: ad extremum in id animû obfirmasse suum, ut prudentis viri iudicio, arbitrioque rem totâ committeret: eò ad ipsum, cui benè perspectam suam cum Filio controversiam intelligeret, quemque sine offensâ, ac sine gratiâ certo sciret iudicaturum, aduenisse. Arbitri partes ultrò ab se delatas assumeret: atque Adolescentis animo coram se diligenter excusso, obiectisque religiosæ vitæ difficultatibus tentato, ediceret tan tem, quid de eius proposito sentiret, quæque pro debita in filium, magisque in Deum caritate suæ partes essent, palam denunciaret: cuncta siquidem, quæ ipse mandat.

Ferdinandus rē totam cuiusdam e nostris arbitrio committit.

dasset, sese facturum recipere. Annuit Pater,
 iussumque Adolescentem adesse, multa prius in-
 terrogans, mox continenti oratione religiosæ
 vitæ severitatem coaceruatis difficultatibus a-
 periens, horam ipsam cum eo disputando ex-
 traxit: idque tam neruosè, seriòque agentis in
 speciem, ut Aloysium eâ veluti parte minimè
 suspiciosâ incautum haud irritis ictibus non se-
 mel pulsaverit. Hærebat enim nonnunquam,
 ingenuus Adolescens, cum videlicet argumen-
 ta quædam acrius vibrata cerneret, quibus ce-
 teroqui per se haud inualidis multum acuminis
 ac roboris præclara viri existimatio adiunge-
 bat. Verùm præsentem semper animo usus haud
 parvâ eloquentiæ vi, quâ rationibus, quâ sa-
 crarum litterarum autoritate fultus ab eo cer-
 tamine, ipso Aduersario iudice, victor disces-
 sit. Siquidem Vir optimus, Adolescentis inge-
 nium, & constantiam demiratus, sese eius ra-
 tionibus devictum palàm professus est, eique
 author fuit, uti propositum urgeret, non du-
 bium quin è Divini Numinis afflatu proficisce-
 retur. Idemque pro libero sibi arbitrio per-
 misso Ferdinando Principi retulit. His recrea-
 tus Aloysius maximas illi gratias egit, quod
 Aduersarij munus non animum induisset, ut

Hic Aloy-
 sium per inté-
 gram horâ
 examinat.

Devictum se
 profiteretur,
 & suam in
 Sententiâ
 Ferd: ad-
 ducit.

effet, qui vinceretur, ac triumphum devictus honestaret.

Exinde verò Ferdinandus certior factus, filij voluntatem cum Divinâ congruere, eoque loco rem esse, ut optio detur, utrum perdere malit, Deum an filium; huius qualemcumque iacturam, ingenti olim fœnore pensandam, illi æternum duraturæ, præferendam censuit. Quare hominis prudentiâ collaudatâ, actisque gratijs pollicitus est, sese brevi copiam filio religiosæ vitæ ineundæ daturum: Inde unâ cum eo e nostrâ domo profectus suas in ædes redijt, ubi levioris cuiusdam negotij procuratione, Aloysio relictâ, datoque in mandatis, ut cum primùm se explicasset, in Patriam remigraret, Castilionem paucis post diebus repetijt.

Parenti Aloys. haud fidens fugam cogitat.

Interim Adolescens, cum ex Parentis inconstantia, cuius nuper insigne documentum habuerat, spem suam eius pollicitationibus minime credendam diceret; antequam ex Mediolanensi Vrbe cederet, litteras ad Claudium Aquavivam, penes quem summa tunc in Societate imperij erat, dedit, quibus accuratè monitum de omnibus difficultatibus, quas hætenus exorbuerat, consulit tandem, quid factu sibi opus putet, si Pater iterum ad ingenium redeat, sibi que aditum ad Societatem denuo

in-

intercludat : liceatne claudēstinam fugam moliri, eâque sese in aliquam nostrorum sedem, eo inscio atque inconsulto recipere. Claudius rescriptit, id minimè audendum, propterea quia complura inde, eademque gravissima incommoda cum ipsi, tum Societati universæ suboriri possint. Fugam ac præproperam celeritatem, sæpius sibi ipsi obstitere, easque moras repentinis lapsibus creare, quas parat abrumpere. Omni viâ ac ratione curandum, ut Parentis voluntas accedat; idque etiam ut citra importunitatem fiat, rogando, monendo pulsando, & quidem non tam frequenter, quàm in loco: propterea quia feroces, ac ferrei quidam animi nimia pulsatione haud fatiscunt, sed durantur magis, obstinanturque. Audiit Aloysius, fugæque consilio dimisso, post confectum, quod Pater imperaverat, negotium, Castilionem, versùs contendit. Quò tamen antequam veniret, Mantuam descedere visum est, ut ibi apud Patres Societatis Iesu sacris D. Patris Ignatij commentationibus aliquot dies animum exerceret, itaque vires repararet ad pugnam, & paternas machinas silentio meditatas, ictusque provisos faciliùs eluderet.

Expectabantur propediem ad eam urbem Regij Japonum Legati, qui ab extremo oriente

Sed Claud.
Acquavi-
va disua-
det.

In aduētū
Japonū Le-
gatorū ad
Sacras cō-
mentatio-
nes fece-
dit.

te Romam profecti, ut Reges, ac populares
suos Christiano ritu initiatos Maximi Pontificis
imperio submitterent, legatione obitā reduces
iam in patriam erant. Ingentes undique popu-
lorum concursus, quacumque pergerent, ad
novos homines, & vix creditos Antipodas ocu-
lis cernendos fieri: cumque civitates omnes, per
quas iter haberent, certatim honoribus, quibus
maximis possent, illos prosequerentur; Guil-
lielmus Dux unā cum Vincentio filio magnifico,
ac regio planè apparatu, eos in Urbem
sua præstolabantur. Id temporis Aloysius se-
cedendi, ac Deum a turbā relictum alloquendi
aptissimum ratus, spectaculis, ac celebritate
dimissā, salutare animi exercitationes adoriri
voluit: proinde cubiculum perangustum in-
gressus, quod præter se, Deumque suum vix aliud
caperet, binas hebdomades, vel eò amplius
unā cum Deo pari coniunctione & iucunditate
transegit. Iis porrò animi delicijs, quibus in
eo secessu cumulatè affluxit, locum fecit omni
terrenā voluptate submorā: quippe tantā seve-
ritate per eos dies vitam exegit, præsertim quod
ad cibum potumque attinet, ut qui ei inservie-
bant, satis se mirari posse negarent, iuvenem
in floridā feruidāque ætate tenuissimo ac propè
nullo cibatu tam multos dies fuisse superstitem.

Cælestibus
delicijs ter-
renarū va-
cui tate lo-
cū facit.

Hic

Hic cum exhibitas a Patribus universas nostri Ordinis leges mirâ aviditate percurrisset; nullâ sese illarum arduitate territum dixit: quin omnia probari, ac voluptati esse: quod ceteris argumentum fuit, illi iugum Euangelicæ excellentiæ iam supergresso ardua ac prærupta, quæque infra videri: proinde spectaculum despectanti, insultantique periucundum, non laborem suspicienti, & conaturo exhibere. Hic pariter anteaetæ vitæ labes sacrâ confessione iterum expiare libuit: quo illud perfecit, ut noui suæ integritatis testem sibi paraverit locupletissimum: ex eo enim, qui tunc confitenti operam dedit: plane didicimus (quod & ceteri deinde, qui eum totam ætatem piâ exomologesi evoluentem audire affirmarunt, præcipuas Aloysij laudes, maximas, quas ipse diceret, defleretque labes fuisse: siquidem tam exiguæ ac tenues illæ erant, ut ceterorum oculos fallerent, proprios tamen ipsâ tenuitate ferirent magis: pudebat siquidem, urebatque tam exiguis vinci, atque a summâ Numinis coniunctione distineri. Inde autem lamenta, & lacrymæ, quarum est caritatis definire menturam, ac veluti thermometron referre: quantum siquidem lacrymarum ob dilecti offensionem prodit, tantundem incaluisse dilectio deprehenditur.

G.A.

Regulas
Soc: legit,
probatq;

Vitæ labes
iterum ge-
nerali cō-
fessione
expiat.

Lacrymæ
instar ther-
mometri
caritatem
metiuntur

Castilionem reuertitur, Patrisque animum iterum obnitentem expugnat.

Is animi exercitationibus instructus, relicto Mantuano secessu, Castilionem venit: ubi Patrem impetum quodammodo expectantem non statim aggreditur, felicius postea securum,

Omnium
virtutum
exempla
præbet.

atque imparatum aggressurus. Interea id unice operam dabat, ut popularibus suis eum seculo præberet, unde virtutis omnis exempla universis petere fas esset. Domo egressus oculos singulari verecundiâ humi defixos perpetuò gerebat, præterquam cum obuios salutantes haberet, quos ore sublato, benignè intuitus resalutabat: eâque in re tantâ erat comitate, ac facilitate, ut, ne quem insalutatum præteriret, nudato capite continenter incederet. Cum sacras Ædes ingrederetur, repudiato scabello holosericis tapetibus, ac puluillis instrato (quod tamen Rodolphus natu minor minimè dedignabatur) humi utroque genu demisso diutissimè orabat. Vespertinis Ecclesiæ psalmis aberrat

Salutationis
causa
nudato ca-
pite in-
cedit.

rat ferè nunquam, semper autem genibus nixus, summâque cum animi attentione. Festis verò diebus, cum sacrâ Eucharistiâ esset refectus, tandiu gratijs Deo agendis insistebat, ut Rodolphus moræ pertæsus deambulatum exire solitus esset: mox reversus, orantemque adhuc nactus excitabat, atque unâ secum deducebat domum. Hic solitudinem ac silentium usque adeo severè custodivit, ut sæpè dies complures nullo verbo cum hominibus factò transfegerit, solâ Numinis consuetudine abundè contentus. Quod ipsemet, cum inter nostros degeret, confirmare solebat, illud adiiciens, sese plura verba unîcò die post initam Societatem loquatû, quàm plurimum antea mensium interuallo protulerit: sic prorsus, ut si fortè patriam aliquândo repeteret, antiqua illi consuetudo revocanda ad tempus esset, ne cum multorum offensione severitatem in Societate nostrâ laxasse videretur. Ceterùm apud nos tantâ solertiâ silentium tuebatur, ut nisi Rectorum iussu remissionis gratiâ rumpere cogeretur, perpetuò teneret.

Ad hæc cruciatus spontè suscepti maiora in dies, quàm pro viribus, incrementa ceperant: unde spiritu defectis, eneruatisque nimîâ gracilitate artubus, stare vix poterat. Quâ in re

MO-

Sæpè dies
plures silē
tio transi-
git.

In sui ca-
stigatione
an modū
excesserit.

modum excessisse facile sibi quisque persuaserit, nisi illud diligenter animaduertat, immoderatum eiusmodi pœnarum usum eorum tantummodo esse, qui modum in ceteris omnibus accuratè adhibent, excessuri in reliquis, nisi in pœnis cohibentibus excederent. Quare immoderata sui castigatio, ea demum optima sui moderatio est. Hinc verò Martha Aloysij parens novum sibi telum paravit, quo filij partes contra Patris obfirmatam voluntatem tueretur. Coniugi enim apertè significavit, communem filium citò morte perditum iri, nisi Christi vocantis manibus custodiendus traderetur: haud enim diù vivere posse, quem tot cruciatus quotidie ad mortem impellerent: nec remedio locum videri alium, nisi Adolescens Religiosi alicuius Præsidis, Dei exhibentis vices, imperium subeat: tunc enim haud ægrè flagella e manibus dimissurum, quando unius Dei promerendi causâ suscepta, ipsi Deo minimè probari, Præside interprete, cognosceret. Consilium probavit eventus: siquidem Aloysius ipse iam factus voti compos, sibi usu compertum narrabat, Religiosam disciplinam prudenti Moderatorum arbitrio temperatam corpori iuxta, animoque salutarem esse: nam, ut animus eternâ salute cumulatè donec, illi vitam præ-

Optima
sui moderatio, immoderata
castigatio
est.

Religiosa
disciplina
corpori, animoque
salutaris.

sen-

sentem futuræ segetem quàm longissimè proferre studet .

Prætera , si quod tempus ei vacuum superesset , id totum in fratres natu minores adhuc paruulos Christianâ Cathedesi imbuendos cōferebat : utque ea , quæ auribus acceperant , animo penitus insiderent ; subinde memoriter reddere iussos dulci aliquo obsonio recreabat : eo scilicet condimento ediscendi asperitatem prudenter mitigans . Franciscus inter eos præ reliquis omnibus carus Aloysio erat , ut quem ingenio facili , acrique supra ætatem iudicio esse intelligeret , quemque olim familiæ columen fore , animo iam tum præfagiret : quod & Matrî aliquando , ut ipsa testatum reliquit , disertè prænucciavit : idque vaticinium tunc demum fidè accepit , cū Franciscus post Rodulphi excessum rerum potitus domesticam Fortunam summis calamitatibus dudum afflictam , iacentemque mirâ ingenij dexteritate in pristinam dignitatem restituit . Alia præterea vaticinatum Aloysium nondum Societati transcriptum , inque paternâ domo adhuc hærentem author est idem ille Petrus Franciscus Turcius , quem alibi moribus eius præfectum diximus . Vnde perspicuum fit , haud vulgarem illi cum Deo amicitia coniuñtionisque necessitudinem fuisse ,
quan-

Fratres natu minores Cathedesi docet .

Alo: puer plura vaticinatus fertur .

quādo eventū futurorū arcana tibi unī cognita cum illo tam amicē cōmunicaret. Haud enim mortalium quisquam ad futura divinanda pro- vehi consuevit, quem ad summam cum Deo familiaritatem divini mores necdum provexerint: sic ut nemo antea Divinus (uti vox ipsa petit) præsagiendo audiat, quā audierit vivendo.

Inter hæc Aloysius, aliquot diebus a suo reditu in patriā elapsis, Patrem alia omnia tunc agitantem adit, monetque seriò, aduenisse iam tempus dandī veniam Societatis ineundæ, quam nuper Mediolani se daturum receperat. Quo audito Ferdinandus, contractā e vestigio fronte, respondet indignabundus, se nunquam eiusmodi veniam pollicitum, nec daturum præterea, antequam quintum & vigesimum annum attingat: quo nimirum tempore & mens ad consilium maturescat, & vires ad opus. Aloysius eo præter spem, atque opinionem responso percussus ad preces, inermium tela, confugit, iisque diu a Patre contendit, datam ut sibi fidem ne falleret, neu se suā spe frustratum abire pateretur. Preces lacrymæ subsequuntur abrupte, atque earum implere vices. Verum paternus amor eo veluti imbrē crescebat, atque ad retinendum quem tam honeste lacrymæ decorabant, roborabatur. Quare hæc su-

per

Veniā pro
missā exi-
git, sed
reijcitur.

per re multis verbis ultro citroque habitus ad extremum liberâ voce Aloysius Patri denuncia- vit, illud pro certo haberet, fore nunquam, ut animum induceret, Divinæ gratiæ, quò pa- ternam iniret, nuntium remittere. Si tandem suæ, ac Numinis voluntati obistere animus ef- fet; prius se ad Patres Societatis conuolaturû; deinde ijs admittere recusantibus, peregrè a patriâ, quòd reliquum esset ætatis, perpetuò futurum, ne contra, ac Divinæ voluntati libi- tum esset, in paternâ domo resisteret. Tum, inde sese subducens, conqueri secum ipse ce- pit, nimis aduersam eam quoque sibi fuisse For- tunam, quæ alijs prospera diceretur: propterea quia, cum tam honesto loco, primoque inter fratres natus esset, eò ad familiæ sarcinas cu- stodiendas, atque ad ignoti heredis procura- torem præstandum miserè se damnatum cer- neret: cum tamen, quibus humilior esset ori- go, res nulla moram inferret, quò minùs ad meliorem sibi sortem inter religiosos cætus quærendam aditum compararent.

Igitur cum se diutius duci, ac suâ omnia stu- dia apud Patrem frustra esse intellexit; aliâ viâ ad eius voluntatem expugnandam grassari de- crevit: nimirum Divinam sibi conciliando, cui reliquæ omnes, summâ licet cum libertate,

I sem.

Liberè Pa- tri denun- ciat, se, eo inuito, abi- turum.

De sua se- cum nobi- litate con- queritur.

semper inseruiunt. Ergo ultra morem modūque Divinæ caritatis æstu feruens verbera, ieiunia, vigilias, ceterosque corporis cruciatus instaurat, ipsique munitus quaternas aliquando, vel quinas horas Dei, Superumque auribus pulsandis exigit: nec unquam Divino in Epulo accumbit, quin impensè precibus Æterni Numinis clementiam sollicitet, uti durum Parentis pectus emolliat. Cumque diutius aliquando preces traheret, arcano sermone sibi Deum loquentem, urgentemque audit, ut sese Parenti, tunc podagræ doloribus affecto, iacentique iterum sistat, atque ab illo abundi copiam denudò exposcat. Paret Aloysius, rectaque ad Parentem profectus his verbis divino spiritu instinctus alloquitur: Pater, me quidem tuæ subiectum esse potestati haud inficior, nec imperium detrecto: de me propterea, ut animus feret, decerne: at tamen illud sic habeto, me rerum omnium Domino ad eius Filij Societatem haud dubiè vocari: si mihi obfirmatè repugnans summo, ac Præpotenti Deo tibi rem fore intellige. Hæc ubi dixit, responsum nullum moratus, euestigiò sese e conclavi auferens Parentem acri vulnere sauciatum reliquit. Pater interea dum filij verba secum ipse mærens retractat, eaque subeunt, quæ hæctenus molitus erat,

4. Vel
5. horas
precibus
dat, ut ve-
niam im-
petret.

Divino spi-
ritu instin-
ctus Patre
adit, flectit
que.

Ferd. sua
orbitatem
magnis la-
mētis pro-
sequitur.

erat, ut Natum a proposito dimoveret, ingenti Divinæ ultionis metu corripit: dumque propterea ad permittendam ei potestatem animum adijcit, tantus eum mæror inuasit, quod tam iucundâ suavissimi filij consuetudine carere in perpetuum deberet; ut ad parietem versus obortis lacrymis cæperit suâ orbitatem lamentabili gemitu, atque eiulatu conqueri: idque voce tam altâ, ut domestici omnes exciti ad eum frequentes accederent, quid novitatis eveniret, quæritantes. Compulso deinde paulisper fletu Aloysium ad se venire iustum ita dicitur alloquutus. Fili, quem pro eo ac debui, semper, ut me ipse dilexi: & in quo mea omnia studia, spesque familiæ universas dudum locaram; graviter enim verò hodie cor meum verbis illis faucisti. Quidlibet mihi dictum, quidlibet illatum malim. Lenius certè, præ te, hanc ipsam vitam perdiderim, quam tot morbis devexam sola tuæ indolis expectatio hæcenus suspenderat. Iam nihil in eâ me detinet: nullumque solatium fore video, præter unam, te abeunte, certissimam illius brevitem. At, quando a Superis, uti affirmas, aliò vocaris; ultra morari non libet. Par est nos reddere Numini, quæ ab ipso pignora accepimus. Satis diu cõtumax fui: haud equidem diffiteor. Prior re-

ferre debui gratus pro usu, non indignari repositentem. Verùm contumaciæ ex immodicâ tui benevolentiam profectæ spero gratiam ab eo nõ defuturam, qui, te tot beneficijs exornando suum in te amorem, eoque amore te nobis plurimum commendavit. Vade Nate, & festare Deum potiorem Patrem ad potiora vocantem, Tantum ut ea res tibi fauste, feliciterque eveniat, ac me etiam (si quid precibus apud superiores vales) ut in consortium felicitatis aliquando assumas, oro, obtestorque. Quæ verba tanto cum animi dolore edidit, ut protinus suspensæ, cohibitæque lacrymæ magno cum impetu profluerent, nec ulli deinde ab amicis, seu domesticis solatio locum facerent. Aloysius, ne doloris sensum suâ præsentiam cumularet, paucis gratias agens se in proprium conclave retulit: ubi statim sese in genua recipiens, sublatis in Cælum oculis, passisque manibus mirificas Deo O. M. gratias egit, quòd singulari erga se benevolentiam id egerit, ut suam cum Patre controversiam, cum maximè desperatam crederet, transactam intueretur. Exinde verò tantâ temporis momento lætitiã exilire cepit, quanto, plurium annorum interuallo, mærore antea, luctuque contabuerat.

*Castilionensium dolor de Alosij discessu ,
eiusque abdicatio Mantuæ stipulata .*

Ixdum Aloysius veniam tot pre-
 cibus expetitam exoraverat, cū
 statim rei fama in vulgus e-
 manans oppidanorum omniū
 animos gravi mærore comple-
 vit, quem etiam cōplures haud
 obscurè fuis lacrymis significarunt . Toto eo
 tempore, quo Castilione adhuc substitit, si quā-
 do per vias illi incedere contingeret, undique
 ad eum ex cunctis ædibus omnis Ordinis ætatis-
 que homines effundebantur, quò illum viserent,
 ac salute impertirent : prætereuntem verò non
 modo omni honoris, ac benevolentia signifi-
 catione, verum etiam copioso fletu prosequen-
 bantur, sic ut etiam sanctum Adolescentem
 mutuas dare lacrymas vel inuitum cogere-
 rent . Summis univèrsi laudibus ad Cælum, velut in-
 de planè delapsum, efferebant : iactabantque
 palàm, eum sibi a Numine duntaxat ostensum,
 nec ultra permissum, ut suorum criminum, qui-
 bus tam ingenti bono privati commeruerant,

Alo: mu-
 tuas dare
 lacrymas
 cogitur .

admonerentur . Nonnulli , quibuscum maior illi familiaritas intercesserat, fidenter ex eo quaritabant , quid ita populos usque adeo sui obseruantes, cupido/que, cum maximè ut insignia iuraque imperij capefferet , expectarent , tunc euestigiò desereret . Quibus Aloysius, alia imperia , alias coronas mente sese agitare ait: quarum collatione coronæ, clamidesque nostræ comicorum vestimenta essent , paulò fortasse, ferius , sed fortasse etiam ocius , quàm comici soleant , exuenda . Non perdere imperij iura, sed perpetuare , finesque in inmensum, æternumque proferre , seu potius auferre , in animo esse . Idem etiam ipsos dare operam oportere , ne fluxæ , fucatæque iucunditatis amore solidam, ac sempiternam felicitatem perditum irent .

Miro desiderio tenebatur , relictâ quamprimum patriâ , ad Societatem conuolandi: verum aliquot amplius dies ibi subsistere compulsus est, tum uti Matrem ex agro Taurino, ubi tunc versabatur , brevi reducem expectaret ; tum etiam ut ad exitum abdicationis stipulatio perduceretur: cui nimirum Cæsar propinquos omnes è familiâ Gonzagâ, quibus ea hereditas obuenire aliquando posset , adesse iusserat . Quia tamen horum plerique sedes suas , ac domici-

lia

lia Mantuæ obtinebant; nè illis Ferdinandus incommodaret, in eam urbem, licet adhuc pedibus æger, sese conferre maluit, suoque unius ceterorum incommoda redimere. Itaque cum ambo a rebus omnibus, quæ itineri usui essent, parati iam in rhedâ federēt; isset que per oppidum, Aloysium Principem conscendisse amplius non reversurum; statim oppidani omnes iterum ad eum accurrere, rhedæ confertim affundi, cum domesticis plorantibus miscere lacrymas, mutuâque prædicatione cedere. Mox proximis a discessu diebus aliud nihil in ore omnium versabatur, præter eximiam sui Principis sanctitatem, summamque in omni genere laudis præstantiam: nec defuere qui futuros honores præsentis cum dignitate commēsi, illum in sanctorum numerum solemni ritu olim relatum iri, haud dubitanter vaticinarentur.

Postquam Mantuam aduenit, unum, & alterum mensem ibi morari necesse habuit: quo tempore ita assiduus cum nostris erat, ut maximam dierum partem vel cum Patribus multiplici sermone traheret, vel in eorum Templo consueta pietatis officia obiret. Cum autē totâ urbe brevi increbuisse, quò aduentus ille spectaret; primò summa rerum æternarum in-

Mantuam
contendit
magno sui
desiderio
Populari-
bus reli-
cto.

fcios admiratio cepit, quod tam secundam flo-
rentemque Fortunam votis omnibus a ceteris
acceritam tantâ constantiâ repudiaret: idque
vernante adolescentiæ flore, cui pronius For-
tuna indulget, & largitur effusius: mox vene-
ratio successit, visendique, atque alloquendi
cupiditas, ut sanctis, quos de Divinis rebus ha-
bebat, sermonibus, ad pietatis amorem incen-
derentur: quod sibi usuenire, cum illum allo-
querentur, multi passim iactabant. Porrò tam
diuturnæ apud Mantuanam Urbem commo-
rationis illud in causâ fuit, quod cum Ferdi-
nandus a nostri Collegij Rectore didicisset, ne-
fas esse cuiquam ex nostris in reditus, aut pen-
siones ullas ius atque arbitrium habere; expun-
ctam voluit a tabulis abdicationis particulam
illam, ubi quadringentorum aureorum in sin-
gulos annos vectigal, sicut antea memoravi-
mus, ei constitueretur. Verùm cum tabulæ
eâ conditione appositâ Cæsaris autoritate cõ-
scriptæ essent; meritò nonnulli ex peritioribus
caussidicis dubitarunt, an illâ sublatâ omnis
tabularum firmitas, ac robur corrueret. Igitur
ea dum res in utramque partem disputatur,
permultum temporis abiit, cui finem tandem
cum Patris tenacitas, tum æqualis Filij largitas,
collatâ veluti operâ, imposuerunt. Siquidem

Aloy-

Mantuanæ
commora-
tionis cau-
sa.

Aloysius Ferdinando iura omnia in suas utilitates trahenti, ultro litteras confici, quâcumque adiunctâ cautione, permisit. Hæ verò litteræ dum publicè in frequenti cognatorum Principum coronâ recitantur, toto tempore, quod nequaquam exiguum fuit, lacrymis Ferdinandus, lætitiâ non minori Aloysius perfundebatur: sic ut Prosper Gonzaga vir amplissimus, qui tunc interfuit, negaverit, se unquam illum hilariori animo, vultuque vidisse: tametsi paulò ante, quàm id negotij transigere-tur, non defuere qui partim serijs, partim iocosis verbis, labefactandæ pietati sæpè aptioribus, stimulos ei ad retinendum imperium subderent, atque a decretâ abdicatione revocare, pro viribus conarentur.

Stipulatione tamen nihilò segniùs peractâ, Aloysius sese in cubiculum recepit: ibique ingenua subsidens dignas Æterno Numini grates persolvit; quòd se tandem, diruptis catenis illis, quæ specioso torquis vocabulo Principes captivos habent, in suorum filiorum libertatem aliquando asseruerit: eamque gratiarum actionem ampliùs integram horam extraxit. Illud verò in hâc re, quod admirationis non parum habet, perpendere unumquemque velim, haud sine Providentiæ singulari consilio factum, ut
Fer-

Dû littere
abdicationis recitatur lacrymis Ferd. gaudio Aloys. perfunditur.

Grates Deo per integrâ horâ persolvit.

Divin^s Provid. in Patre obdurando

Ferdinandus Parens erga ceteros plus nimio effusus, aduersus filium hoc in loco tantâ tenacitate obriguerit, ut propè nudum domo dimiserit. Licet enim facilis ceteroqui, ac planè cereus in liberos esset, obduratum tamen Divina Providentia maluit (subducto suæ gratiæ, & caritatis ardore, quo nimirum pacto cera ipsa subtracto igne duratur) ut nulla Adolescentem ad antiquum profanumque vivendi morem domestica illecebra revocaret. Optimum siquidem censetur belli consilium, militibus in aciem prodeuntibus equos, & currus ad fugam adimere: quin & milite armato vias atq; tergo intercludere, qui fugientes districtis gladijs excipiat: quò scilicet nullum in fugâ salutis præsidium, sed totum in virtute, armisque positum conspiciat maiore vi, atque impetu in hostes incumbant, irruantque. Ita cum Aloysio peractum, cui spes, atque illicium reverfionis paternâ illâ rusticitate ademptum magno ad initam pugnam conficiendam incitamento fuit.

Interea sibi faciendam nemine conscio locaverat Adolescens atram nostrorum in morem, talaremque tunicam, eaque tunc producta a certo nostri Ordinis homine, uti sanctè consecraretur, obtinuit: mox vestibus omnibus profanis,

Cordis obduratio in scripturis ut fieri a Deo possit

fanis, ne indusio quidem relicto, positus, sacra sibi vestimenta induit: eoque cultu cœnaculum ingressus, ubi memorati Principes ad conuiuïu conuenerant, omnium in se oculos primò, deinde lacrymas evocavit: Ferdinandi præsertim Parentis, qui per omnè conuiuïj tempus, nunquam sibi, ut maximè vellet, temperare valuit, quo minùs ubertim lacrymaretur. Vnus ex omnibus Aloysius gaudium, & lætitiã agitabat: qui etiam, ubi accubuit, de magnis lædendi Numinis periculis, aulas Principum infidentibus, deque fluxarum rerum inanitate, vacuisque nominibus tantã authoritate Divino afflatus Spiritu differere cœpit; ut cõvivæ missis epulis illi auscultando vacarent. Eius verò orationis memoria consequutis etiam, serisque temporibus complurium sermonibus, ac mentibus adhuc hærebat: passimque iactabatur, Deum illam non hominem habuisse authorẽ: inde autem S. Adolescenti laudis plurimum accedebat, unde detrahi videbatur: nam collatã in Deum eius orationis authoritate, detractio par fuit summæ illi Herodianæ assentationi, quã populus Regi ad concionem dicenti acclamavit: *Dei voces, & non hominis.*

Nostro
more in-
dutus in
conuiuïu
procedit,

Magna au-
thoritate
cõuivas ad
pïetatem
hortatur.

Act. 12. 22

Mantua relicta Romam properat.

Lusmodi exemplis, ac veluti calcati Orbis vestigijs Mantuæ relicta, pridie Nonas Novembris Romam versus iter instituit. Antequam tamen viæ se committeret, cognatos Principes, ac præsertim Man-

antuanorum Duces, aliosque notos complures valere iussit: hos inter præcipui fuere uterque Parens, quorum cum se ad pedes abiecisset, rogavit supplex, uti mox discessuro, descriptam in fronte Cruce, incolunitatem precarentur. Id officiū dū Pater exequitur, quantas lacrymas dederit, proclivius cuique sit propriam æstimationem, quam alterius relatu consequi. Parcibus dolori Mater indulgit, quæ tametsi Matrem testari omittere non valuit, spe tamen æternorum vitæ huius desideria haud mediocriter solabatur. Post hæc cum propinquis omnibus lacrymas in digressu iterantibus, miram frontis serenitatem Aloysius valedixisset, iter magnam familiarum

Ad parentum pedes procūbit, ut discessuro benedicentur.

lorum cateruâ stipatus, Deo benè iuante, ingressus est. Aderat in comitatu etiam Rodolphus frater natus minor, qui eum ad Padum usque fluvium cum rhedâ profecutus est: inde enim conscensâ navi Ferrariam secundo flumine perrexere: eo autem abeunte, cum quidam ex vectoribus Aloysio diceret; credere se pergratum accidisse Rodolpho, in eius imperium successisse; at non æquè, inquit, puto, ac mihi fuerit decessisse. Illud enim altè præclaro Iuveni hærebat, honores, quos Itali scitè onera nuncupant, ad inferorum sedes, ubi onerum centrum, perpetuò sui baiulos urgere: quare Sapiienti longè iucundiùs deponendos esse, quàm suscipiendos.

Ferrariâ, postquam Alphonsum Estensem Ducem, eiusque coniugem Margaritam Gonzagam gentilem suam salutasset, Bononiam, versùs profectus est. Inde Florentiam Magnû Hetruriæ Ducem inuisurus, ac postea Lauretû cogitabat: verùm propter acres custodias, quibus eius provinciæ fines pestilentiaè metu interclusi erant, inchoatum in Hetruriam iter Lauretum versùs inflectere viâ proximâ, & compendiariâ compulsus est. Eò cum venisset, vix credibile est, quàm benigno, ut ita dicam, vultu, amplexuque, quantis animi delicijs amantissima

fima

Quinis, fe-
nisue sacris
cōtinuatis
interest.

fina eum Dei Mater exceperit. Vt primum
potuit, recta ad Sacram eius Ædem contendit,
ubi in preces effusus quinis, senisue Mystis sa-
cra deinceps facientibus coram adesse voluit:
mox cælesti Dape summâ cum animi iucundi-
tate refectus, dum inter grates agendas secum
reputat, singulare illud beneficium, quo sibi
genus humanum eo in loco Divina clementia
olim obstrinxerat; ingens eum tantæ rei admi-
ratione stupor defixit: quem deinde vehemens
caritatis ardor subsequutus oculos ad uberrimos
fletus concitavit. Quia autem amanti nihil æ-
què iucundum, quàm lacrymas sui amoris tes-
tes proferre, longissimas ibi moras trahebat,
ac planè iniquo animo inde abduci vel ad seras
epulas patiebatur. Hinc, ut expeditior illi ad
Virginis sacrarium esset accessus, ibique diem
totum orando, ac meditando agere, nullo in-
terpellante, liceret; Societatis Iesu in eâ Vrbe
Rectori hospitio inuitanti gratias perhumani-
ter agens in publico Diverſorio cōnorari ma-
luit. A cibo iterum ad Deiparæ conuolavit:
ubi cum summâ animi attentione penè immo-
tus hæreret, & iam satis generis præstantia,
eiusdemque præstantior contemptus innotui-
ſet, admirabile omnibus iucundumque sui ſpe-
ctaculum exhibuit. Poſtridie eius diei bene-
manè

Recusat
hospitium
Soc. quò li-
berius &
diutius in
templo ad-
ſit.

manè sanctam, augustamque Domum repetijt, ubi Angelico Pane inter sacra denuo recreatus iterum se viæ Romam versùs commisit.

In eo itinere hanc fermè vitæ rationem sequutus est. Manè, ubi surrexerat, quartam, ferè horæ partem divinis rebus commentandis dabat: mox canonicis precibus a Primâ diei horâ ad Nonam usque cantari solitis, una cum Ludovico Cataneo Sacerdote, quæ rebus omnibus ad Religionem spectantibus præfecerat, vacabat: tum consuetâ viatoribus precatone, quam vulgò itinerarium dicunt, præmissâ, equo insidens iter ingrediebatur. Initio multa passuum millia seorsum a reliquis pergere: itaque vel mente aliquid de rebus cælestibus agitare, vel sacra Davidis carmina tacito murmure meditari: postmodum accersito Cataneo pijs sermonibus nonnihil viam levabat, animoque minùs aduertenti quodammodo contrahere conabatur. Cum ad hospitium sub meridiem ventum esset, perexiguo refectus cibo, cum eodem Vespertinas preces, ultimunque earum Complementum Ecclesiastico ritu alternis cantabat: deinde in equum insiliens iterum carpebat viam, quam pariter assiduâ rerum cælestiû meditatione oblitus, veluti compendio factò, opinione celerius in diversoria perueniebat. Simul

Vitæ ratio
in itinere.

mul autem ex equo descenderat, rectâ ad cubiculum properabat, hybernâ frigiditate, asperimâque tunc tempestate, quâ penè obriguerat, frustra ad ignem vocantibus. Ibi, foribus occlusis, deprompto Christi è Cruce pendentis simulacro, quem itineris, laborumque comitè secum ire perpetuò voluit, binas horas eius pedibus aduolutus orabat: idque tanto mentis feruore, lacrymis ac singultibus, ut eos, qui extra erant, ijs vocibus percussos anteaectæ remissius vitæ tacitè obiurgaret, atque ad meliora in posterum acueret. Preces excipiebat, dira, diuturna-que verberatio, quâ quotidianæ desidiæ, ac negligentia pœnas dabat. Inde Cataneo adesse iusso, unâ cum ipso nocturnis Ecclesiæ psalmis, & matutinis laudibus concinendis vacabat. Mox imperabat cœnam, appositâque mensâ discumbens, vilissimo quoque cibo, eoque modico contentus, fame irritatâ potius quâ placatâ iurgebat. Statuerat apud se etiam in itinere consueta trium hebdomadis dierû ieiunia inuiolata seruare: sed Cataneus hisce rebus Præfectus, omittere omninò voluit, ne vires iam itineris labore attritæ factâ ieiunij accessione eum in viâ prorsus deficerent. Cui consilio tunc ille quidem morem gessit, sed simul ac Romam attigit, pristinum ieiunandi morem

Binas horas in hospitij ante cenam magno cū feruore, & lacrymis solus orat.

Mox se flagello direxit, cecidit,

Vili & modico cibo reficitur.

in integrum restituit. Cœnatus haud ita multo post propitiato precibus Numine cubitum, ibat: quo tempore nec vestimenta sibi a famulis detrahi, nec lectulum calefieri patiebatur. Contigit aliquando, ut cum insueta tibi-
 arum ex panno tegmina, quæ nostro more gestabat, minimè valeret exuere; Cataneus opem laturus prestò esset, eoque in officio eius pedes, & crura penè obriguisset deprehendens, uti ad ignem propè accederet vehementer hortaretur: sed planè incassum; nam corporis gelu interioris caritatis ardorem, mirâ quâdã antiperistasi, in animo excitari intelligens (tunc enim caritas minimè in corpus dispersita

Ab igne gelu rigens abstinet.

animum vehementiùs torret) frigus calori ad ipsum calefaciendi munus, sacrationem Christi Philosophiam e-

doctus, anteferebat.

* * *

K

CA.

Romæ Societati tandem adiungitur .

Ad Clau-
dij Acqu:
pedes se a-
bicit.

T ad Urbem peruenit, ad ædes Scipionis Gōzagæ Patriarchæ Hierosolymitani, quemadmodum a Parente in mādatis habuerat, diuertit ; a quo perhonorificè hospitio receptus, post modicam quietem iactationi, ac defatigationi datam, ad Claudium Aquavivam totius Societatis Moderatorem perrexit : cuius obuiam in inferiorem usque ambulationem, prodeuntis, Aloysius genibus aduolutus, sese in eius potestatem tradidit, ac filium pariter, famulumque tantâ demissione professus est, ut vix humo erigi pateretur . Mox quosdam ex Purpuratis Ecclesiæ Patribus, quibus cum Ferdinando parente vetus necessitudo erat, salutatum abijt : quos inter Aloysius Estensis, & Alexander Farnesius tantâ humanitate eum accepere, ut aegrè ex eorum manibus, hospitio secum retinere conantibus, dilaberetur .

Salutationibus Principum peractis, septem præcipua, & celeberrima Urbis templa, aliaque
loca

loca sanctissimis olim religionibus consecrata,
 obire statuit: quod dum exequitur, incredibile
 memoratu est, quantâ cum animi attentione,
 atque ardore tum per viam Divina contempla-
 retur, tum ipsa sacra Delubra ingressus Numi-
 ni, Superisque omnibus, atque in primis Virgi-
 ni Deiparæ supplicaret. Exinde ad Sixti V
 Pont. Max. *Pōt. Max. adit.* *Bibliotheca Vaticana*
 Ædes Vaticanas contendit, eo consi-
 lio, ut redditis, quas ad eum perferebat, pa-
 ternis litteris, non nisi Pontificiâ auguratione,
 votisque munitus ad religiosa castra propera-
 ret. Pontifex admisso ad se Adolescente, per-
 missoque de more pedis osculo, multa eum de
 ineundæ vitæ consilio interrogat: ad quæ om-
 nia cum paratum, meditatunque respondere
 intellexisset, magnitudine animi multis verbis
 collaudatâ, ut, quò ceperat, porrò pergeret,
 hortatus est: signoque sanctæ Crucis munito
 abeundi potestatem fecit. Die insequenti heb-
 domadis primo, in sacello Divis Abundio, &
 Abundantio Martyribus sub arâ maximâ Tem-
 pli Farnesiani Soc. Iesu dicato, rei Divinæ in-
 terfuit: ubi cum Sacer Mystes augustissimum,
 Christi Corpus populo ostentaret, lacrymas de
 more fudit quamplurimas: iisque madidus (quæ
 ipsi ad sacram Cœnam lavatio erat) sub sacri-
 ficij finem Cibo pastus est Eucharistico: quod
Lachrymis ante Euch. cœnam se abluic.

astantibus cunctis, ac præsertim Scipionis Gōzagæ famulis, qui id sæpius obseruarant, magno ad Christianam pietatem, atque ad Eucharisticæ Dapis reverentiam incitamento fuit. Tum gratis ritè peractis, Præsidis Claudij inuitatu, unà cum Scipione Gonzagâ, & reliquis eius Domus Patribus, in communi triclinio accubuit. Inde ad locum, in quem Nostri post epulas conueniunt, discessum: ubi maximam cunctis admirationem effecit, ut prudentia Iuuenis præcox, canaque flavo sub capillo mēs; ita verba nulla prolata, nisi quæ prudentia ipsa præiret: mores præterea ex festinatâ maturitate, veluti fructus e florenti adhuc plantâ, gratissimi.

Tyrociniū
init die fe-
sto S. Ca-
tharinæ V.
& M.

Tandem septimo Kal. Decembris, quo die D. Catharinæ Virg. & Mart. solemnis gratulatio est, Aloysius undevicesimum ætatis annum agens, tyrociniij domum, cui ab Apostolo Andrea nomen, cunctis familiaribus suis eū Antistite Gonzagâ comitantibus, omnibus planè lætitijs incedens ingressus est. In vestibulo autem ædium, cum paululum restitisset, conuersus ad suos paucis, sed exempli efficacitate vibratis verbis hortatus est, ut suæ quisque salutis consuleret. Cumque alia alijs mandata daret, Cataneo Sacerdoti commisit, ut Ferdinando

nando Parenti suis verbis salutato hæc dicta, *Quid Patri renunciaret . Obliviscere populum tuum , & domum patris tui : haud obscure significans , id consilij sibi in posterum cordi futurum , mentemque suam popularibus omnibus , ac domesticis vacuum uni Deo , collegam indignanti , sedem exhibiturum . His dictis famulos , comitesque omnes tanti Principis iacturâ graviter affectos , complorantesque dimisit .*

Tyronibus per id tempus præerat Vir eximius Io: Baptista cognomento Piscator, qui ingenti vultus, atque animi longè in posterum, prospicientis hilaritate Aloysium complexus in Sacram Ædem deduxit. Ibi flexis ante principem aram genibus S. Adolescentem ætatis, ac pudoris flore vernantem, fragrantemque Æterno Numini gratissimum munus exhibuit: tum Hierosolymitano Antistiti ad aram operanti uterque adfuere, a quo etiam cælestis conuivij Panem eo, quo solebat, mentis ardore Aloysius suscepit: deinde unâ omnes simul cû Præsidente Aquavivâ, qui pariter cumulandæ lætitiæ gratiâ eò conuenerat, cibum in communi mensâ sumpserunt. Post epulas eidem Antisti mox discessuro meritam pro eo ac deberet (plurimum enim in eius rei maturitatem studij, operæque contulerat) gratiam semper habiturum,

Quid Patri
renunciari
mander.
Pf. 440

ac memori mente, fufisque pro eius falute precibus perfoluturum promifit. Quibus ex verbis haud modicè commotus fenex Iuvenem, amplexus, manantibus per ora lacrymis, felicem prædicavit, cui tutiffimam, proximamque ad Cælum viam, Deo monftrante, ac ferente, ingredi daretur: plurimùmque dolere fe ait, quòd fibi eius veftigijs infiftere, minimè per ætatem liceret. Eo deinde cum reliquo comitatu digreffo, Io: Baptifta Pifcator tyronum præfectus Adolescentem in Conclave, ubi noftri rudimentum ponere, primùmque feſe Societati probare inſtituunt, induxit: quod dum Aloyſius ingreditur, mirificè lætus Davidicum, *Ps. 131.* illud uſurpavit: *Hæc requies mea in ſæculum ſæculi: hic habitabo, quoniam elegi eam.* Mox omnibus paulatim dilapſis, fores occludit, genibusque ante Numen ſubmiſſis, amantiffimis verbis in lacrymas ſubinde abeuntibus, immenſas illi gratias agit, quòd ſe ex Ægypti ſeruitute vindicatum in promiffam hanc terram, promiffi Cæli ſpecimen, ac pignus, medios inter hoſtes, induxerit. Seque propterea hoſtiam, religioſæ vitæ aſteritate eius honoribus mandandam libentiſſimè devovet. Illud interim precibus omnibus, paſſiſque manibus obteſtatur, ſibi uti exhibitos in amplexus ruenti minimè

C A P V T XX. 151

mè brachia subduceret, sed viæ arduitate quã-
doque perterritò, hærentique præstò esset, ma-
nuque porrectâ, quousque ad æternam felici-
tatem egrederetur, opportunè opem afferret.
Exinde verò diem illum D.Catharinæ sacrum,
quo tyrocinium inierat, solemne sibi festum
instituit, inque reliquam ætatem præci-
puâ religione celebrare nunquam
omisit: piâque Virginem lit-
teris, ac probitate dignif-
simam, quæ nostris
proponatur
exemplum, perpe-
tuam sibi Patro-
nam ado-
ptavit.

Festû diẽ
S.Car. quo
tãnis præ-
cipua ve-
ner. colit.

K 4

DE

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

A
qu
ag
pa
&
in
ni
m
ei
co

DE VITA, ET REBUS GESTIS

BEATI

ALOYSII GONZAGÆ

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Tyrocinij primordia.

Actenus descripsimus, quàm religiosè profanam vitam Aloyfius exegerit: nunc verò quàm in ipso Religionis, ac pietatis domicilio religiosè se gesserit, cum in promptu cuique sit coniectare, tum stylo diligentius exequi aggredimur. Inter multa, quæ in alterâ hâc parte dicenda occurrent, præclara illa quidem & posterorum memoriâ dignissima, nonnulla interferemus, quæ aliquibus fortasse minuta nimis, & contemnenda videbuntur: quemadmodum sæpius probro datum audivimus alijs eiusdem Vitæ scriptoribus. Verùm opinio ista eos, credo, habet authores, qui omnia, quibus-

carent,

An minuta in SS. vitis contemnenda?

carent, contemnenda ducunt, ne ipsi contemptui pateant: eaque, ut Famam instruant, in alijs vulgo laudant, quorum ipsi sunt compotes. His autem primò illud ut in mentem redigant suggerendum, sacrorum corporum vel minutissima fragmenta auro gemmisque perquam diligenter includi: notumque esse Magni Chrysofomi votum, Apostolorum vitas ita conscriptas exoptantis, ut etiam quo pacto incederent, quo sederent, quo starent, aliaque eiusmodi in speciem levissima, ac veluti minuta vitæ fragmenta Authores exponerent. Par autem in utroque pretij ratio. Nam Sanctorum Virorum mentes, æquè in minimâ, ac maximâ corporis parte, æquè in minimis, ac maximis rectè factis totæ erant: sic ut minimæ corporum, rectèque factorum particulæ æquali cum maximis mentis magnitudine, ac sanctimoniâ instructæ ad æquale pretium amplificarentur. Deinde illud animadvertant oportet, summa omnia minutissima esse, & maxima quæque minimis fastigiari. Hæc enim, si sola sint, in minimis iacent; si verò reliquis superponantur, summa dicuntur, sublimemque artificem ad ea imponenda deposcunt. Quid enim Praxitelem inter, verbi causâ, ac vulgarem quempiam cælatorem interesse putandum sit? Num quòd ille homi-

nes

Minima
corporum
re
unq: ge-
starum frag-
menta æ-
què præ-
tiosa.

nes cum capite, iste acephalos fingeret? minime verò: sed quòd ille singulos ferè in capite capillos, cutisque tenuissima liniamenta imitaretur, iste tam minutà negligeret: quo illud rectè conficitur, tenuissima, ac minima esse; quæ nobilem artificem a turbâ imperitorum fecernunt: proinde non contemnenda, sed tantè æstimanda, quanti in unaquâque arte sublimitas, ac præstantia. Dedolaverat sese quodammodo S. Adolescens in antiquo vitæ instituto, animumque suum Evangelicæ sanctitatis culmini, proximè admoverat: quid igitur ageret deinceps, nisi minutissima quæque persequens extremam operi suo manum imponeret, quamque animi speciem ab ineunte ætate, tanto studio elaboraverat, in exitu, a quo iâ propiùs aberat, ductis supremis lineis absolueret, ac Divinis luminibus irradiandam pariter sisteret, & contemplandam. Verùm, ut hæc peregerit, missis litibus, quæ Hystoricum veritatis studio vacantem turbant, evoluerè agrediamur.

In ipso religiosæ vitæ exordio illud in animum induxit, haud aliam ad perfectam vitæ integritatem religioso homini viam patere, nisi quam suscepti instituti leges monstrarent: idcirco legibus ijs, atque etiã moribus, quos in

unum

Christianæ
perfectio-
nis culmè
minimis
perficitur.

unum codicem digestos a maioribus nostris accepimus, semel, iterumque decursis, ab eorum præscripto ne transuersum quidem unguem in re ullâ discedere conabatur: sic prorsus, ut ex eius vitâ Societatis Regulas, veluti ex cerâ autulum obsignantem, intelligere, ac propemodum describere in promptu esset: eoque illum tyronibus reliquis tunc Piscator Magister, alijque deinceps ceteri Moderatores exemplum ad imitandum proponere consueverunt. Vix dum tyrociniû inierat, cum universa eius infirmi munia, abiecta quantumuis, atque operosa, tam strenuè seruabat, quàm si eiusmodi ministerijs innatus, atque innutritus adolevisset: tantâque insuper alacritate, ut ad ea eventus, non, uti maximè erat, deiectus videretur: nec modestiæ, sed fastidio dabat, imperitiam in ijs rebus ostendere, ac doctorem quærere quasi artis sibi minùs antea perspectæ. Post paucos ab aduentu dies, cum sacras D. Parentis Ignatij exercitationes esset aggressus, ijsque intentius, quàm pro viribus, vacasset, recens licèt ab itineris lassitudine, nescio quo valetudinis genere tentari cepit: quapropter illas abrumpere coactus, haud multò post adhibitâ medicorum curâ in pristinam salutem restituitur: & quia satis superque iam sese Magistro

Ex Al. vita regulæ Soc cogno sci poterant.

Vilia ministeria prompte exequitur.

pro-

probauerat, in reliquorum cætum solito citius adductus est. Hoc interim spatium lintea, quibus per viam indormierat, ad abluendum tradita, morbi aliam occultiore causam prodidit: siquidem largo cruore, quem quædam verberibus expresserat, alitè infecti patuerunt. Vix autem tyronum in cætum venerat; cum studio singularem quorundam verecundiâ, & vultus compositionem imitandi, prono capite, ac perpetuò cernuus incedebat: quod cum minime probaret Magister, ut ei modum imponeret, simulque frangendi, domandique sui occasionem exhiberet, eius guttur, chartâ duriore prætendi mandavit; quò sublimis, restaque cernice ingrediens a seruili illâ deiectione in liberalem modestiam vindicaretur. Tulit id non æquo solum, sed & libenti animo Aloyfius, diesque complures eam sui contemptus materiam alacriter circumferens, modicèque interdum subridens reliquis irridendi sui copiâ faciebat.

Cum eâ obseruantiam omnes coleret, quâ infimus quisque summos solet: simul ac se curiosius, nitidiusque indutum præ tyronum reliquis vidit (pileum enim gestabat quadratum, non, ut reliqui, rotundum, vestisque ei erat, qualem Mantuâ aduexerat, paulò elegantior) ad Magistrum

In cætum solito citius adducitur.

Lintea vitoria cruore infecta.

Eius guttur charta duriore subrigitur.

Omnia si-
bi cōmu-
nia, vilia,
atque aspe-
ra poscit.

Qui mo-
dus Magi-
stro in cō-
cedēdis pe-
nis adhi-
bendus ?

Consuētis
delicijs ini-
tū caret.

strum properat, verbisque supplicibus rogat, ut sibi communi cum reliquis veste, ac pileo uti liceat: idque cum continuò impetrasset, petijt præterea, obtinuitque, ut psalmorum, precumque codicem, aliaque eiusmodi ad pristinam dignitatem elaborata, cum alijs religiosam paupertatem præferentibus commutaret; nec diu cunctatus, flagra etiam, cilicia, ceteraque domandi corporis instrumenta, ijsque in loco utendi veniam poposcit. Magister, ut Adolescentis feruori aliquid daret, quo aleretur, nec omnia negando extingueret, nonnulla concessit: plura tamen, habitâ virium, atque innocentia, supplicia deprecantis, ratione, negavit.

Solet autem aliquando amantissimus humani generis Parens, ut filios, quos præ reliquis diligit, ad summum sui amoris culmen perducat, ijs voluptatibus fraudare, quibus vel *Mercenarij in domo Patris abundant*, ut inde manifestum fiat, num Domino, an mercedi seruiant. Num pietas vel indotata deleat, an solâ veniant, ut in proverbio est, a dote sagittæ. Ita planè cum Aloysio actum in hoc tyrocinij exordio. Nam licet tyrones reliquos sub vitæ sanctioris initium soleat Deus cælestibus delicijs, quasi nucibus pueros, ad pietatem, cuius
nec

nec dum sensum habent, pellicere; ei tamen; ut ueteri virtutis amico, illam omni deliciarū ornatu viduatam exhibuit, haud ignarus, tanto illi gratiorem fore, quanto minū delicijs fractam, eneruatamque conspiceret. Dies propterea complures consuetis e Cælo solatijs destitutus, nullā in obeundis, ut usus ei erat, plerisque pietatis operibus, voluptate perfundebatur: sed quidquid manu, vel mente agitarret, quòcumque oculos conijceret, squalere uniuersā, ac mœrorem iniicere videbantur. Tantummodo cum se precibus, rerumque cælestium contemplationi daret, quasi e fluctibus caput educeret, respirabat paululum: eoque etiam adiumento, omni tempestate paulatim summotā, pristina tandem tranquillitas redijt, tantò iucundior, quantò laboriosius eius desiderio antea fluctuauerat.

Fuit etiam aliquando, cum malus Dæmon eius modestiā abusus, illius animum demittere, atque in mœrorem, luctūque mergere conaretur: dum enim animaduertit, S. Adolescentem summam de alijs omnibus, deque Societate uniuersā, de se autem ne minimam quidem opinionem habere, in eam cogitationem impulit, nullum unquam in Societate eius usum fore, ut qui ad rem planè nullam esset idoneus.

Eius modestia in pusilli animi vitium urgetur.

neus . Verùm cælesti lumine precibus impetra-
to offusas tenebras intra horæ dimidium depu-
lit : itaque modestiam temperavit , ut retentâ
suæ tenuitatis opinione , haud ignoraret , se
eius manibus versari , qui nihilo ad omnia ef-
ficienda uteretur : proinde suum sibi nihilum
tanquam Omnipotentis materiam gratulabatur .

Duplici
prælio vi-
ctor nun-
quã tenta-
tur dein-
ceps .

Hoc duplici defunctum prælio nunquam dein-
ceps in reliquum tyrocinijs tempus Dæmones
tentare sunt ausi , ne eius victorijs decertarent,
& quam eripere gloriam conarentur , ipsis suis
conatibus cumulatum irent .

Patris obi-
tū æquus
accipit, ac
matrē so-
latur .

Itaque suæ tranquillitati restitutus , Ferdi-
nandi Parentis obitum paucis post diebus ad se
perlatum tam æquo animo tulit , ut Matri etiâ
coniugem desideranti aliquid solatij eo ipso die
per litteras impertiri potuerit : tametsi tanto
amore Patrem prosequeretur , ut nihil secun-
dum Deum illo , quem in Dei locum coleret ,
sibi carius fateretur . Litterarum autem exor-
dium a gratijs Deo immortalis agendis duxit ,
quod in futurum liberiùs sibi dicere liceret :
Pater Noster qui es in Cælis . Atque eâ spe ,
quod Pater in Cælum esset receptus , propositâ,
multisque argumentis roboratâ , materni dolo-
ris impetum comprimere studuit . Nec sanè
cuiusmodi argumenta deerant : siquidem certis
autho-

authoribus acceperat, Ferdinandum complures
 antequam decederet dies, summâ sese ad exitû
 solertiâ comparasse: & primò quidem, ubi fi-
 lium e paternâ domo migrasse vidit, ita eius
 vestigia sequi, ac pietatem imitari instituit, ut
 prodigio simile, idque Aloysij meritis divini-
 tus factum, vulgò crederetur. Ab aleâ, in quâ
 multum pecuniæ, se propè totum perdiderat,
 exinde prorsus abstinuit. Quotidie septem psal-
 mos Davidicos a pœnitentiâ dictos unâ cum
 Chisonio suo familiari recitabat, in quibus
 tanta vis erat lacrymarum, ut identidem pre-
 ces abrumpere cogeretur: ijs verò absolutis,
 Christi in Crucem acti simulacrum tenens, mul-
 toties peccatorum veniam tunso pectore, fusi-
 que lacrymis precabatur. Suas deinde durissimi
 hominis haud esse lacrymas illas, aiebat, sed
 Aloysij Filij, atque ex eius oculis ad Deum pro
 se lacrymantibus quodammodo derivatas. Sacrà
 Exomologesi õnes superioris ætatis noxas sum-
 mo studio, ac doloris sensu expiavit. Postea
 Mediolanum e medicorum sententiâ delatus,
 ibi post binos cum dimidio ab Aloysij digressu
 menses, præsentem viro integerrimo Francisco
 Gonzagâ, cuius antea meminimus, æquissimo
 animo, sic prorsus, ut suos etiam circum la-
 crymantes consolaretur, naturæ tandem con-
 cessit.

L

Hic

Ferdinandi
 pietas A-
 loy: ascri-
 pta.

Hic verò illud non omittendum, quòd cum Aloysius cognatos omnes, ac præsertim Parentes, tum impetu naturæ ad omnem humanitatem pronæ, tum etiam pietatis studio præcipuè quâdam benevolentia completeretur; simul tamen, ac patriam terram, domumque deseruit, mente quàm corpore, utpotè cælo illatâ, longiùs ab ijs aufugit. Quare rogatus aliquando, quot ei fratres domi superessent; non antea responsum dedit, quàm eorum numerum, cuius erat oblitus, in itâ ratione in memoriam revocasset. Iterum deinde sciscitanti, num propinquorum recordatio aliquo cum morfu occurreret? antiquatam, ac propè edentulam mordere non posse dixit. Imò nunquam sibi illam incidere, nisi siquando eos generatim, atque universè Superis commendaret: quo tempore veluti in abdito obscuræ recordationis latentibus, mentem ad se avocare, ac turbare minime possent. Addidit etiam se eò Divini Numinis beneficiâ progressum, ut nulla eius mentem cogitatio suo iniussu subiret: cui beneficio summa inter mortales raritas, atque infinitæ comumacium cogitationum turbæ, quibus plerique mortalium perpetuò exercemur, prætium immensum statuunt.

Germano-
rū fratrum
numerum
oblitus.

Nulla co-
gitatio e-
ius menti
occurit i-
niussa.

CAPVT II.

*Aspera corporis tractatio, ac serua
sensuum custodia.*

Orpus suum non tam ut in seruitutem redigeret, quam ut in eam retineret, suæque conditionis commonefaceret, asperè sepe, ac durè tractabat: eique universam ademerat non imperandi modo, verum etiam & impetrandi quilibet facultatem, factus illi prorsus inexorabilis. Cilicij ex seta equina, vel ferro in fila tenuato contextis, flagellis insuper, alijque id generis supplicij illud quam posset frequentissime excruciat: nec alio magis in eam re doloris sensu afficiebatur, quam quod sibi grauius sæuendi minimè potestas fieret: nullæ enim illi prope modum videbantur (uti cuidam ex suis intimis aliquando aperuit) quas pœnas tum caperet, ad eas, quas in priori vitâ susceptisset. Vnum tamen sibi solatio superesse aiebat, quod Religiosam vitam obedientiæ munere nauicula haud absimilem crederet, in qua æquè vectores, qui vacui desideant, ac nauiculae qui remis

Corpori suo inexorabilis.

Religiosa vita nauiculae similis.

L 2

incum-

incumbant, & navigium impellant, progrediantur. Sæpè ieiunium solo pane, & aquâ contentus tolerabat: idque præsertim ijs diebus, quibus ad consueta, & mitiora ieiunia urgent ecclesiasticæ sanctiones.

Magistri
permisso
sæpe solo
pane & a-
qua refici-
tur.

Tunc enim Magistri permisso nec obsonij quidquam ad panem adhibebat, nec vino utebatur: quo tempore cum Magister aliquando intentis in eum oculis animaduertisset, totâ eum mensâ propemodum gustasse nihil, ad se adesse iusso uti in posteriore mensâ accumberet, & quidquid appositum esset, comederet, imperavit. Id cum statim, ac bonâ mente fecisset Aloysius, quidam per iocum a mensâ redeuntem aggressus, o præclarum, inquit, ieiunij genus! abstinere, ut deinde iucundiùs comedas, ipsamque inediam cœnæ facere condimentum. Cui ille, quid agas?

Psal. 72° inquit, *Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.* Haud obscure significans operæ pretium esse, vel iumentorum simplicitatem affectare, ut cum Deo esse, & Christum cæcâ illâ, ac simplici obedientiâ gaudentem, planèque triumphantem portare merearis.

Sensuum
custodia.

Sensus omnes, ut ad religiosæ modestiæ leges componeret, laborandum illi non fuit: siquidem in antiquo vivendi genere moderandis eorum frenis probè doctus, in novo illos, ut adhi.

adhiberet potius, quam ut cohiberet (adeo frequenter sese a sensibus avocabat) stimulis adigendus erat. Atque ut locum hunc breviter perstringamus, ac de singulis aliquid delibemus; oculos, atque aures, quos consuetos tartarei hostis aditus noverat, solertissimam custodiam tuebatur. Illud argumento sit, quod cum tertium iam mensem in communi triclinio cibum cum reliquis caperet, nondum tamen didicerat, ubi Sacerdotes, ubi domus Rector sederet: quare iustus librum quendam e Rectoris loco, ubi fuerat relictus, desumere; antea ubi nam ei locus esset, moneri debuit. Pari ratione, cum saepius consuetam tyronum villam unam cum ceteris, uti assolent, animi causam rusticatum esset, incidit aliquando, ut Magistri iussu aliam quandam inluctam adirent: unde domum reversus, cum ex eo quaereretur, utra illi potior visa esset, haesit primo attonito similis, unam eandemque hanc esse arbitratus, atque illam, ad quam saepius accesserat: cum tamen inter se nullam in re propemodum convenirent. Postquam vero secum ipse utramque coepit recolare, simulque conferre, hoc inter antiquam, & novam interesse meminuit, quod in hac sacellum viderat (his enim rebus tantummodo oculos permittebat) in illam minus. Ad Magistrum aliquando

L 3 an.

Oculorum
atque au-
rium.

Tertium post
mensem Re-
ctoris locum
in triclinio
ignorat.

Binam villam
unam ex in-
curia pu-
tat.

Scrupulo
angitur,
quod assi-
dentē casu
spectasset.

anxius venit, petijtque ut infixam animo reli-
gionem, quā haud modicē torqueretur, exime-
ret. Ea erat, quod cum casu atque aliud agens,
obtutu in assidentem dilapso, quid rei ageret,
semel, iterumque spectasset, verebatur, ne id ex
pravā in aliena inquirendi cupiditate profici-
scretur: adiecitque se ad eam usque diē (quar-
tum verò iam mensē, cum ibi esset, inierat)
alijs nunquam, ob neglectam oculorum custo-
diam, conscientiae stimulis agitatum.

Nulla stu-
dio nisi ex
lectia au-
diendi, te-
nebatur.

Quod verò ad aures attinet, pari eas custo-
diā sepeferat. Nullo res novas cognoscendi stu-
dio tenebatur, nisi de Patriā perferrentur: eo
nomine Cælum indicabat, cuius civitate in sa-
cro Baptismatis fonte donatus, terram hanc
universam semper peregrinus incoluit, ac bar-
baram habuit. Si quid novi aliquando contingeret,
ab alijs in medium afferri, quod ad Di-
vinam gloriam minùs commodè referri posset;
ipse vel sermonem ad meliora sensim derivare
nitebatur, vel, si id auctoritas loquentis ne-
quaquam ferret, verba illa sibi invito accidere
silentio significabat.

De odora-
tis.

Odoratum pariter peruvigil custos obseruare
nō desijt: licet enim per hunc sensum ægrè mali
aliquid in mentē irrumpat, ita tamen fragrantiae
lenocinio aliquando illa corrumpitur, ut reli-
quos

quos sensus ad amicum hospitem admittendum
 seducat: quæ enim odore præcipiuntur, & vi-
 dere oculi, & tractare manus, & pernoscere,
 reliqui sensus gestiunt. Inde odoramentorum
 usus non ultimum inter corruptelarum illece-
 bras locum obtinuit. Nunquam propterea, dum
 in Societate fuit, rem ullam odoratam naribus
 admovisse observatus est: quin etiam, dum pu-
 blicis Nosocomijs operam daret, quàm quisque
 pessimè inter ægros oleret, tam maxime ei in
 amore, ac delicijs erat: ad illum enim omnium
 primum accurrere, illi diutius inhærere, nullum
 tædij, nullum graveolentiæ indicium prodere,
 quin tantâ illum voluptate complecti, ut Chri-
 stum in eo latentem olfacere videretur.

Sensum gustus vili, austeroque cibatu usque
 adeo hebetaverat, ut eduliorum suavitatem,
 nullam perciperet: quare nec ullum in cibis de-
 lectum adhibebat, nisi ut quemque vilissimum,
 & maxime iniucundum caperet: quod cum sæ-
 pius observatum esset a ministris, æquè illis
 delicatioris cibi argumentum erat, lances ple-
 nas ab Aloysio referre, atque a ceteris vacuas.
 Nunquam animus unâ cum corpore eâdem in-
 mensâ accubuit: sed hoc in patinis relicto, ve-
 luti iumento ad præsepe alligato, ille vel ad Su-
 perum epulas ferebatur, vel lectioni intentus

Nunquam
 odoratum
 aliquid ol-
 fecisse vi-
 sus.

In Nosoco-
 mijs pessimè
 oleret, tam
 maxime hære-
 bat.

De gustu.
 Huius præ-
 nē usum
 amiserat.

Delicati ci-
 bi argumē-
 tum erat
 reliquisse.

aliquod sibi inde nutrimentum quærebat. Illud etiam inter edendum in more ei fuit, ut manè fel Christo in poculo datum, vespere supremam eiusdem cœnam totidem mysterijs quot cibus instructam mente agitaret. Cibi verò, ac potionis modum non fame & siti, ac longè minùs voluptate, sed solâ necessitate, eâdemque summâ, finire solitus erat.

Sûma necessitas cibi modû præscribit.

De lingua

Postremò linguam etiam flagitiorum omnium conciliatricem arctè admodum contentèque habuit. Inter breviculas preces, quas e medijs occupationibus in Cælum vibrabat, illâ præ ceteris frequentius utebatur. *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantia labijs meis.* Crebrò etiam duo D. Iacobi decreta in congressibus usurpabat, quorum alterum

Pl. 140

Iac. 3. 2.

Iac. 1. 26

est: Qui non offendit in verbo, hic perfectus est vir. Alterum. Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam; huius vana est religio. Quæ cum altè in animum demississet, mirum quantum silentij legibus observandis studuerit; cuius rei unicum testimonium subijciam, quod tamen instar plurimorum sit. In more institutoque positum est apud nostros, ut ex ædibus prodeuntes moneant, quò velint, Ianitorem; ut si qui eos accersitum veniant, quorsum inuestigandi sint, haud lateat. Igitur cum tyronibus

nibus domo egressuris sæpè iter esset in domū, quam vulgò dicimus Professam; consuluit Matritum Aloysius, num otiosi verbi reus esset, qui lanitorem moniturus diceret, *Peto Domum Professam*, cum ad intelligentiam sat esset, *Peto Domum*: quâ verborum avaritiâ æque linguam suam, ac suæ arcæ clavem avarus quisque, observabat. Quia verò præcipua silentij laus est, ut verba in publicum proditura componat; nunquam ex eius ore aliquid excidisse non antea, ad libræ lancem impositum, ac diligenter expensum, dicitur. Horâ quâ laxandæ mentis intentioni mutuam colloquium nostris permittitur, haud alius illi sermo, præterquâ de Deo, rebusque ad Deum, ac Superos pertinentibus. Quo tempore accuratus inter loquendum usque adeo erat, ac diligens, ut si quando, dum loqueretur, menti quidpiam occurreret, quo, reticendum esse, quod instituerat, moneretur; periodo in mediâ extemplo resistens, silentium faceret, nec ullis deinde suasionibus, ultra ut progredere, induci posset.

In hunc igitur modum sensus omnes partemque sui inferiorem uniuersam in officio retinebat: ut autem illi etiam seruire genus obiectaret, vestitu maximè vili, ac neglecto utebatur: quin & siquid in totâ domo aliorum usu

tri-

Admirabilis verborū parcitas.

Non nisi de rebus Divinis loquitur.

Loquēs in mediâ periodo interdum resistit.

Obsoletas
vetes in
suos usus
conuertit

Nova toga
idutus do-
let, sed de
hoc dolo-
re dolet
vehemen-
tius.

tritum obsoleverat, id ut in suos usus conuerteret, precibus impetrabat. Fuit tamen aliquando cum Magister, ne tyronis voluntas illa in re ita constaret, ut obedientiae facilitate amitteret (quâ scilicet demptâ vera constantia perit, & in obstinationem constantiae simulacrum, lapidescit) novam illi togam indui, tritâ depositâ, mandavit. Ea res malè illum initio habuit, sic ut non potuerit, quin aliquid concepti doloris astantibus promeret. Veritus tamen ne quem animi morbum dolor ille significaret, cum Magistro statim aperuit, ab eoque didicit, id etiam ex pravo aliquo sui ipsius amore, ac tuendi nominis studio posse profluere. Quo audito dies complures in id unum, omni cogitatione, curâque incubuit, ut intimos suæ mentis recessus attentissimè peruestigaret, obseruaretque, num in ijs aliqua sui opinio, quæ se plus nimio sibi conciliaret, penitus abstrusa lateret. Verùm cum nihil tale, omni adhibita diligentia, deprehendisset; ne tamen unquam ea pestis (quæ amoris sui nomine omnem impunè in animum perniciem infert) ad se aspirare posset, menses nonnullos Christi cædem, ac supplicia meditâdo recoluit: quo effectû est: ut ipse veluti tâti facinoris author in acerbissimum sibi odiû veniret, gravesq; in posterû, atq; implacabiles inimicitias indiceret. CA.

CAPVT III.

*Honoris cupiditati frangendæ
sedulo studet .*

Milem sui existimationē haud
intra mentis claustra otiosam
detinuit : sed ut in opus prodiret,
quò alios in suam sententiam
pertraheret, modis omnibus
curavit. Nullam comprimendi
fastus, sui que deiiciendi opportunitatem
elabi de manibus patiebatur : eamque
sibi in eo genere facilitatem paraverat,
ut quamlibet sui contemptionem,
sive privatam, sive publicam non
æquus solum, sed & gaudens acciperet.
Sæpius sibi copiam fieri depoposcit,
ut in togâ obsoletâ, sædoque ac scisso
pallio, humeros manticâ cogendæ
stipis onustus, omnes Urbis
vicos oberraret. Rogatus deinde
nunquid pudoris illi ea res afferret,
respondit ; Orbis terrarum
Dominū eo cultu per vias incedentem
spectanti, sectantique non cum pudore,
sed cum ambitione certandum.
omnemque eiusmodi despectionum
molestiam leviter ferri, si oculi
ab ijs avocati sursum in æternam
mercedem

Per urbem
gaudēs stipem
cogit.

dem aspectum conuertant. Nec satis intelligere posse, tametsi ad vulgi opinionem res exigatur, quid tandem causæ sit, cur ea res probro, ac pudori esse debeat. Aut enim, inquit, me norunt quicumque ita deiectum vident, aut minùs. Si minùs; dolenda non est existimationis iactura apud quos nulla unquam existimatio fuit. Sin autem norunt; suspicere cogentur, a quo humana omnia despectari cernant.

Pulcrum
Aloysij di
lemma.

Agrèstes
& mendicos
quos quaerit,
ut instruat.

Pari gestientis animi lætitiâ Urbis sæpè celebriores vias, & fora obibat, ut agrèstes homines, ac mendicos Christianæ vitæ præceptis imbueret; idque tanto aduersùs eos caritatis ardore, ac significatione, ut non illos modò attentissimos haberet, verùm etiam clarissimos quosque viros, qui fortè curru præteruehebantur, detineret, atque acri, quo utebatur dicendi genere, mirificè caperet. Sæpè per eam occasionem singulos ex rusticanis auditoribus percontabatur, quampridem sacrâ Exomologesi conscientia labes eluerant; compertoque, id longè pridem fuisse, magnoperè hortabatur, uti rem non traherent, nec tam incertis rerum humanarum casibus æternam animi salutem crederent. Eos verò non antea missos faciebat, quàm insuam sententiam, secumque in templum Farnesianum Soc. Iesu perductos Sacerdoti expiandos sistere.

sisteret. Quo in officio hominem quendam aliquando tenuit, deduxitque, qui sexennium ipsum sacrae Confessionis mysteria neglexerat.

Siquando eveniret, ut publice errati alicuius de loco superiori, quemadmodum moris est apud nostros in triclinio argueretur; tunc molestiam quidem ex obiecta culpa per se ei molestam atque horridam haud modicam trahebat; sed eodem tempore par ex reprehensione levamen: sat sciens nostra vitia haud melius, quam alijs vellentibus, carpentibusue extirpari. Quomobrem nil crebrius a Magistro flagitabat, quam ut palam reprehenderetur: quo tempore, licet pronum ei esset, mentem, cuius frena mirifice pro imperio moderabatur, aliò avocare, sic ut ne auribus quidem quidquid a reprehensore diceretur, perciperet; omnes tamen eiusmodi imperij vires eò adhibebat, ut sensus, mentemque omnem suis reprehensionibus adverteret; ne Præsides, uti aiebat, eo obsequio, seque meritam apud Deum gratiam fraudaret.

Libuit aliquando tyronum Magistro Aloysij constantiam in aduersis, simulque prudentiam, ac dexteritatem in ijs, quorum nullum antea usum habuerat, periclitari: & quia improuisa mirum in modum cuiusque ingenij indolem produunt, ut quæ sumendæ, atque aptandæ perso-

næ

Publicè re-
prehēdi cu-
pit.

quidam
quidam
quidam

Eius con-
stantia, &
equitas re-
tatur, &
fulget.

næ spatium negent ; illum ex improvîso tentare statuit : quare adesse iusso præcipit, uti operam suam, quâcumque in re uti velit, triclinij Præfecto in posterum addicat : triclinium si opus sit, verrat, mensas insternat, urceos, patinasque paret, abluat, tergat, aliaque id generis universa, quæ infimi cuiusque curæ demandari solent, ad Præfecti nutum conficiat. Hunc verò clam Adolescente monet, uti se ei in rebus omnibus difficilem, ac morosum præbeat, habeatque semper, quid in eius ministerio carpat : & ut cuncta rectè gesserit, nunquam tamen, sibi satisfactum, ostendat. Dicto Præfectus paruit, suasque partes egregiè implevit, sanctum Adolescentem modis omnibus tentando, vexandoque : nec tamen unquam, uti postea testatum reliquit, vel unicum ab eo verbû exprimere valuit, quo se illi purgatum veller, causamque suam probare niteretur : quin potius pudore, & silentio, veluti flagitij comperitus, iniquam alterius obiurgationem exculare, atque absolvere videbatur : quod cum secum deinde Præfectus reputaret, ceterisque miram Adolescentis constantiam, æquitatemque referret, in eam admirationem rapiēbatur, vix ut oculis suis se credere dicitaret.

Denique iam inde a primis tyrocinijs mensibus

Immeritò
obiurgatus
nunquam se
purgat

bus usque adeo mores suos ad omnem suscepti
 instituti, uniuersæque sanctimoniae leges con-
 formauerat, ut omnium opinione sanctus ha-
 betetur, ac celebraretur in vulgus. Proinde
 veluti unum quempiam e Divorum cætu ob-
 seruabant reliqui, & quæcumque usurpasset, vel
 manibus tractasset, iam tum, uti sacra, ac re-
 ligiosa, osculis excipiebant, ac sedulo conqui-
 sita summâ religione venerabantur. Ita libel-
 lus, unde psalmos, hymnosque in Deiparæ lau-
 dem desumere consueverat, per hæc ea-
 dem tempora clam pietatis causâ su-
 blectus, piè nunc in Sicilia san-
 cteque colitur. Ita etiam
 alijs quibusdam, nul-
 lius ceteroqui
 prætij,
 rebus, magnus alibi honos ha-
 betur, quæ tunc subducta
 fuere, cum sanctus A-
 dolescens necdû
 e vivis ex-
 cesserat.

sanctus pa-
 la habebat
 turæ

Quæ tra-
 ctabat, tã-
 quã sacra
 reliquæ,
 viventi sub-
 ducta

De rebus in Domo Professorum sub initium ab eo gestis , deque summa in Eucharistiam pietate .

Sacre Eucharistia
amor

Tertius inter hæc ab ingressu mensis effluxerat , cum tyronum Magister Aloysium religiosi instituti iam satis prudentem in Professorum domum experimenti ergo destinavit : quò præter alia tyronibus consueta munia , Mystis in templo operantibus ministraret. Tam huiusmodi S. Adolescens eam provinciam suscepit , ut nihil supra , idque binas potissimum ob causas . Altera erat , quòd emeritorum Patrum exemplo maiores sibi in dies ad virtutem progressus polliceretur : altera , quòd nihil illi optatius , quàm ut Sanctissimo Eucharistiæ mysterio operam , studiumque navaret , cui rei latior nusquam campus pateret . Licet verò in eâ domo , ac munere haud exiguus labor tyronibus rei Divinæ ministrantibus incumbat , ut qui septenis , octonisve sacris , eoque etiam am-

amplius sæpè continenti labore ministerium exhibeant; ijs tamen illecebris divinitus Adolefcens per id tempus deliniri solitus erat, ut labor ipse cælesti suavitate conditus omni positâ acerbitate in delicijs esset.

Tantâ porrò præsentis in Eucharistiâ Numinis religione tenebatur, ut credere videretur aliud nullum sibi in vitâ negotium datum, præter dignam Eucharisticæ Dapis susceptionem. Cunctos hebdomadæ dies, primo dempro, quo ad sacra mysteria accedebat, duas in partes tribuerat: quarum alterâ tribus prioribus diebus comprehensâ, gratijs SS. Triadi agendis de singulari Eucharistiæ beneficio sibi delato vacabat, singulis Personis suos dies, atque officia partitus: alterâ, quæ ternis sequentibus continetur, eodem modo, atque ordine Divinas Personas obtestabatur, ut sibi eam gratiam, ac dignitatem afferrent, quam tanto Hospiti proximè accipiendo opportunam viderent. Quotidie stans temporibus compluries in ædem sacram, vel odæum veniebat, ubi sacrosancta Eucharistiæ mysteria pronus adorans, plusculû fundendis precibus morabatur. Pridie verò quam Divinâ mensâ communicari deberet, omnis sermonis ea unica materia erat: atque inter loquendum tantoperè incalescebat, ut quo ipse

Totâ hebdomadam in eius cultum partitur.

Pridie quâ sumeret, ea erat sermonis materia.

M fla-

flagrabat, alios quoque audientes ignis corripere. Cuius rei cum sparsus rumor ad nonnulorum etiam ex Patribus aures peruenisset, id studiosè operam dabant, ut sabbato, horâ animis exhilarandis permitti solitâ, in eius congressum, colloquiumque venirent: inde verò tantam Eucharistici Panis appetentiam sibi excitatam intelligebant, ut negarent, se unquâ iucundiùs ad sacram mensam discubuisse, quam cum hesternis eiusmodi colloquijs instructi ad eam accessissent. Idque ita passim totâ domo increbuerat, ut quicumque cælestis huius Cibi fastidio aliquo teneretur, stomacho scilicet caritatis calore destituto, eius aviditatem incensis Aloysij sermonibus revocare studeret.

In alijs eius desiderium excitabat.

Sûma diligentia in apparatu.

Sabbato pariter cubitum discessurus summâ ope nitebatur, ut crastinâ Eucharistiæ sumptione mentem occuparet, eamque meditati somnus obreperet: postridie verò, ut primùm diluxerat, hæc una cum eo evigilabat cogitatio: ac deinde eidem mysterio, Divinæque caritatis argumentis in eo clausis intentè contemplandis solidam horam distinebatur. Eâ lapsâ templi ingressus rebus Divinis propè immobilis genibus nixus astabat: quibus peractis, atque Eucharistici muneris particeps effectus, sese a turbâ in angulum recipiebat, ubi præ amoris dulcedine avoca-

avocatâ a sensibus mente, ac veluti stupore defixus diutius hærebat. Postmodum sine precibus imposito, vix humo assurgere, ac pedem templo efferre, infirmis scilicet mentis intentione curibus, valebat. Hinc tamen in suum cubiculum aliquando receptus, temporis residuum, quod ante meridiem vacuum illi erat, aut recitandis e codice Divinis laudibus, aut cælestibus mente pertractandis, aut pijs quibusdam D. Augustini, seu Bernardi commentationibus evolvendis semper intentus absolvebat.

Hâc igitur mente in Professorum domum alacer profectus traditus est in disciplinâ Hieronymo Plato, viro cum in ceteris laudibus eximio, tum, uti edita ab eo scripta declarant, universæ, quæ de moribus est, disciplinæ consultissimo. Is enim tunc in eâ Domo tyronibus Magistri vicem præstabat. Mutua utrinque lætitia, & gratulatio extitit. Lætabatur Adolescentens, quod experti senis consilij cælestis viæ compendia sese edoctum iri speraret: Hic verò, quod fore confideret, ut festinantis a tergo Adolescentis exemplo incitatus eodem, quod duceret, properare cogereetur. Ergo susceptâ ab Hieronymo Aloysij curâ, brevi ex rebus gestis, quas vel per se ipse viderat, vel fando audierat, exillunare vir prudentissimus potuit

M 2 de

Sampta
Euch. avo
catur a sē
sibus 9

Hier Platj
in discipli
nam tra
ditur.

de eius animi præstantiâ, divinisque beneficijs, quibus ad tam excelsum sanctimonix culmen, evaserat. Verùm, ut hæc explorata magis, minimèque dubia posterorum memoriæ traderet, ab eo aliquando pro suâ authoritate petijt, uti anteaactam vitam, atque universa beneficia, quibus in omni ætate cumulatus e Cælo fuerat, ordine promeret: quæ cum ab ingenuo Adolescente candidè aperta essent; eo digressio, ne memoriâ effluerent, brevi scripturâ Hieronymus comprehendit: quam deinde Virgilius Cæparius, alijque nonnulli ab eo descriptam evulgarunt. Tantam verò de illius integritate, atque innocentiâ, deque mirâ rerum æternarû comprehensione ex eâ narratione opinionem, hausit, ut quoties in Aloysij mentionem incideret, haud alio, quam sancti Adolescentis nomine nuncuparet.

Totius vi-
sæ cursû
Plato ape-
rit

Hier. Plati
de Aloysio
testimo-
nium.

Extant adhuc apud memoratum Cæparium litteræ ab eodem Plato ad iuvenem ex familiâ Vitellescâ Neapolim datæ, antequam Aloysiû probè, ac penitus nosset, nempe quinto ab eius in Societatem aduentu die, quo certè non nisi prompta, expositaque nosse poterat: in his magni eum nominis tyronem appellat, quæ minimè omnium nobilitaret maxima ceteroqui stirpis nobilitas. Prudentiâ ætatem præverte-
re,

re, ingenio supra modum, pietate supra fidem præditum memorat. Continuis inter orandum lacrymis fluere, eoque studio, ac sollicitudine æterna curare, fluxa negligere, ut cunctos etiam ætate graves in sui admirationem concitet. Alia præterea complura id generis narrat, quæ supra exequuti sumus, & longum fit, ac superuacaneum recollere. Illud tamen ad extremum addit (quod omittere non libet) sese a gravissimo viro Soc. Nostræ Andrea Spinulâ aliquando increpitum, quod ieiunè nimis, exilliterque Aloysium laudasset, cum eius virtutem benè sibi perspectam, exploratamque longè supra illas laudes extare, haud dubium foret. Postquam verò eidem Plato ad eius animi penetrabilia admissio eximia dona, quibus divinitus ornatus fuerat, patuerunt; tunc enim uero suspicere ultra modum, prædicare palàm, summâ benevolentiam, atque officijs omnibus prosequi: cumque universa eius dicta, factaque vehementer miraretur, illud præ omnibus miraculo esse confirmabat, quod pro modo tam illustri probitatis nulla supra naturæ ordinem adhuc miracula ederet: quod etiam Roberto Bellarmino admirationi fuisse tradit Cæparius. Huius autem rei causam ab ipsis quærentibus teneri fortasse quis dixerit, sed non satis agnosci:

Quare prodigium Aloysius in vita non ediderit.

ſci: nimirum tam illuſtrem ſanctimoniam pro-
 pterea conſuetis e Cælo prodigijs Deum teſtari
 noluiſſe, quia tam illuſtris fuit: proinde mini-
 mè indiguit prodigiorum teſtimonio, præfer-
 tim apud ſapientes, quibus non prodigia ſan-
 ctitatem commendant, ſed ſanctitas prodigia.
 Ea enim a præſtigijs ſuſpicionem vindicat,
 quo ferè pacto regia geſtantis conditio articu-
 lorum gemmas adulterij crimine abſoluit. Hæc
 fortasſe de cauſâ nec Mariam Dei Genitricem,
 nec alios Cælo cariſſimos viros, quod cum gen-
 te excultâ, atque eruditâ verſarentur, oſtentis
 ullis in vitâ illuſtratos novimus: tamenſi quibus
 cura barbaros erudiendi demandata eſt, impijs
 etiam quandoque, ut in Euangelio traditur,
 prodigiorum authoritate, quaſi litteris publi-
 cis Divino ânulo obſignatis, munire oportuerit.
 Quare eiufmodi oſtenta nec probitatem efface-
 re, nec planè oſtendere credendum eſt: ani-
 mique dona ea tantummodo eſſe, quorum viſ,
 & magnitudo Divinam in nos benevolentiam
 metiantur. Hæc cenſenda vera ſanctitatis in-
 ſignia, quibus impij ornari nequeant, cum
 pios, quos exornant, efficiant, nec fieri ullo
 modo poſſit, ut pietate impietas exornetur.

CAPVT V.

*Cetera probitatis documenta in eadem
Domo ab Aloysio data.*

Inos Aloysius in eâ Domo men-
ses moratus ita suam in Divino
cultu, ac domesticâ disciplinâ
diligentiam probavit, ut omni-
bus præbuerit, quæ ab omnibus
virtutis exempla petitem adue-
nerat. Haud exigui operis sit, uniuersa com-
plecti: pauca tamen subijcere sat erit, unde
ceterorum specimen capere deceat. Mos illi
erat, quoties in Sacratio versanti a rebus Divi-
nis otium esset, in angulum sese recipere, ibi-
que facto silentio, vel mente, vel ore Superos
precari, sive pium aliquem libellum evolueret.
Sub hæc tempora venit aliquando ad eum vir
amplissimus atque Ecclesiæ purpuratus Hiero-
nymus Roboreus ei propinquitate coniunctus,
quem ut ad se accedentem, ac loqui parantem
Aloysius prospicit, modesto risu interpellans,
negat sibi facultatem cum eo verba faciendi
adesse: quâ ille religiosâ constantiâ mirificè de-
lectatus suæ dignitatis contemptum in tantæ

Purpuratū
alloqui si-
ne licentiâ
recusat.

virtutis materiam libenter contulit : quare illum non antea ausus est alloqui , quàm a Præfide Aquavivâ per nuncios ad id allegatos potestas fieret .

Aediturū
summa ve
neratione
colit .

Si quando usueniret , ut de re aliquâ Aeditus ab se consulendus esset ; illum adibat , eique stans aperto , ac prono capite , iunctis præterea sub pileolo manibus , adeò verecundè , quod venerat , aperiebat , ut suo eum pudore quodammodo suffunderet : pudebat siquidem , intueri tantæ dignitatis Adolescentem coram se abiecto homuncione , tanto cum pudore , ac reverentiâ versari . Eiusdem verò imperio tam promptus , atque alacer Aloysius obsequebatur , ut si Christum coram loquentem , atque imperantem audiret : quem morem semper retinuit , ut non eum , qui mandata perferret , sed qui mitteret , animo contemplaretur . Inde enim quasi audito Numinis imperio summam se capere voluptatem aiebat , & par ex voluptate obtemperandi studium . Ita tyronem illum , qui tenuem aliquam in ceteros potestatem , & Ianitoris vocabulo dilutam gerit , per quàm officiose , ac diligenter observabat . Assurgere enim solebat venienti , nudare caput , principem exhibere locum , omnibus honoribus impertire : quoad tandem tyro idem eiusmodi honorum

horum impatiens a tyronum Magistro, ut mo-
dum Aloysio imperaret, obtinuit.

Illud in hac re admiratione non vacat, quòd
diceret, sibi gratius accidere, ijs subesse, quos
corporis, animique dotibus minus se, quàm quos
magis auctos cerneret, idque non gloriæ negli-
gentiâ, sed studio: siquidem, aiebat, si popu-
laris iudicij trutinâ res ipsa pensetur, ægrè ho-
mo homini, quem naturâ fortunâque sibi su-
biectum intelligat, subest: at Deo O. M. eius-
que personam sustinenti subesse, nulla seu na-
tura, seu fortuna recusat: cum ei cuncti ser-
uiant Reges, quin & cuncti regnent, qui ser-
uiant. Is verò qui Dei vicem præstat, quò hu-
millior est, suisque minus ornamenti reclusus, eò
alienam, vicariamque potestatem nudat magis:
proinde cum liquidius constet, officia homini
delata ab eo non sisti, sed ad Deum pertinge-
re, iucundius longè, & gloriosius deferuntur.

Eòdem ferè pertinet, quòd cum quinquâ die
hebdomadæ sanctæ ad Christi sepulcrum lucer-
narum custodia ei ab Ædituo esset commissa;
hæc unquam toto eo tempore, quòd plures
horas tenuit, ad sepulcri ornatum contemplan-
dum oculos erexit. Roganti deinde cuidam, ut
sacri illius monumenti apparatus placuisset, ne-
gavit id placere potuisse, cui spectando mini-
me

Libentius
inferiori-
bus se, quàm
superiori-
bus parat.

Observata
ad litteram
mandata.

me oculos permiserat : nec secus sibi licere existimasse , quando ab *Ædituo* alia curare iustus esset .

Lapsis matutinis horis, sacrisque omnibus in templo peractis, mos est illius *Domus tyronibus*, ut alij ad alia munera obeunda, prout quisque in mandatis habuerit, discedant. Sunt, quibus cura legendi super mensam cōmittitur: sunt qui ad culinam, ut coquo operam præbeant, destinantur: aliquibus ianua custodienda, alijs inuisendi, detinendique remissionis tempore ægroti delegantur. Obuenit aliquando etiam *Aloysio*, ut in culinâ ministraret, quod tantâ lætitiâ præstitit, quantâ qui *Christo* ipsi, quem cunctis, ut antea diximus, nudatum ornamentis in coquo perspicuè agnoscebat, re ipsâ inseruiret. Aliàs *Anagnostæ* munus adeptus, accuratus, ut qui maximè, inter legendum erat. Altâ voce pronunciabat, tardâ tamen, suisque interuallis distinctâ, ne verborum præeuntium murmur nondum compressum proximè sequentium sonum vitaret. Id lectores nostri diligenter animaduertât velim, qui suas partes tunc demum egregiè se peregrisse putant, cum plurima nobis unâ mensâ grâdi strepitu lectitauerint: quod contra accidit, nam quò plura clamoso ex ore præcipitant, eò pau-

In coquo
Christum
agnoscit.

Mense le-
ctor ani-
maduertat:

patiora animos epulantium subeunt, cuius rei ea causa fortasse fuerit, quod posteriora verba præcedentium bombo obruta, corruptaque universam sententiam perdant. Quod si, ne quid interciderat, omnis mentis intentio in epulas dispersita ab Anagnoste exigatur, nulla fortè ut importuno exactori conceditur, eiusque vitio tota sæpè in patinas mersa captandæ ex ijs iucunditati vacat, quam ex lætione desperat. Accidit aliquando, ut inter legendum strepitus quidam propè triclinium factus lætione minimè exaudiri permiserit. Hæc usus occasione tyro ceteris præfectus incusare Aloysiũ cepit quod Patres eo die consuetã animorum escã fraudaverit: omnemque eius rei culpam in illius negligentiam, periclitandæ æquitatis, & mansuetudinis studio, coniecit. Ad hæc optimus Adolescens nullã defensione quæsivã, veluti obiecti criminis reus veniam imploravit, datã fide, sese damnum præstaturum, cum primùm liceret, eãdem, quæ strepitu interciderat, lætione iteratã: quod & mirã animi tranquillitate, in proximã mensã perfecit.

Ea verò consuetudo apud ipsum plurimum inualuerat, ut quasuis pœnas seu culpæ, seu negligentie nomine falsò irrogatas, alacri animo penderet; nec falsitatem criminis pœnarum acced-

Pœnas falsò irrogatas libera pendit.

accessionem, sed levamen putabat, cum illius supplicij infamiam, quæ maxima pœnæ pars est, adimeret: quare cum nunquam patientius, quam ubi innocens reprehenderetur, nec unquam eius patientia, quam ubi tentaretur, quasi violatus calibe flex, illustrius emicaret; haud rarò in eiusmodi reprehenses incidebat; qui non multum in examinando crimine laborabât, certi nunquam se iniuste, quia nunquam iniustum reprehensuros. Visum est aliquando Hieronymo Plato, Aloysio mandare (quò eum a nimia mentis intentione avocaret) ut solitos a cibo congressus reliquis diutius traheret: sic ut quanquam ad priorem mensam accubuerat, cù ijs, qui in posteriore comederant, sermonem produceret. Paruit ille, ac soluto priorum conuiuarum cætu, cum posterioribus loqui perrexit. Quod cum Minister (eo nomine, qui secundus a Rectore præest, appellant) observasset, id impune illi esse non tulit, sed accersito pœnam indicit, publicè ut proximam mensam violati silentij se reum agat. Ille, nè contemnendi sui occasione deesset, promptè quod iustus fuerat, nullam de Hieronymi præscripto mentione facta peregit: suamque culpam palam testatus, dentò ad posteriorem congressum, prout Platus moderator iniunxerat, perstitit.

Id

Bis pœnas
innocens
nulla usu
ex usario
ne subit.

Id cum iterum Minister compertum habuisset, haud levi admiratione correptus, iterum ad pœnas deposcit, eâdem, quæ antea, impositâ multâ. Neque abnuic Adolefcens, neque Moderatoris imperium, uti poterat, excusauit: verum datis iterum pœnis, a Hieronymo post paulò evocatur, moneturque domesticos omnes in eius contumaciâ haud mediocriter offensos, propterea quòd tam exigui temporis interuallo iteratam eiusdem culpæ pœnam tyro subiisset: nec tanti esse patientiam, ut offensiones contemnantur; cum illa privati boni lucrum sit, hæ publici detrimentum: quare minimè cælatum decuisse, se Magistri permisso in posteriorum conuiuvarum cætu versatum, ne se superioris vitæ integritate, atque exemplis quodammodo inauguratum, ducem legum violatoribus præberet. Idem sibi etiam occurisse, ait ingenuus Adolefcens, verùm ab occultâ Philautiâ metuenti visum semel, atque iterum rem præmere, producturo, si tertium vocaretur ad pœnam.

Haud rarò etiam eveniebat, ut, si quid alij peccassent, ipse per errorem, quem suo silentio roborabat, plecteretur: non tamen diù latere poterat: siquidem quod in subeundâ pœnâ gaudium præterebat, reos ad sese prodendos inuitabat:

Propterea
tamen a
Moderato
re reprehē
ditur.

Alios ad se
prodendos
pœnarum
gaudio in-
uitat.

tabat : quod & libenti animo efficiebant , ut
luentes & ab se nocentibus , & ab altero inno-
xio unâ operâ crimen eluerent .

Reliquis horis pomeridianis , vel Patres ad
publicas custodias vincētis sacrâ exomologesi ex-
piandis , vel ægris ad nosocomia inuisendis co-
mitabatur . Quo tempore , ubi socius confiten-
tibus operam daret , ipse ceteros , quò se ad id
mysterij ritè compararent , iuvabat . Cum do-
mi manere opus esset , tunc vel ei everrendæ ,
vel flagris , cilicijisque texendis , vel humilibus
alijs eiusmodi muneribus obeundis erat inten-
tus . Lineas aliquando vestes unâ cum socijs in

Obedi-
tiam sacræ
lectioni
pulcra ra-
tione præ-
fert .

vestiario complicanti , incidit cogitatio , se-
nihil eo die e D. Bernardi codice , uti consue-
verat , delibasse : itaque præstare , dimissis om-
nibus , ad lectionem contendere : verùm mu-
tatâ extemplo sententiâ hoc pacto eiusmodi
cogitationi occurrit . Si D. Bernardi codicem
legeris , quid aliud is tibi author esse pos-
sit , quàm ut obedienter iussa Regen-
tis peragas ? statue igitur te le-
gisse , & nè migres , quò
tibi eo authore sit
redundum.

* *
* *

CAPVT VI.

*Tyrocinij Domum regreditur .
Vita inibi acta .*

Inos post menses tyronum do-
micilium ad Collem Quirina-
lem situm repetit Aloysius, an-
tiquâ pietate Patrum exemplis
auctâ , & ad parem incremen-
to maturitatem perductâ. Vni-
versis ibi tyronum muneribus tam studiosè, at-
que accuratè fungebatur , suas uti partes nun-
quam requiri permetteret : neque ulli unquam
in rebus ab eo gestis obseruare licuit , quod a
perfectissimâ vivendi regulâ aberraret . Quin
etiam sibi ipi perquàm rigido suarum rerum
censori nihil offerebatur , quòd obiurgatione ,
& correctione dignum videretur . Quam ob re
anxius aliquando ad tyronum Magistrum ve-
nit , magno se in metu versari dicens , ne in
illas mentis tenebras incidisset , quas non sine
ingenti animorum discrimine quibusdam obdu-
ci solitas audierat . Siquidem , ut summa sese
diligentiâ , suaque omnia , nedum dicta , fa-
ctaque , verùm & cogitata esset rimatus , nihil
de-

*Nihil in se
reprehen-
sione di-
gnū agno-
scit .*

*Inde se
mentis te-
nebras su-
bisse ti-
met .*

deprehendere valuit, unde meritò vel levissimæ
noxæ reus agi posset, quod in homine tot tam
gravium criminum manifesto nonnisi summæ
cæcitatæ argumentū foret. Re ipsâ tamen alia
nulla cæcitas deprehensa, nisi quam insignis
eius modestia (oculos, ne se ipse quidē suasque vir-
tutes cerneret, continendo) induxerat. Id ut
planum fiat nonnulla subiiciam, unde liqueat,
fraudibus nullis in eam mentem aditū paruisse,
quam tot virtutum præfidijs interclusam S. Ado-
lescens perpetuo tenebat.

Primum igitur, cum ab ineunte ætate sum-
mam diligentiam in cohibendis cupiditatibus
adhibuisset; id sibi virium, ac potestatis ad-
uersus earum impetus comparaverat, ut nullis
earum vel primis motibus concitaretur, sed
fidas virtutis satellites (quod munus illis a na-
turâ commissum) atque administras haberet.
Haud enim unquam ab eo rerum gerendarum
in consilium turbidæ cupiditates adhibitæ: sed
iudicio, arbitrioque penès rationem dimisso;
quidquid ab eâ sancitum esset, illis urgendum
tradebatur. Eius rei complures ex nostrâ So-
cietate, quibus Aloysij omnia longo usu benè
perspecta fuerant, authores sunt: feruntque
nunquam ab se non modo in ullâ vel minimâ
noxâ deprehensum, sed nè improvise quidem
iræ,

Cupidita-
tes virtu-
tis satelli-
tes habet.

iræ, aut cuiuslibet alterius perturbationis impetu tentatum. Quin etiam bonarum, sanctorumque rerum desideria suspecta illi sæper fuisse, atque earum initijs occurrere festinasse, ne sollicitudines illas in animum importarent, quæ Deum nimis anxie quæritando fugant, turbata scilicet pace, in quâ solâ *factus est locus eius*, ut monet Regij vatis oraculum.

In consuetis nostrorum a cibo congressibus nunquam victoriæ studio, clamoso dicendi genere utebatur, uti mos est nonnullis, qui rationis vi destituti auxiliares verborum copias parant, ut multitudine obruant, quos paucorum virtute vincere nequeunt. Verùm sui animi sententiâ in medio positâ, relietâque, cuiuslibet obloquenti, ac repugnanti manus euestigiò dabat. Si quando tamen rei gravitas patrociniû quæreret; tunc subiectâ iterum ad tuendam veritatem ratione, idque animo mirum in modû sedato, ubi alius nequaquam admitteret, ac porrò instaret; ipse desertâ causâ, perinde, ac si sua minimè referret, silentium sibi, ac litibus indicebat. Itaque perpetuam quandam animi securitatem, perturbationibus in ordinem reductis, & pacem nactus, in assiduâ eademque maximè iucundâ Dei consuetudine acquiescebat.

Prims mō
tibus carē

Desideria
etiā pia in
officio cō-
tinet.

Ps. 75. 3.

Cōtentio-
nes, & cla-
mosū di-
cendi ge-
nus vitat.

Quid de
orandi stu-
dio senti-
ret.

Precandi, ac Divina meditandi studio usque adeo tenebatur, ut in eo spem omnem Evangelicæ Perfectionis locatam duceret, nec ad eius culmen quemquam evasurum affirmaret, quem id præsidij deficeret. Quin etiam prompta Religiosorum quorundam in omnem licentiam ingenia, paremque cupiditatibus obsequentiam, ac legibus repugnantiam nonnisi ex neglectâ meditatione, ac precibus proficisci: ac mirari se satis non posse, aiebat, supinam eorum negligentiam, qui omissam ob alias occupationes meditandi curam, etiam dum vacaret, minimè revocarent. Ipse verò, quem non necessitudo duntaxat, ut ceteros, sed deliciarum, & voluptatis amor ad orandum vocabat; si quando statis temporibus preces abrumperet, seu intermittere cogeretur, ut primum copia fieret, ad eas conuolabat.

Bellarminus se in
eo studio
Aloy: discipulum
profitetur

Porro ex ijs quæ inter meditandum usu, & experimento didicerat, eò prudentiæ devenerat, ut Robertus Bellarminus vir tam eximie doctus, se ex eo nec pauca, nec vulgaria huius artis documenta didicisse affirmaret. Cum enim in Romano Societatis Collegio rebus salutaribus Præfectus sacras Ignatii Parentis commentationes traderet, ac peculiare aliquod, præclarumque datâ occasione meditandi documen-

men.

mentum subijceret, addere solitus erat: *atque id ab Aloysio nostro didicimus*. Illud etiam S. Adolescenti in moribus erat, ut pridie quàm, alicuius mysterij meditationem aggredere, eius capita per octavam ferè horæ partem legendo diligenter præciperet, ac memoriæ cõmitteret: tum simul illuxerat, id agebat, ut paulò antequam contemplationem iniret, reliquis omnibus mente depulsis, animum uni illi curæ intentum, ceterisque vacuum traderet: negabat verò menti sollicitudine aliquâ, vel cupiditate terrenis rebus inhærenti, ac veluti humo defossæ ad superna evolandi potestatem fore. In eam sententiam hanc quoque similitudinem ab illo usurpatam memorant. Quo pacto aqua ventis concitata obiectam hominis speciem, si turbida fluctuet, minimè refert; si nitida, membra omnia dissecta, ac seiuncta imitatur; ita mens pugnantibus perturbationû ventis iactata, perturbataque, vel cælestium rerum imagines reddere omninò nequit, vel ita monstruosas exhibet, ut ad earum amorem, & curam nequaquam pelliciat.

Dato ad orandum signo, euestigiò in terrâ corpore, vultuque procumbens, præsentis Numinis Maiestatem adorabat. Inde omnem eò diligentiam conferebat, ne qua aliena cogita-

N 2

tio

Similitudo ad explicandam necessitatem attentio- nis in meditando.

Quarta ab eo interorandum adhibita attentio.

tio menti subreperet, eoque etiam saluæ ore egerendæ, vel necessitate suadente, temperabat. Totus verò erat in propositâ materiâ penitus perspiciendâ, eiusque partibus, atque adiunctis animo perlustrandis: eò aliquando mentis contentione progressus, ut reliquum corpus animus destituisse, inque caput migrasse omnis videretur: tantus membra cetera languor inuaserat. Quamobrem ubi precandi tempus exierat, surgere inuolidus eodem in loco aliquanto temporis interualio resistere cogebatur. Haud rarò etiam contigit, ut contemplationis horâ transactâ, mens a sensibus abducta, ubi nam gentium, aut locorum esset, satis scire non posset: idque potissimum usuue niebat, cum Divinam Bonitatem, Sapientiam, Providentiam, ceterasque laudes, item infinitam earum præstantiam contemplaretur. Quo tempore tanta erat vis lacrymarum, ut qui domui præerant, nequid oculi detrimenti caperent, ab ijs temperari iusserint: sed prorsus incassum, lacrymis, ut fit, ipsâ imperij compressione uberius expressis.

Viribus ac sensu, post contemplatione destituitur.

Vis lacrymarum in orando.

Meditationis tempore nunquam se inspectum animaduerit.

Quanta illi esset in orando mentis intentio, vel ea res indicio fuerit, quod cum sit moris apud nostros singulis ferè diebus unum certum a Rectore designari, cuius sit matutinæ precationis

tionis tempore cubicula obeundo explorare ,
 num universi sacris meditationibus vacent; ipse
 tamen , quandiu nobiscum egit , usque adeo
 precibus erat intentus , ut nunquam se inspe-
 ctari animaduerterit . Ita enim in institutā me-
 ditationem sese penitus demittebat, ut ferè nun-
 quam , quemadmodum author est Bellarminus,
 ceterique eius Moderatores , inter orandum
 mente in aliā dilaberetur: quod etiam eius ipsius
 ore testatum habemus : qui cum Collegij Ro-
 mani Rectori rerum suarum de more rationē
 redderet , illud ingenuè falsus est , alienas om-
 nes cogitationes , quæ seu ore , seu mente pre-
 canti proximo semestri interuenerant , si con-
 ferrentur in unum , Angelicæ salutationis spa-
 tium minimè completuras . Eò denique singu-
 lari Dei beneficio , propriā etiam adnitente in-
 dustriā , gradum fecerat , ut species nulla , co-
 gitatioque , nisi ad arbitrium suū evocata , eius
 mentem subiret . Quâlibet præterea cogitatio-
 ne , ita , si collibitum esset , illius animus sese
 colligere , atque ab exterioribus avocare pote-
 rat , ut nihil omnium , quæ astantes agerent ,
 vel obstreperent, sensibus veluti exanimatis per-
 ciperet .

Psalmos , aliasque preces ore fundentem,
 uberes cælestium gaudiorum deliciæ opplebāt :

N 3 præ-

Mentis
 euagatio-
 nes seme-
 stri spatio
 salutatio-
 nis Ang-
 tepus non
 implent .

Nihil mē-
 tem subit
 non evoc-
 catum .
 Si velit ,
 exteriora
 nō sentit .

præsertim dum Davidicos Hymnos concineret, quos intentè, atque intelligenter recitare studebat, haud ignarus stultè exigi ad Superos peruenire, quæcunque nec ad loquentis aures, seu mentè perueniant. Quapropter assumptis unà cum vocibus sacrorum carminum sententijs, pia Regij vatis desideria cooptabat, ac veluti sua exprimere conabatur: tantoque impetu sese in ea interdum induebat, ut proferendis verbis ægrè vires suppeterent. Hinc dum canonicas Sacerdotum ritu preces in tyrocinio, Præsidis permissu, recitaret, solis nocturnis haud minus horam impendebat. Illud unum, quandoque molestiæ nonnihil exhibuit, quod, qui sensus verborum esset, penetrare non statim valeret. Quare cum aliò mente digredi nollet, simile quid sibi per id tempus contingere dictitabat, quod homini ingredi oclusis foribus conanti, cui nec abscedere consilium sit, nec introire facultas.

Gaudebat potissimùm in Christi cruciatibus, ac sacrosancto Eucharistiæ mysterio meditando immorari. Angelorum præterea, atque eius præsertim, cui fuerat in tutelam traditus, iucundissima commentatio, eoque frequentissima erat. Inde verò tantam illorum præstantiæ opinionem hauserat, ut Vincentius Brunus
sacra-

Ita sententia vacat, vix ut verba proferre queat.

Inegram horam nocturnis psalmis impendit.

facrarum Meditationum nobilis scriptor, haud
nescius quàm benè de Beatis illis mentibus S.
Adolescens sentiret, earum Meditationem illi
conscribendam mandaverit, totidemque verbis
in suos commentarios retulerit. Id tandem
haud dubiè affirmare liceat, eius vitam perpe-
tuo quodam orandi studio traductam, eumque
perfectè exequutum Euangelicum illud: *Opor-
ret semper orare, & non deficere*: idque non eò
solum, quòd semper benè ageret (quæ Augu-
stini interpretatio est) semperque propterea pa-
ctam benè agentibus mercedem tacitè deposce-
ret; verùm etiàm quòd mentem in Deum in-
tentam, quibuscumque occupationibus impli-
catus, gereret. Hinc mirari se nonnullos aie-
bat, quos summam difficultatem lamentantes
audiret, mentis aciem in Deum defigendi, itè-
que parem sibi difficultatem adesse testabatur,
ab eò avocandi. Nam tametsi summis negotijs
distineretur, haud unquam cessabat Divina ca-
ritas ad eius pectus incredibili cum suavitate
affluere: unde tãto illi ardore præcordia æstua-
bant, ut in reliquum corpus ignis manaret, &
succensi vultus rubore proderetur. Interdum
cor eo amoris incendio inuolutum tam crebro,
& citato motu agebatur; ut costarum, quibus
cohibetur, cancellos effringere, atque exitum
moliri videretur.

N 4 Hæc

Angelorū
meditatio
nem litte-
ris mādāt,
eamq; in-
ter suas
vulgar Vin-
cent: Bru-
nus.

Sēper orat
etiā cum
alijs nego-
tjjs desti-
netur.

Amoris in-
cendio to-
tus æstua-
& cor mi-
rificè con-
citatur.

Cælestes
deliciæ cor-
pus exte-
nuant.

Iubetur
impensius
valetudini
studere.

Sanctas co-
gitationes
amoliri si-
ne capitis
offensione
nō potest.

Hæc cælestium gaudiorum affluentia usque adeo mentem sibi totam vindicaverat, ut curâ omni corporis abiectâ, semper in dies capitis doloribus urgeretur magis, & macie tenuatus languesceret. Ne igitur valetudinem prorsus perditum iret, universis corporis pœnis, quibus hætenus sese discruciaverat, sibi in posterum interdictum esse, tyronum Præfectus denunciavit. Inde dormiendi spatium productum, atque orandi primùm contractum, mox etiam sublato; ademptâ insuper breuium illarum precum frequentiâ, quas e medijs occupationibus iaculari ad Superos consueverat, seriò significavit, illud in animum induceret, quò magis corporis cruciatibus parceret, quòque minùs Divina meditaretur, atque universè diligentius valetudini studeret, eò Divinæ Maiestati gratius facturum. Adolescens (quâ erat ad omne Præsidis imperium, nutumque facilitate) mandata exequi non distulit: & ea quidem, quorum potestas illi erat, haud cunctanter peregit. Vnam tamen cura nonnihil anxium habuit, quod sanctas de Divinis rebus cogitationes amoliri, nulla esset facultas, nec Deo repellendo parem, se esse cerneret. Ex inueterato enim more Divina mente tractandi, atque omnia in Deum referendi, id erat assequutus, ut quidquid rerum
oculis

oculis occurreret, Numen, cuius erant vestigia, referret. Quare nec eâ lege ad id se adigi rebatur, ut quam Deus ipse, ultro sese menti offerendo, abrogaret: & præterea longè capitis valetudini (cui lex caveret) infestius foret, Deo sese insinuanti repugnare, quàm sine pugnâ in eius iucundissimâ cogitatione acquiescere. Conabatur nihilominus, quoad liceret, morem imperio gerere, nullis precibus, seu Divinis cõmentationibus spontè susceptis. Quò tamen earum iacturam, uti fas esset, pensaret, crebrò Templi odæum subibat, sacramque Eucharistiam demissè venerabatur: verùm ne quâ subitâ in Deum cogitatione raperetur, vix humi flexo poplite, Deique adorato Numine, actutum sese in fugam conijcere: quò tamen, celerius ire pergeret iubenti Deo obtemperaturus, hoc ardentius Divinâ caritate æstuarè, eòque demum fuga revolui, unde aufugere destinaverat. Aderat enim, occurrebatque fugienti Benignissimus Deus, sinuque, & complexu receptum blanditijs omnibus delinibat. Quo tempore summa illi difficultas, aliud quodlibet opus aggrediendi, cui scilicet mens Divinis intenta delicijs adesse haud poterat. Veritus autem, ne supernas illas voluptates suo aliquo conatu minùs prudens accerseret, a Deo

ite:

Fugienti
ut pareat,
Deus occurrat,
ac celestibus
delicijs replet.

Poscit a
Deo, ut a
se recedat.

iteratis vocibus deposcebat, uti ab se recederet, quando ipsius iussu ei vacare prohiberetur. Vsq̄ue adeo illi Divina cordi erat voluntas, ut ne Numinis quidem complexus, seclusâ eius benevolentia, voluptati foret.

*
* *

CA.

Neapolim valetudinis causa proficiscitur : virtutum exempla ibi relicta .

Dum hæc Romæ virtutis exempla proderet ; rumor fuit , Aloyfium unâ cum Io: Baptista Piscatore tyrocinij Præfecto Neapolim curandæ valetudini , quæ utrique satis incommoda , brevi profecturum . Id cum ad tyronū reliquos peruenisset , ingenti cunctos dolore affecit , satis gnaros uno tempore geminos sibi duces ad virtutem adimi , quorum alter præcipiendo , alter præeundo viam monstraret . Res autem ita habuit . Dudum cruentâ excreatione lecto tenebatur memoratus Piscator , cum Claudius Aquaviva , cui tantus vir maximè cordi erat , illi , de Medicorum sententiâ , Neapolim concedendum , ut primùm per vires liceret , denuntiavit , eâ nimirum fiduciâ ductus , Neapolitani Cæli clementiam cum Romani gravitate commutatam levamen aliquod allaturam . Itaque dum æger paululùm a morbo recreatus ad iniunctū iter accingitur ; ex Aloy-
fio

fio fortè obuiò percontatur, velitne sibi comes Neapolim ire. Ille, ut erat ad postulata facilius, præsertim ubi peteret, quem non petiturum, nisi concedenda nosset; statim respondit, se verò paratum esse, ac libenter, si ita ei videretur, iturum. Verùm re postea diligentius cõsideratâ, eius responsi nonnihil pœnituit, veritum ne quid momenti apud Moderatores ad rem decernendam afferre posset: habuit proinde religioni, neutro se inclinatum, atque in eorum, qui præessent, potestate futurum, non respondit. Claudius tamen, nullâ habitâ responsi, sed solâ valetudinis ratione, Aloysio, alijsque duobus tyronibus pariter affectis significari mandat, uti ad iter Neapolitanum unâ cum Magistro suo faciendum sese comparent. Quo audito lætus saltem eo nomine Aloysius fuit, quòd quâ ratione iter esset nostris instituendum a tam admirabili viro, se tandem, ut dudum cuperet, edoctum iri speraret. Etenim is erat Piscator, qui non tyrones modò, verùm & reliquos nostri Ordinis homines in sui admirationem raperet: sic prorsus, ut gravissimi Societatis viri, & Provinciarum Præfecti, quoties in eum oculos conijcerent, animû sibi severioris disciplinæ cupiditate inflammari fatebantur. Tantâ fuit vitæ austeritate, ut semel in-

Io: B. Piscatoris eximia laudes.

indutum cilicium per sexennium ipsum ab se
nunquam dimiserit: vultu tamen semper sic hi-
laris, ut modesto risu dicta sua omnia condi-
tec: nec lepores in tempore salesque deesse;
quibus animi iucunditatem morum severitate
non eripi, sed e Cælo parari, & ut nucleos
duro cortice custodiri declararet. Extima o-
ris, gestusque compositio tota ex religiosæ mo-
destiæ præscripto, quam cum nec prospera,
nec aduersa violarent, quidquid eveniret, eo-
dem vultu tanquam ex amicâ Dei voluntate
profectum benignè complectebatur. Ea in-
omnes sibi subiectos caritas, comitasque, ut sin-
guli persuasum haberent, neminem sibi, se
in unum omnibus eius opinione, & caritate præ-
ferri: quam etiam in pauperes testatam voluit,
cum detractis sibi vestibus nudos eos interdum
operuit. Legem quam alijs indiceret, se ipse
quodammodo, suosque mores statuerat, nihil
alijs imperare solitus, quod sibi antea non im-
perasset. Vnde mira eius Præfecturæ suavi-
tas existerat, uniuersâ imperij austeritate duri-
tieque in se ipsum edomitâ. Denique nonnul-
lis etiam prodigijs, quàm carus superis esset,
monstratum authores sunt, qui illis tempori-
bus æquales vitam litteris consignarunt. Verû
quò alienâ vel superum æstimatione sublimior,
hoc

hoc suâ ipsius humilior, nihil potius habuisse, ab iisdem traditur, quàm ignorari, ac præteriri. Hanc tantam virtutem demiratus Aloysius, nihil optatius habuit, quàm ut e propinquo omnia eius gesta conspici ad imitandum daretur. Cum enim Vir egregius nihil alios non expertus ipse doceret, omnemque virtutis asperitatem suo usu leniret, quæcumque de illâ præcepta daret, eadem inuitamenta erant.

Voti igitur compos eâdem insuper quâ Piscator lecticâ, propterea quod ceteris deterius haberet, iussus est inuehi: quâ commoditate libentius alijs cessisset, nisi Magistri prohiberetur imperio. Verùm huic satisfactû ratur simpliciter in lecticam ingressu, rationem inijt, quemadmodum equitantium incommoda commodior illa vestatio exhiberet: nam detractâ, quam gestabat, hyberna toga, atque in orbem conglobatâ, ephippiorum duritiem insidentium subiecta referebat.

Vbi primùm Româ excessum, Divis Petro, ac Paulo Apostolis eius Urbis Tutoribus unâ ambo fuis precibus valedixerunt: & quidquid itineris Neapolim usque superfuit, vel Canonicâ Psalmodiâ, vel mutuis de Divinis rebus sermonibus extractum est. Cum ad diuersoria deveniret, antiquissima Adolescentis cura

Incōmoda
sibi in le-
ctica arti-
ficiosè pa-
rat.

Totū iter
precibus,
vel saluta-
ribus col-
loquijs ex-
tractum.

ra erat, ceteris inferuire, lectissima queque tradere, deterrima retinere. Confecto deinde itinere socijs tyronibus Aloysius narravit, longè plura paucorum dierum interuallo, se cum Patre familiariter versando edoctum, ac magis in viâ virtutis progressum, quàm menses complures in tyronum sede commorando. Kal. Novembris Neapolim ingressi in Collegium Societatis rectâ perrexerunt: quibus venientibus Patres vniversi Aloysij famâ exciti obuiâ progredi, circumfundi, complexu ambire, studijs, officijsque omnibus, uti est humanissimæ gentis ingenium, prosequi. Neapolitano Collegio Rector eâ tempestate præerat Vir quidam severioris disciplinæ cultor inprimis, qui quam sibi perutilem senserat vitæ austeritatem, ægrè adduci poterat, ut ceteris abnueret. Inde maior Aloysio data in se sæviendi copia summo cum ipsius gaudio, iam pridem ea sibi fræna laxari cupientis. Neapoli Philosophiæ studia dudum intermissa iussus est recolare: quo tempore præclara non modò ingenij præacuti, ac perspicacis, verùm etiam religiosæ pietatis documēta dedit: Quod cum alij complures, tum potissimum is, quem in Philosophiâ audivit, publicis litteris testatum, consignatumque reliquit: quibus, & illud addidit, se a Io: Baptista Piscatore

Al: maior
in se seviē
di copia
data.

Ingenium
Al: præacu
tū ac per
spicax.

Io: B: Pifca
toris de Al.
testimoaiū

tore eius tyronis Magistro audivisse; sibi non
modò in sanctorum hominum numero Aloysiū
collocandum videri, verùm & inuistatâ qua-
dam sanctimonix formâ, ac specie præfulgen-
tem inter præcipuos, sanctissimosque Ecclesiæ
Viros referendum.

Scip. Gon-
zagâ pur-
pura infi-
gnitū au-
dit incu-
riosus.

Togâ tri-
tâ, atq: ad
tibias de-
curtatam
geit.

Præfectorū
erga Aloy.
incuria.

Cum sui famam unâ secum in eâ vrbe igno-
tam peregrinari crederet, eò diligenter incu-
buit, ne generis amplitudo in alios maneret:
idcirco cum infimis quibusque e seruitio Fratri-
bus versari, vulgarique gaudebat. Cum autem
litteris esset perlatum, Scipionem Gonzagam
in Purpuratos Ecclesiæ Patres nuper allectum;
eo rem vultu accepit, ac si ad sese minimè per-
tineret: licet satis notæ omnibus forent magnæ
inter eos, ultra cognationem, amicitix neces-
situdines. Domo aliquando prodijt togâ insue-
to more ad tibias decurtatâ, præterquamquod
adeo lacerâ, ac tritâ, senioque veluti canescen-
te, ut postremum quemque inter domesticos
dedeceret. Quâ in re illud insuper obseruatum
a nonnullis est, sæpè nostræ Domus Præfectis
in reliquos ceteroqui maximè intentis, quid
Aloysio fieret, quid opus illi esset, præsertim
ægotanti, nihil propemodum pensi fuisse:
haud scilicet ignaris Divinam Providentiam,
cui sat curæ esse scirent, illi, nihil ut desidera-
ret,

ret, permissuram: id quod re ipsa præstabat, non tamen expletis, sed amotis desiderijs. Nam cum re verà multa vel ad victum, cuiuscumque, vel ad salutem necessaria sæpè deessent; mente in Deum sublatà, eorum se desiderio levati, illico sentiebat: itaque per fluxarum rerum defectum, omnium fontem, veluti adverso flumine, vestigabat, inveniēbatque. Huc pertinet, quod cum aliquando ex erisipelate, cognataque febre graviter ægrotaret, fortè accidit, ut per summam Admitti incuriam, noctem quandam sine linteis stragulis non sine gravi eius incommodo iaceret: quod tamen ipse, sicut & cetera eiusmodi, quæ morbum comitādo exaggerant, mirum in modum hilaris, gaudensque tulit, ut quibus acceptum referret, cum odium præsentis, tum futuræ, & potioris vitæ cupiditatem, ac studium. Quâ etiam de causâ eo toto tempore, quod integrum ferè mensem tenuit, tametsi acerrimis, assiduisque doloribus conflētaretur, semper tamen serenus, ac facilis cunctos ad se adēntes blandè, comiterque appellabat, perinde, ac si animo Divinis rebus occupato minime vacaret, sui corporis lamenta cognoscere: atque adeo mentē lateret, quid inferius ageretur.

Postquam is morbus depulsus, satisque com-

O perum,

Nocte sine linteis stragulis æger, sed hilaris iacet.

In acerrimis doloribus serenus adēntes alloquitur.

Nota ad
cautione.n
quorundā
medicorū
artificium

pertum, Neapolitanum, quam Romanum Cæ-
lum eius valetudini inclementius esse (veteres
enim capitis dolores increbuerant, novisque
subinde tentationibus premebatur) soli ve-
tendi consilia agitari cepta, Urbisque quamprimum
repetendæ: quod deinde Medicis authoribus
peractum est. Hic verò iuvat quorundam Ro-
manæ Urbis Medicorum artificia usu mihi cō-
perta in medium proferre; ne ægrotantes, vel
eorum custodes sibi pueriliter in re ceteroqui
gravissimā imponi permittant. His enim (ser-
mo mihi tantummodo est de paucis imperitis,
ceteros plerosque veneratione dignissimos cen-
seo) satis familiare animaduerti, ubi omnia
suæ artis tentamenta ad morbi alicuius perti-
naciā frangēdam vana evasisse perspexerint,
id enī studiose, ut ægrum haud multò post
certò moriturum, atque una cum eo mortis
eius invidiam, ab se longè amoliantur. Itaque
Tibur, Tusculum, & libentiùs Neapolim, un-
de longior regressus, amandari curant, collau-
datā satis magnificè eius loci salubritate: ibi
enim, si æger intercīdat, se, suamque inscitiam
in crimen, iudiciumque vocari haud metuunt.
Ceterum, si hic locus esset, nullo negotio evin-
cerem, Neapolitani Cæli temperiem diuturno
morbo, ac præsertim ad phthisim spectante af-
fectis

fectis plurimum aduersari. Longa suppetit exemplorum series, quæ ostendere liceat, quàm multos famâ eius clementiæ fretos in fidem, tutelamque venientes, vel exitio dederit, vel saltem deterius affectos dimiserit. Præter Aloysium, quem ibi peius habuisse diximus, memini me legere Carolum Spinolam (virum illum eximium, quem in odium Christianæ Religionis Barbari Iapones vivum cremarunt) Neapolim valetudinis ergo profectum brevi deserere compulsus fuisse, morbo ad sanguinis expuitionem abeunte. Alios Patrum memoriâ, complures nostrâ eundem sortitos exitum, quosdam etiam obijde, partim accepimus, partim oculis nostris vidimus. Longum est singulos recensere. De me id tantummodo confirmare possim, quod cum in eam Urbem corpore affecto, fractisque viribus venissem, paulò post largâ sanguinis vomitione morti quàm proximus accessi, fortasse non evasurus nisi terram parum amicam deseruissem. Causam nonnulli subijciunt, universum Campaniæ tractum, & quod sit, quàm Romanus ager ad meridiem pronior, & quòd subterraneis ignibus (testante id sat luculenter Vesæuo) scateat, præferuidum esse: quare adolescentium morbos ab æstu sæpius procreatos provehere potius,

Neapolit.
Cælum ad
phthisim
pronis in-
festum.

Campaniæ
tractus præ-
feruidus.

212. LIBER SECVNDVS

tius, quàm remorari aptum. Vina etiam ibi
admodùm feruida, atque ingentium virium,
potari, ceteraque edulia soli ingenio per se ca-
lida calidis etiam condimentis succendi soli-
ta: denique ad perdendam iuventutem caloris

Quo hæc
digressio
pertinet

iniuriæ maximè opportunam univër-
sã conspirantia. Hæc eò dixerim, ne

Patres familias, ut suis sumpti-

bus imperiti alicuius me-

dici dedecus redimant

filios adolescen-

tes in ma-

gnã

domesticorum, atque ami-

corum solitudine mo-

rituros aliò trã-

smittant.

C.A.

CAPVT VIII.

*Romam repetit, ibique studia in-
termissa reuocat.*

Nno igitur a Virginis Partu
MDLXXXVII ad VII Idus
Maias, Neapoli relictâ, Urbē
repetijt, ingenti cum omnium
lætitiâ, eorum præsertim qui
eum in Ædibus D. Andreae ad
Quirinalem noverant, ac tum in Romano Soc.
Collegio studijs vacabant. Expertos enim haud
vana spes inceserat, eius usu, & familiaritate
non mediocres progressus in Euangelicâ Sapiē-
tiâ habituros. Romæ inchoatum toties Philo-
sophiæ curriculum tandem confecit, seseque
ita cunctis, quibus de eius doctrinâ cognoscen-
di negotium datum, probavit; ut sententijs
omnibus longè aptissimus ad Philosophicas
Theses publicè propugnandas iudicatus sit. Di-
ctâ disputationi die, tres ex Purpuratis Eccle-
siæ Patribus Roboreus Gōzaga, & Mōsregalēsis
miserunt, qui disputanti se adfuturos signifi-
carent: quare ut aptior futuræ multitudini,
atque Auditorum dignitati locus esset, amplif-
sima

Philoso-
phicas the-
ses publi-
cè propu-
gnat.

Eius dispu-
tatio ha-
bita in au-
la maxi-
ma.

Pacatus di-
sputat, ni-
si ubi se
laudari se-
rit.

sima eius Gymnasij exedra præter morem de-
ligitur. Vbi Aloysius acutè in primis, & cõ-
piosè ad finem usque multis, & secundis popu-
li admurmurationibus disputavit. Par erat in-
genio verecundia, atque hæc illi gratiam, huic
illud admirationem in vulgus conciliabat. Nun-
quam ad id certaminis irarum aliquid produ-
cere consueverat, satis gnarus, eas in hoc pu-
gnæ genere ad hostem, in speciem appetentis,
deficere, & cum eo contra iratum stare, ut
quem perturbando excæcant. Verùm cum a
Philosopho quodam magni ceteroqui nominis
summis laudibus se, suumque genus sub oppu-
gnandi initium efferri sensit, mirum quidem
primò in modum erubuit, mox pudore in sto-
machum verso, toto disputationis tempore
eius argumenta subiratus explicuit: proinde
iras, quas alij ad iniurias, ille ad laudes pro-
pulsandas omni contumeliâ nocentiores exer-
cuit.

Antè dispu-
tat: statuit,
si probare-
tur, inepte
responde-
re.

Illud in hâc disputatione præ cæteris mirũ,
quòd eâ necdum inîtâ, in hanc cogitationem
venisse fertur; optimum factu videri, si in eâ
hominum celebritate comprimendo fastui, ac
superbiæ, ineptis responsis studio redditis, im-
periti hominis, ac tardi speciem indueret: ne
quid tamen latentis fallaciæ subesset, Mutium
cogno-

cognomento de Angelis virum probatissimum,
 & Philosophiam per id tempus tradentem con-
 suluit, num Divinae gloriae id conducere existi-
 maret, exequi paratus, si annueret. Mutius
 nihil cunctatus, id minimè faciendum respon-
 dit, nec privatas utilitates publicis procurandas
 dispendijs. Vniversas Societatis laudes ita esse
 cum communi bono coniunctas, ut quantum
 ex illis nostrorum vitio deteratur, tantundem
 hoc detrimenti capiat. Si enim Societati no-
 strae inscitiae notam inusseris, illicò externos
 omnes, qui Doctrinae illecebrâ inescati ad nos
 ventitarent, & ad saniora consilia revocaren-
 tur, longè aversos fugaveris. Inde nostris, qui
 gravioribus disciplinis vacant, eam legem sta-
 tutam, ut cum ad publicas disputationes vene-
 rint, doctrinae pariter, ac modestiae specimen,
 veluti escam captandis populis ostentaturi, præ-
 beant. Cum verò legum omnium, quas inter-
 prete Ignatio accepimus, Deum fuisse autho-
 rem credendum sit, qui unquam fieri queat, ut
 Divinae gloriae studere dicatur, qui Divina
 imperia contemnens, Deum imperantem ab-
 nuat? Responso in hanc sententiam accepto,
 tunc quidem acquievit Aloysius; verùm certa-
 mine in medio subortâ iterum sui contemnen-
 di cupiditate, paululùm incertus hæsit, quid

Dissuadet
 Magister
 Divinae
 gloriae ob-
 tentu.

Ex regul.
 Scholasti-
 corum Soc.

Pare: Aloy
 & subortâ
 iterum cupi-
 ditatē re-
 primit.

consilij caperet : deinde maximum sui contemptum ratus , præcipuam sui partem iudicium contemnere , alienoque arbitrio submittere , quàm accuratissimè potuit , ut monitus fuerat, obiecta diluere conatus est .

Peracto Philosophiæ curriculo, ad studia Theologica animum adiecit, in quibus D. Thomæ Aquinatis doctrinã , ac placitis mirificè ducebatur . Complures audiit Magistros, quos inter Franciscum Soarium, & Gabrielem Valsquium tantis nobilitatos monumentis : eos vero ita venerabatur , ut scita omnia , methodũ, stylum , & quidquid illorum esset , laudibus attolleret , nunquam auditus aliquid carpere, vel improbare , ut mos est discipulis nonnullis, qui ubi Magistros despexerint, superasse putant, insectis culicum , & formicarum esse per summam ignorantiam Leones despicari , eorumque rictus securè ingredi , ac morsibus in sui perniciè excitare . Parem illi gratiam referebant Magistri , soliti Aloysium ingenio , iudicio , probitate , ceterisque animi dotibus præstantem passim omnibus prædicare . Nonnemo ex iis testatus est aliquando , ab Auditorum nullo quæstionem sibi oblatam , cui explicandæ spatium postulaverit , præter unum Aloysium , qui ingenij celeritate , & suam , & æqualium suorum

Magistrorũ doctrinam nunquam carpit .

Eorũ de Aloy: ingenio testi monium.

suorum ætatem præverterat. Per id omne
 tempus quod in studia litterarum impendit, il-
 lud generatim dicere licet, Aloysium moribus
 expressisse quidquid Parens Ignatius legibus de-
 signaverat, cum eas Religiosis nostri Ordinis
 discipulis scripsit. Nullam ex illis vel minimam
 violavit unquam, quin etiam nec ullam mini-
 mam duxit, cunctas mensus Divinæ Authori-
 tatis magnitudine. Antequam in suo concla-
 vi studendi initium faceret, solitus erat positis
 genibus laborem illum Numini dicare, ab eo-
 que supplex deprecari, ut arma daret, & vi-
 res, quibus eius nomen spargere, & gloriam
 toto terrarum Orbe amplificare posset. Simili
 ratione priusquam gymnasium peteret, Sacram
 Eucharistiam adoratum ibat, idemque præsta-
 bat in reditu. Publicas verò in Scholas eunti
 tanta inerat vultus, atque incessus compositio,
 ut complures ex Discipulis externis uni illi spe-
 ctando sese è porticu in atrium effunderet: so-
 loque eius intuitu acres sibi ad virtutem stimu-
 los admoveri dicitarent. In his Vir quidam,
 apprimè nobilis, cum ad exitum Theologici
 studij peruenisset, ab ineundo tamen gymnasio
 minime desistebat, eâ unâ de causâ, ut singu-
 larem Aloysij verecundiam contemplaretur.
 Nec modò æquales, & condiscipulos tantâ
 inorum

Regulas
 Scholasti-
 corum dili-
 genter ob-
 servat.

Tanta eun-
 tis compositio,
 ut ad
 spectandum
 plures ac-
 currant.

morum gravitas, & compositio ad virtutis a-
morem excitabat; verum gravissimis quibusque
senibus vitæ negligentius actæ tædium, ac pu-
dorem iniiciebat. Nec aliter effulam quorun-
dam licentiam, quàm suâ ipsius gravitate coer-
cebat, unâ operâ suos, alienosque mores com-
ponens. Idemque prorsus S. Adolescenti erat
in Scholis, ac publicis disputationibus silentiū
tenere, atque indicere: idem ubique in officio
esse, ac ceteros retinere.

*In Schola
librarij o-
pera uti-
tur.* Vetitum ei a Collegij Rectore fuerat, ne,
quæ a Magistro in scholâ dictabantur, ipse
propriâ manu exciperet, mandatumque, ut li-
brarij operâ uteretur: ægra siquidem valetudo
ita vires fregerat, ac manum debilitaverat, ut
dictantis celeritatem æquare haud posset. Pa-
ruit Aloysius, sed veritus, ne animus iuxta, ac

*Ei pretiū
solvendū
Procurato-
ri cōmittit* manus pecuniæ tractatione sordesceret, pretiū
librario exoluendum Collegij Procuratori cō-
misit. Scripta deinde sua cuilibet deposcenti
*Sua scrip-
ta libēter cō-
modat.* utenda dabat, nec nisi ultrò redderentur, cura
repetendi erat. Et quanquam sæpius labe ali-
quâ inspersa redibant, haud proinde a com-
modandis retardabatur, sua quàm se maculis
notatum malens. Dederat per manus Gabriel
Vasquez lectiones quasdam, quas per temporis
angustias dictare haud potuit: Aloysius faci-
liori-

lioribus omissis, ea duntaxat, quæ difficultatis aliquid præferre videbantur, describi mandat: rogatusque, quid ita tanti Viri scripta mutila, esse permetteret? Paupertatem illicò excusavit, cui sumptuosæ esse non liceat, nec nisi in necessaria impensam agere fas sit. Quò etiam pertinet, quod extremis studiorum, ac vitæ annis permitti sibi impetravit, ut ipse per se dictata scriberet, cum ut paupertatis voto consulere, tum ne malo ceteris exemplo esset, rem fortè ad animi potiùs eâ gloriolâ, ac famulatu gaudentis, quàm ad corporis imbecillitatem trahentibus. Verùm ubi imparem se dictantis celeritati sensit, non verba singula, sed sensus, eosque summatim in commentarios referre conabatur. Domi verò recognitis, collatisque, suis cum aliorum scriptis, siquid minus esset assequutus, vel idoneis verbis expressisset, supplere studebat.

Codices, quorum usus vel rarior esset, vel nonnisi suppellectilis, & instrumenti, in conclavi patiebatur nullos: ad religiosæ Paupertatis amorem pertinere ratus, eam labore aliquo tolerare: proinde siquando opus esset, è publicâ Bibliothecâ libros petendum ibat, eosque iam lectos suum in locum restituebat. Denique studio paupertatis eò peruenerat, ut ultra Sacra-

Paupertatis studiũ.

Extremis annis manu sua ad aliorum exemplum scribit.

rum

rum Litterarum volumen, ac D. Thomæ Aquinatis Summam, librum nullum habuerit præterea. Quin etiam comperto hâc ipsâ Summâ socium quendam, qui nuper aduenerat, carere; impetratâ a Collegij Rectore veniâ, illam ad eum detulit, sacris duntaxat contentus Biblijs; in quibus scilicet eam haberet Sapientiam, cum quâ omnia sibi bona adesse, ipsâ docente, didicerat.

Nullus in cubiculo liber præter sacra Biblia.

Sap. 7. 11.

CAPVT IX.

Consuetâ Societatis vota privatim nuncupat. Voluntariæ demissionis studium.

Vota privatim nuncupat.

Exacto tyrocinijs tempore, eâdem die, quâ biennio ante se in Societatem adiunxerat, consuetâ Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ vota Vincentio Bruno Collegij Rectore sacris operante privatim Aloysius nuncupat. Inde ad Clericorum ordinem, verticis tonsurâ ritè præmissâ, V Kal. Mart. anno MDLXXXVIII adscriptus ad quatuor priores eiusdem ordinis gradus in Basilicâ Lateranensi publicâ inauguratione.

ratione effertur. Quo ex tempore sibi tanquã
 superis dicato quamlibet vel modicam notam,
 ingentem fore fœditatem ratus, nihil ultra in-
 dulgendum statuit: vitamque, quidquid supe-
 resset ætatis, ita componendam, ut officium
 mores eloquerentur. Et primò quidem Euan-
 gelicam turrim in Cælum porrigere cogitanti
 ea cura præcipua fuit, altè ut fundamentum
 poneret: quod cum ex humillimis quibusque,
 tanquam rudi, ac vili cœmento constet; nihil
 illi optatius, quàm sese omnibus submittere,
 loco cedere, sua omnia contempta, aliorum
 præclara, ac sublimia censere. Quia verò vir-
 tutem hanc (quam nostri barbaro Romanæ
 superbiæ vocabulo Humilitatem dicunt) ex eã-
 dem licèt humo cum humanitate oriundam, ac
 penè dixerim conterraneã, nisi Dei benignitas
 Cælo depluat, terra nostra non fundit; mos
 erat Aloysio ad Sanctos illos Viros vitã fun-
 ctos confugere, quos viventes eã virtute maxi-
 mè præditos constaret. Ita enim hominum
 naturam comparatam aiebat, ut quod quisque
 tenuit vitæ institutum, ad id ceteros libenter
 provehat. Sic belli Duces ad arma, Docti ad
 litteras, Negotiatores ad quæstum, ad suam
 denique universi artem hortari ceteros, ac iu-
 vare student. Quare ut sui contemptum addi-
 sceret,

Id egit, ut
 suum cle-
 rici munus
 mores pro-
 derent.

Propriæ de-
 missionis
 studium.

Qua quis-
 que virtu-
 te fulsit, ad
 eam cete-
 ros prove-
 hit.

sceret, Deiparæ Virginis luminâ æquè, ac
 profundâ altitudine reliquos mortales supergres-
 sæ, opem potissimùm implorare solitus erat.
 Secundùm illam Petrum, ac Paulum Aposto-
 los Ecclesiæ fastigiâ pariter, ac fundamenta;
 Franciscum etiam cognomento Assisiatem, Ale-
 xium Romanum, ceterosque, qui hâc laude
 floruerunt, sibi Patronos adoptabat: unâque
 imitari conabatur, satis gnarus, nullâ re ma-
 gis Sanctorum nobis Virorum gratiam, & pa-
 trocinium conciliari, quam imitationis studio:
 amant enim, foventque, a quibus tanti se fie-
 ri vident, ut exemplum ad imitandum statuâ-
 tur. Inde humilem de se, suisque omnibus cõ-
 ceptam animo opinionem habere. Genus, for-
 tunas, titulos, res etiâ ab se præclare gestas,
 vel silentio inuoluere, vel verbis pro viribus
 elevare: iam Animi dona Superum benignita-
 te impertita, non ut sua, sed ut suæ duntaxat
 fidei credita tueri sedulo: nec ea voluptati, &
 gloriæ, sed sollicitudini, non secus, ac Regiæ
 opes Quæstori, esse: suas laudes perinde, atque
 alij probra, mirum in modum erubescere. Ita-
 que si quis cuperet eum ingenuo tinctum pudore
 cernere, non probro aliquo, sed laudibus
 obiectandis voti compos statim fieret. Nec
 deerant qui id sæpiùs tentarent, ut quæ verè
 cundia

Sanctorum
 patrocinium
 imitatione
 conciliatur.

Sui, ac sua-
 rum rerum
 contemptus

Suas lau-
 des, ut a-
 lij probra,
 erubescit

cundia illi ornamento, sibi spectantibus oblationi foret. Ingressus ad eum aliquando ægrotantem Medicus, ut a verbis, eorumque officioso lenimine curationem ordiretur, Gentis Gonzagæ decora exequi, multis item laudibus illum delinire cœpit. Quod tamen contra accidit; nam eâ laudatione offensus haud obscura doloris, ac veluti sauciati cordis indicia vultus rubore prodidit: tantamque molestiam tunc, aliisque temporibus, cum in laudes suas incidere (incidebat autem non rarò) præseferebat, ut hanc unam ex animo perturbationem haud exegisse videretur, prædicationis, ac nobilitatis impatientiam.

Hanc unã perturbationem non vicit, Laudis impatientiam.

Privatim, ac publicè infimo cuilibet sine discrimine potissimum locum dabat, & si quem recusantem inueniret, tantâ argumentorum vi petebat, urgebatque, ut suæ tandem modestiæ cogeret famulari. Ita per Urbis cõpita, ac fora haud rarò ad finistrã opsonatoris, vel coqui curfare visebatur, quod cum ad eos, qui Collegio præerant, delatû esset, in causâ fuit, ut accersito Adolescenti denuntiarent, id ne in posterû ultra permitteret, monerentque, religioni habendum, Clerici ordinis maiestatem vilissimo cuique, maximèque sordido ministerio submittere. Domi cum esset libenti animo cum rudioribus fratribus

Ad finistrã Coqui per Urbem incedit.

Affidue cū
fratribus
laicis ver-
satur.

tribus versabatur; locus etiam, quem in triclinio occupabat, is plerumque erat, quò coqui, ceterique eius ordinis fratres crebrius concederent, ut qui suis ex officinis egressos proximus exciperet: statimque a cibo cum illis erat, deque Divinis rebus familiarissimè, & summâ cū voluptate colloquebatur. Mandatum illi fuerat, ut ad eorum, qui recens conualuerant, mensam accumberet, simulque munerum omnium, quibus impar ab inualitudine videbatur, immunitas data: & ut somno diutiùs indulgere pro naturæ desiderio posset; etiam conclave soli assignatum, quod adolescentium nemini permittebatur, cum biscentum fermè eâ tēpestare Collegij domum inhabitantibus cubicula singula non suppeterent. Verùm suspicatus ea commoda non sibi, sed veteri fortunæ tribui, adito Rectore nervos omnes contendit, quò illa omnià deprecaretur, nullâque in re seponi, sed æquabili cum reliquis iure vivere permetteretur. Obijciētibus verò nōnullis morbi, mortisque metum, haud ullum sibi esse ait, comite obedientiâ, quæ Divinum sequuta imperium, eiusque potentiæ particeps, mala universa, vel avertit, vel ad nostræ salutis usû tanquam venena mitigata conuertit.

Eximi cō-
munibus
oneribus
recusat.

Poposcerat etiã sibi Seminarij Romani Præ-
fectu-

fecturam aliquam, ne ijs fraudaretur incommodis, quibus nostri Ordinis reliqui iuuenum contubernijs præfecti satis abundant. Verùm petenti ægra obstitit valetudo, cui Rectores longè graviùs, quàm pro modo virium id onus iudicantes abnuendum censuerunt. Illud quoque in votis habuit, ut sibi potestas fieret prima Grammatices rudimenta peracto studiorum tempore, pueris tradendi, cum ut nè commune sibi onus eximeret; tum maximè ut ad infima quæque contemnendi sui studio, sese demitteret: huic autem virtutis amori occultando suam in latinâ linguâ imperitiam prætexuit, cui haud aliâ viâ se meliùs occursum speraret, quàm ceteros edocendo, haud inscius nulli magis docilem auditorem adesse eo ipso, qui doceat. Vt verò qui tunc Collegio præerat certum, exploratumque haberet, num, quemadmodum præferabat, ita esset latinitatis expertus; iuvenem quendam latinis litteris satis doctum ei contubernalem dedit, cuius relatu haud ita multò post didicit, illum latinè non mediocriter scire, sibi que persuasit aliò, ac videretur, spectare postulatam ab Aloysio rudimenta docendi veniam, eò nimirum, ut pueros exigua illa, ac minuta, ceteros suam ipsius exiguitatem altiùs non assurgentem edoceret.

P Sæpè

Seminarij
Rom. præ-
fecturam
poscit.

Itè docēdi
grammaticā
munus:
sed neutrum
obtinet.

Humilia
munera,
quorum
functione
assidue e-
xercebatur

Sæpè vestitu amictus obsoletiore, sportâ, vel
manticâ gravis vias Urbis celebriores corrogâ-
dæ stipi oberrabat. Ex domesticis muneribus
in abiectissima quæque oculos conijcere, ea sibi
deposcere, concessaque tam lætus obire, ac si
planè de superbiâ devictâ triumphum ageret.
Altero, ac tertio cuiusque hebdomadis die cu-
linæ ministerijs operam dabat. Eius autem
erat, ciborum reliquiàs è patinis triclinio deve-
ctis in pauperum usus legere, easque ubi pote-
stas fieret (quam sæpius sibi fieri precibus ob-
tinebat) ad pauperes pro foribus expectantes
comportare. Singulis verò profectis diebus a
scholâ regressus aliquod domesticum, atque
humile officium curabat, modò sui conclavis
pavimentum, vel ædium partes sibi designatas
verrens, modò arundine oblongâ ambulatio-
num parietes detractis araneis purgans. Publicos
Collegij lychnos tergere, emungere, oleo,
ellyphnioque instruere, opus complurium anno-
rum illi fuit: eiquè muneri tanto studio, ac vul-
tus hilaritate inhærebat, ut prætereuntes in-
fuetam alacritatem gratularentur, simul Dei
benignitatem mirati, quæ relicta eius causâ li-
centioris vitæ oblectamenta adeo multiplicia
redderet, ut non læta modò, ac iucunda, ve-
rùm etiam quæ ceteris tristia, ac misera essent,
illi voluptatem parerent.

CA.

CAPVT X.

Obstrictam voto Obedientiam, Paupertatem, & Castitatem, ceterasque domesticas leges accurata diligentia obseruat.

DRimum, quod ex voluntariæ demissionis radice germen exoritur, obedientia est: facile enim qui suo non satis fidit arbitrio, ducendum se tradit alieno. Hanc virtutem quàm studiosè coluerit Aloysius, ipso met auctore didicimus: qui cum conscientiae latebras animi sui Moderatori aliquando patefaceret, illud candidè aperuit, non modò se nunquam eius, qui domui Præpositus erat, mandata neglexisse; sed ne mentis quidem dissensione ab eiuſdem consilio discessisse. Negavit præterea subicâ aliquâ vi, contra quàm iustus esset, mentem sibi unquam vel leviter incitatam, nisi siquando a precibus, ceterisque pijs in Superos officijs temperare iuberetur: tunc enim impetu eodem, quo ad eiusmodi officia ferebatur, non

Eius obedientie sùma perfectio.

nihil se aliquando detentum ab imperio capessendo sensit : quanquam & id perrarò eveniebat , & ubi primùm intelligeret , eos motus comprimere maturabat . Quare externâ illâ , quæ iumentorum virtutem minimè excedit , obedientiâ haud contentus , mentem etiam eius , qui præerat , arbitrio subiiciebat , ut non alio de rebus iudicio censere videretur , quàm eius unius penes quem summa imperij esset : idque eâ potissimùm ductus ratione , quod capitatis esset , non ceterarum corporis partium iudicia exercere , deque rebus cognoscere , ac decernere : reliquis verò membris id unum incumbere , ut iussâ peragant . Proinde nunquam illi , quam ob rem aliquid esset mandatum , in quæstione fuit : satisque habuit , quò aliquid rectè imperatum duceret ; rescire a Reëtoribus imperatum .

Eius de
obediëntia
sententia.

Hæc obsequendi alacritas inde potissimùm existebat , quod Præfectos suos non arbitros , dominosque rerum , sed internuncios , atque ministros summi rerum omnium Reëtoris , qui eius missu sibi mandata perferrent , arbitraretur : Numenque ipsum ita ijs omnibus adesse reputabat , ut cunëtos sive dignos , sive indignos , non secus quàm Christi simulacra sive aurea , sive lignea , pari cultu atque honore digna-

dignaretur. Hinc & perhonorificum habebat, mandata ab ijs accipere, & summæ voluptati erat quamprimum exequi. Ad hæc haud libenter ferebat quasdam rationes ab ijs, qui præsentunt, ex humanis conquistis utilitatibus præcepto adiungi: ita enim & mandata enervari, ut quæ a Divinis in humana transirent, & religiosæ obedientiæ decus universum perdi, ac studium retardari. Vnicâ ratione è Divinâ gloriâ, atque obsequio petitâ imperia omnia roborata pariter, & cohonestata maluisset. Eam quippe causam qui in obtemperando sequeretur, nequaquam præmio fraudatum iri censebat: contra nullum fore ijs, qui sua emolumenta quærent, quæstumque facerent obedientiam: cum enim sibi, non Deo, parendo seruiant; nihil esse cur a Deo seruitutis pretium expectent.

Tantam porrò aduersus eos, qui Dei locum obtinerent, reverentiam adhibebat, ut si quando ob incuriam aliquam verbis castigari contingeret, statim consisteret, nudaret caput, oculisque humi deiectis, omnia, quæ dicerentur attentè, ac demissè, nihil contra ausus, usque audiret. Prætermissi aliquando officij accersitum, ac severiùs acceptum tanta verecundia cepit, ut animo, viribusque defectus in terram

Incepit
semiani-
mis conci-
dit: mox
veniã de-
missè pe-
tit.

defluxerit : inde, ubi primùm se ipse collegit, obiurgantis genibus aduolutus eâ demissione, ac lacrymis sibi rogavit ignosci, ut non nisi longo post tempore se humo attolli permiserit. Memorabat etiam sibi in dies magis magisque obedientiam successu commendatam, comperitque longè meliùs rationibus nostris, Deo quàm nobis procurantibus, consuli. Atque in eam rem non rarò sibi usu venisse narrabat; ut nonnulla optanti is qui Collegium regebat obuius antequam peteretur deferret. Ita cum aliquando loca uniuersa, per quæ Christus supremis vitæ diebus raptatus fuerat, mente decurreret, cupido aliqua incessit, septem Urbis celebriora Tempia obeundi, Sanctorumque Martyrum cineres Divinæ caritatis ignem foventes venerandi : id agitati a Collegij Rectore subito interuenit, qui nihil tale suspicantem iubeat, sese ad sacras septem Ædes inuisendas extemplò comparare : quo audito lætus supra modum fuit, usque adeo sua omnia uniuersò rerum Domino cordi esse, ut vel ad minima quæque curanda descenderet, resque ita componeret, ut quod ad optandum sibi mentem iniecerat, alteri iniecisset ad exhibendum. Plura eius rei suppetunt exempla, quæ, nè longû sit, breuitati condonamus.

Minime
poscenti
quæ cupere-
ret, sapè
Rectores
ultro offe-
sunt.

Quo

Quo verò studio voce latas leges amplectebatur, eodem prorsus litteris a maioribus traditas: easque ita religiosè sequebatur, ut nihil non contemnendum duceret, modò integra, atque inuiolata Societatis instituta manerent. Cum ad ædes Hieronymi Roborei purpurati Ecclesiæ Principis, officij causâ aliquando venisset, post amicissimam inter se consalutationem, longumque colloquium, rogatus a Principe in digressu fuit, ut illo die prandio se adhiberi permitteret; cui Aloysius, gratijs summa cum humanitate actis, intrepidè abnuit, negans cuiquam ex Societate foris per domesticas leges licitum esse cibum sumere: quâ libertate mirificè delectatus, nedum non offensus Princeps, sui contemptorem vehementer suspexit, nihil deinde ab eo petere solitus, quin continuò adiungeret: *Modò per domesticas leges liceat.* Id verò eò faciebat, uti postea testatum reliquit, ne teneram Adolescentis virtutem, tunc feliciter venientem spernendo, ac prote-
rendo perderet.

Purpurati
Principis
inuitamē-
ta ob Re-
gulę reve-
rentiam
spernit.

Mutum ab eo contubernalis quidam poposcerat, litteris exarandis dimidiatum ex papyro folium: ille ne legem, quâ nostris cautum, ne quid alteri Rectoris iniussu, vel dono, vel utendum detur, negligeret; dilato, ac si minime

Dimidia-
tū chartę
foliū ante
licentiam
non tradis

audisset, responso, e conclavi ad Ministrum properat, impetratâque chartæ commodandæ veniâ ad socium reversus; Postulasti, inquit, ni fallor, nescio quid papyri: en illam: sume quantumlibet. Nullâ re tamen tuendæ disciplinæ studium magis Aloysius prodidit, quàm accuratissimâ binis legibus obseruandis diligentia, quarum alterâ silentium sancitur, alterâ latinè loqui omnes, qui litteris vacant, iubentur. Vtraque perdifficilis; illa, quia linguam cohibet tam multis cupiditatibus sollicitatam; hæc quia laxatæ, atque è vinculis emissæ modum statuit, certasque voces, atque insolentes præscribit, quas adeo piget quæritare, ut patientiùs sæpè sileat, quàm mendicatò loquatur. Adde aliorum huius legis neglectum, quos dū latinè appellamus, timor est increpare. Ab neutrà tamen lege unquam discessit: nec difficultas erat cupiditatibus vacuo linguam cohibere, vel pauca, cum opus esset, latinè eloqui: nec timor offendere, quibus Divinæ leges, ac Superum placita offensionem essent.

Ab hac verò verborum parsimoniâ profectam censeo incredibilem illam, quâ utebatur, circumspeditionem, maximèque accuratam in loquendo considerationem: hæc enim, vel nulla, vel satis exigua esse queat in immodicâ lo-

qua-

Silentij, ac latinè loquendi regulas diligenter obseruat.

Summa in loquendo circumspeditio.

quacitate, in quâ nimis conferta verborum
 frequentia propè nullum considerationi, ac de-
 lectui spatium relinquit. Eò autem nitebatur,
 ut verba, quæ promeret, Divinum illud Ver-
 bum referrent, quod teste Ioanne, fuit *Plenum*
gratia, & veritatis. Mira enim erat in eius ser-
 mone gratia, & veritas. Nec mendacia solū,
 verum etiam d.ctorū ambiguitates, pestem hu-
 manæ societatis, cui fidei vinculum adimerent,
 nuncupabat. Nec interesse arbitrabatur, ut ū
 quis ambiguè, an a veritate aliena loqueretur,
 modò fraudem innectere, ac circumuenire in
 animo esset: utrumque enim pariter fidem ab-
 rumpere, & mutuâ fraudis suspicione menti-
 bus iniectâ, omnem animorum coniunctionē,
 & caritatem dirimere. Quare cum sine mutuâ
 fide, & caritate nulla sit religiosa familia, usque
 adeo sacris cœtibus huiusmodi artes, ac dolos
 exitiales existimavit; ut si quis in eos, amissâ
 Columbæ simplicitate, solam Serpentis pru-
 dentiam inueheret, merum, ac pestiferum an-
 guem inuecturum autumaret. Vtraque virtus
 Aloysio inerat: & simplicitate ne falleret, pru-
 dentiâ ne falleretur adhibitâ, summam apud
 universos dictis suis fidem, autoritatemque
 conciliaverat.

Iam susceptæ Paupertatis amore supramodū
 tene-

Io: 1. 14.

Mendacia
 & abiguè
 dicta pestis
 humanæ
 sc̄c.

Illi dicitur
 & singlari
 & quæ 33
 & 101 610
 & simul

Eximia
paupertatis
cura ;

tenebatur , eamque a Parente suo Ignatio tanquam matrem sibi relictam arctè complexus, nihil unquam , præter ipsam , proprium sibi esse voluit . Indumentum nullum admisit , nisi e communi vestiario emendicatum. Libros etiã , & quidquid supellestilis ad studia litterarum, pertinet , non modò sui iuris esse non tulit, verùm nec suis usibus assignari . Quare cum ex uno in aliud domicilium migraret, nihil ex veteri instrumento secum deferebat, ne atramentarium quidem , calamosque , vel cultellum ijs præparandis dicatum . Pia munuscula alijs largienda haudquaquam seruabat , veritus avaritiam etiam largitatis specie obrepentem. Sæpè enim ad mortem usque donanda retinemus, eã scilicet nos ipsi capti , quam alijs escam instruximus . Hinc eorum quæ sæpè ultrò ab amicis offerebantur , aliud nihil præter gratiæ referendæ debitum admittebat . Quod si largitor vim faceret, nec sine illius offensione munus repudiare liceret , euestigiò ad Rectorem delatum in eius manibus destituebat , eove recusante , alteri cuilibet , ubi primùm se daret occasio , eiusdem Rectoris permisso impertiebat . Corona Deiparæ salutandæ, ceteraque instrumenta fovendæ pietati quæsita , omnia illi vulgaria , ac veluti sanctæ Paupertatis characterere

Omnia illi
vulgaria ,
& paupertatē redolentia .

ractere obfignata. Sanctorum verò Martyrum reliquias thecis pretiofis exceptas, Rosaria curiofius elaborata, tabulas pictas e pariete fufpenfas, atque alia id genus impendio aliquo comparata, oftentationem olere a votâ Paupertate abhorrentem, tametfi religione prætextam, duxit. Ante imagines in chartâ defcriptas fuis preces fundebat, ijsque etiam parçè utebatur, unâ vel alterâ contentus. Quin, in facræ Pfalmodiæ codice icunculas diftinguendis capitibus, uti afolet, adhibere, minimè tulit: fed eam vicem chartæ fegmenta fungebantur. Cum ad menfam accumbenti epulæ inferrentur, quas affectæ fuæ valetudini minus profuturas rebatur; nè repudiatas felectioribus miniſtri commutarent, ferculum fumebat, ut ceteri, admotumque tandiu fecabat, verfabatque, dum accedentibus, qui lances e menfâ tollerent, fubitò porrigeret, fummâque rei difsimulatione falleret: quo tempore lætus maximè erat folo pane, nullâ re ad eum adhibitâ, præter Paupertatis condimentum, cibari:quin etiam ex ipfo pane id iucundiùs vorabat, quod fuâ duritiè contumaciùs dentibus repugnaret.

Dum æftivis, feu hybernif mensibus appetentibus unâ cum ceteris ad Veſtiarij Præfectû indumenta tempori accomodata mutatum pergeret,

Chartæ
segmentis
non icun-
culis facrû
codicè in-
terfingit

geret, nunquam plus æquo breve aliquod aut promissum, angustum, aut laxum conquestus dicitur: sed emendato patientiâ, ac paupertatis studio amictus errore, roganti Sarcinatori, num congrueret, satis commodè, aiebat, idque præsertim cum veste aliquâ obsoletâ tegendo pauperi cõgruentiore donaretur: tunc enim verò nimiâ voluptate gestire, quasi ijs insignibus iura cælestis regni pauperibus promissi tunc primùm obtineret. Persuasum habebat, Parentis Ignatij legibus edoctus, ex ijs, quæ domi essent in singulorum usus distribuenda, deterrima quæque sibi semper obuentura: cum nemo qui se verè mendicũ patet, lectissima sibi tributũ iri, sperare audeat: quare etiam cum optio daretur, maximè trita, ac vulgaria, tanquam sibi iure paupertatis debita, deposcebat. Verùm singulari Dei Providentiâ factum sæpius notavit, ut qui rebus distribuendis præessent, eius optioni obuiam facti, vilissima, quæ præ ceteris optasset, ultro deferrent: ita enim voluntariæ demissioni tutiùs consultum putabat, datâ nimirum sui deijciendi, ademptâque simul efferendi ex electione materiâ. Quidquid autè daretur, donum censebat: usque adeo enim sibi ipse viluerat, ut nihil debitum crederet: eratque domi veluti qui infimo loco natus precario hospiti.

Deterrima
quæque o-
optat.

hospitio per summam benignitatem esset acceptus. Tam verò benè de se meritis gratum sese præstabat, ut pro officio quolibet vel levissimo, gratijs identidem agendis nullum propè modum adhiberet.

De singulari eius Castimoniâ ultra ea, quæ in primi Libri Capite tertio commemorata sunt, dicere nihil habeo: cum in hâc unâ virtute Aloysius nullum in omni vitâ incrementû ceperit: quippe qui eò a primâ ætate processerat, ut vel in extremâ, quò ultra progredere-
retur, non superesset. Quid enim præstantius sit, quàm nullo unquam impuri motus exortu, aut pestiferæ cogitationis afflatu perturbatum esse. Huc autem nec sanctissimos quosdam

Viros Christianæ Religionis Antisti-

tes peruenisse effeto, frigido,

que per ætatem corpore:

peruenisse verò Aloy-

sium sub ipsum,

feruidæ pu-

bertatis

initium, eodem

loco demon-

stravi-

mus.

In castita-
tis virtute
inremen-
tû non ce-
pit, quia
ab initio
consumma-
tâ habuit.

*Corporis , animique inordinatos motus
acriter cohibet .*

Alta petē-
tibus cor-
poris far-
cina impe-
dimento .

Responſio
Al: ad eos
qui aſperā
eius vitam
damnabāt

Vm ad ardua, summaque nitentibus nihil æquè impedimento fit, atque corporis sarcina, eiusque altrices animi cupiditates; egregiam semper illi minuendæ, istis comprimendis operam Aloysius navavit. Quia verò, inconsulto Domus Præfecto, nihil unquam sibi permissum voluit; ad eum solitus erat crebrò his de rebus referre, ac veniam asperè sese tractandi postulare, nec nisi eā impetratā, modò precibus liceret, discedere. Mirantibus verò nõnullis, ac religionem iniicientibus, quòd tam importunè peteret, quæ attritis suis viribus graviora esse intelligeret, quæque gravissimis ætate, & prudentiâ Patribus minùs probari competentum haberet; in hæc verba responsum dabat: fractas mihi esse vires, eos qui summam imperij tenent, haud fallit: promptum est, expositumque cernentibus: qui nam interea sensus in animo meo lateant, quæque huiusmodi

re-

rerum cupido, iuvat retegere, eâ spe, vel petita unius Dei causâ afflictationis præmium, vel certè petitionis ipsius non defuturum. Nec fugit, multa mihi ab iisdem non concedenda: verùm cum Divino Spiritu instincti sæpè nonnulla præter spem concesserint; semper paratus peto, animoque saltem præsumptas, ac devoratas pœnas suâ mercede non fraudatum iri certum habeo. Mitissimo enim Deus ingenio, non cruore fuso, sed voluntate eius causâ fundendi, ultimaque omnia, ne eius Numen violetur, patiendi, gaudet. Patrum (quorum mihi authoritas obijcitur) vitæ asperioris institutum improbantium, duplex esse genus intelligo: alijs enim vita, quemadmodum oratio: utraque mitis: & quam sibi optant, ceteris faciles indulgentiam condonant, ne solitudine fortasse pateant, quoque in plures dispersâ, hoc ipsi minore premantur invidiâ. Aliorum sermo haud cum moribus congruit: lenis ille ex horum severitate tanquam fluvius e cauitibus prodit: sibi rigent, ceteris fluunt: quosque etiam sibi dumos aggerant, sæpè ex alieno colligunt, dura nimirum, atque aspera usurpantes, quibus alios levant. Hos illis auctoritate præstare minimè dubium esse cuiquam possit: igitur non contumaciæ vitio mihi dandum,

dum, si ut istos sequar, illos non contemptos, sed relictos præteream: & licet aspera deserenda hi mihi verbo authores sint, factis tamen, fidelius sensa renunciantibus contrarium docet. Malo autem quod quisque dat sibi consilium capere, quam quod ceteris. Alias quoque rationes ab severiore disciplinâ revocantibus interdum suggererat. Voluntarias corporis poenas haud in ultimam, curamque senectam rejiciendas, in quam scilicet tam multas aetas deveheret, ut ferendis sponte susceptis vires minimè suppeterent. Inde sanctissimos etiam viros eò ætatis progressos aliquid de consuetis laboribus, supplicijque, quibus juvenilem contumaciam fregerant, remittere, coactos. Ætatem castigatione indigere, usque dum pateretur: robore ad patientiam sublato etiam ad contumaciam tolli: itaque nihil frangendum in attrito per ætatem corpore superesse. Præterea cum certò constet assuetudine, atque usu aspera levigari, intermissione levia etiam rigere; nihil magis præstandum, quam ne assiduâ operâ tritos quodammodo, atque heberatos cruciatus missos faciamus: secus cum repetendi erunt, asperitate suâ revocatâ terreant, & patientiæ virtus tot tantisque parta laboribus, cessatione, atque otio marcescet.

Iactan-

Aliæ rationes contra impugnantes vitæ austeritatem

quòd plus æquo in suum corpus sæviret, hæud omnino impune futurum: sed supremis vitæ temporibus aliquid anxietatis ferendum, & fortasse etiam piaculares post obitum flammæ eâ ob rem subeundas. Cum verò ij, qui præerant imbecilliores eum esse compertum, quam ut cilicia, flagella, inedia, atque alia id genus ferre posset, ijs omnibus interdixissent; ille ne voluntariæ vexationis fructu careret, eius iacturæ damna, vel sacri alicuius libelli lectione, illius præsertim, qui de imitatione Christi inscribitur, vel Templi aditu, aliove pietatis munere sarcire curabat. Illud præterea studebat, ut eiusmodi sese pœnis affligeret, quibus nec suæ valetudini incommodaret, nec alienæ voluntati reluctaretur: tametsi id ipsum non sine eius, cui parebat, permisso, unquam auderet. Ita cum de superiore loco pro tyronum, atque adolescentium consuetudine exercitationis gratiâ illi declamandum esset, petijt, impetravitque, ut Hispanicâ linguâ ad concionem loqueretur, quò sibi veluti iuvenili quâdam levitate plausum aucupanti risum, contemptumque in vulgus captaret.

Quod ad animi cupiditates comprimendas attinet; frenato, subduetoque illis sensuum, & corporis ministerio, veluti emortuas, utpote mem-

Vetitos cruceiatus alijs officijs, vel innoxijs pœnis commensurat.

Hispanica lingua ad sui contemptum declamar.

Animi cupiditates ferè emortuas habet

mēbris omnibus captas, habuit. Quia verò tantā morum integritate ad antiquam primorum Parentum innocentiam regressus videbatur; etiam in antiquam pravæ omnis cupiditatis, seu Fomitis, ut vocant, vacuitatem (quod beati illius ævi decus præcipuum fuerat) remigrasse crederes. Siquidem cum omni virtutum genere maximè floureret, quarum est, parem propensionem ad honesta conferre, atque auferre ad turpia; omni propemodum Fomite caruisse necesse est, cui propensio ad malum rationis imperio prævia (quæ Fomitis apud Theologos vis est) ferè inerat nulla. Solent tamen qui eò integritatis peruenere, ut nonnisi levissimis sese noxis obstringant, latentem consternationis, ac diffidentiae scopulum offendere, cuius declinatio haud vulgarem peritiam postulat: cum enim nemo ferè mortalium sit, cuius vestigium ardua, præruptaque virtutis via aliquando non fallat, leviterque saltem ad lapsum inclinet; qui minùs cautè incedunt, ubi paululùm gressus fluxerit, toti animo concidunt, diùque consternati iacent: perinde, ac firmioribus viribus opus sit tam ardua tentare, ac superare molientibus: quod unicè supplantanti Dæmoni propositum fuit, qui sæpè ad leviam sollicitat, ut prolapsos in diffidentiam, ac vitæ

Proprietas
suis
quod
quæ

Sancti Viri
diffidentie,
& consternationi
obnoxij.

Sancti Viri
diffidentie,
& consternationi
obnoxij.

Sancti Viri
diffidentie,
& consternationi
obnoxij.

Q 2

fan-

Quo pacto
eam tenta-
tionē supe-
ravit.

sanctioris desperationem impellat. Id a Magistro suo Piscatore olim edoctus Aloysius, siquid aliquando peccasset, positus humi genibus, oculisque in Cælum sublatis huiusmodi prece utebatur: en Domine quàm infirmus sum, ac pronus in malum: ignosce quæso & factâ pro tuâ benignitate delicti gratiâ, ne ultra labar, vires in posterum suggere. Quo dicto statutâ apud animum suum in diem certum eius culpæ confessione, serenatâ mente, vultuquè, securus acquiescebat. Negabat præterea plus nimio levibus eiusmodi noxis mærerere, hominis esse, sibi pænitus perspecti, suamque tenentis imbecillitatem. Nequaquam enim latere, qui se probè intelligat, ex infelici solo dirâ Numinis execratione olim devincto, aliud nihil præter spinas, ac tribulos sponte suâ provenire posse.

Modus cõ-
fitendi cul-
pas.

Scrupulo-
rum pestis
quam ani-
mo perni-
ciosa.

Cum verò culpas suas sacrâ proderet Omologesi, mirâ perspicuitate, prima earum initia, ultimum, quò tandem pertinerent, exitum aperiebat: idque æquè ingenti, ac sedato doloris sensu, quem scilicet nulla scrupulorum anxietas interpellaret: quemadmodum pestis huius proprium est, quæ ingenuo animi dolori, ut lolium tritico, humorem, vigoremque, lacrymis omnibus in scrupulos abeuntibus, subducit. Neque verò erat contentus sua errata-

in

in aurem Sacerdotis utcunque insufurrare; sed, quò in futurum cautior fieret, publicâ exprobratione ea sibi obiectari, atque asperioribus verbis perstringi curabat: quapropter conscripta in schedulâ Domus Præfecto deferebat, ut is obiurgatore inducto, sibi pro concione exprobrari mandaret. Nec abuebat Rector, sed ij, quibus id negotij dabatur, intelligentes obiurgationem sibi parùm procedere, nec tantæ virtui vellicandæ verba succurrere, in eius laudes etiam non quærentibus obuias, crebrò devolvebantur. Quod cum Aloysius iterum, ac tertio animaduertisset, no-

Calpas sibi publicè exprobrari petit:

vum consilium cepit, nunquam in posterum periculosam sibi aleam subeundi, ne honores, quorum est fugientes insequi, ad se infectandum fugiendo provocaret.

Q3

CA

*Mira in Deum atque homines**Caritas .*

Um reliquæ omnes virtutes a caritate proficiscantur, inque eam apertè influant, ac se totas exonerent; satis proclivè sit existimare, quantâ aduersus Deum, atque homines caritate affluerit is, qui tot, tantisque virtutibus redundarit. Extat tamen præterea hac de re præclarissimum D. Mariæ Magdalenæ de Pazzijs testimonium (quod quâ parte huius operis opportunum fuerit, proferemus) ubi cum mira de Aloysij sanctitate, Dei admonitu cognita tradit; tum illud in primis, adeò S. Adolescentem Divinâ caritate æstuasse, ut non immeritò inter Christi Martyres, quem missus e Cælo ignis torserit, hauseritque, recensendus videatur. Et quanquam eum occulto cruciatu confectum dicit, ut cui non corpus arderet, sed ex quotidianis amicissimi Numinis offensionibus animus ureretur, tamen non adeo cœcum, abditumque ignem fuisse constat, ut etiam (quæ
 natura

M Magd:
 de Pazzijs
 testimo-
 nium.

Al: carita-
 tis ardore
 martyr.

natura eius est) non sublimis interdum abiret, atque os, oculosque correptos incenderet: quod præsertim usuvenire solebat, cum in familiaribus congressionibus Dei mentionem illatam, audiret: tunc enim totus rubore suffundi, micare oculi, efferrî, gestire, &, si loquendi locus esset, ignea planè verba depromere. Quia verò haud mediocris voluptatis est amor, ubi præsertim Deum prosequatur, quem prosequi assequi est; nihil illi delectabilius, quàm Deum mente agitare, & mutuâ cū alijs colloquutione in medium accersere, deque eius infinitâ Beneficentiâ, Caritate, item ceteris laudibus sermonem habere. Vt autem animadvertit huiusmodi colloquia non uni sibi, sed reliquis omnibus ad pietatem incitamento esse; accepitque dictitari a nonnullis, inde se uberiores, quàm ex usitatâ rerum Divinarum contemplatione sæpè fructus ferre (ex eo fortasse, quia sapius mens contemplantem, quàm loquentem deserit, doceturque ab alijs, quod per se ipsa non tenuit) statuit, re cum ijs, qui præerant, communicatâ, antiquum morem de pijs duntaxat rebus post epulas colloquendi iam propè senescentem restituere. Itaque Collegij Rectore adito copiam sibi esse postulat, id pro viribus conandi, ut in consuetis a cibo congressi-

Ad illatâ Dei mentionē mirè totus incēditur.

Divinus amor quare iucundus.

Ex salutaribus colloquijs uberior. quâ ex contemplatione fructus.

More de pijs rebus post epulas colloquendi mira de steritate restituit.

bus nunquam in posterum, nisi de rebus ad pietatem spectantibus, sermo institueretur, litterarijs quæstionibus, nedum futilibus, ac vanis, procul amandatis. Annuit Rector, & collaudato proposito, liberum ei, quidquid animus ferret, permisit. Inde lætitiæ plenus ad Hieronymum Vbalinum spectatæ integritatis virum, pijs tunc rebus Præfectum contendit, eumque de re totâ, quam animo agitabat, edoctû, impensè rogat, ut si quid opis, consilijque in eam afferre possit, haud abnuat. Tum multâ prece, votisque Deum sollicitat, obtestaturque, uti conatibus adsit, & tam salutaria cœpta suo numine, atque auxilio ad optatos exitus provehat. His peractis aliquot magnæ indolis Adolescentes, quos rerum cælestium apprimè studiosos noverat, in partem operis vocat, suoque illis consilio patefacto, rogat, ut subsidio venire, summq; studium, atque operam conferre velint: quibus fidem dantibus, ipse ne loquentem materia deficeret, eam singulis diebus semihoræ intervallo ex sacro aliquo codice evolvendo parabat, ac semper nonnullis ad beatitudinem, beatèque vivendum conducentibus monitis, vel sanctorum Patrum institutis, ac præclarè gestis instructus in colloquium ab epulis veniebat: idemque pro se quisque omnes, qui

cum

Alios in partem operis vocat.

cum eo Societatem coierant, conabantur. Igitur hac ope, præsidioque munitus ita negotium administravit, ut eventus vorum non æquaverit modò, verùm etiã excesserit. Et primùm quidem, si fortè a mensâ rediens in eorum cœtium, quibuscum conuenerat, incidisset, primus sermonem de rebus salutaribus inferebat, ceterique promptè, ut erat compositum, prosequerentur. Idque etiã maiori licentiã, ac libertate, ubi se ad inferiores, ac præsertim, simpliciores, quorum natura ductilis, & sequax, aggregasset: tunc enim dignitatis gradum, ut in alienam salutem impenderet, libens retinebat, solitus ceteroqui contemnere, nisi Numinis extollendæ dignitati supponendus foret. Si verò in superiorum, vel Sacerdotum agmen sese intulisset, ubi subsequi, non præire deberet; specie sciscitantis eorum super aliquâ piâ quæstione sententiam, materiam instituendi sermonis haud recusantibus suggererat: tamen si ipse Aloysij accessus satis, superque monebat, quâ de re esset toto congressus tempore differendum. Iisdem ferè artibus sodales reliqui eius consiliorum participes, in suo quisque conuentu, rem gerebant: breuque studijs, vitibusque collatis eò progressum, ut magnum in Universâ Domo Divinæ Caritatis incendium fuerit

Cum inferioribus dignitate salubriter tinct.

Magnū his sermonibus tota domo caritatis incendium excitatum.

fuerit excitatum . Bis centenos haud minus ex nostris eâ tempestate in Collegio Romano cœsos fuisse tradit Cœparius, quos sibi compertum narrat, cum in plures cœtus divisi per hortum, seu porticus, laxato silentio inambularent, omnes de rebus ad æternam salutem spectantibus solitos fuisse disputare ; idque tam studiosè , ac seriò , ut non ad animos curis, laboribusque levandos, verùm Divinis sermonibus exercendos conuenisse viderentur : tametsi ipsa illa exercitatio suæ iucunditatis fructu , & sibi , & ceteris curis haud exiguo levamento foret . Hinc si quis fortè casus eam collocutionem aliquando sustulisset , ægrè omnes , quasi necdum resectis viribus , ad studiorum contentionem sese revocabant. Iisdem planè sermonibus domo deambulatum egressi , iisdem cum a studijs feriatum suburbanum peterent , oblectari solebant : quo tempore haud grave erat ceteris villæ oblectamenti carere, propterea quòd experimento didicerant , eiusmodi illud esse , quo fruebantur, ut ipsâ ceterorum inopiâ , & contemptu aleretur , & cresceret .

Hoc tamen de Divinis rebus colloquendi studium nunquam illustrius se protulit, quàm cum autumnalibus ferijs, qui litteris in Collegio Romano operam dabant pro consuetudine in Tu-

scula-

Omnes de rebus familiaribus post cibum colloquuntur .

Idè faciunt deambulatum per Urbem egressi : idem & rursum .

Idè etiam in Tusculano secessu .

seulanum secederent. Illuc enim discedentes
 pium aliquem libellum deferre soliti erant, quæ
 cum domi privatim evolverent, sententias ali-
 quas, vel Sanctorum Virorum illustriora facta
 memoriæ mandabant, ut ea deinde in commu-
 ne conferrent: tum bis in singulos dies, semel
 benè manè, iterum devexâ iam die in proxi-
 mos colles turmatim egressi, ubi locus aliquis
 ferendis aptus sermonibus in conspectum veni-
 ret, eò conuolare, & considerare universi, &
 quid quisque lætitaverit in medium proferre:
 mox, quibus in promptu esset, plura in eam,
 sententiam eloqui, interpretari, disserere: in-
 de omnes quàm maturum, tam dulce, ac sua-
 ve gaudium, quòque minùs effusum, eò ube-
 rius percipere.

Quia verò e Divino Verbo Divinum oriri
 Spiritum, atque Amorem necesse est; verbum
 autem in nostrâ mente non secus atque in Di-
 vinâ, dicendo, ac loquendo progignitur; hic
 tam assiduus, atque ad universos pertinens de
 Deo loquendi usus, tantâ omnium mentes Nu-
 minis opinione, & caritate opplevit, ut ea-
 domus omnis cælesti quodam igne feruere, at-
 que adeo conflagrare videretur. Mirum cun-
 ctos pietatis studium, atque ardor inuaserat
 adeo, ut aliud iam nullum inter eos nisi de
 vir-

virtute certamen esset : & si quis litterarum amor supererat, omnis ex Dei caritate succensus in Dei caritatem abierat, cunctis Divino Numini prædicando unice studentibus. Id verò totum uni Aloysio a gravissimis Patribus, qui & coram aderant, & rerum pars magna fuerant, acceptum referebatur. Ille tamen haud contentus tam præclarum opus instituisse, frequenter adesse, atque urgere minimè cessabat: quippe ubi aliquem ex tyrocinij Domo recentem in Collegio Romano animadverteret, ad eum sese studebat adiungere, eique significabat, si ad pietatem progredi sententia esset, non defuturos, qui eodem cogitantes comites se illi libenter adderent: quorum etiam nonnullos, dum ceteros usus doceret, editis nominibus indicabat: tum eos seorsum commonebeat, ut sese tyroni faciles darent, & necdum occupaturus suas in partes traherent. Iam verò si quando juniorum quempiam a rectâ virtutis viâ nonnihil deflexisse cognoscere; sedulo id operam dabat, ut in meridiano, ac vespertino congressu illi sese coniungeret, eiusque sibi voluntatem obsequio, & comitate paulatim conciliaret: quò in familiaritatem receptus ad opportunas monitiones aditum apertum haberet: has verò tantâ suavitate, ac dexteritate adhibebat, ut

fine

Recentes a tyrocinio sibi conciliat.

Aberantes in viâ virtutis suaviter revo- cat.

sine vulneris sensu saniem si qua esset, quodammodo produceret. Ita cum eo tandiu versatus, dum ad severiorem disciplinam revocasset, sensum ab illo secedebat: eoque interim reliquis, quibus eadem mens, idemque propositum, commissio, ad alium curandum pari morbo tentatum aggrediebatur. Atque hanc arte pluribus ad virtutis studium traductis, magnam tandem domo Supernarum rerum cupiditatem excitavit.

Quamobrem omnes eius admiratione tenebantur: certatimque studebant, cum sermo de illo incideret, cuncta in eum laudum ornamenta congerere, eo praesertim nomine, quod unus adolescens tot gravissimorum Patrum, quae mallet, animos flecteret: ijs duces, cui longo intervallo aetate, atque ordine praerent, sequi non dedignantibus. Summa erat eius apud omnes existimatio, eam item sibi gratiam morum suavitate collegerat, ut aequae iuniores, ac Patres sese cum illo, ubi copia fieret, libentissime congregarent: quemadmodum pluribus in locis testatum reliquit eius Vitae scriptor Caeparius. Quod notatum velim ab ijs, quibus, cum proclive sit rerum gestarum historias de suo comminisci, saepe excidere memini, rigidiore Aloysij mores fugare, non alligere

Gravissimi
Patres du-
cem ado-
lescentem
sequi non
dedignantur.

Calumnia
nonnullorū
est, Al:
sua morū
severitate
reliquos
fugasse.

Eutrapelia
suis salibus
reliquis
virtutes cō
dit, & con
tinet.

Lepidas
narratio
nes nſur
pat, ut viā
ſternat ad
ſalutaria.

cere solitos, suos ad familiarem usum, & consuetudinem æquales: idque ab ijs dictum crediderim, ut honestam aliquam propriæ libertati, ac licentiæ causam obtendant, haud veriti detractâ aliorum gloriâ suæ accessionem facere, & quodammodo mordendis alijs enutrirî. Ceterum qui fieri poterat, eum, in quem exornandum omnia naturæ fortunæque munera, omnes Divinæ munificentiae gratiæ confluxerant, cunctis longè gratissimum, ac iucundissimum non fore? Nec enim credibile est, virtutibus omnibus præditum Eutrapeliæ condimento, ac sale, sine quo virtutes reliquæ diffluunt, caruisse: quod & manifestè comprobatur idem Cæparius: nam gravis licet (ut is Author est) & cum res postularet, ad severitatem pronior; noverat tamen suam defatigato animo quietè, quæ ex gaudio constat, permittere, seria in loco iocis, facetijsque laxando. Ita cum in reliquorum conuentum post epulas veniret, totus posito supercilio, atque exporrectâ fronte, ad hilaritatem compositus, omnem sermonis austeritatem aspersis salibus mitigabat. Nonnunquam narrationes memoratu lepidiores exponebat, quas tamen non modò gravitatis, & verecundiæ legibus adstrictas voluit, verum etiam ita comparatas, ut iucunditas omnis salubri-

libritati commendandæ famularetur, ac leu-
rioribus consilijs aures permulcendo cõciliaret.

CAPVT XIII.

*Clandij Aquar-vivæ iussu in Patriam
ad domesticas lites componendas
proficiscitur.*

Um hæc Aloysius in Colle gio
Romano benè, ac feliciter ge-
reret, sæva quædam in pater-
nâ domo coorta tempestas eius
prudentiam, operamque desi-
derans tanto strepitu evocavit,
ut non potuerit optimus Adolefcens, quin onus
subiret, ac de suâ quiete aliquid turbis dome-
sticis componendis impertiretur. Magnæ olim
Rodulpho Aloysij fratri cum Vincentio Man-
tuanorum Duce, ultra sanguinis coniunctione,
amicitiæ necessitudines intercesserant. Verùm
(quæ voluntatis humanæ volubilitas est, eodẽ,
quo ferebatur, impetu ad resiliendum, ubi of-
fenderit, abutentis) orta inter eos de heredi-
tate controversia, par odium ex ingenti amo-
re excitavit. Cum enim Horatius Gonzaga
Sulphu-

Causa re-
deundi in
patriam,
pax inter
fratrem, &
Matræ Du-
cẽ concili-
anda.

Sulphurinentium Dominus haud ita pridem Mantuæ extinctus Vincentium Ducem Sulphurini heredem, prætermisso Rodulpho (cuius imperio iure propinquitatis dominatus coaluisse debuerat) scripsisset, eoque nomine Vincentius oppidum occupasset; Rodolphus iniuriam sibi factam ratus, Cæsarem appellandum, cui vestigal id municipium penderet, eiusque fidem aduersus Ducis potentiam implorandam duxit; propterea Marthâ parente ad eum protinus allegatâ, coram illo actionem iniuriarum contra Vincentium Ducem instituit. Cæsar re accuratè perspectâ, expensisque contrariarum rationum momentis, causam Rodulpho non multo post tempore adiudicat; quod cum Dux acerbissimè ferret, incredibili dolore, ac stomacho aduersus Rodulphum exarsit: eoque tandem simultates, quâ veris, quâ falsis ultrò citròque criminationibus delatis, progressæ; ut nisi opportuno remedio obuiam iretur, brevis ingens aliquod erupturum incendium, non sine sanguine restinguendum, timeretur. Paciter eos conciliandæ, animisque ad pristinam concordiam reducendis frustra gravissimi, atque honestissimi viri desudarunt: in quibus Ferdinandus Austriacus Maximiliani Cæsaris germanus frater plurimum operæ, ac laboris posuit.

Gravissimi
Viri in id
frustra desudarunt.

fuit. Verum conatus omnes in irritum cessere, eò, ut fit, se magis obfirmantibus animis, quò pugna ex honestiorum affluxu clarior, atque honestior fieret. Ergo desperatis prope modum rebus, cum Eleonora Austriaca Vincentij mater, & Martha Rodulphi parens còcordiæ vehementer cupidæ unà essent, ac de eà firmandâ in commune consulerent; id in animum induxerunt suum; nullum dissidio modum futurum, nisi Aloysius pacis interpres, atque omnis controuersiæ arbiter interveniret. Is enim, & Rodulphum beneficio singulari Castilionensis imperij ad eum delati, & sanctimoniam famâ, ac veteri amicitiam Vincentium ita sibi devinctos tenebat, ut, quòcumque vellet, nullo negotio flexurus crederetur. Quare clâ filijs, litteris ad Aloysium datis, quo primùm in loco domesticæ res essent, accuratiùs edocent: tum etiam atque etiam rogant, ut, quando nihil omnino opis in aliâ ullâ re superesse videatur, ipse, quidquid authoritatis apud fratrem, ducemque cognatum habeat (habere autem haud dubiè plurimum) utriusque animis inter se, & cum Deo coniugendis interponere velit. His acceptis litteris, ut primùm se Aloysius in Patriam ad tumultus revocari sensit, alienari statim, ac refugere supra modum cæ-

R

pit.

Rebus desperatis Al-
evocatur.

Ut se in patriam revocari sensit, animo alte-
natur.

pit . Inde causa alienæ salutis obiecta scrupulū
 iniicit , qui terga iam dare parantem sustinens
 cogit rem paulò attentius reputare : ubi verò
 se inopem consilij contrarias in partes distrahi
 videt , humili prius obsecratione Divinum sibi
 Numen adesse precatus , ad Robertum Bellar-
 minum contendit , ab eoque quid in eâ re facto
 opus sit , diligenter exquirat . Ille consulto de
 more Numine præcisè respondit , Divinæ esse
 voluntatis , ut eat . Quare Aloysius tanquam
 oraculo editum putans , sibi in Patriam redeun-
 dum , ita Divino sese permittit arbitrio , ut quid-
 quid mandatum foret , omni æquitate ample-
 cteretur , parique studio perficeret . Interea
 Eleonora Austriaca cum Claudio Aquavivâ
 per litteras de Aloysio mittendo transigit , faci-
 lemque in vota habuit , ut cuius opinione Di-
 vinæ gloriæ datum censeretur , quidquid pro-
 batissima Fœmina , quæ in suis omnibus rebus
 Divinam gloriam sequebatur , postularet . Fe-
 riæ per id tempus autumnales in Collegio Ro-
 mano habebantur , ac per multi iuniorum , in-
 ter quos Aloysius , in Tusculanum requietis , at-
 que otij causâ secesserant . Eò Bellarminus re-
 pentè affuit , qui accersito Aloysio Claudij no-
 mine denuntiat , Romam quàm primum repe-
 tat , Mantuam inde , & Castilionem brevi cõ-
 cessu-

Bellarmini
 consulto
 lit, ei: a-
 ienti cun-
 dū acquir-
 scit.

Eleonora
 Austriac. a
 Claud. A-
 loy impe-
 rat.

cessurus . Ille omnibus euestigio relictis , tan-
 tumque moratus , dum sarcinulam suam com-
 poneret , ante quartam ferè horæ partem om-
 nibus valere iussis , sese itineri dedit . Gravis
 admodum , ac peracerba cunctis ea discessio
 fuit : & ut mutuis colloquijs longior aliqua mo-
 ra sine festinationis dispendio prorogaretur ,
 Vniuersi ad Villam usque Societatis , stadia
 inde ferè sexdecim viæ Romanæ adiacentem
 deduxere . Inde peractis salutationibus diversi
 Romam ille ire perrexit , reliqui desiderio tri-
 stes domum reuearunt . Erat in comitatu re-
 deuntium etiam Bellarminus , qui statim ab
 Aloysij digressu de eximijs quibusdam muni-
 ribus , quibus diuinitus fuerat cumulatus , sermo-
 nem instituit : eaque recensuit , quæ plurimum
 admirationis apud circumfusam affectatorum
 turbam habuere : parem præterea omnibus cu-
 piditatem iniecit , eius facta æmulandi , quem
 tantis laudibus tantus laudator efferret . Duo
 potissimum memoratu digna a sapiētissimo Vi-
 ro eo in itinere prolata , qui coram affuere ,
 litteris mandarunt . Alterum , quòd sibi per
 suasum diceret , Aloysium firmam , nec unqua
 interituram gratiam (quod nonnisi paucissimis
 ijsque insigni sanctitate Viris concessum) a Deo
 iniisse . Alterum , quòd non putaret , Angeli-

Vide obe-
 diētiam prò
 pituitudinē.

Cuncti eū
 itinere sta-
 diorū 16.
 comitatur

Laudatur
 a Bellarm.

Ab eodem
 ceterur in
 divina a-
 micitia cō-
 stabilitus.

Et par in
vita actu
Ang. doct.

co olim Doctore, cum idem esset ætatis, sanctiorem in vitæ actione formam fuisse eâ, quâ tunc Aloysius uteretur.

Viribus ob
inediã de-
fectus cor-
ruit.

Vbi ad Urbem peruenit, iussus est a Claudio Aquavivâ, salutatis ijs Ecclesiæ Purpuratis, quos sanguinis propinquitate attingeret, Mantuano sese itineri committere. Hic cum ad Hieronymum Roboreum venisset, & cum eo vario sermone multa differeret, congressu in medio, viribus ob inediã, animoque defectus coram illo repente corruit: quem cum illico affantes manibus sublatum ad Principis lectum, eo iubente, deportassent, nonnullis fomentis paululum recrearunt. Ut primùm verò restitui visus est, immoderatam eius austeritatem benignus Princeps increpuit, hortatusque est, ut deinceps modum aliquem vexando corpori statueret, atque in alienum famulum non tam imperioso sibi esse, nec tam crudeliter animadvertere, licitum crederet: haud enim correctione corrumpendum quidquid emendare in animo sit. Ille ad hæc leniter arridens, satis sibi certum ait, alienum quidem, sed Domino suo contumacem famulum sibi traditum corrigendum: illius nomine de eo ab se pœnas repeti: nec aliter contumaciam, nisi frangatur, emendari. Verùm res ad Collegij Rectorem

A Principe
ob austeri-
tatẽ incre-
pitus eam
modeste
tuctur.

rem

rem perlata, fuit in causâ, ut datus illi itinerris comes (is erat Frater quidam in domesticis muneribus adiutor) immodico eius ardori temperando præficereur: eâ nempe lege, ut Aloysius in rebus, quæ ad valetudinem pertinerent, sui arbitrij non esset, sed illi morem gerere, perinde, ut Rectori deberet: memor uterque propriæ conditionis in reliquis.

Fuit, qui proximè discessurum pluribus hortaretur, ut umbraculum ad defendendos solis ardores infirmo capiti exitiales secum deheret. Sed cum ceteris apud nos id moris non esse sciret, maluit caput suum mentis incolunitati devovere, quam mentis eiusdem integritatem in damna corporis redimenda prodigere. Ocreas induenti dictum est a nonnullis, qui aderant, eas cuiusdam Principis viri olim in usu fuisse: ille suspicatus sibi propterea attributas, haud æquis intueri oculis cœpit, atque in omnem partem versans causam detrectandi circumspicere videbatur. Quod ubi socius animaduertit; Redde, inquit, istas, quas tibi minùs aptè congruere intelligo: alias aptiores a Præfecto viatoris supellectilis referam. Itaque in secretum locum delatas, sat sciens Aloysium non re, sed titulo offensum, diversâ, quàm antea, ratione complicat, easdemque perinde,

Fratri laico quoad vitæ austeritatem subiicitur.

Umbraculum viatoris, ut nostris infirmis recusat

Ocreas renuit, quas Principis in usu fuisse intelligit.

ac novas ad Aloysium reportat: qui persuasio-
ne novitatis lætus confestim induit, delectoque
odioso nomine, æquus, ac libens retinuit.

Urbe excessit pridie Id. Sept. Anno a Virgi-
nis partu MDLXXXIX. Nunquam per id om-
ne tempus, quo in itinere fuit, statas preces
omisit, iisque persolutis vacuus, haud alium,
sive in viâ, sive in hospitij esset, nisi de verâ
virtute, ac vitâ post hanc futurâ, sermonem
habuit. Dicentem pedissequi arrectis, & cu-
pidis auribus assectabantur, eique perpetuò
adhærentes intimos sui animi sensus, ut consi-
lio aliquo iuvarentur, candidè reserabant: nec
iam seruitium coemptum reddere, sed volun-
tarium largiri videbantur. Senis ex itinere in
Collegium Societatis digresso non modò nulla
humanitatis, ac studij officia defuere, verum
tantum honoris, & obsequij delatum, ut Re-
ligiosa caritas luxu, deliciisque prope corrupta
speciem illi aliquam servilis asensationis præ-
beret: quare sedula nimis officia perosus, nec
pedes sibi ablui, uti mos est aduersus peregrè
venientes, nonnullis id certatim conantibus, per-
misit, nec obsequium ullum sibi gratum accidere
satis apertè significavit. Die insequenti Florentiâ
profectus eam civitatem suâ vitæ sanctioris pa-
rentem, ut nuncupare solebat, postliminio re-
vise.

In itinere
absolutis
precibus
tempus re-
liquū in-
struendis
pedisse-
quis da-
bat.

Senis pe-
des sibi de-
more ab-
lui recusat
ceteraque
officia, ut
adulato-
ria despi-
cit.

visere summoperè gavissus est . Ibi patrio ve-
luti spiritu recreatus, sacris nimirum illis Ædi-
bus adeundis, ubi novam se concepisse vitam
meminerat, Bononiam contendit: quò cum
peruenisset, atque ad Collegij ædes adesset, cõ-
tinuò Patres universi obuiam venienti descen-
dere, inque eius amplexus ruere, ac peraman-
ter salutare, ut cuius integerrimos, ac suavif-
simos mores pridem Fama vulgaverat: nec diù
cunctatus, quæ illa amplè licet, ac magnificè
iactarat, vera præstitit, eiusque amplificatio-
nes implevit: nam inutilibus officijs illicò amã-
dari iussis, de Deo, ac Superis agere instituit,
eo pietatis sensu, atque ardore, quem nec pro-
dere expertes, nec cælare compotes valent. Fa-
cta præterea cum dictis minimè discrepabant:
cuncta siquidem summam, quam rumor spar-
ferat, sanctimoniam redolentia. Diem unum
Bononiæ substitit: quo spatio cum Collegij Re-
ctor ad celebriora urbis loca deducendum sa-
cræ Ædis Custodi tradidisset; Aloyius (cui
nihil magnificum, ac mirabile præter Deum,
divinaque) socium rogat, ne se in alia loca
perducat, præter ea que Numinis præsentia, &
priscis essent religionibus augustiora. Itaque
Fratre obsecundante effectum: nam uno, aut
altero Templo ex sanctioribus, magisque reli-

R 4

giosis

Florentiã
ut sanctio-
ris vite pa-
rètè latus
revisit.

Vix domũ
gressus de
divinis re-
bus sermo-
nem insti-
tuit.

Bononiæ
nihil, nisi
sacras ædes
inuisit.

Letus cō-
tēnitur a
tabernario

giosis adito, in ædes remearunt. Bononiâ re-
lictâ Mantuam discedit: quo in itinere, cum ad
hospitium in agro Ferrariensi positum divertif-
set; Tabernarius unum illis cubiculum uno le-
ctulo instructum attribuit, socioque neganti
moris esse nostrorum, lectulum habere commu-
nem, alterumque, ut daret, omni studio ab eo
contententi, responsum est, paucos totâ do-
mo lectos superesse, quos nobilibus viris fortè
superuenturis seruari necesse esset. Quod ubi so-
cius audivit, irâ vehementer exarsit, atque
ad Aloysium conuersus; Iste, inquit, nos
inter rusticos deputat, quando cubi-
lia negat nobilibus a seruata.

Cui Aloysius mirâ tran-
quillitate subridens;

Dolendum non

est, inquit,

inter

pauperes ab alijs censerî,

quorum in ordinem

nos ipsi, nuncu-

pato voto,

conieci-

mus.

CAPVT XIV.

*Negotium, cui venerat, prosperè
conficit.*

Antuæ salutatâ Eleonorâ Du-
ce (quæ quàm gratus eius sibi
aduentus accidisset, longis cū
eo collatis sermonibus decla-
ravit) Castilionem proficisci-
tur : unde cum propiùs abes-
set, hominem indigenam fortè occurrentem,
mittit, qui Rodulpho fratri se prestò esse de-
nunciet. Ille oppidum ingressus obuios quos-
que hac de re monet : & , ut nihil est lætâ Fa-
mâ loquacius, celeriusque, euestigio Aloysium
adesse, domos universas, ac penetralia perua-
sit. Quare incredibilis ex omni ætate, sexu,
atque ordine multitudo venienti obuiam effusa:
& quos inualetudo, aliave id genus causa do-
mi teneret, limine, ac fenestris obsessis illum,
opperiebantur. Vbi ingressus auditus; omnis
inuistatæ lætitiæ significatio extitit. Cuncta
enim statim arcis tormenta displosa : æra e tur-
ribus, templisque pulsata : tubæ item, ac tym-
pana increpuere : omnia denique ingens gra-
tantium

Festius
Al. Casti-
lionē in-
gressus.

Etiã flexo
poplite re-
verētia ad-
hibetur.

tantium clamor opplevit. Quin etiam eò amo-
re, ac veneratione progressum, ut prætereun-
ti positis genibus reverentia adhiberetur. Qui-
bus honoribus pudentissimus Iuvenis haud levi-
ter offensus, Rodulphi Principis in conspectum
igneo flagrans rubore peruenit. Vbi tamen
maiores alij a Germano, & ceteris domesticis
habiti eum honores exceperere; sic ut quidam ex
aulâ etiam Excellentiã titulo, quo olim soliti
erant, compellarent. Quâ ex re intimis planè
sensibus angebatur, quandam in eo sacrilegij
speciem detestatus, quod honores Deo pridem
dicatos resumeret. Proinde, si integrum illi fo-
ret, nec secus in mandatis haberet, fraternas
ædes tanto peruias vento vitasset, humili quo-
libet præoptato tugurio, quod eiusmodi mole-
stissimæ auræ minùs esset expositum.

Antiquo
excellentię
titulo cõ-
pellatur.

Honores
abhorret,
& vitare
cupit.

Postridie eius diei ad Matris (quæ duodecim
inde passuum millibus absens cognito Aloyij
aduentu statim redierat) domum ire perrexit:
quam ingredienti nova rei species, eadem &
nova ruboris materia obijcitur: nam Parentem
in genua provolutam, pronâque usque in ter-
ram fronte venerabundam offendit: quæ dein-
de surgens ne osculo, amplexuque natum exci-
peret, uti maternus suaserat amor, religiosus
quidam metus, ac reverentia prohibuit. To-
tum

A matre
genibus ni-
xa excipi-
tur.

tam illum diem mutuis cum eâ sermonibus duxit: quibus cum socius initio interesset, veritus ne Matri libertatem suâ præsentiam adimeret, sensim sese inde subtraxit: tum multò post regressus eos curuatis genibus orantes deprehendit. Rogatus verò ab Aloysio (cui minùs ea discessio placuerat) quâ ob rē, se unâ cū Matre relicto tacitus evasisset; materni solatij iustam ab se rationem habitam dixit, quod valdè dilutum iri crediderat, si arbiter arcana consilia pandi inhiheret: cui responso satis prudenti, ac probabili Aloysius nihil contra locutus, acquieuit.

Interea dum Castilione de dissidio Fratrem inter, ac Ducem uberiùs edocetur, mirum quantum, prout sese daret occasio, omnibus ad virtutem exemplo, atque incitamento foret. Per publicas vias haud unquam rhedâ vehi sustinuit, quamvis illa pedibus euntem Fratris iussu ponè sequeretur. Proinde nudato semper capite incedere cogebatur, ne salutantium aliquem non officiosè resalutatam omitteret. Omnes hilari vultu, ut blandissimè poterat, appellabat, solitus perinde inferiores, ut superiores (in quorum ordinem voluntariâ sui demissione cunctos evexerat) obseruare. Nullum ex domesticis seruitijs in usus suos evocabat: sed, si cuius rei

Virtutis
exempla
Castilione
edita.

Pedes repu-
diato cur-
ru incedit
& capite
semper a-
perto.

Domesti-
cis famulis
nō utitur.

rei

rei egens fuisset, vel socij ministerium deprecabatur; vel, quæ usitata magis illi consuetudo fuit, haud imploratâ ullius ope, expectabat, dum alij indigentiam deprehensâ, ultro suam operam

Lectulū sibi suis manibus sternit.

exhiberent. Sternendo lectulo suis ipse manibus utebatur, etiam socio repulso, ad cuius tamen stratum componendum sæpius accurrebat, atque universè quò magis alienis utilitatibus seruebat, eò minùs alios inferuire suis patiebatur. Quin etiam nec liberalitatem ultro

Hybernas vestes a matre exhibitas respuit.

exhibitam sine delectu admittebat: nam quod ad vestitum attinet; neque frigorū vi, neque ullis seu rationibus, seu maternis precibus adduci potuit, ut quidquam e paternâ domo oblatum, ac prope obtrusum acciperet: sed hyeme mutari vestimenta cogente datis Collegij Brixiensis Rectori litteris, quibus de suâ, socijque indigentiam certiore faceret, ab eo quæcumque utrique usui forent, obtinuit: trita tamen, atque ab alijs usurpata: nam integra, recentiaque omnino repudiavit. Curaverat per id tempus Mater, ut interior ex lanâ thorax hybernis par frigoribus illi conficeretur: sed cum eum Aloysius constanter abnueret, quòd religiosa paupertas profanis vestibus haud sibi congruentibus algeret, non incalesceret; illa socio persuasit, ut Aloysium imperio ad eum

Interiorē thoracem imperio adactus accipit.

tho-
luce
aggr
illud
datu
non
dece
no su
peric
bens
Socij
detrū
susce
tea r
novis
domi
adeo
esse,
fari
cum
aliqu
lariu
Rod
neri
bicu
larer
Quo

tho-

thoracem induendum adigeret. Itaque primâ luce Aloysium, antequam lecto surgeret socius aggreditur, ac velle se, ait, ut tegumentum illud eâ tempestate pernecessarium accipiat: datum siquidem eleemosinæ gratiâ repudiare non studium esse paupertatis, sed odium: nec decere famulum munera non sibi, sed Domino suo missa reijcere. Aloysius audito socij imperio, atque eleemosinæ nomine, tegimen libens accepit, gestavitque deinceps. Eâdem Socij autoritate compulsus aliquot sudariola, detritis quæ Româ aduexerat, a Matre oblata suscepit: quæ ceteroqui obfirmato animo antea renuerat, emendatis contentus magis quam novis. Ad extremum nihil sibi penitus in eâ domo licere voluit, tamque verecundè, atque adeo timidè in cunctis sese gessit, ut peregrè esse, ac mendicare, non in domo patriâ versari videretur. Quò maximè pertinet, quòd, cum Rodolpho Principe conuento ob negotiū aliquod opus haberet, mos illi erat, Cubicularium adire; & siquidem ex eo cognosceret Rodolphum occupationibus distineri; ne moneri quidem Principem patiebatur; sed pro cubiculi foribus cum ceteris, qui admitti postularent, temporis opportunitatem expectabat. Quod officium longè gravius Rodolpho, ubi

Item & sudariola,

Vide verecundiam, qua erga Rodolphum utitur.

cogno-

cognoverat , quàm Aloyfio erat .

Solitudinis amantiffimus , ut cum maxime , hic fuit : quò enim aviæ ftrepitus maior , eò fola , ac taciturna in loca libentius fecebat .

Quotidie
3. horarū
fpatio clau-
fus rebus
Divinis va-
cat .

Temporis
pretium
unde ?

Quotidie noctis initio trium horarum fpatio additus in cubiculo , nulli , præter Deum , ac Superos , fui copiam faciebat . E subfecivis temporibus momentum nullum perire patiebatur , probe tenens , quodlibet fat eſſe æternitati cõparandæ : ſed ſimul aliquid otij offerebatur , precibus dabat . Conſueta verò ſeu mente , ſeu voce precandi tempora alijs negotijs haud unquam condonabat : gravioribus tantummodo , quæ cunctationem non reciperent , commodare ſolitus , primo quoque tempore recuperaturus . Feſtis diebus mos illi erat principem loci *Ædem Sanctis Nazario , & Celſo dicatam* , celebrare , ut ibi & rei Divinæ intereſſet , & caeleſti Epulo reficeretur : quo in loco , cum ingens ad eum viſendum populi concurſus fieret , nonnulla cupido cepit verba e ſuperiore loco faciendi , quibus ad vitam rectè iſtituendam concionem hortaretur : ſed ratus curationem haud proceſſuram , niſi a Capite , unde mala omnia depluerent , initium duceret ; germani Principis affectibus medicinam faciendam ceſſavit , antequam ſubiectos populos curare aggere-

dere-

deretur. Quare longos cum eo sermones habuit, multumque insticit, ut in tantâ licentiâ modum tenere, & cupiditatibus frena iniicere edoceret. Quid verò cum eo præstiterit, inse-
quens caput palàm faciet. Interim ceteram turbam, quam non ratio, sed sensus ducit, exemplo instruere maluit: quo scilicet, veluti manu Cæli semitam indicante, etiam qui verba minimè noruat, facilè edocentur.

Exempli,
ut picta
manus, Cæ-
li viâ ru-
diores edo-
cet.

Postquam verò consilijs universis, quæ restin-
guendæ discordiarum flammæ opportuna cre-
didit, satis sibi videbatur instructus; Mantuâ
ad Vincentium Ducem contendit, ut cum eo
susceptum pacis negotium ad exitum perduce-
ret. Tempus omne, quo in eâ Vrbe morari
compulsus est, dum id, quod venerat, transi-
geret, in Societatis ædibus fuit. Vbi tam illu-
stria dedit virtutum omnium documenta, ut
cuncti eius Collegij Patres mirum in modum se
illius aspectu ad pietatem non inuitari modò,
verùm incitari, atque abripi faterentur. Ani-
mo semper, ac mente erat in Deum, quem
coram adesse reputabat, intentâ: eumque vul-
tus nitorem præstantis sanctimonix indicem,
veluti ex Divini fulgoris repercussu, contraxe-
rat; ut quoties reliqui in illum oculos conijce-
rent, Sanctissimum Antistitem Carolum Bor-
romæum

Quendam
vultus ni-
torè, qui
olim in Ca-
rolo Bor-
romæo præ-
ferebat
videtur.

Domesticā
parænesim
non Sacer-
dos habet.

romæum, simili olim fulgore micantem, in-
tueri redivivum putarent. Inde Prosper Ma-
lavoita, qui Mantuano Collegio eo tempore
præerat, domesticam parænesim octavo quo-
que die apud nostros haberi solitam Aloysio
necdum Sacerdoti præter morem demandavit.
Noverat enim Vir prudentissimus, juvenilem
ætatem ad bona, quibus ipsa affluat, contem-
nenda adhortantis, addituram orationi pon-
dus, non detracturam: longamque diem eate-
nus authoritatem, quatenus experientiam, af-
ferre: hanc verò Aloysio in rebus Divinis, ma-
ximam esse: proinde id illi daturam authorita-
tis, quod interdum a serâ ceterorum ætate fru-
stra expectaretur. Paruit igitur Adolefcens, &
trepidè licèt insuetum onus susciperet, ijs verbis
assumptis: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis
in vicem, sicut dilexi vos*; tanto Divinæ carita-
tis ardore ad mutuam omnes benevolentiam
hortatus est, ut non suadere, sed afflare quo-
dammodo caritatem videretur.

Io: 15: 11.

Primo con-
gressu Mā-
tuanū Prin-
cipem ad
cōcordiam
flectit.

Antequam Mantuanorum Principem conve-
niret, & ad concordia cum eo consilia ingre-
deretur multâ, atque humili prece a Deo illam
orasse scriptores docent, exorasse autem docuit
eventus: nam ut primùm Principem adiit, eo
suis verbis perduxit, ut quidquid postulatum
vene-

venerat, facilis ille, libensque concederet: quare is unus congressus, qui ceteroqui sesquihore spatium non excoessit, sat longi temporis controversias diremit. Prodigij simile omnibus visum, cum, qui tam acerbis, ac pertinacibus odijs Rodulphum insectabatur, ut nullius auctoritatis vi ad ea remittenda dimoveretur; paucis S. Adolescentis verbis permotum, illico posuisse, omnisque iniuriæ obliteratâ memoriâ æmulum in veterem gratiam restituisse. Nec Aloysij cum Rodulpho maior, quàm cum Duce, propinquitas vim eius dictis minuere valuit: namque Vincentio Duci inimicè cognita, respectaque eius integritas, privati in domesticis studij suspicionem omnem ademit. Fuit qui saltem Vincentio author esset, ut quando reconciliandæ cum Rodulpho gratiæ consilium obfirmatum haberet, curaret, ut id non uni Aloysio datum crederetur, ne quibus negatum fuerat, offensionem esset: proinde Aloysium datis verbis tandiu duceret, dum Principes viri, qui antea deprecatores accesserant, habitam quoque in eâ re sui rationem, persuasum haberent. Ad hæc Vincentius eiusmodi responsum dedit, quo satis luculenter ostenderet, ab se pluris unius Aloysij benevolentiam, quàm complurium Principum virorum gratiam fieri,

S

atque

Vincentius
Dux Al:pa
sâm conce
dit quod
multis Dy
nastis nega
rat.

atque huius iacturâ illam benè redimi credere.

Egit insuper per litteras Aloysius, ut Rodolphus illata sibi contra Ducem crimina scripto dilueret, sic prorsus, ut suspicionis nihil reliquum fieret: quo peracto, Castilionem regressus Rodolphum Mantuam perducit, sistitque

Pax inter
Principes
componi
tur.

Vincentio Duci, qui datâ dexterâ fidei, ac benevolentiaë argumento, eum perhumaniter, ac perofficiosè acceptum mensæ adhibet, totumque diem varijs ad id institutis oblectamentis detinet, tantâ familiaritate, & coniunctione, ut non alijs indicijs fuisse vulgus, & coaluisse nosceretur, nisi ex maiori inductâ duritie, ac iuncturaë firmitate: quod totum ad Medici peritiam referendum. Sub idem tempus Sulphurini oppidum, eiusque agrum Dux in Rodulphi potestatem restituit, omni suo iure, si

Ad mensâ,
& oblecta
mentâ inui
tatus rece
dit.

quod esset, in eum transcripto. Voluit etiam, Aloysium eo die voluptatis illius fructum capere, cuius ipse sator exiterat: proinde ad epulas inuitavit: recusantem verò saltem, ut

Comædiæ sublatâ mensâ futurâ adesset, rogare vel serio, vel ioco institit: cui ille arridens, suo id socio minime probatū iri affirmavit, petitâque abeundi veniâ discessit.

CA.

CAPVT XV.

*Alias domesticas tricas summa dexteri-
tate expedit, ac Mediolanum pro-
fectus, præclara suæ virtu-
tis monumēta relinquit.*

Er hæc eadem tempora Rodul-
phus Aloysij frater gravi in-
vulgus concubinatus infamiã
flagrabit: propterea quia cum
Virginem quandam loco haud
ignobili natam, sed illi longè
imparem, diu deperisset; ut genio citra Nu-
minis offensionem indulgeret, suumque amorem
cum Divino conciliaret, legitimo secum matri-
monio, sed occulto iunxerat, ne scilicet nota,
aliqua familiæ iniusta materiam sermonibus, of-
fensionibusque suggereret. Quod tamen contra
accidit; nam cum coniugij iura laterent, &
coniugialis benevolentia, ac familiaritas palàm
esset, suspicio fuit, puellam a Rodolpho post
vim semel illatam in concubinæ locum retine-
ri. Quæ opinio ceteroqui falsa, cum temeri-
tatis a compluribus veritatis indicijs absoluere-

Rodolph.
cōcubina-
tus inf-
mia labo-
rat.

§ 2 tur,

Al: ad eius
emendatio-
nem adhi-
betur.

tur, ita Castilionis oppidum oppleverat, ut etiam in Marthæ Parentis animum æquè ceteroqui pium, atque ad alienam impietatem credendam difficilem irrepserit. Itaque Mater Aloysij in Rodolphum auctoritatem sæpius experta, illum rogat, ut si quâ viâ, ac ratione id possit, tantas sordes è germani Principis ædibus (ne veluti e sublimi in subiectas domos defluerent, quæ pravi exempli vis est) moliat, abstergere: facile enim scelus sibi populos subijcere, si cum Principe sedeat in throno: nec esse, qui sibi licere non putet, quod legis latorem patrare conspiciat: aut certè spem impunitatis scelerum obstetricem non defuturam, ubi pœnas exigat, qui dare deberet, & cui puniri scelera displiceat. Negotium ille sine morâ suscepit, aditoque Rodolpho quantâ maximâ potuit contentione hortari est aggressus, ut quam rebatur pellicem domo exigeret, seque eâ peste, ceteros contagione liberaret. Rodolphus tamen si certus id flagitij, cuius in simulabatur, ab se procul esse, veritus tamen ne ad unius ficti sceleris simulacrum vera permulta ederentur; quemadmodum ad unum pictæ domus exempli multa ædificia consurgunt; anceps quid agat, spatium sibi ad deliberandum postulat, illud interrim affirmans, se fratris consilia, austeriora licet,

Ficta sceleris
ra veris in
exemplo pa-
ria.

licet, non improbare : tempore durissima quæ-
que emolliri , maximèque acerba mitescere : ab
eo spem esse quidquid nunc præproperè deside-
retur , allatum iri , tutòque venturum,quod cū
periculo festinaret .

Interea Aloysius Mediolanum studiorum,
causâ secessit : ubi , cum de more omnibus exē-
plo clarissimum ad virtutem lumen præferret ,
hoc in primis memoriæ proditum ; quòd cum
ad eum pro sacræ Eucharistiæ munere , grates
Numini agentem Ianitor festinus venisset,atque
in aurem dixisset, Castilione Rodulphum Prin-
cipem adesse, qui cum suo comitatu eum ad ia-
nuam expectet ; S. Adolescens nullo homini
responsò dato , binas haud minùs horas eodem
loco pronis genibus hæsit , ac tum demum sese
hospiti germano dedit . Ex eo autem liquidò
didicit , sceminam illam, cuius consuetudo vul-
gò malè audiret , legitimè coram Parocho, at-
que arbitris sibi nuptui collocatam : cælatas ve-
rò ab se nuptias , ne generis discrepantia co-
gnatos Principes offenderet . Lætus fuit supra
modum Aloysius , ubi intellexit , eo in loco a-
pud fratrem animi integritatem haberi,ut san-
guinem , quàm mentem , fædatum mallet : sed
quìa rem valde perplexam , ac magni cõsiliij ef-
fe sensit ; Fratris permissu doctissimos quosque

Monitus
expectari a
Principe bi-
nas horas
preces pro
ducit.

e Societate Viros, etiam qui Romæ degerent, per litteras consuluit; quodnam in eâ re Christiani hominis officium esset. Responsum fuit, Matrimonium omnino vulgandum, ne, si lateret, suspitioni pellicatus magno cum publica honestatis detrimento, locum daret. Hoc accepto responso Castilionem ad Rodolphum, eodem iam regressum, properat, eumque graviter monet, ne ut inualidas hominum iras, ac propè sagittas parvulorum deviet, fulmina Dei Præpotentis incurrat: ceterum sibi curæ futurum, cognatos Principes delinire, ut factum non improbent, quod supremo rerum Domino probari intelligerent: interim hunc placatum ipse efficiat, elutis sacrâ Exomologesi vitæ superioris maculis; quò propitio, ac faventi Domino oblectandantes famuli se quoque placatos præbeant. Suas uterque partes egregiè peregit, ac brevi omnia e sententiâ, Deo benè iuvante, cessere: nam Aloysius datis ad Mantuanum Ducem, item ad binos de gente Gonzagâ Pontificis Maximi Purpuratos, ac ceteros eiusdem familiæ Principes, litteris, tam multa, ac valida argumenta congescit, ut ex omnibus pacatas, amicasque responsiones elicuerit. Cuius id in primis argumento, quòd eius Patruus Alphonsus Gonzaga, quem iratum præ ceteris

Rodulphi
fratris per
suasione
matrimonii
vulgat

verebatur, fortissimi Castri Godefridi, quod eius imperio suberat, Rodulphum haud ita multo post decedens heredem instituit.

Germano in hunc modum ad saniora consilia revocato, ac veluti emendatâ capitis valetudine, ceteris reipublicæ membris aliquam pro suâ facultate medicinam adhibere non renuit. Rogatus enim a Marthâ parente, ut de rebus ad vitam futuram pertinentibus concionem haberet; in *Æde* sodalitatis, cui a *Disciplinâ* nomen, magnam hominum vim gravi, & copiosâ oratione ad bonam mentem hortatus est: & ut quam primùm factæ sementis fructum aliquem decerperet, ad Eucharisticam cœnam in crastinum paratam (qui dies Dominicus in exitu *Baccaniorum* erat) populum conuocavit: fuitque tanta frequentia, isque in omnibus ardor, ut noctem illam insomnem Sacerdotes complures audiendis Confessionibus ducere cōpuli fuerint. Die insequenti Aloysius sacro administrare, cunctisque ad Eucharisticâ mensam accedentibus poculum ori abluendo porrigere voluit: inter quos fuere Martha parens, Rodulphus frater unâ cum coniuge, alijque ex auâ permulti, qui deinde universi tempore pomeridiano, ut sacrâ *Cathechesi* ab eo imbuerentur, eodem loci rediere: eaque omnia

Concionē publicē habet.

In exitu *Baccan.* populum ad sacram cœnam inuitat.

Post meridiē Christiana doctrina eundē imbuunt

Aloysius mirâ animi alacritate , parique ceteris ad pietatem exemplo gessit .

Manus præ
frigore sâ-
guine fluë
tes renuit
fovere .

Remissas
corporis
pœnas cu-
mulatè re-
stituit .

etiam si
ad 3. 511
-no an-
-no an-
-no an-

Rebus Castilione compositis , Mediolanum repetit : quo in itinere cum ab summâ , ac frigidissimâ hyeme manus illi intumuiscent , adeo abruptæ sanguinem darent ; nunquam adduci potuit , ut Chyrothecas , aut villosum aliquod tegmen illis fovendis admoveret : sed solatium haud vulgare erat , nonnihil ex eo sanguine Christi causâ emittere , quem totum eius gratiâ profusum iam pridem maluisset . Postquam ad nostrâ orâ ædes peruenit , vix dum ab itineris lassitudine recreatus , consuetas corporis pœnas , quas aula , ac negotia remiserant , adiunctâ etiam accessione , revocavit : ita enim pœnarum scis diu tolerata exarserat , ut modum nullum ipsi ab se deposcendis , nisi imperio coactus , faceret . Vbi primùm per eos , quibus suberat , licuit , in obsoletâ , ac fœdum in modum discissâ togâ triclinium ingressus , omnium conuivarum in conspectum venit : seque palam culpâ um omnium reû agens , pœnas nonnullas , prout iustus fuerat , dedit . Vigebat eâ maximè tempestate in Collegio Mediolanensi religiosa Societatis disciplina : omnesque propterea quo studio instituti leges , eodem Aloysium illarum omnium veluti paradigma amplecteban-

bant
Soci
rebu
tam
gene
ire ;
ctis p
non
tiam
ret.
aut
mun
rent
cum
eode
vis ,
quò
mæ
aure
repe
quis
adit
aliâ
pro
diu
bita
indu

bantur: mutua quoque erat Adolescenti erga
 Socios voluntas, quâ fieret ut quibuscumque
 rebus posset, eorum salutem, ac beatam vi-
 tam procuraret: quia verò gregario hominum
 generi nihil utilius, quàm illi ad virtutem præ-
 ire; studium in id plurimum contulit, ut cum
 ceteris præluceret exemplo, ac virtutis semitam,
 non modò quæ nam esset, eundo, verùm e-
 tiam, quàm non ardua, festinando significa-
 ret. Ac primò quidem nullius rei vacationem,
 aut immunitatem unquam tulit: sed onera cõ-
 munitate, ut quæ multorum humeris incumbe-
 rent, haud gravatè ferenda censuit: proinde
 cum alijs in gymnasium venire, contubernalem
 eodem in cubiculo habere, ministrare conui-
 vis, ceteraque domestica munera eò alacriùs,
 quò graviora essent, obire. Summam D. Tho-
 mæ Aquinatis paulò elegantius compactam,
 aureolis etiam inuolucris opertam in conclavi
 repererat: certus autem, non eo nitore reli-
 quis tradi, mirè tristatus est, Rectoremque
 aditum supplex, ac fufis lacrymis rogat, ut cū
 aliâ magis tritâ, ac religiosam paupertatem
 proficente commutaret: ijsque in precibus tan-
 diu hæsit, dum ob Evangelicam illam impro-
 bitatem, quâ preces Christus probari voluit,
 indultum est quod poposcerat. Impetravit e-
 tiam

Ceteris ad
 virtutem
 exemplo
 præit.

Nulla cõ-
 munitate
 onere eximã
 sustinet.

Orum a studijs in culinæ, ac triclinij ministeria impendit

Triclinij mēsas varijs cœlitū nomini- bus distin- guit .

Gaudet in cunctis reptare, ne cadat .

tiam , ut , siquid otij a studijs interdiu esset , in adiuvandis culinæ , ac triclinij Præfectis exercere liceret : quare illis aquam , ligna , sarmen- ta comportare , ornare conuivium , patinas , atque ollas eluere , tergere , aliaque talia , ut infimus quisque homuncio ad ea comparatus , factitare : utque etiam se ad eiusmodi ministe- ria alacriorem præstaret , reputabat animo , eam non hominibus , sed Deo , Superisque o- peram impendi : quam ob rem singulis triclinij mensis Cœlitum alicuius nomen indiderat : ver- bi causâ , Rectoris mensam a Christo Domino rerum omnium Rectore nuncupabat : sic pro- ximam a Virgine , reliquas deinceps ab Apo- stolis , Martyribus , ceterisque Sanctorum Vi- rorum ordinibus nominare solitus erat : cum- que illas insterneret , perinde , ac si Superis in- strueret , omni studio , ac sollicitudine , quid- quid planè ageret satagebat . A prandio , vel cœnâ cum rei domesticæ Adiutoribus erat affi- duus : si autem in sui ordinis adolescentiū con- uentu esset , postremum semper , eundemque maximè incommodum locum , ubi nec hume- ros acclinare posset , obtinebat . Sæpè in cir- culis a tergo alicuius alios auscultare colloquē- tes visus est , gaudebatque in cunctis ima pete- re , ac propemodum reptare , ne caderet , soli-

tus

ttis ex alienis casibus sublimium pericula dime-
tiri.

Compluries hinc etiam per eius urbis fora, ac
loca celebriora stipem, comitesque contume-
lias pannosus coegit; idque non æquus modò,
verùm tam gaudens, tam libens, atque adeo
festivus, ut nihil supra. Cuius id erat in cau-
sâ, quod Christum supremum rerum Dominũ
ad eum modum victum sibi olim precariò pa-
rantem, animo repræsentaret, eamque com-
parationem sibi summoperè gratularetur. Mu-
nus illi obuenerat, aranearum e domo telas di-
scutere: cui muneri per se satis humili ignomi-
niam, vulgando, cumulabat. Nam ubi Sena-
torum aliquem, seu alium quemlibet præstan-
tis familiæ virum in inferiori porticu deambu-
lantem, adhibitâ obseruatione, despexisset;
continuo captâ perticâ, cui scopæ erant præ-
fixæ deorsum ad araneas tergendas devolabat:
suumque negotium quamproximè illos posset,
atque in eorum oculis, quò totius domi despi-
catisissimus crederetur, gerebat: licet hæc eum
spes longè falleret: quâ enim viâ gloriam se
declinare arbitrabatur, eâdem imprudens of-
fendebat: siquidem is ipse honos contemptus,
ac veluti sub pedibus actus, altioris honoris
non modò tunc, verùm & sequutis postea tem-
poribus

Araneas e-
rã nobili-
bus Viris
discutit.

Eius exē-
plo Patres
gravissimi
atrium pu-
blicè ver-
runt.

poribus basis fuit . Nam eius exemplo solemne illud in Romano Collegio institutum , ut pridie eius diei , quo anniversaria B. Aloysij memoria colitur , Vniuersi Patres, ijque iuniores, qui litteris dant operam , Provinciae Præfecto, & Collegij Rectore præeuntibus sub initium scholæ pomeridianæ scopis instructi atrium totum evertant . Spectatum eo tempore affunditur confertissima exterorum turba : in quâ non desunt , qui initio simplicitatem irrideant : sed deinde subeunte eorum, quos rident , nobilitate (vidimus enim ibi nostro ævo totius Italice Nobilitatis florem) tam altè humanas irrisiones despiciente , mirari coguntur illorum celsitudinem , a quibus, quæ summa inter homines habentur, despectari vident . Hæc autem tam honesta deiectio Christo primùm accepta haud dubiè referenda , qui eam suo veluti contactu honestavit ; sed deinde etiam potissimùm Aloysio , qui proximum se nobis ducem per tam obscura , atque humilia ad veram petendam gloriam exhibuit .

Gratum illi usque adeo erat negligi , ac despiciatui haberi, ut cum illustrius aliquid gerendum offerretur , offensos veluti ad fulgorem oculos statim averteret: nec antea ad id se induci pateretur , quàm quid inde contemptus obuenire

nire posset, deprehendisset: tunc enim splendore diluto æquis oculis rem spectabat, animoque pacato aggrediebatur. Hoc maximè patuit, cum aliquando nonnulli Sacrorum Antistites Mediolanensis Rectoris inuitatu ad mēsam unā cum nostris in eo Collegio accubuerūt. Aloysius enim iussus è superiore loco verba inter epulas facere, gravem quidem accuratamque de Episcopi munere tunc orationem habuit; sed nonnullis deinde successum gratulantibus, id unum, inquit, in eā re alienā gratulatione, suoque gaudio dignum sibi visum, quod palām se blæsum esse prædicaverit. Re enim litteram linguæ vitio minus expedire valebat. Illud denique obseruandum, quòd cum aliquando officio deesse videretur, eò quia salutem impertientibus, mente sursum erectā, minimè redderet; re aliorum admonitu cognitā, mirum quantum indoluit: tum publicæ increpationi crimen subiecit, adscriptā superbiam causā, eāque satis copiosè exaggeratā: exinde verò vigilem in eo curam adhibuit, ut animum Divinis vacantem humana non præterirent, itaque Deo esset intentus, ut Divinam homines sobolem minimè negligeret. His igitur Christianæ virtutis documentis in eā Vrbe datis, tanta de illo apud nostros, exterosque existimatio

Ex habita
cōcione si
bi gratula
tur, quod
blæsus ap-
paruerit.

stimatio inualuit , ut nonnisi summâ cum ani-
mi reverentiâ , ac pietatis sensu ipsum alloque-
rentur : tamen ille non omnibus passim , sed
quos eandem secum viam ingressos , pari-
terque incitados nosset, ijs sese liben-
tiùs adiungeret : idque eo con-
silio , ut non suo tantum ,
sed alieno etiam im-
pulsu ad arduam
salutis viam
progre-
dere-
tur.

∴

DE

DE VITA, ET REBUS GESTIS
 BEATI
 ALOYSII GONZAGÆ
 LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

*Divino instinctu mortem instare præ-
 sentit, ac Romam revocatur.*

Eruenerat iam Aloysius ad ve-
 nerabilem illam senectutem,
 non longâ annorum serie, sed
 rerum gestarum tum numero,
 tum gravitate computatam:
 quæ nimirum præferuidæ cari-

*Quæ vera
 hominum
 maturitas,
 quæq; se-
 nectus ve-
 neranda.*

tatis vi maturitatem adepta, non ævo, ac se-
 nio corrupta mortis acerbitatem migranti de-
 trahit, superstitiis, orbisque relinquit. Hanc
 unam decoram Superis canitiem esse, dignam-
 que censerî, cui cælestis imponatur corona, ex
 Divinæ Sapientiæ oraculis novimus. Quare
 ubi S. Adolescens ad eam properatis venerat
 itineribus, Divinæ Numinis Providentiæ pla-
 cuit,

Sap. 49.

cuit, virtutem ætate celeriore festinato didemate decorare: visumque opportunum, præmaturum fructum præmaturè legere: ne forte quemadmodum mitia iam poma diuturnitate putrescunt; ita eius mens Cælo matura, vel sæculi corruptelâ putresceret, vel senescentis, ut sæpè fit, sui corporis contagione consensceret. Quia verò in vitæ exitu tanquam in extremâ fabulâ Aloysij virtus pulcherrimum sui spectaculum præbuit; operæ pretium duximus tertium hunc, eundemque postremum huius Operis Librum eius pretiosæ morti, quæque pretium fecerunt, enarrandis dicare: quò illius vestigia sequuti locum hunc omnis nostræ peregrinationis difficilimum, ac periculi plenum, mortis scilicet angustias, nullo metu solliciti præteruehamur. Exiguum quidem post factam e Cælo instantis obitus significationem, tempus illi superfuit; quo tamen benè usus, adeo sublime fastigium Evangelicæ turri totâ vitâ constructæ imposuit, ut via in Cælum ex arduâ in pronam versa, ad migrandum inuirtaret: qui fructus perpetuò in vitâ laborantes manet, ut Cælo altiores, Deoque proximi facilem in morte, ac propè declivem ad superum sedes sibi aditum sternant. Antequam verò ad ea, quæ supremo hoc tempore gessit, enarranda

Pulcherrima eius vitæ pars extrema.

da aggredior, quousque hæcenus peruenerit, libet duorum locupletissimorum tessium tabulis, atque authoritate cognoscere.

Erant per id tempus, quo Aloysius Mediolani versabatur, duo ex nostra Societate viri clarissimi, Bernardinus Medicus Florentinus ex nobilissimâ Mediceorum familiâ publicus sacrarum litterarum interpres, & Achilles Galliardus, cuius ea una laus instar omnium esto, quod Sanctissimus Antistes Carolus Borromæus in intimis habuerit. Vterque Aloysio familiaritate coniunctus præclarum illi virtutis testimonium dedere. Medicus scriptis ad Cœparium litteris multa de illo graviter prædicat, summisque laudibus effert: ac primò quidem sensus aliquot eius exponit Divinæ Sapientiæ plenos: quos tamen omitto, quia rebus ab eo gestis luculentius declaratos puto. Tum incredibile eum cupiditate flagrasse memorat, aduersa omnia Dei causâ sustinendi, cui nunquã esset, unde satisfaceret, eò quòd nihil aduersari videretur aduersis omnibus inhianti, Eam porrò de reliquis opinionem habuisse, ut nemo illi, præ se, malus esset: siquid verò perperam factum occurreret, haud quidem probare, verum mitiorem in partem, quoad liceret, interpretari solitum. Aliena errata auctori suo

siroho ofi
no 310up
murtatibz
auduoz
soudo gti

Bernardini Medicei præclarum de Al: testi monium,

Infatiabilis aduersa tollerandi cupiditas.

Nemo illi, præ se, malus.

T ma-

Ne primis
quidē cu-
piditatum
motibus
tāgebatur

magnā dexteritate in argumentum benevolentiæ significare, sua semper doceri, ac docenti habere gratiam paratum. Quandiu, inquit Mediceus, usus mihi cum illo fuit, nullius cupiditatis vel primos impetus, motusque deprehendere memini: quod iudicium summæ virtutis, ac domitarum cupiditatum sit; subitis sibi casibus adesse, nec eas, aliud agente ratione, ac veluti sopito Magistro, erumpere, ac debaccari. Postremò illud generatim adiungit, nihil in eius factis intueri sibi unquam licuisse, quod vel leviter ab instituti legibus, officioque deflitteret: nihilque magis præstitisse, quam ut in omni genere laudis singularis esset, in nullo videretur: extare spectarique, reformidans, perinde ut quæ spectantium oculorum, eadem & prædonum acies esset.

Achillis
Galliardi
testimo-
nium.

Achilles verò Galliardus arcanae, abditissimæque Deum inter atque homines consuetudinis doctor eximius, uti eius hæc de re edita scripta testantur, cum inaudisset Aloysium intimam cum Deo familiaritate potitum re ipsam præstare, quæ mysticæ doctrinæ præceptis continerentur; id egit, ut in eius amicitiam sese penitus insinuaret, quò e proximo intueri fas esset, quidquid famam, atque auditione accepisset. Ergo sermone de Divinis rebus cum eo sæpè

sæpè instituto sensim ad tractandos suavissimos
 Divini Amoris fructus delabebatur: unde pau-
 corum dierum spatio satis liquidò didicit (que-
 madmodum ternis eâ de re datis litteris, ac iu-
 reirurando firmatis postea vulgavit) S. Adole-
 scentem supra plurima, eademque præstantis-
 sima munera a Superis accepta, eo in primis
 auctum, ut singulis diebus Divinam illam Ma-
 gni Areopagitæ caliginem ingressus arctissimo
 Numinis complexu, delicijsque inde emanan-
 tibus frueretur. Miratus præterea vehementer
 est, Adolescentem, cui necdum tertius supra
 vicefinum exierat annus, eò progressum, quò
 vix paucissimi affectâ iam ætate peruenere.
 Rogavit insuper aliquando, ecqua suspicio illi
 esset, eiusmodi agendi morem à nostræ Socie-
 tatis studijs, atque instituto abhorrere? cum
 enim omnis nostra vita actiuosa sit, legesque
 ad quas componimur, alienæ apud Superos
 felicitati comparandæ impensè studeant; my-
 stica verò vita tota umbram, ac solitudinem
 spectet; quì unquam fieri possit, ut altera ita
 alteri concilietur, ut hæc otium, seque ipsam
 unâ cum otio perdere velit, quò sese alienæ sa-
 luti procurandæ devoteat. Ad hæc Aloysius;
 si Divinæ, inquit, consuetudinis nexu ab alie-
 næ salutis studio me impediri intelligerem, il-

Divinâ ca-
 liginē sin-
 gulis die-
 bus ingre-
 ditur.

Actuosam
 vitâ quàm
 benè cum
 contempla-
 tione iun-
 xerit.

lum continuò abrumperem, ne amore præposito, peruersoque, ut Numini contemplando, ac veluti demulcendo vacarem, & eius imperia contemnerem, & nomen augere, ceteris ad illius cultum adducendis, negligere. Quibus ex verbis maior senem admiratio incutit, ut qui ex ijs apertè cognoverit, Numinis in Aloysij pectore caritatem altioribus defixam, radicibus, quàm ut ullâ negotiorum, externæque procurationis vi labefactari posset: ac Divinæ contemplationis otio alienæ salutis negotia nequaquam impediri, sed transigi. Exinde vero hoc tam singulare B. Adolescentis munus ceteris prædicare palam, haud unquam destitit.

Interiori
lumine de
instante
morte e-
docetur.

Huc igitur Aloysius pietatis studio hæcenus processerat, cum aliquando matutinæ precationis tempore, subito quodam, atque interiori lumine afflatus, clariissimè perspexit, se haud ita multò post e vivis abiturum: moneri proinde ut pararet sese, eoque anno vitæ postremo animum a rebus humanis quàm maximè avulsam maiori, quàm antea studio, in officia pietatis, regnumque cæleste ijs comparandum intenderet: quo autem lumine mentem sibi illustratam, eodem & incensam sensit, tantamque illi amoris, & curæ rerum supernarum, accel-

accessionem factam, ut mortalia omnia, delictis propemodum vestigijs, ex animo incunctanter exciderint. Hoc Divinum responsum, quoad Mediolani fuit, tacitum tenuit: Romamque regressus, præter Vincentium Brunum, aliosque nonnullos suis dudum consilijs intimos, aperuit nemini. Proinde idem in publico habitus oris, qui antea, exterior in litteris diligentia eadem, eademque reliqua universa; unus duntaxat secretus in sinu amor non idem, quippe omnis a rebus hisce fluxis abstractus, sola æterna, ac mansura spectabat.

Hoc interim spatio Claudius Aquaviva universæ Societati Præpositus, comperto, Aloysium cuncta, quorum illi procuratio commissa erat, prosperè gessisse, e Galliâ citeriore in Urbem revocare animum adiecit: ne scilicet tantæ probitatis exemplo lectissima toto Orbe Collegij Romani Iuventus eius olim apprimè studiosa fraudaretur: quo nomine eiusdem Collegij Rector subiectæ sibi Iuventuti consultum volens a Claudio Aloysij reditum cupidissimè postularat. Cæpario negotium datum, ut Aloysius hæc de re certior fieret: quo nuncio S. Adolescens tam lætus fuit, quòd dudù idipsū in optatis habuerat, ut veritus futuram aliquā expletæ cupiditatis contumaciam, Bernardinū

Coll: R: Re
 Stor Al: re-
 ditū petit.

Redeundi
cupiditatē
suspectam
habet.

Quorsū ea
cupiditas
tendat.

Mediceum adierit, edoctumque, esse qui Romanam suam in Urbem reditum molitur, impensè rogarit, ut præmissis Sacro Numen supplex oraret, ne se hoc voto (si ita ad eius gloriam præstaret) potiri permetteret. Verū acceptis haud ita multò post ab ipso Claudio litteris, quibus regredi iuberetur, certus id Divinæ Clementiæ suis semper votis obviæ, fixum federe, summo gaudio est affectus: statimque plures ad veteres amicos epistolas scripsit, quibus & suæ redeundi lætitiæ, & quorsum ea tenderet, quidve in reditu potissimum sequeretur, edocuit: nimirum eosdem sibi virtutis educatores fore, a quibus prima semina se accepisse noverat, eaque nusquam felicius proventura, quam ubi eorum, qui sparserant amore incallescere, & sudore irrigarentur. Scilicet id unum in hoc negotio Aloysio cordi erat, non pravum aliquod Romanæ Urbis, ac domicilij studium, quale leviculis nonnullis inesse cernimus, quos nimirum alienæ felicitatis, ibi maximè luxuriantis, odor alit, recreatq: propriâ destitutos. Aloysius enim Urbem, non ut in ea diù, ac iucundè viveret, sed ut brevi, ac piè moreretur, satis conscius appetebat.

Anno igitur a Virginis Partu MDXC, Maio ineunte unà cum Gregorio Mastrillo, aliisque

e So-

e Societate nonnullis viâ per Hetruriam proxima iter Romam versus inivit. Viæ labores, ac tædia, suo instituto Divinis commentationibus levabat: unde tamen interdum avocabatur a socijs, ut sibi etiam nonnihil ex ijs, quæ commentus esset, impertiret: cælestique Sapientiæ, quæ invidiæ angustijs opprimitur, communi cando, spatia laxaret. Vnum illud in eo itinere permolestum fuit, quòd nimio plus sibi a socijs ætate, atque autoritate gravioribus tribui, primasque semper deferri perspiceret: nec erat unde hanc a se acerbitatem, quâ nihil illi intolerantius, redimeret; nam quòd impensius honores deprecaretur, hoc alij magis dignum censere, ac studiosius deferre.

Vnicaitine
ris mole-
stia socio-
rũ officia.

Senas delato, Divæ Catharinæ Senensis Sacellum, ubi eius caput religiosè asseruatur, inuisere placuit: ibique cælesti Dape Petri Alagonæ manibus, cui operanti ministrabat, summâ cum animi sui voluptate refectus est. Inde rogatus, ut nostris Adolescentibus in sodalitiū Virginis coactis verba faceret, eosque ad virtutem, vitæque beatæ studium hortaretur; postquam se facturum recepit, horamque condixit, ad preces in odæum contendit, ibique veluti acceptis e Cælo, quæ ferret, mandatis, suum sese in Conclave abdidit, notavitque, ne

Verba facit ad Virginis
 fodales cof
 que ad re-
 ligioſā vi-
 ſā incendit

exciderent , ſumma duntaxat eorum capita .
 innox alio nullo authore , libroque conſulto , quā
 horā conuenerat , in concionem venit , habuit
 que de honore , voluptate , diuitijs , ceteriſque
 labentium rerum mendacijs contemnendis ora-
 tionem adeo feruidam , atque incitatam , ut
 exemplo doctrinæ vim demonſtrante , illorum
 non paucis humana omnia deſerendi , ut reli-
 gioſæ militiæ nomen darent , cupiditatem in-
 cenderit . Huius poſtea orationis exempla cō-
 plura deſcripta ſunt , quò in eos , qui peterent
 (fuerunt autem permulti) diſtribuerentur . Is
 verò cui ipſum S. Adoleſcentis authographum
 obuenit , ſummo ſemper in pretio habuit , tan-
 quam inſigne eius pietatis monimentum . Fuit
 autem eius in dicendo character , uti ex alijs
 ſcriptis illius liquet , perpetuò planus , ac ſim-
 plex , qui Auditorem ad ſententiā perduce-
 ret , non detineret : ſiquidem haud erat igna-
 rus veritatis Euangelicæ quolibet ornati ele-
 gantioris tegi verborum apparatus , non ornati
 venuſtatem . Denique Senis relictis Romam
 peruenit , ubi uniuerſa Collegij Romani lu-
 ventus eum ſummo cum gaudio complexa eſt ,
 reditumque diu exoptatum æquè ſibi atque illi
 peramanter gratulata .

Al: in di-
 cendo cha-
 racter .

CAPVT II.

De summa Aloysij in Virtute
præstantia.

T primùm Romam attigit, Cæ-
pario suo salutato, *Sepelivi in-*
quit, mortuos meos; tempus mo-
net, ut mortalibus curis exuto,
sola ea vita cordi sit, quæ mor-
tis tela, eorum iactu sublimior,
non pavet: nec ita multo post Collegij Recto-
rem adit, eique scripta sua universa, tum quæ
ad Theologica studia, tum quæ ad salutem,
atque animi cultum pertinerent, defert. In
his accuratæ in D. Thomam commentationes
quædam erant proprio Marte conscriptæ, qui-
bus, uti mentis proli, se plusculum conciliatū,
ac paulò indulgentiorem animaduerterat, Sci-
scitanti verò Rectori, quid ita scriptis Theo-
logicis, iisque potissimùm, quæ suoapte ingenio
elucubraffet, se vacuum vellet; malè se metue-
re, ait, ne ea retinendo, quò minus ad Supe-
ros evolandi potestas esset, retineretur: nihil
iam ex rebus hisce mortalibus, præter unas il-
las lucubrationes, superesse, unde suæ liberta-
ti

stias elucubra-
tiones
Rectori erã
dit veritus
nimia in
illas pro-
pensionē

ti timeret : quidquid adhærere posset , maturè amoliendum censere ; ne mors abstractura cum dolore degluberet . Quo in genere illud quoque memoriæ proditum , solitum fuisse operam dare , ne apud Præpositos , ac Rectores ullâ ratione graciosus esset : molestèque admodum ferre , si quempiam ex ijs sibi æquiore m cerne- ret . Quin etiam gravioribus quoque authoritate viris probari , ac præ ceteris diligi mirificè horrebat ; sat sciens hominum complexus , quò potentiorum , eò validiùs ad terrena detrahere , atque in humanis alta petitu- ros retinere . Hinc non modò eorum benevolentiam minimè captabat , veritus ne suæ laqueum neceretur ; verùm nec amore , officijsque respondere solebat , nec ullos æquè ijs prosequi , ac a quibus se contemni , aut minus curari crederet . Quare ea ad Aloysium promerendum una patebat via , despiciatui ducere , vel saltem negligere , ac transmittentis speciem præferre . Quod cum Rectoribus notum esset ; id , ut ei gratificarentur , studiosè curabant , nullo ut præcipui amoris indicio , nullâque re illum a communis iuris æquabilitate eximerent .

In usu familiari , qui illi cum nostris erat , cum antea semper facilis , comisque fuerat , tum vel maximè fuit hoc tempore , quo quidquid auste-

Egrè fert , se præ reliquis diligere .

Via ad Al-
promerendum
dum speciem
negligentis
præferre .

austeritatis reliquum foret, caritatis ardor mi-
rum in modum decoxerat, & mitigaverat. Cum
eos summâ benignitate, ac suavitate alloque-
batur, eoque illicio, ut minimè vellet, omnium
sibi voluntates adiungebat. Quare illum in
meridianis, & vespertinis post cibum eongres-
sibus certatim plerique omnes, uti de Divinæ
Naturæ, ac supernarum rerum præstantiâ, dif-
ferentem audirent, convenire: faterique non
pauci, se haud perinde in matutinâ unquam
precatatione, atque in eiusmodi sermonibus ad
cælestis gloriæ, & virtutis studium incensos. Si
quando tamen solus ab alio quopiam conveni-
retur, cui arcanos sui pectoris sensus tutò cre-
di intelligeret; tunc enimvero intimo, quo ure-
batur, incendio aditum referabat, vota que
sua, & mirifica cælestis Patriæ, Deique coram
contemplandi desideria educebat: idque tanto
sermonis ardore, ut socios veluti stupore tam
inuitati æstus defixos ad dandos ex imo pecto-
re gemitus, ac suspiria, quòd se tam procul
inde remotos cernerent, provocaret.

Hoc eodem tempore, quidquid ageret, dice-
retur, mentis aciem a præsentis contemplatio-
ne Numinis avocabat nunquam: cum enim
iam nihil Deo O. M. potius illi, atque opta-
tius esset, curæ nulli locum dabat, cui cum
Numi-

Hoc maxi-
mè tēpore
summa il-
li suavitas,
ac benigni-
tas.

Eius ser-
mones ad
studiū vir-
tutis exci-
tandū effi-
caces.

Divina præ-
sentia nuz-
quam illi
excidit.

Numine, ac Superis non conueniret: crebrius propterea supremis hisce vitæ diebus mente assensibus ita abductâ ingrediebatur, ut salutem impertientibus, minimè rependeret: quod potissimum usuueniebat, cum in exedrâ inambulans aliquid secum e Virginis Coronâ, vel Psalterio murmuraret: tunc enim vel in mediâ turbâ, perinde atque in vastâ solitudine, sæpè procumbens ea pietatis signa edebat, quæ cetero qui non nisi Cælitum conscientiam amant. Tanta porrò Divini amoris æstus incrementa ceperat, ut, quoties sacer aliquis Orator Diuinitatis laudes, eo præsentè attingeret, siue etiam alius quispiam in eam mentionem incideret; continuò, velut admotò materiæ opportunæ igniculo, clausa pectoris flamma sursum erumperet, vultumque aggrèderetur. Tunc autem tam ingenti cælestis lætitiæ vi exuberabat, ut animo vix præ gaudio compos vocem nullam, utcumque conaretur, edere posset. Quod eum aliàs haud rarò, tum præcipuè accidit aliquando, ubi inter epulas à Lectore nonnulla de Divinâ aduersus homines caritate recitari audivit: confestim enim ingens sibi in pectore excitari sensit incendium, unde afflatus exarsit vultus, factâque tibi intermissione tantisper, dum vis remitteret, cessare compulsus est.

In turbâ
perinde, ac
solus præ-
cibus vacat.

Ad dei mentionem totus inardescit.

Vide mirum huius ardoris exemplum.

est. Ea res omnium, qui ad eandem mensam accubuerant, ora atque oculos evocavit: veritque assidentes, ne quâ corporis affectione laboraret, cupide rogitant, fatin recte, an verò aliquid obortum incommodi? Ille, inhibito vocis usu, nullum responsum dare, verùm, oculos deijcere, lacrymari, æstuare: pectus quoque unâ cum frontis venis ita intumescere, ut cuncti eius vicem solliciti, ne qua vena fatisceret, in metu essent: quare in eventum intenti, quorsum eruptura vis illa esset, suspensi opperiebantur. Tandem postquam diu eodem habitu hæserat, sub mensæ exitum vi, ac perturbatione depulsâ recreari visus est, paulatimque collectis viribus plenè restitui. Vbi verò a reliquis animaduersum, eiusmodi motus in Aloysio Divinæ caritatis impetu cieri; quidam eos de Divinis laudibus sermones, quò alieno igne nonnihil & ipsi incalescerent, delecta operâ iniiciebant: alij haudquaquam sustinentes calorem sibi ex alterius rogo creari, si quando in Divini Amoris erga hominum genus mentionem delaberentur, illico medium sermonem abrumpere. Integram horam in dies singulos hoc postremo vitæ anno rerum salutarium lectioni dicaverat. Ducebatur autem plurimum ijs libris pervolvendis, qui sum-

mæ

mæ aduersus Deum caritatis absolutionem, perfectionemque edocerent, quos inter ea erat Epistola, quæ unâ cum D. Bernardi operibus circumfertur inscripta *Ad Fratres de monte Dei*, quam toties, tamque accuratè versauerat, ut propè integram memoriâ custodiret: ne verò facile, quæ legisset, effluerent, potiores sententias in commentarium retulerat, ratus eodem stylo, quo in chartâ, etiam in mente altè illas exaratum iri.

Eius cubi-
culi angu-
stia, &
squalor.

Quarto iam anno (is erat a Virginis Partu MDXC) Theologici studij incunte, iussus est a Collegij Rectore in cubiculo solo, ac sine contubernali commorari. Ille, tamen si idem iuris cum reliquis habere cuperet, nihilque præcipui; tamen ut unâ operâ, & Obedientiæ, & Paupertatis studio satisfaceret, id egit, ut sibi obsoletum quoddam domus gurgustium, sublimè ad tectum positum, permitteretur: quod cum tetrum, humile, ac situ squalidum, tum usque adeo angustum erat, ut ultra lectulum, sellam ligneam, & scabellum ponendis ad præces genibus (quo tamen ad mensæ scriptoriæ munus duntaxat abutebatur) aliud caperet nihil. Tantum luminis e tecto in exiguum hiantem foramen derivabat, quantum ad ostendendum hospitij squalorem, ac paupertatem satis esset:

effet: nemini propterea ex ijs, qui litteris vacarent, huiusmodi cubiculum, seu antrum Musis, ut ita dicam, exitiale, dari consueverat. Ille eò libentiùs accepit, quò Divinæ contemplationi, omni avocamento sublato, opportunius fore intellexit: cumque ibi latitantem aliquando Præses inuiseret, supramodum hilaritatem, ac præ lætitiâ gestientem reperit, quòd in exiguo illo tugurio quidquid in Orbe, maximum, atque optimum foret, nullâ factâ ab angustijs, nisi rerum interpellantium, atque avocantium diminutione, potiri daretur.

Denique extrema hæc ætatis tempora ita omnes virtutis, ac probitatis numeros impleverant, ut permulti ijs temporibus æquales iureiurando negaverint, ulli unquam ex domesticis contigisse, ut illum in aliquam ex levioribus culpis prolapsum cernerent. Quod etiam plus admirationis habet ex eo, quòd ab eius familiari, cui binos ferè annos unum, & commune cum illo conclave fuit, proditum est: is enim pariter iuratus refert, cum utrique a Rectore permissum, mutuis ut inter se officijs amicè commonerent, ubi alterum quid peccasse alter deprehenderet; nunquam sibi per id omne tempus univèrsa Aloysij ob oculos habenti, quidquam compertum, unde vel minimæ no-

Eiusdè in eo hilaritas,

Biennij cõ tubernalis nullâ in eo noxâ observare valuit.

Eius confessiones excipienti obiurgationes erant.

Sacerdos ab eius consuetudine ob reverentiam abstinere.

Mori cupivondum sacerdos

xæ reum credere posset. Fuit præterea qui confitenti aures dare solitus affirmatè scripsit, toties Christianæ Institutionis Doctorem, suæque obiurgatorem socordiae sibi auscultare visum, quoties ad eum in Sacram Confessione audiendum accederet. Alius Sacerdos, idem & Orator haud vulgaris, tam sublime Sanctimoniae culmen usque adeo venerabatur, ut perinde, ac si rei caelestis, ac propè Divinae conspectum minus ferret, nunquam ei sese adiungere, eumque alloqui ausus fuerit: tamen id maximè cupientem occasio sæpius inuitaret.

Antequam supremo illo, cui tandem succubuit, morbo tentaretur, per aliquot menses tam vehemènti beatæ apud Superos vitæ desiderio tenebatur, ut ferre vix compos, crebris illud de morte sermonibus lenire studeret: fuitque per eos dies solitus dictitare, optatissimum sibi fore iuvenem necdum Sacerdotio, quo brevi esset initiandus, præditum, letho intercipi. Ita enim a reddendâ ratione complurimum negotiorum, quæ Sacerdotij munus, & longa dies exaggerant, se immunem fore sperabat: nec dubium erat, pauciorum criminum conscientiam mortem nostris aculeatam, atque horridam culpis multo terrore exarmatum iri. Quam autem occasionem Deus votis eius ac-

com-

commodaverit, obtuleritque, proximo capite
persequemur.

CAPVT III.

Gravi Morbo, Aegrotis ministrando,
corripitur.

Nno insequenti, quem Æterna
Numinis Providentia Aloysij
funeri Æstinaverat, frequen-
tissimæ mortes ex annonæ ca-
ritate Italiam propè omnem
infestam habuere. Romæ ve-
rò, quò maiorem pauperum vim spes alimonix
undique conuocarat, ita mors grassabatur, ut
pestilentix munus fames auspicaretur: tam-
multos cernere erat annonâ ingruente fa-
mis atrocitate peremptos. Hanc benè de alijs
merendi occasionem nacti Societatis Patres eò
curas omnes, & cogitationes conuertunt, ut
ad animorum salutem procurandam, corporum
curatione sibi viam munirent. Nullâ enim re
æquè aliorum animi nobis adhæserat, atque ad-
hibita sibi amicitissimis, cognatisque corpori-
bus misericordiâ. Ergo sublevandis inopum.

Mortis oc-
casio.

Officia pie-
tatis a PP:
Soc: erga
pauperes.

V mi-

miserijs omnes certatim vel suo, vel precario
 commeatu graves totâ Vrbe volitare, egentes
 conquirere, solari, reficere, vitæque præfenti
 quodammodo restitutos ad æternam salutaribus
 consilijs, atque adhortationibus comparare.
 Eòdem Claudius Aquaviva univærse Societati
 Præpositus maximè omnium incubuit: ratus
 enim haud commodè quenquam præesse ardua
 sequentibus, quin & idem præiret; cum suos
 omnes alijs atque alijs Urbis Nosocomijs descri-
 psisset, ipse ad ea agmen ducere, atque infima
 quæque plenaque periculi ministeria subire nõ
 dubitabat: sic prorsus ut ne elephantiacis qui-
 dem sese adiungere, ac ministrare temperaret.
 Quin etiam, ut latior nostris, in quo virtus ex-
 currere, atque exerceri posset, campus pateret;
 novum de suo aperiri, ac sustentari Valetudi-
 narium iussit. Quo tempore, cum suam quif-
 que partem, cuius tutandæ reus esset, impigre
 obiret, Aloysius vim suæ caritatis latè expli-
 cuit. Ac primò quidem crebrò per Urbem sti-
 pem ostiatim corrogare est aggressus, idque
 tantâ alacritate, ut obvios quosque admiratio-
 ne defixos sisteret; propterea quòd eâ lætitiâ
 mendicum diffluere cernerent, cuius summâ
 inopiâ opulentissimi quique laborarent. Vene-
 rat Florentiâ per eos dies negotij cuiusdam a-
 pud

Cl: Acqu:
 Elephãtia-
 cis mini-
 strat.

pud Pontificem procurandi causâ Ioannes, vir de Gente Medicâ princeps. Hunc Aloysio vetus a primâ ætate, ac diurna consuetudo mirificè conciliaverat, summâque necessitudine, ac benevolentia iunxerat. Quam ob rem cum se officioso Principi haud vulgariter obstrictum intelligeret, a Provinciæ Præsidi, illum ut salutatam iret, veniam rogavit, hâc tamen lege, ut trita atque obsoletâ amictus lacernâ, item manticâ onustus eius in conspectum veniret: quod duplici de causâ ab se fieri significavit; altera, ut inopum angustijs de illius notâ munificentia opem ferret; altera, ut Christianæ pietatis quæ in eo olim semina deprehenderat, illâ rerum humanarum despicientia, foveret, excitaretque. Itaque veniâ exoratâ utroque voto positus est: nam & Princeps haud modicâ pecuniam in pauperum usus erogandam tradidit; & eo aspectu prænobilis Adolescentis in mendicitate hilaris, commotus, suæ ingemuit, humanæque omni amplitudini, quam supernâ luce collustratam ita Sanctis viris decolorari, ac vilescere cerneret: tum miris laudibus Beati Adolescentis demissionem prædicare, ceteraque eius gesta olim sibi comperta in Cælum, tollere minimè cessabat.

Porro cum ægrotis operam daret, usque a-

V 2

deo

Inuist Io:
Medicem
trita ami-
ctus veste,
& manti-
ca onustus

**Eius exē-
plo Tibe-
rius Bon-
dus mor-
tis pericu-
lum negli-
git.**

**Al: Tiberij
vitam sua
redimere
sup. t.**

deo eius exemplo ceteri permovebantur, ut Ti-
berius Bondius unus ex eius socijs in solito actu
illius aspectu succensus, non labori, non peri-
culo parcens, omnium foeditissimis, maximeque
destitutus ministrare gauderet: monentibus ve-
rò, diligentius sibi cavendum, quòd morbus
contagione vulgaretur, Aloysium opponebat,
cuius contentione pudor esset, vilem animam
ei periculo subducere, cui tam nobilem Aloy-
sius Christi causâ obiectaret. Quare cum Ti-
berius in eo ministerio sibi haudquaquam tem-
perandum duceret; paucis diebus luc correptus
interijt. Eum verò ubi Aloysius supremo mor-
bo conflictari vidit, amico astanti, quàm li-
bens, inquit, Tiberij vitam, vicariâ morte
redimerem: certa enim nunc spes mihi foret,
a Deo minime repudiatum iri eam animam,
quam eius causâ profunderem: quid me verò
futurum sit, si alio mortis genere occumbam,
mihi prorsus ignotum. Eâdem postea vi morbi
plures ex eius socijs absumpti sunt, & prodigio
simile, quòd non omnes: nam quâcumque pla-
nè oculos conijcerent foeta omnia mortem in-
tentare, atque adeo exhalare videbantur. Vbi-
que vel moribunda, vel extincta corpora sanie,
taboque fluentia occurfabant: undique luctus,
clamorque opem implorantium, quam sæpè cū
nemo

nemo ferret, alijs contactum metuentibus, alijs in diversum vocatis, doloris vi quidam lectis delapsi ad terram exanimis defluebant. Aliqui in insaniam acti, cum fugam meditarentur, scalarum gradibus in præceps delati extinguebantur: cumque alios aliud lethi genus exciperet, ac mu tiplex mortis occurfus, validos deterreret, Aloysij animum Cælestis Patriæ desiderio flagrantem erigebat. Inde nullo discrimine ægros omnes complecti, recentibus lectum sternere, vestimenta detrahere, pedes abluere, osculari, ad humillima quæque demitti. Idem eius exemplo tacti impigrè præstabant sociorū reliqui, sese per summam sui negligentiam iactantes quòcunque desideraret ægrotantium salus: verum observatum est, Aloysium ægrorū semper fœtidissimos, maximèque ulcerosos solum sibi deligere; iisque, hæcere, blandiri, ministrare, cibum atque item potum, si fastidirent, commendare, si sumere per se non valerent, in os indere, curatisque corporibus, mentem cælesti doctrinâ imbuere. Simul illud admiratione non vacat, quòd quibus ceteri laboribus frangerentur, ipse constantiam aleret, augetetque: quam tamen solito firmiorem, coniunctamque cum incredibile laborandi cupiditate ipsemet demiratus, Roberto Bellarmino

Pia eius ad
uersus æ-
gros maxi-
mè ulcero-
sos officia.

mino indicavit, eamque sibi argumēto esse
suggerit, haud procul suum ex hâc vitâ exitum
fore; finem quodammodo ex velocissimo ad se-
des Supernas motu suspicatus: tamen clarior
eius rei notitia aliundè oborta minimè illi hâc
de re dubitare permiserit, uti alibi memoravi-
mus.

Tiberio Bondio, cuius antea meminimus,
vitâ functo, alijsque socijs compluribus morbi
contagione, vel extinctis, vel in extremum dis-
crimen adductis, Collegij Rectori in mentem
venit, ceteris, quorum minus firma valetudo,
id periculi cavere: quare Aloysio denuntiat,
Nosocomio in posterum abstineat, ne ut pau-
cis profit in præsens, omnibus in posterum sit
defuturus. Paruit is quidem; verùm haud mul-
tò post Divino instinctus afflatu, quo dudum
ad Superos vocabatur, instare cœpit, ne bea-
tâ ceterorum sorte, atque opportunitate sese
Numini devovendi fraudaretur: quod cum ite-
ratis precibus urgeret, id duntaxat indultum,
ut aliud Valetudinarium ad Palatij radicem,
cui a Consolatione nomen, obiret: ubi nimi-
rum excipi minimè consueverant, quorum a
contagione periculum immineret. Verùm quia
pestilentiam ingruente faciliè omnis in luem
morbus corrumpitur; eodem valetudinis gene-
re

Nosoco-
mio prohi-
bitus repe-
tèdi veniã
precibus
obtinet.

Inde gravi-
ter aggro-
tat,

re ipse quoque tentari cæptus, graviter, ac
 periculosè paulò post iacere compulsus est. Si-
 mul, ac morbo sese urgeri sensit, suspicatus
 supremum illum adesse, quem divinitus brevi
 affuturum Mediolani didicerat; incredibile
 dictu est, quàm ingenti gaudio efferi, ac ni-
 miã voluptate gestire cæperit. Vbi tamen cre-
 scere sibi in dies, & paria cum periculo incre-
 menta capere, moriendi cupiditatem sensit; ve-
 ritus, ne modum non servaret, Robertum Bel-
 larminum, cuius nutu, arbitrioque sua omnia
 componeret, consultum voluit, nunquid ab se
 in tam vehementi mortis desiderio offenderetur?
 resposum fuit, Deo offensionem esse non pos-
 se, eum a nobis supra vitam, quã nihil carius,
 iucundiusque, diligi: nec visendi, fruendique
 Numinis desiderium modum egredi posse, cui
 modus esse, nequaquam debeat. Quo audito,
 tunc demum æternæ vitæ cupiditati frëna la-
 xavit, adeo ut nihil nisi beatarum Mentium in
 Cælo ævum mente, atque animo agitare.

Eò brevi pernicialis morbus evasit, ut septi-
 mo die (qui de salute decernere vulgo creditur)
 suprema denunciaret. Quare sacris Omologe-
 seos, atque Eucharistiæ mysterijs ultrò accer-
 sitis, ac ritè peractis, Divino Chrismate a-

Quod ni-
 mio mor-
 tis deside-
 rio tenere-
 tur, religio-
 ni habet.

Sed a Bell:
 ca eximie-
 tur.

Sacris my-
 sterijs ad
 mortem
 munitur.

Bernardino Rosignolio, qui tunc Collegio præerat, delibutus, universis circum collacrymantibus mortem æquo, libentique animo opperiebatur. Interea quia crebrò ab amicis vitio sibi datum succurrerat, quòd plùs nimio sese corporis afflictationibus discruciasset, prædictumquè futurum, ut in extremo spiritu maturaræ sibi mortis scrupulo angeretur; ne metum hunc pietati exitialem suâ morte obfirmaret, Rectorem rogavit, ut palàm omnibus ediceret, nullâ se huiusmodi tunc anxietate premi, propterea quòd nihil, nisi eorum, qui præessent, vel authoritate, vel permisso unquam egisset: quin dolere magis, ac nonnihil sibi religionis esse, quod plura neglexisset, quorum fortasse copia, si posceretur, facta esset. Ad hæc si quid unquam præter morem, atque institutum ab se factum animadvertissent, ne inde offensionem, aut violandæ disciplinæ documentum caperent: certum enim sibi esse, nullâ neglectæ legis, aut domesticæ consuetudinis conscientiam teneri: sed si quando a communi viâ aberrare visus esset, id eius iussu, qui domui erat Præpositus, effecisse, legemque in tabulis mortuam prætergressum, ut viva in sequeretur. Quo audito, Patres universi, ceteraque iuvenum turba, quæ conclave oppleverat, obortis lacrymis

Declarat,
se nullo
scrupulo
ob austeri-
tate adhi-
bitâ teneri

Itè quod
regulâ nul-
lam viola-
verit.

erymis præclarissimi exempli iacturam mox, uti rebantur, faciendam lamentabili comploratione prosequerentur.

Sub hæc ingreditur ad Aloysium Io: Baptista cognomento Carminata, universæ Provinciae Præfectus; quem intuitus Adolefcens, seriò rogare cæpit, potestatem sibi permitti, pro eo, ac meritis in omni vitâ superiori esset, flagello in sese animaduertendi: subridenti verò, abnuentique Præfecto, eò quod tractando flagro adeo viribus defectus minimè par esset. Illud, inquit, saltem liceat, ut alius quilibet me a vertice ad talos pro merito probè contundat: cui ille, si infligendis, inquit, verberibus sat virium non est, quoniam pacto perferendis erit? Deinde qualis isthæc pietas, alios ad tantum impietatis aduocare, atque in id discriminis adducere, ut animam agenti fatum properantes, sese ad sacros Ordines, & ministeria ineptos reddant? His dictis, pro suâ Aloysius ad omne imperium facilitate, acquieuit. Mox, id unum, inquit, Pater haud abnuas peruelim, ut nudâ humo cubanti mortem opperiri liceat: quod, tametsi prudenter ab altero negatum, fructu suo minimè caruit: documento cunctis relicto, Christi Crucem tota vitâ sublatam in morte non abijciendam, sed subeundam.

Ingens

Mortis, proximus facultatè petit, ut valet.

Deinde ut mortè humi iaceret excipiat.

Alijs me-
tuentibus
ille sperat
se moritu-
rum.

Ingens erat omnibus metus, parque illi spes,
eum diem ætati postremum fore: verùm aliter
Superis visum, placuitque strenuo militi novas
vires sufficere, quò tam nobile cum morte cer-
tamen diutiùs traheret, pluraque virtutis docu-
menta spectantibus daret.

CAPVT IV.

*Morbo in hecticam febriculam disceden-
te, unam atque alteram Episto-
lam Matri mittit.*

Falso spar-
gitur eius
mors.

Um Romæ Aloysius in extre-
mis ageret, Fama, quæ rerù
amplificationibus plausum ca-
ptat, Cassilionem usque per-
uaserat, Aloysium diem suum
obijisse: fuitque rumori, quan-
quam sine authore vaganti, fides non modica:
iamque propterea Mater, ac Rodolphus ger-
manus eius funeri pro suâ benevolentia, ac li-
beralitate iusta persolui curaverant: cum su-
bitò certissimis nuntijs affertur, adhuc super-
stitem esse, mortisque periculo seu Medicorù,
seu Numinis ope subtractum lentâ febriculâ di-
stineri.

stineri. Quâ ex re ita lætus fuit Rodolphus, ut non potuerit, quin ademptum sibi aureum torquem, atque in partes distractum in astantes præ gaudio dispertiret.

Rodulphus: cō-
perto Al:
vivere tor-
quē aure si
dispertit in
astantes.

Vbi verò prima illa vis morbi, quæ Aloysium in ultimum discrimen adduxerat, non nihil remisit, dataque ei laxior ad sui funeris apparatus dies, unas atque alteras in suæ pietatis argumentum Matri litteras dedit: quarum prioribus eius vicem nescio quid aduersi patientis miseratus, dolorem sedare nititur, hortaturque, ut humana omnia æquè, ac suam ferat humanitatem: nec rebus aduersis ab exilio pellentibus succensendum, sed gratias habendas putet. Mox docet, se ante aliquot dies eò loci fuisse, ut iam iamque beneficium longè omnium maximum manu tenere sibi videretur, mortem nimirum vitæ potioris ministram: Divinæ tamen clementiæ libitum, exitus diem proferre, quò cunctis rebus arduo, ac periculoso itineri opportunis instructior discederet: lentam sibi interim hæsisse tebriculam, cuius cunctatio, ac difficultas Medicos expectatione, metuque suspensos detineret: se verò omni securitate frui: eaque identidem spe oblectari, brevi futurum, ut beatissimum, ac sempiternum cum Deo ævum degat, patriamque sedē bono-

Matrē per
litteras cō-
solatur.

Securū in
morte, &
futura spe
lætum se
proficitur.

bonorum omnium, quæ hic rara habemus, & peregrina vulgò dicimus, coram agnoscat, Eandem ipsi spem solatio pro maternâ aduersus se caritate futuram confidere. Quapropter rogare etiam atque etiam, obtestarique, ut suis, aliorumque, quos Superis gratos noverit, precibus curet, se a Deo hinc criminum veniâ donatum, ijsque præsijs munitum discedere, quibus aspirare liceat, quò vota sua universa iam pridem præmiserat. Postremò omnem a Deo in extremâ paginâ Matri prosperitatem precatus, litteras claudit.

Alteram Epistolam morti proximus exaravit, quâ Parentem simul, ac certum sui obitus diem divinitus accepit, valere iussit. Ea latine reddita sic habet.

Aloysius Marthæ Parenti S.

Deus O. M. suo tibi numine adsit, tuaque fortunet, optima Parens. Litteræ tuæ viventem adhuc in terrâ hâc mortuorum tumulo me repperunt, sed iter iam ingredi paratum, fugamque in regionem illam viventium adornatam, ubi vita in tuto posita æternis duntaxat Deo honoribus persolvendis vacat. Dudum me hinc profecturum fuisse rebar: sed nimirum, ut prioribus ad te litteris perscripsi, febris in medio

Posterior
Epistola,
ubi pariter
mira elu-
cet securi-
tas.

medio æstu deferuescens, assidua me quidem illa, sed leuior multo ad diem usque Christo in Cælum ascendenti festum deduxit. Exinde ingens humorum e capite defuentium vis pectus aggressa febrim ita concitavit, ut pleno iam gradu ad optatissimos cælestis Patris æplexus, ubi sempiterna me quies excepiet, ire pergam. Atque ita diversi sermones de meâ valetudine, illuc dissipati, quemadmodum, & ad Rodolphum pariter scripsi, facillè cohærent. Quod si Christianæ caritatis est, Paulo teste, *Flere cum stentibus, gaudere cum gaudentibus*, granditate gaudio cumulatai puto, quod me eo divinitus beneficio auctum cernas, ut ad illa properem gaudia, quorum magnitudinem per summam in immentum auget æternitas securitate præsumpta. Equidem, narro tibi, vix sum mentis compos, cum in Divinæ Benignitatis infinitum sine fundo, & littore oceanum abripior, atque eâ præsertim cogitatione defigor, me haud unquam interiturâ quiete protam exiguo, brevisque labore donatum iri: simul illud magnopere detinet, quod ad summum bonorum omnium fontem inuner, is, qui eius inquirendi tantâ semper negligentia obtorpui: fructumque lacrymarum, quas tam parèe fudi, immortalem gloriam, ac voluptatem sibi accipiturus.

Rom. 12.
15.

Matri interdicit, ne suum obitum lacrymis prosequatur.

pturus . Cave propterea , Mater, si me amas, infinitæ huic benignitati iniuriosa sis : & ceret fueris , si me veluti mortuum lamentis prosequare , quando beatam apud Superos vitam agam : ubi tuis commodis, atque utilitatibus plus longè seruire licebit , quàm unquam hic degenti licuerit . Non diu ferendum nobis hoc desiderium : mutuum conspectum supremus ille, locus restituet , ubi unà cum nostræ libertatis vindice Christo coniuncti liquidissimâ pariter , ac iucundissimâ voluptate ex dulci eius laudum concentu derivatâ perfruemur . Haud dubiè faciles Divinis monitis aures dabimus, Deoque sua beneficia apud nos collocata , & gratias exigenti alacres referemus; si nulla nos sâguinis, & propinquitatis ratio transuersos egerit . Ita pariter omnia eius facta probantes non aliam ob causam id, quod antea largitus fuerat, ab eo revocari censebimus , nisi ut munitissimo in loco nullis periculis peruiso reponatur : ijsque bonis affluat , ad quæ se maximè porrigere queat hominum nunquam hic expleta cupiditas. Hæc eò pertinent , uti apud te , ac reliquam familiam eo loco hæc mea discessio sit , quo acceptissimum quodque munus : utque fretum hoc perangustum transmissuro precibus maternæ sollicitudini paribus adsis , donec litus illud de-

tur

tur contingere, ubi meas omnes rationes, spesque locatas iandudum habeo. Quæ simul eâ de causâ scripsisse iuvat, quia nulla mihi potior via pietatem in te meam, natique officium ostendendi offerebatur, quam si in extremo spiritu reliqua omnia oblitus tui meminissem. Vale, & mihi fausta precari nunquam omittas. Româ iv. Id. Iun. A. Dom. MDXCI.

Eius in matrem pietas.

Utramque Epistolam libuit hic exhibere, uti religiosis hominibus esset, unde documentum caperent, summæ aduersus Deum caritatis cû debitâ parentibus benevolentia conciliatæ. Hos enim, si Sancti huius Adolescentis exempla sequuti, eo amore prosequamur, quo Primitivorum Parentis simulacra decet; certa spes est, nostram in Deum caritatem auctum iri, non imminutum: quemadmodum adhibita sacris iconibus reverentia auget erga Numen, quod referunt, non minuit obseruantiam. Haud aliunde autem planum nobis erit, num amor, quo Parentes diligimus, hæreat in luteo illo simulacro, an porro pergat in Deum; quam coacti alterutrum deserere, tam libentibus animis Deum parentibus præoptamus, quam qui pro fœtali Christi effigie ipsum exemplar cælesti fulgore, atque elegantia præditum adipiscitur. Eiusmodi amore Aloysium Deum, ac pro-

Dei, ac parentum caritas quo pacto ab eo conciliata

est

pinquos

pinquos prosequutum, liquidò ex utrâque Epi-
stolâ discimus: cuius proinde qui vestigijs infi-
stat, illi & parentes summo, quo naturâ debet,
& Deum omni, quo divinitus iubetur, amore
complecti sine ullâ utriusque officij dimini-
one licebit.

CAPUT V.

Eius in inualetudine acta.

Eius ani-
mus corpo-
ris morbo
minime
infectus.

Se & virtuti in lectulo locum
præclare ostendit Aloysius ex-
tremo hoc aduersæ valetudinis
tempore, ubi quicquid ab eo
dictum, actumque indicio fuit,
animi constantiam, nihil car-
nis contagione, factò olim cum eâ divortio,
labefactatam: quemadmodum mortalium ple-
risque usu venire cernimus, quibus mens omnis
in carnem abdita, eius morbis infici consuevit,
virtutemque exhibere æquè atque corpus ægro-
tantem. Cum igitur febris illa ingens, quâ an-
tea correptum memoravimus, protinus deser-
buisset, tres ipsos menses in hecticam tenuata
Aloysium exercuit, sensinque artus depasta ita
deiecit, fregitque, ut ad extremum confecerit.

rit.

rit. Hoc verò tempore quò magis corpus morbo detritum attenuaretur, eò magis ad animi constantiam, mentisque venustatem prodendâ perspicuum fieri videbatur. Nonnulla ad exemplum præclara de tam multis, quæ toto valetudinis tempore gessit, dixitque, hic attexere libet, ut ex ijs cetera, quæ brevitati condonanda duximus, æstimare liceat.

Principio (omissis quæ in extremo tertio huius partis capite retulimus) simul, ac morbo ingravescente, lecto sese, ac manibus Medicorum permisit, stratum reperit, cui rude admodum ex crasso velamine conopæum, ægri cuiusdam senis ad usum, erat circumdatum: ille religiosæ metuens paupertati, quam supervacanea operimenta non fovent, sed obruunt; statim a Rectore petijt, ut, conopæo sublato, reliquorum in morem iacendi sibi copia fieret. A quo cum responsum tulisset, sui gratiâ id minimè positum: tam vile præterea, ac nullius ponderis esse, ut Paupertatem insignire, non gravare posset; dicto audiens nihil contra est ausus. Eodem pertinet, quod cum Ægrorum Minister super mensam lecto adiacentem faccari fragmen posuisset, itemque modicum expressi, concretique ex glycyrrhizâ liquoris, quæ vulgo balbutienti regolitia dicitur, ut utrū

Animi nitor corporis attenuatione pellucet.

Conopæi lecto sub moveri regat.

X

mal-

Glycyrrhi-
zā saccaro
ob studiū
paupertatis
præfert

mallet asperatis rheumate faucibus remedium
faceret : ille glycyrrhizam , saccaro omisso,
usurpavit : rogatus quid ita vulgare medicamē-
tum nobiliori præferret ; Paupertatem obiecit,
cuius esset exquisita nimis , ac sumptuosa medi-
camenta , veluti parata sibi venena , devitare.

Sub idem valetudinis initium ipsi unā, atque
alteri similiter laboranti similis potio ex Medi-
corum præscripto sumenda erat : cumque alter
nauseæ vitandæ , ut fit , cuncta sibi præsidia
quæreret , ac præsertim , hausto perquam ce-
lerrimè poculo , molestiam æquè , ac potandi
tempus contrahere studeret ; Aloysius contra
præcipuam medicinæ salubritatem , ut quæ ad
animum pertineret , in odoris , saporisque gra-
vitate statuens, protrahere quàm diutissimè pos-
set , ac veluti per otium , & voluptatem idem-
tandem potando subsistere , ne ulla molestiæ pars
per inconsiderantiam inuoluta transmitteretur ;
nullo tamen interea offensionis indicio astanti-
bus dato .

Devotè se
peste cor-
reptis .

Cum famem in dies increbrescentem pestis
eo anno sequutura timeretur ; a Claudio Aqua-
vivâ ad se salutandum ingresso fieri sibi pote-
statem poposcit , uti voto sese nuncupato ob-
stringeret , si a morbo conualesceret , peste cor-
reptis ministraturum : id autem votum antequam

conci-

conciperet, soluere aggressus, ubi nimirum Nosocomio iam pestilentiam foeto operam nauavit; mox Claudij permisso conceptum morte obitum persoluit. Constat enim Mutij Vitellij (is est, qui Claudio in Societatis Praefecturam successit) testimonio publicis tabulis consignato, eum inde aegrotandi occasionem sumpsisse, quod Aegrum, & unam cum eo pestilentem, quo tenebatur, morbum, solitam benignitatem fuerit complexus. Nec defuere qui Aloysij exempla sequuti pari sui capitis devotione, vitam pulcherrimam hoc mortis genere honestarint. Quin & recenti fama accepimus, in proximam pestilentiam, quae hisce temporibus Germaniam, ac Pannoniam funestavit, supra nonaginta nostris Patribus simili exitu Societatem illustrasse: plures etiam, ferè ad biscentum, affectis ministrare permissos, longè plures id ministerij postulantes repullos, uti Io: Paulus Oliua Societati uniuersae, cui praefuit, datis hac de re litteris testatum reliquit. Haec autem eò dixerim, ut rei ab exercitu tam benè gestae, ac victoriae partae, sua laus Duci tribuatur, quem non aequalibus modò, verum etiam posteris praetuit Aloysius.

Haud rarò duo Ecclesiae Romanae Purpurati Roboreus, & Scipio Gonzaga propinquitate

Votum nequidum conceptum soluere aggreditur, conceptum morte obitum persoluit

Supra 90 e Patrib: Soc: peste correptis ministrantes obeunt, an. 1679 & 1680.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Duo Fur-
purati sæ-
pe ad eum
veniit sa-
lutaribus
eius moni-
tis illecti.

Sc: Gonz:
podagricus
deferri se
ad eū iu-
bet seruo-
rum mani-
bus.

ms. 3116
25. 47. 2.
1. 48. 2.

te cum eo coniuncti ad illum ægrotantem inui-
sendum per hæc tempora accedere : quos ille,
salutaribus de futurâ, ac beatâ vitâ sermoni-
bus detinere solitus erat : & quidem tantâ illo-
rum iucunditate, ut indicanti Rectori, non
esse cur ipsi tam frequenter accederent, tan-
tumque incommodi subirent, quos se de Aloy-
sij valetudine, prout res moneret, edoctrum
polliceretur ; negarint sibi licere tam sanctæ
consuetudinis fructum negligere. Atque hoc
maximè nomine in Aloysium affectus erat, om-
nique illum studio complectebatur Scipio Gon-
zaga, qui cum podagræ doloribus ad eum, quò
minus venire posset, prohiberetur, seruorum
manibus ad eius lectum deferri curabat: ac tan-
diu cum eo de divinis rebus, tamque iucundè
colloquebatur, ut inde divelli vix posse crede-
res. Huic aliquando Principi ab eius propè
ore pendentem, ac dictis intento, cum de instan-
te sibi morte sermonem instituisset, præclare
secum agi significavit, quòd cum id esset æta-
tis, ex infinitis huius vitæ periculis, ærumnique
eriperetur, ac penè ante pugnam evocaretur
ad coronam: hanc verò ipsi potissimum, secun-
dum Deum se acceptam referre, ut cuius opè
arctis, quibus domi tanquam in custodiâ habe-
batur, vinculis exutus, ad eam sibi comparâ-
dam

dam evolare potuisset. His commotus Princeps, obortis lacrymis, se potius eius studijs, officijsque in perpetuum obstrictum fatebatur, ut quem licet natu minorem potioris vitæ Parentem, morumque Magistrum agnosceret. Mox subijciens quanto sibi eius dicta, factaque semper emolumento fuerint, palam testatus est, nunquam se in eius congressum, colloquiumque venisse, quin insuetâ quâdam animi tranquillitate compositus discesserit: proindè ægerrimè eius iacturam, si quando futura esset, laturum. Postremò illud in digressu sat graviter adiecit, certum sibi esse, in universâ familiâ Gonzagâ a primâ eius origine, æquali præditum felicitate exitisse neminem: scilicet iure, ac meritò quemadmodum in futurâ vitâ, ita etiam in præsentem parem Sanctitatis, ac felicitatis modum decernens: cum enim utrobique Deus mentes, quas insidet, & sanctas, & felices per se ipse præstet; tam nequit beata vita sanctæ impar esse, quàm Deus sibi impar esse non potest.

Ægrotabat per hæc eadem tempora Ludovicus Corbinellus de Collegio Romano, quod opulentissimo auxerat patrimonio, optimè meritus, vir ætate iuxta, ac pietate gravis, cui erga Aloysium magna erat animi propensio, & par huic, ac mutua erga illum voluntas:

X 3

proin-

Idè Scipio
obortis lacrymis eū
vitæ potioris parentē
vocat.

Idè pariter
Al: omnium
e gente Gonzaga
felicitatē
suum putat

Ludovicus
Corbinellus Al: amicissimus.

proinde utrique hoc tempore mos erat, qui salutem suis verbis nuntiarēt, habitumque requirerent, singulis ferè diebus ad alterum allegare. Igitur Ludovicus cum morbo in dies ingravescente urgeri se ad exitum intelligeret, octavo ante obitum die ægrorum Ministrum oblectatur, uti Aloysium iam virium defectione ingredi inualidum ad se gestare velit: eam siquidem opinionem apud se Aloysij integritatem obtinere, ut in eius præsentia non modicum vel morbo levamen, vel morti solatium fore statueret. Morem gessit Minister, ac minime repugnantem Adolescentem vestibus indutum ad Senis conspectum suis ipse manibus gestavit. Incredibile dictu est, quantam homini voluptatem hic aspectus attulerit, quantaque mentis veneratione, ac vultus hilaritate illum exceperit. Postquam verò diu colloquuti mutuam sese adhortatione ad fortiter aduersa ferenda, Divinæque voluntati obsequendum incitarunt; Agè, inquit Senex, mi carissime Frater, iam cernis, me haud longè ab interitu abesse, eoque abs te ita brevi seiunctum iri, ut spes nulla te in vitâ revisendi reliqua sit. In hoc igitur vitæ exitu unum te a me exorari maximè velim; uti scilicet, antequam hinc abeas, salutiferæ Crucis signo me communicum relinquis. Hoc audito

Rogat ut
ad se egro
tantè Al:
deferatur.

Eius præse
tia Senex
mirificè le
tatur.

Signo cru-
cis se com-
muni po-
stulat.

dito erubuit Aloysius, idque minimè decere affirmans omninò recusavit, eò quod id muneris ad Christi ministros Sacerdotio initiatos, quibus ipse suæ Crucis thesauros erogandos commiserit, pertineret. At vir prudens, qui probè nosset, cælestis ærarij claves non tam libèter ministris, quam amicis credi, orare institit, ne sibi ultima iam iam passuro id solatij abnueret: simulque Valetudinarij Curatorem monet, ne inde illum revocet, quandiu precibus repugnantem videat. Audit Curator, atque Aloysio, ut Seni morem gerat, pro potestate imperat: isque repugnare non ausus, rationem inijt, quâ & alteri postulata concederet, & sibi nihil inde arrogaret. Dexterâ igitur se ipse in Crucis modum designans, sublatâ voce, Deus, inquit, O. M. utrique nostrum propitius adfit: inde Senem aquâ lustrali perfundens; Benè sit tibi, inquit, Pater mi amantissime, atque ita Deus immortalis faxit, ut gratiâ apud eum plurimum valeas, animumque tuum cælestibus ijs donis exaggeret, quæ tuis, meisque votis respondeant. Tu quoque Superos, ut mihi faciles habere liceat precibus vicissim enitere. Quæ cum dixisset, factâ a Sene iam voti compote abundi potestate, in suum Conclave a gerulo Fratre restitutus est.

Custodis
iussu Cru-
ce senem
obsignat.

Idem unà
cū Al: tu-
mulari cu-
pit.

Illud etiā summæ erga Aloysium venera-
tionis documentum idem Corbinellus dedit,
quòd cum Patres omnes Sacerdotio præditos
alio, ac reliquos, loco humari nostræ consue-
tudinis sit; ille uno cum Aloysio sepulcro, eius
horrorem sacri corporis contubernio depulsu-
rus, regi voluit: itaque Rectoris permisso factū
est, illato eius post mortem corpore, quem
in tumulum postea erat Aloysius inferendus.
Exceisit Corbinellus aliquot ante illum diebus:
idque S. Adolescentem divinitus vaticinatum,
ceru ferunt authores: quin etiā eādē no-
cte, quā Senex e vitā migravit, Aloysium lon-
gè ab eius cubiculo positum Dei admonitu di-
dicisse, perspicuum est: cum enim Pater in
extremo vitæ discrimine summis doloribus con-
flictaretur, semel, atque iterum in eius con-
spectu per visum stetit, illumque, uti sibi in
mortis angustias adducto Numen precibus fle-
teret, ab eoque vires tantis laboribus pares
impetraret, etiā atque etiā rogavit. Quod
cum Aloysius ægri insomniā deputasset, & quietis
studio discutere conaretur; ecce iterum con-
fopito eadem Senis vehementer anxij, opem-
que implorantis species obijcitur. Tunc enim
verò tantus ei pavor incussus, ut quietem om-
nem depulerit, mensque toto noctis residuo
aliud

Dei admo-
nitu Senis
excessum
cognoscit.

aliud nihil nisi visa reputare, potuerit. Quæ cum ægrorum Custodi illum diluculo inuisenti indicasset, veritus Custos, ne morbusurbatione aliquâ ingravesceret, dissimulatâ Senis morte eum optimè habere dixit, monitumque nullam esse debere nocturnis ludibrijs fidem, fatigatum caput quieti reddere iubet. Ille tunc nihil ad hæc: sed oblatâ deinde occasione haud obscure declaravit, non mortem sibi solum compertam, verum & quæ illam subsequuta essent, probè intellexisse. Nam Roberto Belarmino sciscitanti, ecquid de optimi Viri in alterâ vitâ sorte sentiret, ac præsertim num lustrali apud inferos igne expurgari crederet; euestigiò respondit, cursim duntaxat per ea supplicia ad Cælum traductum. Quod responsum usque adeo certum, ac subitum argumento fuit, id illi divinitus patefactum: nam præterquamquod mendacium ad sui structuram aliquod temporis spatium desiderat: is qui erat in pronunciando de rebus apertissimis supremum circumspèctus, rem tam abditam, nisi superno lumine collustratam, tam subito firmiter asseverare nequaquam potuisset.

Hoc tempore monentibus cunctis, uti sibi productiorem vitam precibus impetraret, unum responsum dabat, geminabatque: *Melius est*
dis-

Cognoscit
præterea se
nem cur-
sim per i-
gnem ad Cæ-
lum tradu-
ctum.

dissolui, melius est dissolui : idque tantâ animi lætitiâ, orisque hilaritate significabat, quantâ qui vitam tunc primùm ingredi, non egredi meditaretur.

CAPVT VI.

Comparat se ad mortem, quam certo die futuram diuinitus intelligit.

Ametſi artē benè, ac piè mortem obeundi accuratè admòdum ab alijs traditam, alij nequaquam probant, ut quam a rectâ vivendi normâ minimè diſcrepare velint : idque de-

num putent ſanctè obiſſe, quod ſanctè vixiſſe; improbare tamen ipſe non auſim, ut qui putè, quemadmodum ceterarum rerum faſtigia, ita & vitæ plura quædam, ac præcipua ornamenta decere : eòque non alienum, de vitæ faſtigio, aut coronide fabricandâ peculiaria præcepta ſancire. Ea hic nobis erunt Aloyſij exèpla, qui vitam ſanctiſimè actam præclariffimis quibuſdam eius claudendæ documentis inſignivit. Nec ab re eſſe cenſeo, loco præceptorum

exem-

Vitæ, ut ceterarum rerum, faſtigiū ſua ornamenta decent.

exempla dare, quæ & eorum vim oculis exhibeant, & quod præcepta nequeunt, facto ipso facilitatem ostendant.

Dum igitur gravibus ijs incommodis, ac difficultatibus Aloysius premeretur, quas diuturna mala importare, ut diligentissime a Custodibus caveantur, solent; nullum unquam perturbati animi motum, aut fracti, deiectione signum edidit. Nihil rerum omnium, quæ ad cibum, aut quæ ad medicamenta pertinerent, fastidio erat: sed quousque eo morbo flagravit, quidquid aduersi occurreret, læto animo tanquam felicem æternæ gloriæ segetem, ac materiam perpetuò suscepit. Quin nec aduersum aliquid putavit, quod initum ad beatam vitam cursum secundaret, impelleretque. Quamobrem id unum in cibus, ac medicamentis fastidire nonnunquam visus est, quod mortiferam hanc vitam producerent: quemadmodum vir e nostrâ Societate gravissimus Decius cognomento Striverius testatum reliquit. Cupiditates, quæ nobis ægris laxari solent, atque insolenter efferi, ut quibus cohibendis vires, curaque deficiant; levi ipse brachio, ac diligentiam continuit, utpote longam iam pridem inedia enectas, ac debilitatas: quare nunquam earum aliquam sollicitante a-

Me-

Nihil illius in cibus, & medicamentis fastidiosum erat.

Præter hoc quod vitam producerent

Nunquā a
Medicorū
imperio cu-
piditatis i-
peru dif-
cessit.

Nullis toto
morbi tē-
pore nisi
rerum salu-
tariū ser-
monibus
aures adhi-
buit.

Silet, dum
aliena mi-
scentur.

Medicorum imperio discessit, licet eos, adem-
ptā post mortis præfagium omni curandi spe,
meros tortores haberet: quo perdifficili obe-
dientiæ genere normam ægrotis præbuit, ad
quam sese per id tempus queant exigere. Nul-
lus iam inde a morbi initio ad finem usque; ni-
si rerum salutarium colloquijs aures adhibuit:
atque eā re quicumque salutatum illum adi-
rent, ceteris officijs ablegatis, statim pios ali-
quos sermones, ut eius desiderio occurrerent,
primi aggrediebantur. Quod si quis per im-
prudenciam aliō delaberetur, ille factō silentio
tandiu alia omnia agitare animo videbatur,
dum se ad pietatem, & quodammodo ad fru-
gem bonam sermo reciperet: tum enim fron-
te ad hilaritatem explicatā colloctioni, ac
cœtui sese reddebat. Cuius instituti eam ro-
gantibus causam dabat; quod licet sermones
quidam inter bonos, pravosque medij, si usur-
pentur in loco, probabiles sint, ac Deo mi-
nimè ingrati, ut qui ea versent, quæ Deus
ipse nostræ disputationi versanda tradidit: ta-
men cum ad Mundi huius extremas veluti oras
deventum, unde proximus ad Superos transi-
tus instet, humana omnia oblivisci deceat: ea-
que adhuc libenter tractare, hærentis animi
esse, ac migrare recusantis. Videri præterea,
cui

cui pauca momenta superent, ita parcendum, ut ex ijs nullum nisi rebus pretiosissimis, cuiusmodi sunt bona æterna, comparandis insuatur.

Vestimenta sibi interdum afferri curabat, quibus indutus lecto sese demittens, atque ob uio cuique fulcimento, magisque animo suo incumbens, pedetentim ad Christi simulacrum mensæ superpositum, gradiebatur: idque manibus complexus, sinu fovere, ac peramanter deosculari minimè cessabat. Quod pietatis officium Divæ quoque Catharinæ Senensi, aliisque Sanctis Viris, quorum icones circum habebat pensiles, præstabat. Dicenti verò cuidam ex ministris, non esse cur stratum tanto incommodo, ac periculo desereret; sibi cordi fore, quas vellet icones, ad eum deferre: atqui, inquit, non aliter Tempia salutatum ire licet: imagines istæ mihi templa referunt, earumque veneratio Christianæ militiæ stationes reddit. Quare dum ponere vestigia, tamen parum certa, valuit, nunquam se ab eiusmodi instituto abduci passus est. Quin etiam cum interdum foribus clausis liber in conclave ab arbitris esset, clam sese lecto subducens, humi stratum inter & parietem ad orandum procumbebat: ibi tandiu moratus, dum

Pia eius in Christi sanctorumque icones officia.

Clam inter lectum & parietem ad orandum procubuit.

ab

ab externo aliquo aduentante crepuissent fores, quolibet circa eas strepitu audito, lectulum sollicitus repetebat. Id ubi sæpius animaduertit Valetudinarij Curator suspicatus, haud aliam, quam pietatis causam tam crebro ad surgendum impellere, occupare statuit incautum, quò eius dissimulationem, fugamque præverteret: successitque ex sententiâ; nam tacitus aliquando, ac suspenso vestigio ad fores accedens, ijs ex improvîso reclusis, genibus nixum, atque orantem deprehendit, increpîtumque pro culpæ modo, ne quid tale ultra tentaret, prohibuit. Ille, ut se manifestum haberi sensit, rubore suffusus, huiusmodi ausis in futurum detitit.

Deprehensus, increpîtus: abstinet.

Piculares apud inferos ignes non nil timer.

Cum vehementi per hos maximè dies Cælestis Patriæ caritate, & cupiditate teneretur; morsus quidam subiit, ac dubitatio, nunquid fortè vitæ superioris sibi apud inferos purgandum superesset, antequam Cælum ascenderet: quanquam nihil adeo illis detineri ignibus, quam ipsum detineri formidabat, ratus se a carcere, quam ab igne acrius urendum. Hæc reputandi interuenit Bellarminus, Vitcum in ceterâ eruditione, tum in rebus Theologicis, ut qui maximè, perfectus: eumque intuitus Aloysius percontari occupat; ante ali-

aliquos crederet rectà ad Cælum peruenire, quos purgantibus flammis minimè expiari, aliisue pænis defungi oporteret? Ego vero non paucos, inquit Bellarminus, teque unum ex illis futurum auguror. Cum enim divina Clementia tam multa apud te beneficia collocaverit, hoc tibi etiam benignè facturam puto, ut ad Superos migrantem nulla vis recto itinere prohibeat, aut cunctationem iniiciat. Hoc accepto responso tam ingenti gaudio cumulatus est, ut paulò post, digresso Bellarmino, menti a sensibus avocatae Cælestis Patriæ species unà cum immensâ Beatorum Civium gloriâ, ac felicitate obata divinitus fuerit: eaque cogitatio totam ferè noctem ita animum eius defixit, ut nunquam ad sensuum officia redire permiserit. Quantæ verò ad eum inde deliciae, ac voluptates affluxerint, nemo verbis consequi valeat: cum nec ipse Aloysius expertus explicare secus valuerit, quàm dicendo; Integram eam noctem sibi in momentum coaluisse visam. Tunc autem creditum, proditumque, diem suo funeri destinatum, Deo monstrante, liquidò dicitur: tam scilicet opportune, ut mors exhibitæ felicitatis spe condita summis eius noctis delicijs cumulus accesserit. Exinde verò palàm compluribus aperuit,

Bellar: interrogat, An quis recta Cælum subeat, auditq: se unū futurum.

A sensibus alienatus tota nocte cælestis patriæ cōspicua fruitur

Diem suæ morti destinatum cer- to discit.

rui, se octavo die ab eo qui Christi Corpori
 facer esset, ab hac vitâ ad æternam migratu-
 rum: licet quâ id ratione innotuisset, tacite
 haberet. Verùm cum Vincentius Brunus Va-
 letudinario Præfectus, qui & Medicinæ artem
 callebat, tentatâ venâ pronunciaffet, haud
 multò post e vitâ abiturum; ille hâc denun-
 ciatione tanquam publicâ notitiâ usus, cuidam
 ex amicis ad se ingresso; Num quid novi, in-
 quit, maximèque iucundi ad aures meas acci-
 derit, nosti? intra octavum diem vitæ mihi
 excessus indictus: quare de tam singulari bene-
 ficio gratias, quæso te, benignissimo Numini
 recitato hymno, *Te Deum*, unâ paritèr refe-
 ramus. Quo ritè, summâque pietate alternis
 cantato, alius quidam eius condiscipulus ad
 eum inuisendum subindè accessit: cui mirè hi-
 laris, Pater mi amantissime, inquit, lætan-
 tes imus, lætantes imus: idque ore tam sereno,
 tantâque animi gestientis significatione
 expressit, ut astantes ad suspiria lacrymasque
 compulerit.

Ad mortis
 denuncia-
 tionem cum
 amico hy-
 mnum Te
 Deum ca-
 nit.

Quâ lætus
 eadem de-
 nunciatio-
 ne.

Sub hæc diversis amicis, inter quos Io: Ba-
 ptista Piscator Vir integerrimus, cuius alias
 meminimus, litteras alienâ manu conscriptas
 dedit. Eos relinquendæ mox vitæ certus amā-
 tissimis verbis valere iubet, oratque, ut se brevi
 ad

ad Superos profecturum fuis precibus comitentur. Litteris suum nomen inscribere haud valens, Crucem, quam semper tulerat, tanquam sui characterem, trepidâ, atque alterius ope suffultâ manus inscripsit.

Postremis hisce octo vitæ diebus eò toto pectore incubuit, ut, præcipuis quibusdam Divini cultus officijs dignus, quem rerum Dominus ad cælestis Regni consortium eveheret, inueniretur. Ac primò quidem cum Sacerdoti intimo suo familiari certum sui obitus diem significasset; ab eo enixè rogavit, ut singulis diebus tertiâ ante solem occiduum horâ septem psalmos Davidicos unâ secum recitaturus accederet. Quo tempore ocellus foribus Christi e Cruce pendentis imagine supra lectum statutâ, Socius iuxtâ procumbens sacros hymnos lentè, atque interuallis distinctos ipsius rogatu pronuntiabat: eoque interim spatio Aloysius oculis in Christi imagine defixis, ac mente ad exemplar porrectâ, quæcunque alter voce proferret, ipse intentissimo animo prosequeretur: ubi autem præclarus aliquis ad pietatem locus occurreret, hærebat nonnihil Pater, ut Aloysij voluntati, studioque gratificaretur. Eius verò pectus, ac vultus ita supernæ caritatis flammâ succendebatur, ut inspectantem al-

Y terum

Septē psalmos de poenitētia quotidie sibi recitari curat.

Pectore, ac vultu inter orandū flagrat.

terum ad uberrimas lacrymas cogeret, quæ etiam (parcius tamen, ac placidiore lapsu, uti solet liquida stillare mentis voluptas) ex eius oculis defluebāt. Reliquis horis diurnis aliquid ex Biosij Psychagogiâ, aut ex D. Augustini soliloquijs, ut vocant, sive etiam ex Bernardi super Cantica commentationibus recitanti operam dabat. Crebrò etiam suavissimum illud eiusdem Bernardi Canticum, cuius initium; *Ad perennis vitæ fontem &c.* psalmosque nonullos supernæ Patriæ desideria suggerentes, uti sunt: *Latus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus*: atque id generis alios lætitari sibi deposcebat.

Simul autem ab eo dictum increbuit, se diei octavo superstitem non futurum; quisque certatim tempus aucupari, quo sine arbitris alloqui, eiquè liberè aperire posset, quidquid Superis commendatum vellet. Is verò omnium negotia cum Deo, ac Cælitibus transigenda suscipere, suamque apud Superos operam eâ cunctis alacritate polliceri, ut eò se brevi affuturum minimè dubius videretur. Denique tantâ de suâ morte tranquillitate, ac securitate loquebatur, ut si de Tusculano, aliove sibi no-

Alia ad pietatē incitantia sibi recitari deprecatur.

Psal: 121.

Psal: 41.

Omnium negotia cum Superis transigenda securus suscipit.

ro, tritoque itinere verba faceret. Mortem, siquidem ita assiduæ meditationis usu, ac familiaritate mitigaverat; ut bellvæ cicuris instar non horrore, sed virili cuidam, ac generosæ voluptati esset. Gaudebant per hoc idem tempus, certabantque gravissimi Patres illi, ubicunque res posceret, ministrare: quos ille omnes tam blandè affari, tam secure, suaviterque de rebus cælestibus alloqui, ut Hieronymus Platus, qui crebrius ad eum ventitabat, præclarus ille quidem omnis integritatis ita æstimator uti Doctor, ab eo aliquando admirationis plenus egressus, disertè pronunciaverit, eâ sibi Aloysium sanctimoniam præditum videri, ut dignum censeret, cui adhuc viventi Christiana Apotheosis decerneretur. Tertio ante obitum die æneum Christi Cruci suffixi signum ex Ecclesiæ thesauris Põtificiâ Indulgentiâ plenissimè locupletatum sinu, complexuque perpetuò fovit: ac per eosdem dies nunquam non superna, ac Divina secum animo volutabat, quorum memoriâ, si quando vi morbi languesceret, brevioribus precibus per intervalla prolatis revocare studebat. Sæpius ex Ritualium librorum formulâ Christianam Religionem profitebatur: sæpius illud Apostoli usurpabat: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo*: quibus ver-

Vnde in morte securitas?

Dignus cõsetur cui viventi Apotheosis decernatur.

Sæpè illud usurpat. Cupio dissolvi.

Y 2

bis,

bis, votisque, veluti impetu cum procurſa capto, arduum ad Superos iter aggrediebatur.

Alijs atq:
alijs affir-
mar ſe ea
nocte mo-
riturum.

Vbi dies a Chriſti Corporis feſto octavus il-
luxit, ægrorum cuſtodis adiutor bene manè ad
Aloyſium properavit, cui nihilo deterius, quin
& exploratis omnibus, meliuſculè factum com-
perto; en, inquit, Aloyſi adhuc nobiſcum agis,
neque uti mente augurabas, vitâ exceſſiſti: eo
verò aſſeverante, illum ſibi diem fore ſupremū,
egreſſus cuſtodi ſignificat, Aloyſium in ſenten-
tiâ perſtare, ſe hodie certo deceſſurum, tamenſi
aliquanto meliùs illi eſſe argumenta non levia
demonſtrent. Inde Sacerdoti ad eum ingreſſo,
idemque iteranti, diem ſuæ morti ab ſe dictū
adeſſe, nec eam vel eminùs oſtendi; nondum,
inquit, dies hodiernus effluxit. Planiùs id etiā
alteri cuidam explicuit, qui cum eum offendiſ-
ſet ex dextero femore macie, ac diuturnā in-
id latus accubatione ulcerato vehementer labo-
rantem, eiùſque vice commotus dixiſſet, gra-
vem ſibi quidem eiùs interitum fore, verum
quando diutiùs vivere aliud nihil eſſet, quàm
diutiùs mori; longè præſtare, ut tantis aliquan-
do incommodis, ac doloribus eximeretur: ille
feriò, atque explicatè dixit; hâc nocte mo-
riar. Altero occurrente minime videri eò re-
daçtum, ut tam propè mors inſtet; iterū, ac ter-

tiò

tio eadem verba protulit : hâc nocte moriar ,
hâc nocte moriar .

CAPVT VII.

Aloysij Obitus .

Vm tempus omnè eius diei ante-
meridianum alijs , atque alijs
pietatis officijs exegisset; cumq;
iterum , ac sæpius sacro Eu-
charistici Panis Viatico a pri-
mâ luce instrui postulasset; mē-
ridie appetente idem cupidius flagitare , mā-
gnisque precibus vrgere cœpit , minimè tamen
Medicis , ac ministris audientibus : res enim ,
cum nulla apparerent propinquæ mortis indi-
cia , cunctationem recipere videbatur . Inte-
rea Gregorius XIV Pont. Max. de gravi Aloy-
sij valetudine , extremoque discrimine fortè e-
doctus , ut suam erga eum voluntatem proba-
ret , impertitâ illi Christi nomine omnium cri-
minum impunitate , ultro misit , qui eum hâc de-
re faceret certiore . Quod cum ei a Collegij
Ministro esset renunciatum , æquè voluptati
fuit , tam singulari beneficio cumulari , ac pu-
dori Pontificis Maximi recordationem , vulga-

Pont. M^s
mittit, qui
suam erga
eum indul-
gentiâ re-
nunciet .

Pudet, Pō-
tificē sui
recordatū.

ribus, atque humilibus inaccessam, subiisse: manibus tamen, ne tam decorum humanæ gloriæ pudorem, ac verecundiam ostentaret, vultum comprimere festinavit.

Sesquihorâ ferè ante solis occasum, cum ex Ædibus D. Andreæ Quirinalibus Io: Baptista Lambertinus eius olim in tyrocinio socius adesset, rogatus ab Aloysio est, ut pro suâ prudentiâ, atque autoritate conuentum Collegij Rectorem ad id flectere niteretur, ut sibi Sacrum Viaticum properari mandaret; ne summo præsidio in summo discrimine fraudaretur. Quod cum ille peregisset, ad Aloysium reversus, eius rogatu obsecrationem, quam Litaniâ Christi Corporis dicunt, præiit, ipso Aloysio quantâ poterat contentione, ac pietatis sensu subsequente. Eâ absolutâ Adolefcens ore ad hilaritatem, blandumquè risum composito, grates illi persoluit. Inde Collegij Rector magnâ, uti assolet, Patrum, ac Ministrorum stipatus cateruâ Eucharisticum Panem in eius cōclave detulit. Ad cuius conspectum tanto exarsit amore, eaque dedit gestientis animi signa, ut non velatum Numen adorare, verùm suâ luce conspicuum, ac discussâ omnis mysterij nube reiectum contueri diceres. Quod cum Astantes haud falleret, mirè commoti ijs ver-

Sacro Via-
tico refici-
tur.

Astâtes õ-
nes colla-
crymâtur.

bis

bis a Rectore auditis : *Accipe Frater Viaticum* ,
omnes vim lacrymarum profudere .

Sumpto summâ cum pietate, ac veneratione
Pane Eucharistico , libuit , quotquot aderant ,
universos veteri nostrorum more peregrè pro-
ficiscentium , amplexari : quo in officio cum
ultimùm valere singulos peramanter iussisset ,
iterum dare lacrymas coegit . Plerique eum
diutiùs complexu retinebant, magnoque studio,
obtestabantur , uti sua omnia , quæ ad animi
salutem pertinerent , Deo sedulo commenda-
ret . Familiari cuidam , reliquis diligentius
eius apud Superos officia requirenti , pollicitus
est , simul eò peruenisset , omni curâ , atque
animi sollicitudine se illum Deo commendatu-
rum , tantoque sibi cariorem fore , quanto su-
pernæ caritatis ignis purior supra terrenum, &
flagrantior esset . Quæ omnia cum mirâ ala-
critate , & constantiâ egisset , locutusque esset ,
haud parum prænuntiatæ mortis authoritati ,
ac fidei detraxit : nemine sibi facilè persuaden-
te , linguam , mentemque usque adeo mortem
e proximo spectanti constare posse .

Eâ horâ Romanæ Provinciæ Præpositus cu-
biculum ingressus , ut valeret , quidue rerum
ageret , Aloysium interrogat : cui ille ; ire per-
gitus Pater : quonam ? inquit Præses : in Cæ-
lum,

Y 4

Omnibus,
ut peregrè
profectu-
rus, solito
in ample-
xu valendi-
cit .

Sua in agē
do constā-
tia mortis
presagio si
dēminuit

Mira hic
quoque se
curitas .

lum, statim, ac minimè dubius subijcit Adolefcens: cui Pater; ita ne verò in Cælum? ni mea, inquit, me crimina prohibeant, eò me venturum ex infinitâ Numinis benignitate, certa fiducia est. Tum Præses ad astantes conuersus demissâ paululùm voce; audistis, inquit, quàm securè optimus Adolefcens de cælesti profectiõne agat: certè non secus atque inter nos de Tusculanâ, vel Tyburtinâ ageretur: quæ vestra quæso sententia est? quid rogo mihi estis authores? num censeatis communi ceterorum humandum sepulcro? an verò a reliquis secerendum? cui uno ore responsum, eximiam integritatem dignam planè videri, quæ eximatur a turbâ, & præcipuis discriminetur honoribus.

Omniũ sē-
tentiã pe-
culiari se-
pulcro hu-
mandũ cē-
setur.

Sub diei exitum aderat illi Virgilius Cæparius eius amantissimus, qui Aloysij caput subiectâ manu Christo è Cruce pensili contemplan- do erectum sustentabat: cumquæ Adolefcens immotâ oculorum acie Numinis ultima patiē- tis formam imitaturus intueretur; sublata repente dexterâ lineum sibi e capite pileolum detrahit: quem moribundi motum Cæparius interpretatus, suum in locum tacitus restituit. At ille haud multò post caput iterum reteggit: eique denuò Cæparius occurrens, cave, in-

Pileolum
Christũ i-
mitaturus
sibi detra-
hit.

quit, mi Aloyfi, decedentis diei auræ inclemē-
tiori caput haud impunè nudaveris. Cui ille
oculis ad eum primùm, mox ad Numinis simu-
lacrum versis, Christus, inquit, apèrto capite
occubuit. Quibus verbis mirè affantes com-
movit, fuitque omnibus documento, qui Chri-
sti vestigia in vitæ actione sequutus sit, dili-
gentius illi propè exitum obseruanda, quando
& labi ex imbecillitate facilius, & lapsus irre-
vocabilis.

Cum in commune eo audiente primis diei
tenebris consuleretur, cuinam eorum, qui ade-
rant, noctu ad eius ministerium lucubrandum
foret; is Sacerdotem designavit, quem semel
iterumque monuit, ut ipse, ni grave esset,
excubaret: & quia alteri cuidam eius excessum
coram cernere cupienti, se in tempore moni-
turum sponderat; Tu quoque, inquit, qua-
si fidem exoluturus, ne quæso disceseris. In-
de sub primam noctis horam animaduertens
Collegij Rector Aloysium tam liberè, ac diser-
tè, nullâque trepidatione instantem mortem
significante, quæ res, & voluntas ferret, elo-
qui; eâ nocte moriturum nequaquam credidit:
quin & aliquot præterea dies fore superstitem
suspicatus, nostris omnibus, qui spectandi stu-
dio frequentes conuenerant, edixit, ut cubi-

tum

Rector õ-
nes cubitũ
ire iubet
haud cre-
dens ea nõ
ẽte mort-
urum.

Fabrinus,
& Guelfuc
cius relin-
quuntur.

Ceteri sū-
mo cū mœ-
rore dif-
cedunt.

Bell: ante-
quā difce-
dat eius sā-
lutē Deo
cōmendat.

tum discederent, certi tam brevi non excessu-
rum. Vni duntaxat Collegij Ministro Nico-
lao Fabrino negotium dedit, uti illi, si quid
accideret, prestò esset: cui etiam placuit so-
cium permittere Antonium Franciscum cogno-
mento Guelfuccium illi valdè familiarem. Alii
præterea, ut multorum precibus fatigaretur,
manere concessit neminem. Incredibile dictu
est, quanto cum mœrore ceteri omnes absce-
serint, ut apud quos eius præflagitioni longè
maior quàm ut Rectoris authoritati concede-
ret, fides esset, ac certissima inde opinio ul-
tra ab se in vitâ minimè conspectum iri. Is
verò ut mœrentium sui causâ acerbiter le-
varet, benignè cunctos intuitus, sese omnium
in Cælo memorem futurum recepit: rogare
interim, ut sibi extremum discrimen mox adi-
turo opem precibus ferant: cumque alia alijs
mandata ab eius obitu perficienda dedisset,
cunctos lacrymis madidos unus ipse lætus di-
misit. Omnium postremus, dilapsis reliquis,
Bellarminus permansit, qui eius rogatu positus
genibus unâ cum Fabrino, & Guelfuccio ani-
mi salutem Præpotenti rerum Domino com-
mendavit: quo peracto ipse quoque recessit, Re-
ctoris imperio obsequenturus.

Postquam excessere omnes, duobus, queis
data

data venia, manentibus; Aloysius mente, ut cum maximè, in Cælum intentâ, pias quasdam e sacris litteris mutuatus voces, identidem vibrabat ad Superos, illas præsertim a Christo moriente usurpatas: *In manus tuas Domine commendo spiritum meum*. Idem perpetuò confitit vultus nullo metu, aut mœrore contractus, eumque ad mortem usque constantis animi indicem retinuit. Crebrò Patres, qui reliqui fuerant, illum per id tempus aquâ lustrali aspergere, pios sensus subijcere, Christi signum osculandum exhibere, atque alia id generis officia, quæ illi fore pergrata noverant, præstare. Is verò cuncta libens auscultare, arripere, exequi: & ut grati animi argumentum daret, eorum apud Superos memoriam, curamque nunquam se abiecturum, usque dum viverent, polliceri. Interea Mortem adesse, initumque cum eâ certamen, largus oris sudor, livorque haud obscure indicarunt: quo tempore cum se gravissimè affici, inque aliam partem trepido ore, atque interimortuis vocibus verti cupere significasset (tertium enim iam diem unum, atque idem latus membra reliqua exceperat) veriti Patres, nè motu quolibet labantem vitam impellerent, ratique id naturæ, non mentis, votum, obsecundare

Parvas preces iaculatur ad Superos
Luc: 23. 46

Sudor livor: mortem adesse indicant

Verti cupie sed visa Christi mortis imagine acquiescit.

recu-

recusarunt : tum obiectâ Christi inter spinas ,
clausosque expirantis imagine , animos ita illi
revocarunt , ut coniectis in amantissimi Do-
mini supplicium luminibus , sat vultu , nutuque
declaraverit , longè plura illius causâ perferre
paratum : idque tranquillo postea silentio ex-
trema perpessus egregiè confirmavit .

Denique ut palàm fuit , eum membris pro-
pè omnibus captum , nec sermonis , motusque
facultatem superesse , sacrum cereum Christia-
næ Religionis symbolum in manum tradunt ,
quem ille suæ in Deum caritatis , ac fidei pro-
ficiendæ studio arctè complexus , haud ita mul-
tò post motis labijs suavissimum Iesu nomen
conari visus est , eoque nisu inter alteram , ac
tertiam ab inikâ nocte horam , animam expe-
ctantibus , secumque in sublime ferre gestien-
tibus Angelis efflavit . *Sanctè oc-
cumbit .* Habitus oris vitæ pericu-
lis , quam vitâ defuncto , ac securitatem sibi
gratulandi similior mansit . Obijt anno a Vir-
ginis Partu MDXCI 12 Kal. Quintil. cum
annum ætatis ageret tertium supra vicesimum ,
quibus tres præterea menses , diesque undecim
accesserant . Ætas non magna , si lapsi dunta-
xat dies computentur ; par tamen æternitati ,
si etiam venturi , quos lapsa ætas promeruit ,
& quasi conceptos , gestatosque peperit , in-
com-

computationem venerint. Neque enim mortalem tantummodo vitam duxisse credendus est, qui præsentem hanc vitam futurâ, atque immortalî foetam traduxit.

CAPVT VIII.

De honoribus Aloysio post mortem habitis.

Ntequam ad iusta S. Adolescenti persoluta enarranda aggrediamur, libet quàm sanè iusta, seu debita fuerint, præclarissimo Mariæ Magdalenæ de Pazzijs testimonio eius integritati dato declarare. Alia testimonia, quæ e publicis tabulis proferre possem, libens omitto; ne hoc per se satis firmum quæsitâ fulcimenta infirmitatis insimulent. Erat sanctissima foemina universæ Societatis Iesu, ac præsertim Aloysij Gonzagæ, cuius eximiam Sanctitatem dudum acceperat, studiosa in primis. Hæc cum prid. Non. Aprilis Anno humanæ salutis MDC esset inter orandum in supernarum rerum contemplatione penitus defixa repente Cælum coram se discedere conspicata, hiatu in medio Aloysium vidit, qui inter Beatorum

D: Mariæ
Magd. de
Pazzijs stu
diū in Soc

torum agmina præcipuo quodam fulgore præ ceteris coruscabat. Ea species animum mirificè abripuit, sic ut reliquo corpore propemodum destituito, omnem in oculos ad spectaculum, atque in linguam ad prædicationem evocaverit. Ita enim intentissimis fursum oculis admirationis iuxta, ac lætitiæ plena eloqui

Eiusdem præclarum de Al: in extasi testimoniū.

cæpit. *O quam ingens est Aloysio Ignatii filio felicitas! Nunquam id mihi persuasum foret, ni Deo monstrante nunc discerem. Haud putassem tantam quodammodo apud Superos gloriam haberi, quanta Aloysium exornatum cerno. Profectò insigni est Sanctitate Aloysius. Quos in Templo veneramur Sanctos tam magna felicitate positos haud arbitror. Quam vellem universum Orbem peragrarè, quo eximiam Aloysij integritatem, eiusque in Cælo præmium unà cum Divina munificentia, atque in eum benignitate deprædicarem. Scilicet eò non tam res gestæ sanctum Adolescentem, quàm mens, consuetumque provexit: inde enim rebus a nobis gestis longè maximum accedit præmium. Semper illi, dum nobiscum egit, aures divino Verbo patuere, & quidquid exequi non valuit, velle non desijt. Christi haud dubiè martyrum supplicia, tametsi occultè, pertulit, propterea quòd & acerbissimis sese cruciatibus confecit, & Divinæ caritatis igne perpetuò flagravit. Unde*

& oc-

et occulti Martyris nomine haud immeritò nuncupandum censuerim .

Huiusmodi laudes cum per interualla memorata virgo , oculis linguæ suggerentibus , eloqueretur , erat qui fideliter exceptas litteris mandaret : quas etiam eò recitare libuit , ut palàm esset , si quid a nobis in hoc opere a veritate aberratum , potius illam tarditate ingenij non assequutos , quàm studio hominem extollendi supergressos . Ad eum enim dignitatis gradum , factâ cum sanctissimis viris , ac præclarissimis Christi martyribus comparatione , Aloysium virgo diuinitus edocta extulit , ut ultra , quò proferretur , quodammodo non reliquerit . Illud autem obseruandum , hanc de Aloyij gloriâ haustam e Cælo noticiam alterius manu descriptam , ab ipsâmet Virgine fuisse postea perlectam , ac iureiurando firmatam : eandem præterea plurium aliarum Virginum , quæ interfuerant , iuramentis testatam , purpuratos Patres sacris Ritibus sanctiendis præfectos , antequam Virginem sanctorum factis adscribendam decernerent , recognitam , accuratèque perpensam suis sententijs comprobasse . Nunc verò præmissâ per quandam haud importunam anticipationem funebri veluti laudatione , ceteram pompam Diuino

vino

vino instinctu Aloyfio ab hominibus instructam
evolvere instituamus .

Concursus
ad demort
tui cubicu
lum .

Simul datum proximâ luce post Aloyfij obi-
tum ad surgendum signum , ingens ad eius cu-
biculum omnium ordinum concursus fuit : ubi
positis genibus , plerique non eius salutem Super-
ris , ut fit , sed propriam illi inter Superos , ut
censebatur , adscripto , commendare stude-

Bell: reli-
gioni ha-
bet eum .
Deo pre-
cibus cõ-
mendare ,
non tamẽ
se illi .

bant . Quo in genere memorabile est Roberti
Bellarmini testimonium publicis tabulis confi-
gnatum , in cuius extremâ paginâ iuratus affir-
mare non dubitat , se religioni semper habuiss-
se , pro Aloyfij salute preces fundere , aut vi-
ctimam piacularem offerre , veritum ne Divi-
næ aduersus eum benignitati , unde tanta in-
eius animum beneficia profecta noverat , iniu-
rius foret : contra nullâ unquam religione im-
peditum , quò minùs eum sibi apud Superos
deprecatores deposceret . Peractis precibus
cuncti oculis peruestigare , numquid ex S. Ado-
lescentis rebus legere possent . Nonnulli in ca-
daver ipsum piè sævire carnis frustra preciden-
tes , ac præsertim e genuum cute , cui calium
nitendi ab ineunte ætate consuetudo parem-
plantis obduxerat . Alij tondere capillum ,
præsecare unguis , diripere vestes , indusia ,
calamos , atque adeo ipsas calceamentorum

Piè in ca-
daver sæ-
vitum , cū-
ætaque di-
repta .

ligu-

ligulas cupidè suffurari , ac deinde pretiosis
 thecis , perpetuum tantæ virtutis monimen-
 tum , ac salutis præsidium includere . Subla-
 tum è cubiculo corpus , in domestico primùm
 Sacello ad ferum usque diei cariorum oscula ,
 atque amplexus suscepit : mox in exedram
 Collegij maximam delato Patres universi unà
 cum reliquis iunioribus , ceterisque domesticis
 adiutoribus manum religiosè deosculati sunt :
 quod ceteroqui honoris genus solis apud nos
 Sacerdotio præditis deferri consuevit : scilicet
 intelligebant sacrum Adolescentis corpus , non
 quidem Chrismate , quemadmodum Sacerdo-
 tes , sed Christo ipso perpetuò inhabitante de-
 dicatum . Inde in templum effertur ; ubi , ex-
 quijs de more persolutis , incredibilis cum eo
 rum , qui litteris operam dabant , tum exter-
 norum frequentia eius feretro circumfusa cer-
 tatim ora , manus , pedesque deosculabantur ,
 ac pro se quisque aliquid e corpore , seu vesti-
 bus præscindere studebat . Tunc autem non
 modo omnis penè vestis exterior , verùm &
 intima subucula discissa , capillorum , ungui-
 umque ablata residua , extremi digiti , atque
 adeo integri articuli resecti , & si vis non fo-
 ret maturè prohibita , summotâ , ut licuit e fe-
 retro turbâ , occlusisque succedentium multitu-
 dini

Patres ma-
 nū ei præ-
 ter morem
 deosculā-
 tur .

Externorū
 frequētia,
 & pietas
 erga sacrū
 pignus .

Z

dini

dini foribus, timor erat, ne p[er]etas modum transgressa corpus omne scœdum in modum dilaniaret. Agi deinde cœptum, ubi, & quemadmodum Aloysij corpus esset humanum, an secreto a reliquis loco, & præter nostrorum morem ligneo loculamento inclusum, an verò promiscuè cum reliquis. Bellarminus, ceteriq[ue] graviores Collegij Patres, qui idem ante eius obitum senserant, ut in præcedenti capite memoravimus, secernendum, & loculo claudendum censuere: quod & factum est Claudij Aquavivæ c[on]sultati c[on]sultati permissu.

Per eos dies nihil propemodum in ore, ac sermone omnium nostrorum erat, præter Aloysij gesta, alijs alia inuicem memorantibus, eâque egregij Adolescentis repræsentatione quasi instauratâ præsentia desiderium lenientibus. Quotidie complures ad eius monumentum aderant, ubi procumbentes diu illius fidem, atque apud Deum patrociniû implorabant. Fuitque qui post eius obitum Romam appulsus solâ famâ permotus (I[ost]o: Antonio Valtrino nomen erat multæ eruditionis viro, & publico sacrarum litterarum Interpreti) non modò singulis diebus sepulcrum obiret; verum semper flosculis, quos domesticus hortus obtulerat, sancti Adolescentis tumulum inspergeret, quasi e-

¶ Tumulatur loco a reliquis secreto.

I[ost]o: Ant: Valtrinus quotidie eius tumulum floribus spargit.

ius

ius animum ante vota precesque ad benevolentiam conciliare cuperet, ac patrocinium eblan-
 diri. Ad hæc Cæsar Baronius, vir ille quem
 Ecclesiastica Purpura ad sui ornamentum exor-
 navit, frequens in primis ad Aloysij tumulum
 aduentabat, gestarique voluit, si quando sene-
 ctute, aut inualetudine ingredi prohiberetur.
 Ibi autem positus genibus osculo sæpissimè hu-
 mum, quâ sacrum pignus tegebatur, appe-
 tebat: mox diu in preces effusus, nonnisi suspi-
 rans, ac beatum iteratis vocibus exclamans
 migrabat. Aliquot deinde post annis, incre-
 brescente prodigijs sanctitatis famâ, Franci-
 scus Gonzaga tunc Cæsaris ad Pontificem Le-
 gatus Claudium Aquavivam, ut Aloysij ger-
 mani fratris ossa multis divinitus iam decorata
 prodigijs in augustiorem locum transferrentur,
 enixè oravit, exoravitque: quo tempore sacrû
 eius caput a ceruice seiunctum eiusdem Princi-
 pis rogatu in oppidum Castilionis transmissum
 est: ubi magnâ lætitiæ significatione a popula-
 ribus acceptum, nunc in Templo eius memo-
 riæ excitato thecâ inclusum argenteâ summâ
 cum veneratione asseruatur. Quo ex honore,
 nulli utique Castilionis Dynastarum unquam
 delato, argumentum capere licet, qui suos ho-
 nores Deo tradat, eum nequaquam amittere,

Cæs: Baro-
 nij singu-
 laris in Al:
 pietas.

Sacri pigno-
 ris ossa trã-
 ferütur am-
 pliorè locü

Caput Ca-
 stilionem
 trãslatum
 argentea
 theca in-
 cluditur.

C A P V T IX.

De Prodigijs eius obitum subsecutis.

Quã alijs
prodigia,
ei prodigi-
osa vir-
tutes fa-
mã colle-
gerunt.

Am in vulgus existimationem,
& famam, quam sanctissimi
quique viri rebus supra ordi-
nem naturæ gestis collegerunt,
Aloysio adhuc viventi sine ul-
lo miraculo contigisse, argu-
mento est, egregias virtutes, quibus erat or-
natus, prodigiorum munus subijisse. Verùm
eo, eiusque virtutibus de medio sublatis, ne
fama quoque unã cum illo intercideret, non-
nullis divinitus factis prodigijs nutrienda fuit.
Longum est, ac propemodum infinitum om-
nia, quæ in tabulas relata vidimus, recensere:
illa tantummodo perstringemus, quæ maximè
testata, ac pervulgata novimus: quippe eorum
fidem cum sacrorum Antistitum autoritas præ-
stat, tum hoc præterea quod publicam lucem
tunc sustinere valuerunt, quando adhuc supe-
rerant, quibus contigisse prædicabantur.

Primum signorum Christi exemplo suæ ad-
uersis

uersus Matrem pietati significandæ edidit B. Primū Signorū aduersū Matrem edidit.
 Adolescens: cum enim illa mœrore confecta ex subitâ Castri Godefridi defectione unâ cum infelici exitu Rødulphi filij ibi ex insidijs matati in ultimum vitæ discrimen venisset; iamque sacro Eucharistici Panis Viatico instructa, ac salutari Chrismate delibuta propè esset, ut animam ageret; repentè Aloysium sibi antellectum immensâ luce, ac decore fulgentem, astare conspicata; eo aspectu tantâ lætitiâ exiit, omnibus filij bonis in sua quodammodo Parentis iura translatis, ut animi ægritudine radice morbi discussâ, illico tantæ pulcritudinis miraculo conualuerit.

Par deinde grati animi documentum dedit, dum precibus Mariæ Magdalenæ de Pazzijs, ceterarumque sociarum Virginum eius studiosissimarum unam ex illis gravissimè ægrotantē, ac deploratam ad salutem reduxit. Ea erat Angela Catharina cognomento Carlinia, Virgo ætate puellari, eoque recens a tyrocinio, & adhuc sub Magistræ cura. Hanc postquam quatuor annorum spatio gravis dolor, qui lævam corporis partem a vertice ad pedes obtinuerat, exercuisset; nocte quâdam omni in sinistram maxillam dolore incumbente, tumor magnitudine ovo, duritie saxo perfimilis repen-

Sac: Virgine pestifero cancro carcinoma momento liberat.

te exortus omnia carcinomatis insignia protulit. Dolor ibi erat acerrimus, infirmita praeterea, nausea, & ad motum quemlibet corporis infirmitas extrema. Binos cum dimidio mentes rem silentio presserat: mox religione tacta, Magistæ suæ, atque hæc Virginum Maximæ, ac Mariæ Magdalenæ de Pazzijs aperuit: hæc autem conspecto carcinomate, cuius vi paucis ante diebus aliam eiusdem cœnobij Virginem elatam meminerant, exterritæ, atque ab humanis auxilijs desperantes, ad superna sibi procuranda ægram Virginem cohortantur, suggeruntque, ut Aloysium Gonzagam deprecatores asciscat. Paret puella, & post preces fusas assumptâ lipsanothecâ, ubi B. Adolescentis reliquiæ habebantur, tumorem in Crucis modum obsignat: inde dolor nonnihil remissus spem obtinendæ salutis plurimum erexit: cumque inter Virgines convenisset, medicorum manibus ægram insequenti luce permittere; illa amplificandæ Aloysij gloriæ cupiditate incensa, diem totum orando, obtestandoque omnibus precibus ab eo exegit, ut, quod inchoaverat beneficium, perficeret: quas preces cum sub solis occasum magnâ spe obtinendæ salutis iterasset, visa sibi est Aloysium in animo suo his verbis alloquentem audire:

Deus

Deus Opt. Max. quidquid fiducia mei, studioque gratia, qua apud eum valeo, patefacienda postulasti, libens gratificatur, speique de me concepta red-dita salute compotem facit. Sub hæc pectus sibi puella aperiri, tumoremque tantâ violentiâ, ac dolore, quâdam veluti iniectâ manu, eripi sensit, ut semianimis diutiùs iacuerit: quo tamen tempore, languidâ, ut licebat, voce, se in pristinam valetudinem restitutam sæpiùs significavit: idque ubi refocillata ordine exposuit, incredibili lætitiâ omnes perfusæ Deo, Beatoque Adolescenti laudes, grateque persolverunt: & ne memoria tanti meriti, ac prodigij unquam intercideret, de communi sententiâ constituunt solemni intra Cœnobium pompâ B. Aloytij lipsana pridie eius diei, qui ipsi sacer est, magnâ cum religione circumferre; eundem præterea diem ieiunæ traducere, atque insequentem feriatum habere. Miraculi fama Archiepiscopi Florentini autoritate, & litteris munita universam Italiam illico peragravit, perlataque Castilionem ad Franciscum Fratrem, qui id temporis rerum potiebatur, tantâ eum voluptate affecit, ut domo satis cōmodâ nuntium donaverit.

Singulis æ-nis miracu-li memo-ria in mo-nasterio ce-lebratur.

Fr: Gonz: huius mi-raculi nū-cio domū largitur.

Cursim nunc reliqua persequemur tœdium lectoris celeritate præuenturi. Prima, quæ vo-tivam

Puerperā
a mortis
periculo e-
ximit.

tivam tabellam, accepti beneficij monumen-
tum, suspenderit, Nobilis foemina prodita,
quam extincta in utero proles tantis doloribus
oppresserat, ut superueniente sanguinis pro-
fluvio iam ad extrema spectaret: votā, quam
diximus, si eniteretur, tabellā, sine ullā of-
fensione feliciter enixa est.

Ophthalm:
seu vitiū
oculorum
fanat.

Hanc sequitur plebeij quidam generis vir,
patriā Senensis, cui Antonio Urbano nomen.
Huius pessima ophthalmia omnia medicorum
tentamenta eluserat. Nubecula quaedam utri-
que oculo infederat, unde perpetuus lacryma-
rum, ac pituitæ defluebat imber: calor inde,
inflammatio, ac dolor lecto spe omni destitu-
tum, ac incoerentem tenebant: quo animi, &
corporis habitu cum preces Aloysio fudisset,
precantemque oppressisset somnus, post modi-
cam quietem firmus, ac valens, perinde, ut
si nunquam ægrotasset, evigilavit.

Ex renibus
laboranti
succurrit.

Nobilis item Romanus, cum ex renibus sa-
tis diu laborasset, Divinoque Spiritu instin-
ctus Aloysio supplex vovisset, si conualesceret,
memorem beneficij tabellam ad eius tumulum
appensurum, evestigio convaluit: & quia fi-
dem præstare distulit, iterum dolor incubuit,
nec ei antea modus factus, quam post delatam
quam voverat, appensamque tabellam.

Vir

Vir Lucensis nobili pariter loco natus Lælius cognomento Guidiccionius, pluribus simul exercebatur incommodis : acuta illi erat, ac perniciofa febris : capitis dolores acerrimi, itemque cordis veluti inter vepres versantis : suspiria, gemitusque pectore ab imo ducti: gravitas præterea, auditus, creber anhelitus, insomnia, ceteraque mortis signa eam in propinquo esse denunciabant : cuius proinde, Sacris Eucharistiæ, & Confessionis mysterijs instructus, in metu, atque expectatione erat. Vix dum collo sacras Aloysij reliquias suspendit, morbo levare sensit, atque insequenti luce Medicis indagantibus, ne vestigium quidem febris tam pestilentis reliquum fuit.

Pestilentē febrē plurimis malis comita tam pellit

Eædem reliquiæ unâ cum voto suscepto Marco Guffonio apud Venetos prænobili, tunc Patavij nostræ Societatis tyroni, morbum haud absimilem pari celeritate depulere.

Aliū simili morbo sanat.

Earum item contactu, votoque si revalesceret, singulis diebus ad eius sepulcrum quinquies Pater, & Ave ad annum recitaturum, appensurumque argenteum donarium Io: Iustinius e nostra Societate Genuensis urinam undecim ipsos dies calculi obiectu inhibitam soluit : magnâque humoris vi, unde corpus intumuerat, unâ cum calculo delectâ, momento temporis

Urinâ undecim dies calculo inhibitâ soluit.

poris propè a mortis limine est restitutus .

Item cal-
culo præ-
grandi li-
berat .

Eodem morbo laboranti apud Augustam Taurinorum Philiberto de Baronis auxilio venit Aloysius , ad cuius in quiete conspectum asperum calculum pro fabæ modo crassum , cruentumque , atque unà cum eo acerbos , quos diù tulerat , dolores , mortisque periculum , depulit .

Febris he-
ctica, ele-
phantiasis,
diarrhea,
carbuncu-
lis alium
eximit .

Puerum Romæ (Io: Franciscum Philippi- num dicebant) febris hectica , Elephantiasis , ac diarrheâ miserabiliter uno tempore tortum , atque a Medicis deploratum , dens Aloy- sij eius collo suspensus , ingenti illorum admira- tione persanavit . Cumque eundem acuta febris alterum post mensem unà cum binis in dorso carbunculis palàm pestiferis inuasisset , nec re ullâ morbum emendari posse Medici dicitarent , earundem reliquiarum remedio , quod antea respondisse constabat , adhibito , mala omnia protinus cessere .

Acutâ fe-
brim cum
furore re-
stinguit .

Franciscus Crottius honesto loco Brixiaë na- tus ex febris acutâ ad insaniam aëtus usque adeo furere cœpit , ut lecto teneri haudquaquam posset : cumque sacro duntaxat Chrismate es- set instructus , quòd reliquorum mysteriorum , qui mentis potens non esset , compos fieri ne- quiret , fufis Aloysio ab uxore precibus , vo-
toque ,

toque, si evaderet, nuncupato, curaturam se in eius memoriam semel Divinam Hostiam immolari, illicò ad mentem redijt, itaque remisit febris, ut postridie ne vestigio quidem abijisse innotuerit.

Multa adhuc superesse video, quæ etiam ad institutam coacta brevitatem Lectoris patientiam fatigent. Indico quæ apud Cæpariû reliqua video: Vetulam nimirum septuaginta annis maiorem a morte, in quam ardentissimâ feбри, & sanguinis profluvio urgebatur, revocata: Civem Romanum illæsum post præcipitium servatum: Vincentium Mantuanorum Ducem, & virum alterum apud Polonos Principem sævissimis doloribus levatos: Romanum Doctorem feбри, dysenteria, aurium tynnitibus, aliisque morbis exemptum. Assertum præterea a Dæmonis tyrannide Florentinum adolescentem ex nobili Rodulphorum prosapia, qui ab eo decimum ferè, ac sextum annum obsessus indignè afflictabatur: & Brixientem puellam tibijs ita captam, ac debilem, ut nonnisi ligneis fulcimentis utriusque axillæ suppositis ingredi posset, integritati restitutam. Complures denique vehementissimè ad libidines, atque ad turpissima quæque mali Dæmonis arte sollicitatos, quibus in nullis, vel precibus,

Plura prodigia cursum indicata.

Vincentiû Mant: Duce[m] doloribus levat

Ad turpissimè teratis subvenit.

cibus, vel ieiunijs, ceterisque corporis afflictationibus auxilium esse videretur, Aloysij tandem inuocati ope (quam forte afflictationes illæ certè non irritæ promeruerunt, liberatos.

Plurimæ
omnisge-
neris cura-
tiones Ca-
silionensibus
factæ.

Ad hæc idem scriptor enumerat supra quadraginta subitas, ac prodigiosas curationes Casilionensibus suis ab Aloysio adhibitas: inter eos plerosque febricitantes, & quidem febribus nonnullos exitialibus: recenset & arthriticos, & ischiadicos, & podagricos, & erisipelate, alijsque tumoribus in capite, collo, cruribus laborantes, & quosdam mente, ac membris propè omnibus captos, vulneratos, luxatos, fractos, atque inde largo sanguine manantes, ac moribundos: quibus omnibus humano defectis auxilio præsentissimum remedium Aloysium fuisse publica acta testentur. Deinde adiicit paucis ab eius excessu annis ad quadringenta signa, vel tabulas votivas circa illius imaginem, beneficiorum monumenta, suspensas. Cui numero haud facilè sit aestimare quanta ad hæc usque tempora accessio facta sit. Illud mihi certò compertum, Aloysio cultum ubique gentium maximo cum ardore tribui: honores verò beatis viris apud vulgus non nisi beneficia vel accepta, vel ex acceptis expectata decernere. Quare qui velit in unum
omnia

omnia congerere , quæ toto orbe terrarum in hominum genus Aloysij merito collata sint , haud parua volumina vel solis rerum , ac personarum notatis nominibus impleat , oportet .

His prodigijs veluti Dei annulo Aloysij Sanctitas obfignata Paulum huius nominis Quintum Pont. Max. permouit , ut illius vitam primum a cæpario scriptam imprimi , vulgarique permitteret , Beati titulo eius nomini præfixo : tum rogatu omnium ferè Christiani nominis Principum Apotheosim illi decerni petentium , causam cognoscendam viris gravissimis commisit ; qui accuratè cognitis , libratisque omnibus Aloysij gestis eâ longè dignissimum censuerunt . Interim de suorum Purpuratorum , qui sacris ritibus præfunt , sententiâ , sanctorum cultum , atque officia Aloysio in omnibus Provincijs Gonzagæ familiæ subiectis permisit , eâque deinde facultatem in universam Societatem Iesu toto Orbe dissipatam Gregorius XV protulit , brevisque Sanctorum fastis adscriptum iri , accedente ecclesiasticæ maturitatis tempore spes est minimè dubia .

Paulus V. Beati nomine eius vitam insigniri permittit .

Omnes ferè Christiani Principes eius Apotheosim petunt .

Greg. XV. Sanctorum cultum , atque officia illi decernit .

C.A.

Paranesis ad eos, quos e Cælo ad Religiosam vitam evocatos domestica lucra, atque honorum studia retardant.

Famæ cupiditas quâ vehemens in hominibus.

Des iam animo quisquis hæcenus sancti huius Adolescentis vitam evolvisi, & mirare mecum, quod satis ipse non possum, stolidam hominum superbiam, quæ Famam, ac prædicationem per dedecus omne sectatur. Regis vocabulum urbium ruinâ, cædibus populorum, generis humani sanguine, ac vastitate comparatur. Nihil propemodum ausa non est præceps ambitio, ut nomen suum in saxa, æraq; duratum posteris cognoscendum traderet: & quod testibus præter oculos nullis credibile fuerit, cernere quamplurimos licet, vitam ipsam aditis spontè periculis lætos prodigere, suo ut eam nomini largiantur, ac de se, Lothicæ, propè dixerim, vxoris instar, sui monumentum
fa-

faciant. Famæ denique captandæ studio, vilissimam passim, durissimâque illi seruitutem, humiliter superbi seruiant: quam tamen, si saperent, si contemptui haberent, ac dominam reculerent, ita demum pedissequam obtinerent. Id eius ingenium est, & sagacissimum, utpotè ex multis collatum, iudicium. Sui cultores contemnit, ut leues: colit, sequiturque, ut suos dignos obsequio, a quibus ipsa contemnitur. Huius rei eximium hic habes documentum; unde discas famam eiusque munus præcipuum gloriam contemnere, quando nullâ re æquè gloriosum effici nomen intelligas, quàm ipsâ gloriâ contemnendâ.

Confer si lubet cum Aloysio Gonzagâ Alexandrum illum Macedonem cupidissimum popularium rumusculorum aucupem, & quoties eum appellari Magnum audieris, humanæ te parvitas pudebit, cui magnus dicatur, qui non nisi magnis ruinis ab se auriæ captandæ coaceruatis insistat. Perpende primò quantula gloriâ quam ingenti extorta sævitiâ. Dum vita mansit; habuit qui eum Regum maximum, Ducum fortissimum, Iove ipso satum (edicto verba præeunte) publice compellerent, ac poplite tenus venerentur: quorum tamen clandestinis sermonibus carnifex erat, atque adeo
carni-

Fama sui
cultores, cō
temnit cō
tempores
colit.

Alex: ma-
cedonis cū
Al: com-
paratio.

Duplex A-
lexãdri fa-
ma : altera
publica, fe-
creta alte-
ra.

carnificum probrum . Vbi verò mors audita ;
publica illa , quæ eius aurâ vescebat , fama,
protinùs concidit : ac secreta e tenebris eruta ,
nullâ spe , nullo metu corrupta ad nostra usq;
secula viguit , palàmque apud Sapientes præ-
dicat , ei , qui sanguine , & cædibus suam ma-
gnitudinem impleverit , Magnum esse potuisse
nihil , præter crudelitatem .

Vnica, fin-
ceraque
Alo: fama
quàm di-
versa.

Contra verò Aloysio incolumi , conscia Fa-
ma , suis eum rumoribus offendi , diù multum-
que sese cohibuit . At simul extinctum audijt ,

Qui alienã
virtutem ,
idem se
ipse com-
mendat .

tancã continuò alacritatẽ sese in eius laudes ef-
fudit , ut se ipsa commendare tam ingentis vir-
tutis prædicatione videretur . Eius celebrando
funeri Roma universa certatim affuit : quo tẽ-
pore quidquid rerum ad eum spectantium ob-
tineri potuit , auro , gemmisque exceptum est.

Funus quã
gloriosum

Reliquiã
auro exce-
pta .

Depictæ
infinite i-
magines .

Numisma-
ta ex òni
metallo .

Statuæ ò-
nis gene-
ris : argen-
teæ plus
centum in
Europa ,

Depictæ statim effigies , atque infinita in vul-
gus exempla , prælo adnitente , tributa . Ad
hæc ærea cusa numismata , quin etiam aurea ,
argenteaque , sacris insuper Ecclesiæ thesauris
commendata in orbem terræ universum eius
vultus populis adorandos præbuere . Mitto sta-
tuas marmoreas , aut ex aliã minùs prætiosã
materiã eius honoribus dicatas . Ex solis argẽ-
teis plus centum Societas nostra per omnem
disperfa Europam suis in templis enumerat :

quibus

quibus haud dubiè magnam accessionem tece-
 rint , si quas reliquæ Mundi partes cum pri-
 vatim , tum publicè statuerint , computentur.
 Adde Tempia , ac Sacrarja eius memoriæ toto
 Orbe dicata . Adde festos dies singulis annis
 Aloysij honoribus consecratos , ubi solemnia
 sacra , ubi publicæ laudationes , ubi vocum ,
 neruorum , ac tibiaram cantus , Aloysium
 cunctis per Orbem linguis inclamant . Etiam
 Antipodes , quorum Reges vel maximos igno-
 ramus , qui nostros Cæsares ignorant , Aloysij
 nomen & norunt , & venerantur . Adde deni-
 què (quod vota ipsa , vel etiam insomnia cu-
 iusquè maximè ventosi capitis excesserit) pecu-
 liarem illam venerationem , quâ festis hisce
 diebus universum Christianum Orbem humi
 ante se prostratum e Cælo conspicit Aloysius .
 Finge animo , ut rem planè intelligas , morta-
 lium alicui in aureo folio sedenti , ac trabea
 to a cunctis Christiani populi Regibus , etiam
 quos oceanus a nostro orbe seiunxit , de socia-
 li sœdere fanciendo , uno tempore , uno die
 Legatos adesse . Nonne tantæ dignitatis fulgo-
 re obiecto , atque acie mentis perstrictâ , decus
 admirareris mortalibus insolens ? At longè ma-
 ximum Aloysio contigit , cui in altissimo eo-
 demque , quo rerum Dominus , throno seden-

Templa in
 eius me-
 moriâ ere-
 cta, ac dies
 festi illi
 dicati.

Antipodes
 cum norunt
 & veneran-
 tur.

Christianū
 orbē ante
 se prostra-
 tū conspi-
 cit.

A a ti ,

ti, ac cælesti trabeâ circūdato Christiani Reges universi nō per legatos, sed per se ipsi, nō de fcedere, sed de cliētelâ impetrandâ in genua pro-
luti supplicatū adsunt. Circūspice quacūque ter-
rarum, ac gentium hætenus sese Christi Re-
ligio explicuit, & non sine voluptate intueberis
eo die, qui Aloysio Sacer est, summos terra-
rum orbis Rectores, Pontificem nempe Maxi-
mum, Cæsarem Augustum, Hispaniarum,
Gallarum, aliarumque gentium potentissimos
Reges, tot sacrorum Antistites, tot Purpura-
tos, tot viros principes, unâ cum infinitâ po-
pulorum multitudine ad Aloysij imagines pro-
volutos eius e Cælo spectantis benevolentiam,
patrocinium, fidem infimis precibus postulan-
tes. Quid quæso hoc honore prætantius? non-
ne exclamare iuvat Davidicum illud: *nimis bo-
norati sunt Amici tui Deus, nimis confortatus est
Principatus eorum*. Quis unquam tantum sibi
decus commentus non continuò motæ mentis
suspiciōe tangeretur? num exaggerasse credi-
deris, an verius extenuasse quisquis eum regna-
re pronuntiavit, qui Numini inseruiret. Hoc
profectò non regnare est, sed Reges omnes cū
suis regnis supernè despiciere, ab iisque inter
Superos regnorum arbitros adorari.

Iam verò quis verbis consequi valeat, quanti-
tatem

Ac præfer-
tim maxi-
mos, ac po-
tētissimos
Reges.

Psal: 138.

tum eius laudibus accesserit ex immensâ scriptorum multitudine, qui res ab eo præclare gestas ad sempiternam temporis memoriam oratorio, poetico, historico stylo, omni præterea linguarum genere propagarunt. Haud ul-
 lus certè annus abit, quo non plura centena carminum millia Aloysiuse Cælo in sui laudem conscripta perlegat. Ita enim fert nostra domestica consuetudo, ut quotannis ad diem illi festum nostri ordinis Iuvenes, qui litteris dant operam, poetico certamine illius laudes persequantur. In uno Romano Collegio ad quinque carminum millia publicè proposita ipse aliquando enumeravi: quem numerum si per quadraginta duxeris (quot fere maiora Collegia, ubi eiusmodi certamina instituuntur, Societas numerat) bis centena carminum millia in annos singulos eius laudibus dicata comperies. Quibus si insuper adjeceris quæ nostri Rhetores toto Orbe quamplurimi, vel publicè per eosdè dies declamanda, vel privatim Auditorum exercitationi scribenda tradunt; quàm arduum tibi fuerit tot carminum numerum, tam pronum ex innumeris immensum Aloysij decus existimare.

Quid horum quæso ille Pussonibus Magnus Alexander? quantus eum pudor inuaderet?

A a 2

quàm

Scriptorū
 de eius
 Laudibus |
 multitu-
 do.

Poeticum
 in eius lau-
 dem certa-
 men.

Nihil horū
 cōtingit Ale-
 xandro.

quàm se suo nomine minorem cerneret, si cum Aloysio conferret? nonne sensum planè perderet, seu veriùs reciperet; si Aloysij calceos argenteis thecis inclusos, eorumque frustis longè plus honoris, quàm suo diademati haberi conspicaretur? Tibi verò (quisquis tuis honoribus, atque emolumentis metuens vocanti Numini reluctaris) quid ista evolventi animo occurrit? num huiusmodi piget, aut pudet honorum, ut qui ampliores tibi de tuâ seu virtute, seu stirpe promittas? sed esto: ita, per me licet, existimes: sint ista ornamenta tuâ spe, ac dignitate minora; sequi pigeat, pudeat obtinere umbra- tiles istos honores, quos ipsa profana sapientia honoris ceteroqui alumna, umbram aliquando appellat. Sursum oculos attolle: ibi nitidissimam videas claritatem, unde omnis terrenæ honestatis umbra projicitur. Honos ibi non quibus orbis terrarum, ac seculorum finibus inclusus, sed in immensa Cæli spatia, in omnem patet æternitatem: nec rursus a paucis, iisque contemptis habitus homuncionibus; verùm a summis, ac præstantissimis Cælesus curiæ Principibus, ab infinitâ numinis Maiestate; cuius specie, ac vice omnis terrenæ Maiestatis decor nitet, ac nititur. Eò primùm lumina attollas velim, mox ad nostra demittens, tantum mortalium

Cic: Tusc:
172: Sen:
ep: 80.

Sistos vi-
ros longè
his terre-
nis maio-
ra in Cæ-
lo orna-
menta ma-
nent.

talium rerum fastigia subsidere, tantumque
 coire amplitudinem cernes, ut pro cælestibus
 bonis adipiscendis hæc, non nisi cunctanter, &
 meditate contempsisse, pœniteat. Respice indi-
 dem Alexandri decora: cogita, quàm simula-
 ta, quàm fugacia, quàm in angustum tempo-
 ris, terræque coacta, quàm denique nunc in-
 ualida ijs, ac vitâ fuuctum obiectare, qui
 ea, vel minimè sentiat, vel maximè sentiat per-
 didisse. Cumque ea penitus inspexeris, disce,
 contemnere umbras quantum alienâ iniuriâ, ac
 periculis partas tantumdem veræ nominis cla-
 ritati officientes. Si nomen tuum, bona inque
 famam Aloysij gloriâ illectus omne in æuum
 prorogam cupis, cave stultis improborum
 mentibus suâ laudè dehonestaturis, committas:
 pudeatque tuas in illis, velut in cloacâ, vel sta-
 bulo effigies relinquere. Cave etiam saxis cre-
 das, temporis pabulo, ijs enim paulatim ero-
 sis, truncus eris, populi prætereuntis ludibrium.
 Illud cura perquam diligenter, ut nominis tui
 memoriam proborum mentibus imprimas, quæ
 utique te verâ laudè donabunt, secumque in
 Cælum citra metaphoram efferent: ibi liqui-
 dem quot beatas Mentis, totidem pretiosa
 tui monumenta æternitati dicata cognosces.
 Huc te conari, huc incumbere decet, si tibi,
 si fa-

Vera nomi-
 nis fama,
 ubi qua-
 renda?

si familiæ tuæ de verâ nominis claritate con-
sultum velis. Tunc autem, cum illo pervene-
ris, palàm fiat stulti parentum tuorum co-
natus, qui rati indolem tuam perditum iri, ac
planè tumulatum, si religiosæ disciplinæ an-
gustijs premeretur, te ab eà revocare conati

sunt: ijsque aliquando tandem, ubi scili-
cet te germinasse videbunt sicut li-

lium, vel sicut palmam effloruisse

se, prout Divina pollice-

bantur eloquia, do-

cumento eris;

ferere, non

sepeli-

re,

qui generosam sti pem in

terris, Divinis voci-

bus obsequutu-

rus, abicon-

dat.

LAUS DEO, AC BEAT. SEMPER VIRGI
SINE LABE CONCEPTÆ.

INDEX

Prior, quo omnia Aloysij acta ad certa virtutum capita revocantur, præmissa eius vitæ synopsi.

TOTIVS VITÆ SYNOPSIS.

- A**loysius Cælo antequam Terris nascitur. l. 1. c. 1. p. 4.
Prima Christianæ institutionis fundamenta. p. 5.
Armorum studio tenetur. c. 2. p. 9. Illud abijcit periculis edoctus p. 10.
Turpia vocabula a milibus dicit. ibid.
Florentiam dicitur. ibid. biennium commoratur. c. 3. p. 20. & 21.
Stranguriæ morbo laborat. Ibid.
Duodecimo Mantuam evocatur. c. 5. p. 32.
Profectus in Montem febratum Religioso instituto animum adijcit. c. 7. p. 46.
Hispaniam petit, ibique ephebus inter meninos cooptatur. c. 10. p. 64.
Italiam repetit. c. 13. p. 89.
Mediolanum negotiorum causa contendit. c. 15. p. 106.
Castiliæ dilcedit, ac Mantuæ Principatum abdicat. c. 18. p. 133. & seqq.
Societati Iesu adiungitur. c. 20. p. 148.
In Domum Professorum mittitur. l. 2. c. 4. p. 176.
Neapolim valetudinis causa proficiscitur. c. 7. p. 203.
Romam repetit. c. 8. p. 213.
Vota Soc. privatim nuncupat in Coll. Rom: c. 9. p. 220.
In Patriam ad pacem inter fratrem, & Mantuæ Ducem conciliandam remittitur. c. 13. p. 255 & seqq.

Canulione Mediolanum concedit . c. 15. p. 277.
Romam a Claudio revocatur . l. 3. c. 1. p. 293.
Supremo morbo ægrotis in niltrando corripitur . c. 3. p. 310.
Sanctè occumbit . c. 7. p. 348.

STVDIVM ORANDI.

Infans se in latebras abdit, ut oret, l. 1. c. 1. p. 6.
Iquotidianæ pueri preces quamplurimè . c. 2. p. 17.
Constantè retentæ etiam in feбри diuturna p. 18. & c. 8. p. 54. &
55. & c. 9. p. 57.
Deo Magistro contemplandi artem ediscit . c. 5. p. 36. mens in
ea raptus . p. 37. & c. 9. p. 62. & perpetua in Deum attentio,
Ibidem.
Lacrymæ inter orandum fusæ . c. 6. p. 44. & c. 8. p. 55. & l. 2. c. 6.
p. 196.
Nihil agere dicitur, quod preces non antevertant . c. 9. p. 59.
Nihil a Deo petit, quod non impetret . p. 60.
Summa cura mentis evagationes in orando cavet . c. 10. p. 70. &
l. 2. c. 6. p. 195. & seqq.
Sæpè quatuor aut quinque horas orando perstat . Ibid.
Cum iter habet vel voce, vel mente Deum alloquitur . c. 13. p. 92.
Et in hospitium veniens unam aut alteram horam precibus dat . p.
93. & c. 19. p. 144.
Dum in Collegia Soc. venit, semper antea templum ingreditur .
Ibid.
Eucharistiæ cultus . c. 17. p. 125. & c. 20. p. 147.
Integram horam solis octurnis psalmis recitandis impendit . l. 2.
c. 6. p. 198.
Semper orat etiam cum alijs negotijs distinetur . p. 199.
Sanctas cogitationes amoliri sine capitis offensione non potest . p.
200.
Divinam caliginem quotidie ingreditur . l. 3. c. 1. p. 291.
Clam inter lectum, & parietem ad orandum æger procumbit . c. 6.
p. 333. Septem

Septem psalmos de poenitentia, atque alias preces quotidie sibi
morti proximo recitari curat . p. 337. & seq.

MODESIA, ET CONTEMPTVS SVI.

IN precibus puluillo princeps abstinet . l. 1. c. 2. p. 18.
Cum famulis non imperio, sed precibus utitur . c. 4. p. 31.
Janitoris vice adhuc princeps gaudens in Coll: mediolanensi fun-
gitur . c. 15. p. 110.
In Soc. vilia ministeria promptè exequitur . l. 2. c. 1. p. 157.
Guttur charta duriore subrectū acriter circumfert. l. 2. c. 1. p. 157.
Tritas aliorum vestes induit. c. 2. p. 170. Vide in hanc rem alia
c. 7. p. 208.
Publicè reprehendi curat l. 2. c. 3. p. 173. immeritò obiurgatus
nunquam se purgat . p. 174.
Poenas falsò irrogatas libens pendit . c. 5. p. 187.
Contentiones, & clamorū dicendi genus vitat . p. 193.
Pacatus disputat, nisi ubi se laudari sentit . c. 8. p. 214. suas lau-
des, ut alij probra erubescit . c. 9. p. 222.
In disputatione ineptè respondere cogitat . p. 214.
Tanta euntis compositio, ut ad spectandum plures accurrāt. p. 217.
Propriæ demissionis studium . c. 9. p. 221. & seqq.
Incrēpitus semianimis concidit . c. 10. p. 229.
Lætus contemnitur a Tabernario . c. 13. p. 264.
Modestix ac verecundiæ exempla vide in cap. 14. p. 267 & seqq.
Otium a studijs in culinæ, ac triclinij ministerijs impendit . c. 15.
p. 282.
Gaudet in cunctis reptare, ne cadat ibid. & seqq.
Via ad eum promerendum speciem negligentis præferre. l. 3. c. 2.
p. 298.
Principem trita amictus veste, & matica onustus inuist. c. 3. p. 307.

VIIÆ AVSTERITAS.

Ovum integrum cœna est illi opipara. l. 1. c. 5. p. 33. Hanc ci-
bi abstinentiam integrum annum conseruat . Ibid.

Exi-

Eximia frigoris tollerantia . c. 7 p. 48.
 Rigida eius ieiunia. c. 8. p. 51. Quæ nec iter habens omittit. c. 13.
 p. 93.
 Quotidie tam parum comedit, ut quod una mensa sumit, ad utri-
 usque non pertingat. p. 52.
 In deteriores cibos avidius fertur, eosque ad trutinam exigit. p. 53.
 Aspera, & frequens sui corporis usque ad sanguinem verberatio.
 Ibid. & c. 14 p. 102.
 Asperum fragmentis lectum asperat, & calcaria pro cilicij adhi-
 bet. p. 54.
 Semnudus, atque humi stratus glaciali tempore orat. p. 55. & . 6.
 Perpetuo capitis dolori remedium nullum adhibet, imò illum fo-
 vet. c. 9. p. 57.
 In sui castigatione an modum excesserit. c. 17. p. 125.
 Linthea viatoria cruore infecta. l. 2. c. 1. p. 157.
 Aspera corporis tractatio. c. 2 p. 163 & seqq.
 Contra impugnantes vitæ austeritatem pulchræ rationes. c. 11. p.
 238. & seqq.
 Viribus ob ineniam defectus corrumpitur, & increpatur, a Hierony-
 mo Roboreo. c. 13. p. 260.
 Manus a frigore disruptas renuit fovere. c. 15 p. 280.
 Declarat se nullo icripulo ob austeritatem adhibitam teneri. l. 3.
 c. 3. p. 312.
 Morti proximus facultatem petit, ut vapulet. p. 313.
 Deinde ut mortem humi iacens excipiat. Ibid.
 Ingratam portionem lentè haurit, ut longiorem molestiam sentiat.
 c. 5. p. 322.
 Nihil ægotant in cibis, & medicamentis fastidio erat præter hoc,
 quod vitam producerent. c. 6. p. 331.

CVPIDITATVM, ET SENSIVVM CONTINENTIA.

Plures annos quotidie salutat, nunquam iatuetur Mariam Au-
 striacam. l. 1. c. 10. p. 68.

De

De severa sensuum custodia vide multa, & mira . l. 2. c. 2. p. 165.
& seqq.
Plures horas Christi sepulcrum custodit, nunquam intuetur . c. 5.
p. 185.
Cupiditatibus ad urgenda Virtutum officia utitur . c. 6. p. 192.
Desideria etiam pia in officio continet . p. 193. & l. 3. c. 1. p. 293.
Hanc unam perturbationem non vicit, Laudis impatientiam. c. 9.
p. 223.
Primis cupiditatum motibus caret . l. 3. c. 1. p. 290.

INNOCENTIA VITÆ.

Gravissima Aloysij errata ne ad levis quidem culpæ modum
pertinuere . l. 1. c. 2. p. 13.
Ea tamen tota vita defleuit. Ibid.
Septennis ad Deum convertitur . p. 14.
Gratiam in Baptismo initam nunquam amittit . Ibid.
Imò ea firmiter constitutum putat Bellarminus . p. 15. & l. 2. c.
13. p. 259.
Angelus passim nuncupatur . l. 1. p. 18.
Eculparum levissimarum dolore in sacra confessione exanimis ca-
dit . c. 4. p. 28.
In aula hispanica vitam sanctissimè traducit . c. 10. p. 68.
Sola præsentia ceteros compo lit . p. 70.
Nulla cogitatio eius mentem subit iniussa . l. 2. c. 1. p. 162.
Nihil in se reprehensione dignum agno cit . c. 6. p. 191.
Desideria etiam pia in officio continet . p. 193.
Nemini ex eius socijs noxam ullam, vel minimam in eo depreheu-
dere unquam uicit . l. 3. c. 2. p. 303.
Eius confessiones excipienti obiurgationes erant . p. 304.
Vide Innocentiæ fructum in morte securitatem . c. 6. p. 338. &
seqq. & c. 7. p. 343. & seqq.

STVDIVM PAVPERTATIS.

Paupertatis amore scripta Gabrielis Vasquez mutila sibi deseri-
bi curat . l. 2. c. 8. p. 219.
Nullum in cubiculo librum habet, præter sacra Biblia . p. 220.
Omnia illi vulgaria, & paupertatem reddolentia . c. 10. p. 234.
Chartæ segmentis, non icunculis sacrum codicem distinguit, p. 235
Deterrima quæque sibi deposcit . p. 236.
Libros elegantius compactos renuit . c. 15. p. 28.
Suis etiam scriptis se in fine vitæ exult . l. 3. c. 2. p. 297.
Cubiculum maxime incommodum eligit . c. 2. p. 302.
Conopœum e lecto submoveri rogat . c. 5. p. 321.
Glycirrhizam saccaro ob studium paupertatis præfert . p. 322.

CASTITATIS PERFECTIO, ET CVRA.

Ludere cum puellis e domo Medicea recusat . l. 1. c. 3. p. 21
Virginitatis voto se obstringit . p. 23.
Nullo corporis aut mentis motu eius castitas tentata . p. 24.
Castitati seruandæ præsidia ab eo adhibita . p. 25.
Sensuum præsertim custodia, & mulierum fuga . Ibid. & p.
26. & 27.
Mirus pudor ubi se famulis induendum tradit . c. 4. p. 31.
Plures annos quoli sic sa utat, nunquam intuetur Mariam Austria-
cam . c. 10. p. 63.
Carne, ut ceteri, non constare dicitur . p. 70.
Ad saltandum a femina inuitatus fugit . c. 13. p. 96.
De severa sensuum custodia multa, & mira habentur . l. 2. c. 9. p.
165. & seqq.
In hac virtute incrementum non cepit, quia ab initio consummata
habuit . c. 10. p. 237.

OBEDIENTIÆ STVDIVM.

Nullum moderatoris imperium transgreditur . l. 1. c. 4. p. 31.
Libentius inferioribus se, quam superioribus parat . l. 2. c. 5.
p. 185. Vide etiam p. 184. Obe-

Obedientiam sacrae lectioni praefert . p. 190.

Obedientiae studio poscit a Deo , ut a se recedat . c. 6. p. 202.

Symonia eius in hac virtute perfectio . c. 10. p. 227. & seqq.

Triclinij mensas varijs eglitum nominibus obedientiae cura distinguit . c. 15. p. 282.

Nunquam aeger a Medicorum imperio discedit . l. 3. c. 6. p. 332.

REGVLARVM OBSERVANTIA.

Purpurati Principis inuitamenta ob regulae reverentiam spernit . l. 2. c. 10. p. 231.

Dimidium chartae folium ante licentiam non tradit . Ibid.

Silentij , ac latine loquendi regulas diligenter obseruat . p. 232.

In extremo vitae declarat nullam unquam se regulam praetergressum , l. 3. c. 3. p. 312.

CARITAS IN DEVM.

Martyrium tubire cupit . l. 1. c. 10. p. 64.

Concionatorem solo aspectu Divina caritate auditor accendit . c. 15. p. 110.

In Sanctissimam Eucharistiam amor . l. 2. c. 4. p. 176. & seqq. & c. 15. p. 277.

Amoris incendio totus aestuat , & cor mirifice concitatnr . c. 6. p. 199. & c. 12. p. 247.

Ad Dei mentionem totus inardescit . l. 3. c. 2. p. 300. Vbi mirum huius rei exemplum.

Divina praesentia nunquam illi excidit . l. 3. c. 2. p. 299.

Quod nimio mortis desiderio , ut Deum cernat teneretur , religioni habet . c. 3. p. 311.

Nullis toto morbi tempore , nisi rerum salutarium sermonibus aures adhibuit . c. 6. p. 332.

Ad mortis denunciationem hymnum TE DEVM canit p. 336.

Saepe illud usurpat , Cupio dissolui , & esse cum Christo . p. 339.

CARI-

CARITAS IN ALIOS.

- I**nfans ubi in pauperes incidit, vultu, ac gemitu commiserationem ostendit. l. 1. c. 1. p. 6.
Reprehendit puer turpiter loquentes. c. 2. p. 12.
Catechesim docet, dissidia componit, & flagitiosos corrigit. c. 5. p. 39.
Adhuc puer domi concionatur. c. 6. p. 45.
Nunquid capere ne quem in salutatum praeceat incedit. c. 17. p. 124.
Fratres natu minores catechesim docet. p. 127.
Agreges, & mendicos Christiana doctrina imbuendos per vias quaerit. l. 2. c. 3. p. 172.
In Collegio Romano morem restituit colloquendi post epulas de rebus Divinis. c. 12. p. 247. & seqq.
In Civitate Senensi iuventutem in magno cum fervore ad bonam mentem adhortatur. l. 3. c. 1. p. 296.
Eius sermones ad studium virtutis excitandum efficaces. p. 299.
Pia eius adversus aegros maxime ulcerosus officia. c. 3. p. 309.
Pietas in matrem in extremo vitae demonstrata. p. 319.
Devolet se peccatis corruptis. c. 5. p. 322.

DEIPARÆ CVLTVS.

- A**d Deiparæ mentionem ardere videtur, & colliquescere. l. 1. c. 3. p. 23. & c. 9. p. 63.
Votum se virginatis in eius honorem obstringit. Ibid.
Nullo corporis, aut mentis motu eius castitas unquam Deiparæ beneficentia tentata. p. 25.
Singularis chararum gradibus Angelica formula Deiparam salutat. c. 5. p. 38.
Ad societatem die illi sacro intestina voce clarè evocatur. c. 10. p. 77.
In Domo Lauretana diutissime orat. c. 19. p. 142.

GRA.

GRATIÆ GRATIS DATÆ.

Adhuc puer plura vaticinatus fertur . l. 1. c. 17. p. 127.
 Nihil eius mentem tubit non eocatum, & si vel ita aliqua
 cogitatione designatur, ut exteriora non fecerit . l. 2. c. 6. p. 197.
 Inter ori lumen de inuitante morte edocetur . l. 3. c. 1. p. 292. &
 c. 6. p. 335.
 Dei admonitu cognoscit mortem Corbinelli, eiusque per ignem
 iustitiam transitum . c. 5. p. 328. & 329.
 A sensibus alienatus totam noctem celsis patriæ conspectu frui-
 tur . c. 6. p. 335.
 Alijs atque alijs affirmat se certa nocte moriturum . c. 6. p. 340.
 Vide etiam . c. 7. p. 345.

HVMANARVM RERVM ATQVE OPINIONVM
 CONTEMPTVS.

Nihil peius habet, quid alijs de se dicant . l. 1. c. 4. p. 30. &
 c. 10. p. 1.
 A celebris spectaculo oculos semper aversos vel clausos tenet . l. 1.
 c. 7. p. 49.
 Quæ summa hominibus sunt deridet . c. 9. p. 60.
 Tritas vestes tartasque, in aula gestare gaudet . c. 10. p. 68. & 69.
 Eumque morem semper retinuit . c. 13. p. 92.
 Italiæ Dynastis taiecta indutus sauitatum adit . c. 13. p. 91.
 Rascia plebeio panno induitur . c. 15. p. 109.
 Impudentem senem libere increpat . p. 94.
 Ad Gymnasium pedibus rheda dimissa venit . c. 15. p. 109.
 Mulo ignobili in celebri equestris pugnae iudo vehitur . p. 112.
 Nostrorum more indutus in convivium procedit, & convivas ad
 pietatem adhuc adde cens hortatur . c. 18. p. 139.
 Per Urbem gaudens stipem cogit . l. 2. c. 3. p. 171.
 Purpuratum alloqui sine licentia recusat . c. 5. p. 183.
 Item cibum in eius domo capere . c. 10. p. 231.
 Bononiæ nihil, nisi sacras aedes inuist . l. 2. c. 1. p. 263.

Hono-

Honorum pudet, ac poeniter. p. 266.

Monitus expectari a Principe, binas horas precando extrahit. c. 15.
p. 277.

Egrè fert se a Præpositis dilecti. l. 3. c. 2. p. 298.

Pudet Pontificem sui recordatum. c. 7. p. 342.

CONSTANTIA IN VRGENDO PROPOSITO
RELIG: INEVNDÆ.

Patri propositum aperit, & eius asperum responsum interritus
audit. l. 1. c. 12. p. 80. & c. 14. p. 100. & c. 16. p. 114. & seqq.
& c. 17. p. 110.

Secedit in nostrum Collegium animo non redeundi domum. p. 85.

Eius propositum a multis, inter quos Gulielmus Mantuæ Dux,
tenatur sed frustra. c. 14. p. 97. & seqq.

Secedit ad Franciscanos in inicio Patre. p. 101.

Sanguine, & lacrymis voluntatem Patris expugnat. c. 14. p. 104.
& c. 17. p. 128.

Amorem in Societatem ostendit, cum nostris rus euntibus occurre
re gauderet. c. 15. p. 111.

Libere Patri denunciatur, se eo inuito abiturum. c. 17. p. 129.

Quatuor, vel quinque horas precibus dat, ut veniam a Patre im
petret. c. 17. p. 130.

EXISTIMATIO APVD ALIOS.

Angelus passim nuncupatur. l. 1. c. 2. p. 18.

Solus præsentia ceteros componit. c. 10. p. 70.

Quæ tractabat tanquam Sacræ reliquiæ viventi subducta. l. 2. c. 3.
p. 175.

Flexo poplite reverentia illi Castilione adhibetur. c. 14. p. 266.

A matre genibus nixa excipitur. Ibid.

Domestica illi parænesis non solum sacerdoti committitur. p. 272.

Vincenius Dux Aloysio concedit, quod multis Dynastis negat.
p. 273.

Sacer-

Sacerdos eius consuetudine ob reverentiam abstinet . l. 3. c. 2. p.

304.

Scipio Gonzaga suæ potioris vitæ parentem Aloysium vocat. c. 5. p. 325. Vide etiam paulò ante eius apud duos Purpuratos existimationem.

Lud. Corbinellus Sacerdos se ab Aloysio in extremo vitæ signo crucis muniri postulat p. 326.

A Hieronymo Plato dignus censetur, cui viventi Apotheosis decernatur . c. 6. p. 339.

Gregorius XIV. ultro criminum post mortem impunitatem Aloysio indulget . c. 7. p. 341.

Secreto a reliquis sepulcro conditur . p. 344.

Vide honores illi post mortem delatos . c. 8. p. 349. & seqq. & c. ultimo per totum.

Vide etiam in indice posteriore Testimonia de eius sanctitate data in littera T.

NATURALES ANIMI DOTES.

Publicè 14 annos natus de rebus theologicis, ex tempore institutus cum plausu disputat . l. 1. c. 10. p. 66.

Eius prudentia, ac dexteritas in negotijs administrandis . c. 15. p. 107. & c. 20. p. 148. & l. 2. c. 12. p. 247. & seqq.

Mita eius memoria . l. 1. p. 109.

Quam graciosus apud Castilionenses fuerit, ex eorum lacrymis in eius discessione fuis agnoscitur . c. 18. p. 133. & seqq.

Benignitas in salutando . c. 17. p. 124.

Eius ingenium præacutum, ac perspicax, l. 2. c. 7. p. 207. & c. 8. p. 216.

Eius in congressibus suavitas, & Eutrapelia, c. 12. p. 254. & l. 3. c. 2. p. 299.

Primo congressu pacem conciliat inter Mantuæ Ducem, & Rodolphum fratrem . c. 14. p. 272.

Alias domesticas tricas summa dexteritate expedit, c. 15. p. 275. & seqq.

B b

114-

INDEX

Posterior rerum memorabilium.

- A**ctiosa vita ut possit cum contemplatione iungi . l. 3. c. 1. p. 291.
- Aloysij cum Alexandro Magno quoad gloriam humanam comparatio . l. 3. c. ult. per totum.
- Amicitia quatenus colenda . l. 1. c. 3. p. 22.
- Amicitia humanae divinaeque discrimen . l. 1. c. 10. p. 72.
- Amor divinus quare iucundus . l. 2. c. 12. p. 247.
- Avaritia etiam largitatis specie obrepat . c. 10. p. 234.
- Barnabitas libenter convenit Aloysius . l. 1. c. 7. p. 47.
- Cappuccinos libenter alloquitur . c. 7. p. 47.
- Caroli Boromei cum Aloysio congressus . c. 6. p. 41.
- Castitatis studium vide in priori Indice .
- Cathechismus Rom. a D. Carolo eidem commendatur . c. 6. p. 42. Eum Aloysius versat, alijsque commendat . p. 45.
- Cessionis honorum forma . c. 15. p. 16.
- Claudius Aquaviva elephantiacis ministrat . l. 3. c. 3. p. 306.
- Constantia unde ab obstinatione discernatur . l. 2. c. 2. p. 170.
- Cordis obduratio in scripturis, ut fieri a Deo possit . l. 1. c. 18. p. 138.
- Corporis sarcina alta petentibus impedimento . l. 2. c. 11. p. 238.
- Cruciatuum modus qualis concedendus Novitijs . c. 1. p. 158.
- Dæmones Aloysij sanctitatem prædicant . l. 1. c. 2. p. 16.
- Delicias cælestes cur Deus aliquando SS. viris subducatur . l. 2. c. 2. p. 158.
- De ijs cælestibus affluit Aloysius . c. 6. p. 200.
- Desideria pia in ordine cogenda . p. 193.
- Diffidentia, & consternationis tentatio SS. Viros quandoque aggredditur . c. 11. p. 243.
- Do-

Domus, ubi Aloysius Florentiæ habitavit. l. 1. c. 3. p. 21. In mar-
 gine.
 Electio status qua ratione ab Aloysio facta. l. 1. c. 10. p. 73. &
 seqq.
 Eucharisticam ad cœnam Aloysij præparatio. c. 6. p. 43. Eiusdem
 lacrymæ quod idie fusæ peracta Panis, & Vini in sacrificio con-
 secratione. p. 44 summus in eam amor. l. 2. c. 4. p. 176. &
 seqq.
 Eurapelia suis Salibus reliquas virtutes condit, & continet. l. 2.
 c. 12. p. 254.
 Ferdinandi Gonzagæ pietas, & obitus. l. 2. c. 1. p. 161.
 Flamma Aloysio cubanti parcat: eo recedente lectum absumit. l.
 1. c. 9. p. 58.
 Florentiam Aloysius ducitur. c. 3. p. 21. Eamque Urbem suæ vi-
 tæ melioris parentem vocat. p. 22.
 Fomes peccati quid sit. l. 2. c. 11. p. 243.
 Fortitudo divino metu constanti. l. 1. c. 12. p. 89.
 Fuga religionem vitam inire an laudabile. c. 16. p. 120. & 121.
 Gabriel Vasquez Aloysium 14 fere annos natum ad disputandum
 ex tempore de rebus theologis inuit. l. 1. c. 10. p. 66.
 Gloriæ humana quam ingens SS. Viros eam contemnentem sequa-
 tur. l. 3. c. ult. per totum.
 Humilitatis virtus quomodo paranda. l. 2. c. 9. p. 221. Vide in
 priori indice tit. Modestia, & contemptus sui.
 Iapetum legatis orientibus Aloysius ad exercitia spiritus secedit.
 l. 1. c. 16. p. 122.
 Io: Baptistæ Pucaræ laudes. l. 2. c. 7. p. 204. & seqq.
 Iter faciens quam vitæ rationem teneret Aloysius. l. 1. c. 19. p.
 144.
 Lacrymæ instar thermometri caritatem metuntur. c. 16. p. 123.
 Lectores mentis quid observare in legendo debeant. l. 2. c. 5. p.
 186.
 Libri turpes quam fugiendi. l. 1. c. 6. p. 45.

Literæ annuæ Aloysij in Soc. amorem augent . l. 1. c. 5. p. 39.
 Ludovici Corbinelli cum Aloysio acta . l. 3. c. 5. p. 325.
 Medicorum imperitorum artificium . l. 2. c. 7. p. 210.
 Mendacia , & ambiguè dicta pestis humanæ Societatis . c. 10. p.
 233.
 Minima quædam rectè facta an in historia contemnenda . c. 1. p.
 153. & seqq.
 Miracula quare Aloysius in vita nulla ediderit . c. 4. p. 181.
 Modestia in oculorum custodia ab Aloysio seruata . Vide inter
 eius Virtutes . tit. Castitatis perfectio & cura . Vbi etiam mul-
 ta de mulierum fuga.
 Morbus est illi vitæ severioris occasio . l. 1. c. 5. p. 33.
 Mortis desiderium quàm vehemens in Aloysio . l. 3. c. 3. p. 311.
 In ea præterea quàm æquus . p. 314 & c. 4. p. 315. Vide etiam
 c. 6. p. 336. & c. 7. per totum .
 Mulierum aspectus & consuetudo quàm diligenter ab Aloysio de-
 clinatur . l. 1. c. 3. p. 26. & 27 & cap. 10. p. 63. & c. 13. p. 96.
 Neapolitanum Cælum ad phthisim pronis infestum . l. 2. c. 7. p.
 211.
 Nobilem se natum conqueritur Aloysius . l. 1. c. 17. p. 129.
 Obedientia comite nihil timendum . l. 2. c. 9. p. 224. Huius vir-
 tutis exempla vide in priori indice tit. Obedientiæ studium .
 Parentes quatenus colend . c. 2. p. 7. & l. 3. c. 4. p. 319.
 Paupertatis studium vide in Priori Indice .
 Petri Canisij meditationes primos Aloysio erga Soc. Iesu amores
 incendunt . l. 1. c. 5. p. 38.
 Principum vitia quàm perniciofa . l. 2. c. 15. p. 276.
 Religiosa disciplina corpori animoque iulularis . l. 1. c. 17. p. 26.
 Saltatio cum foeminis ab Aloysio vitatur . c. 13. p. 96.
 Scrupulorum pestis quàm perniciofa . l. 2. c. 11. p. 245.
 Silentio Aloysius loquendi artem adaucit . l. 1. c. 14. p. 30. sæpè
 dies plures silentio transigit . c. 17. p. 125. Vide verborum par-
 simoniam . l. 2. c. 2. p. 109. & c. 10. p. 232.

Societ

Societa
 Solitud
 Strangu
 Testim
 p. 15
 A Clau
 A Hier
 A Io: B
 A Bern
 Ab Ach
 A D. M
 A Dam
 Verren
 obse
 Vmbra

Societas Iesu quibus de causis ab Aloysio electa . l. 1. c. 10. v. 76.
 Solitudo illi pergrata . c. 5. p. 34. deliciae inde profecta . p. 36.
 Stranguriae morbo cibi abstinentia occurrit . c. 5. p. 33.
 Testimonia de Aloysij aetate data a Rob. Bellarmino . l. 1. c. 12.
 p. 15. & l. 2. c. 13. p. 259. & l. 3. c. 8. p. 352.
 A Claudio Fino . c. 9. p. 61.
 A Hieronymo Plato . l. 2. c. 4. p. 179. & seqq. & l. 3. c. 6. p. 339.
 A Io: Baptista Piscatore . l. 2. c. 7. p. 208.
 A Bernardino Mediceo . l. 3. c. 1. p. 289.
 Ab Achille Galiardo . p. 290.
 A D. Maria Magdalena de Pazzijs . c. 8. p. 349.
 A Daemonibus . l. 1. c. 2. p. 16.
 Verrendi publice atrium consuetudo a Patribus Collegij Rom.
 obseruata Aloysium habet authorem . l. 2. c. 15. p. 284.
 Umbraculum uiatorum Aloysius in itinere reuuit . c. 13. p. 267.

L A V S D E O .

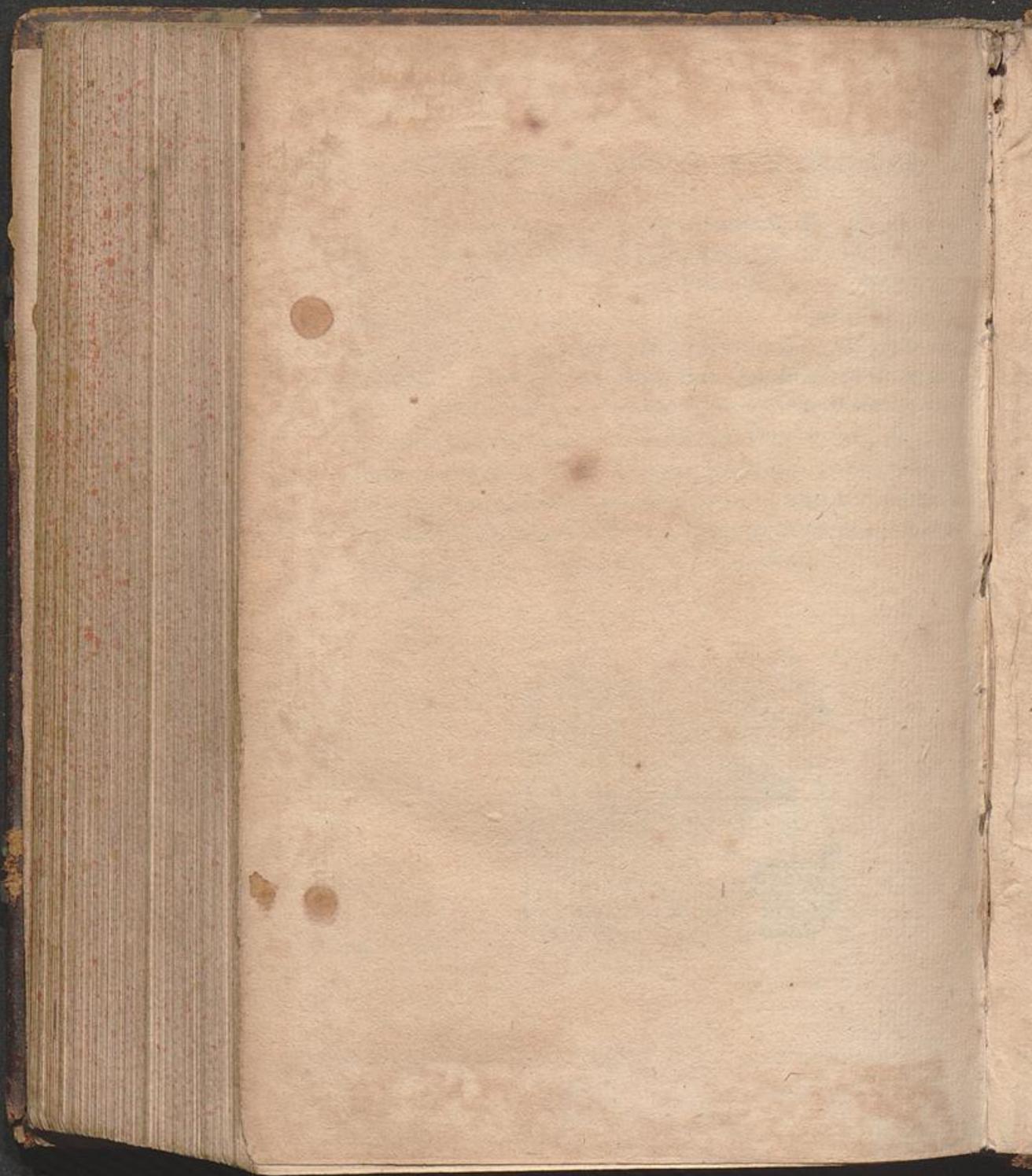

PROTESTATIO AVTHORIS.

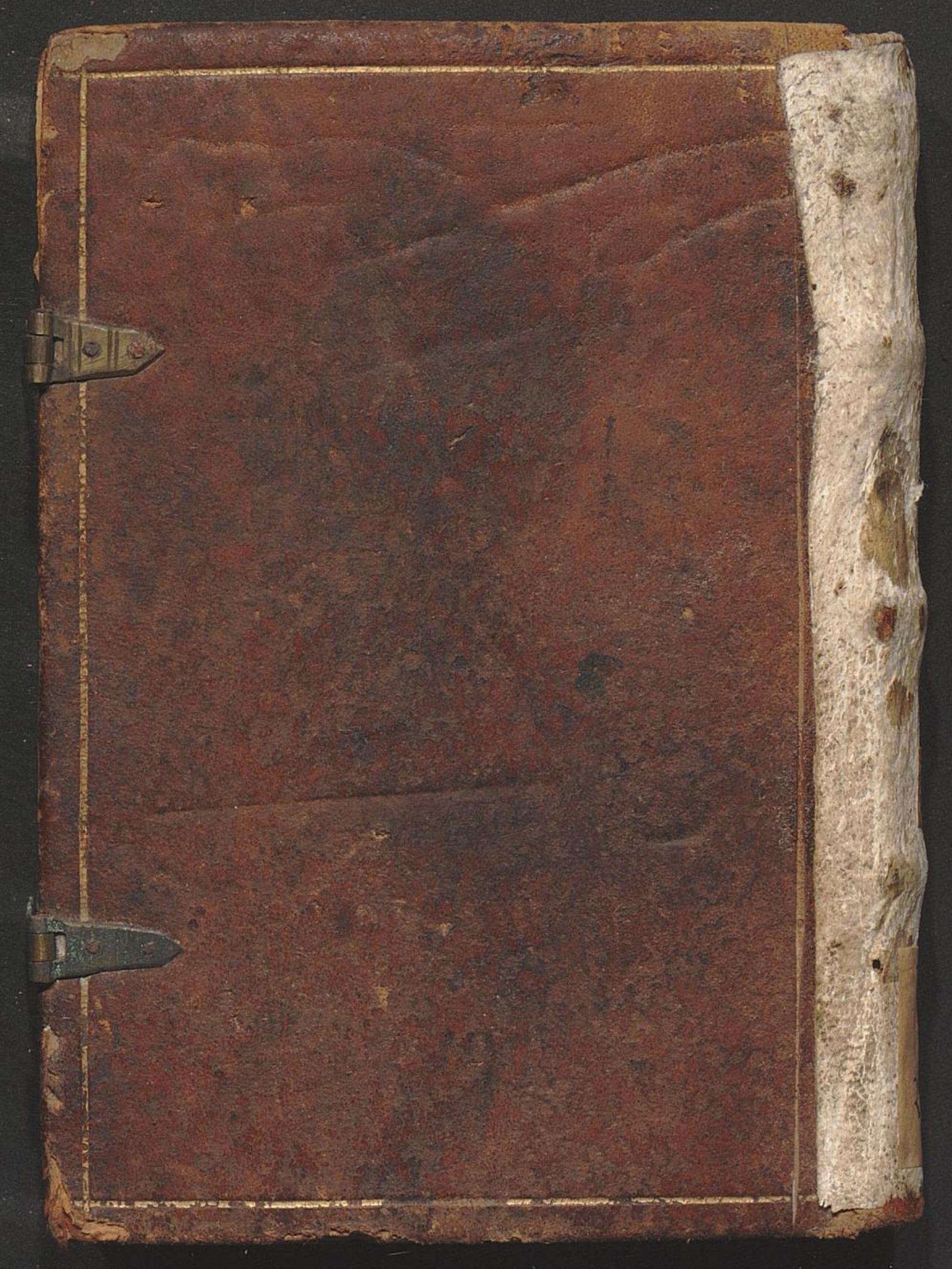
Ut Decreto Sacrae Congregationis S. R., & universali
Inquisitionis anno 1625. edito, & a SS. D. N. Urbano Pa-
pa VIII. anno 1631. explicato circa libros continentes homi-
num Sanctitate, vel Martyrij fama insignium gesta, mi-
racula &c. ea, qua par est, observantia, & reverentia
insistam, profiteor me si quid in hac hystoria attingam,
quod Sanctitatem, vel Martyrium, aut miracula alicui
videatur ascribere, qui nondum in Sanctorum, vel Beato-
rum numerum a S. R. Ecclesia sit relatus, id non alio sen-
su accipi velle, quam quo essent, qua humana dumtaxat,
non autem Divina Catholica Romana Ecclesia, sive Sanctae
Sedis Apostolice Autoritate nituntur.

foli
Pa-
nomi-
mi-
ria
m,
licu
eato
ser-
atly
mud

785

Th
2471